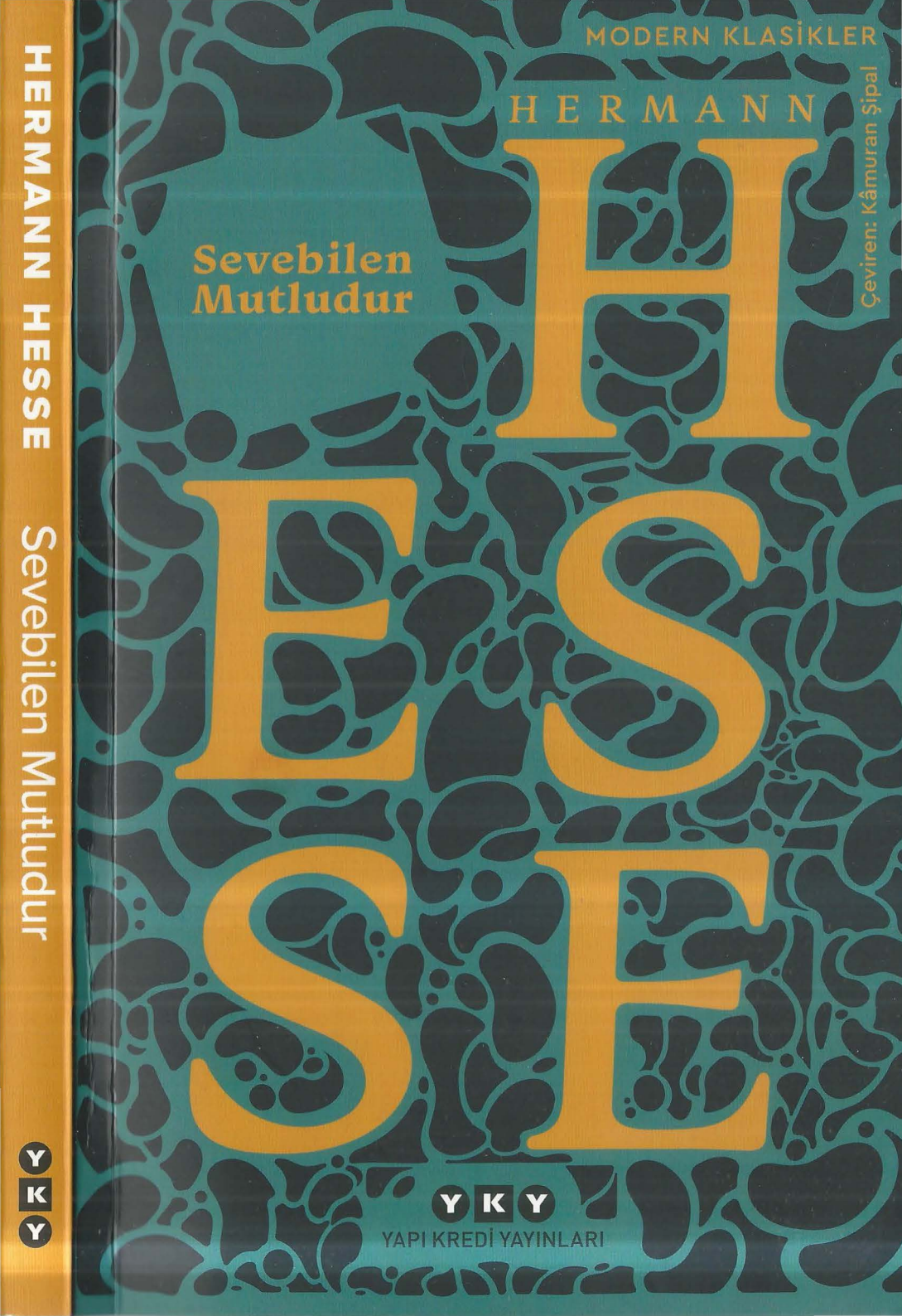


MODERN KLASİKLER

HERMANN

HESSE

Sevebilen Mutludur

Çeviren: Kâmuran Şipal

YKY

YAPI KREDİ YAYINLARI

HERMANN HESSE Sevebilen Mutludur YKY

SEVEBİLEN MUTLUDUR

Hermann Hesse 1877'de Almanya'nın Calw kasabasında doğdu. Eğitim sistemindeki kısıtlamalara ve misyoner babasının dinsel baskılarına direnerek Maulbronn İlahiyat Okulu'ndan ayrıldı. Bir süre kitapçılık yaptıktan sonra 1904'te serbest yazarlığa başladı. Birinci Dünya Savaşı'nda tarafsız kalan İsviçre'ye yerleşerek Alman militarizmi ve milliyetçiliğini yeren yazılar yazdı. Savaş tutsakları ve gözaltına alınanlar için bir dergi çıkardı. 1923'te İsviçre uyruğuna geçti.

Savaş ortamının ve kişisel sorunlarının etkisiyle ağır bir bunalım geçiren Hesse, Jung'un öğrencisi Lang'dan psikanaliz tedavisi gördü. Lang ile dostluğu Hesse'nin ruhbilime ve Jung'a duyduğu ilgiyi körükleyerek iç dünyasını zenginleştirdi. 1911'de Hindistan'a yaptığı yolculuk Doğu kültüründen etkilenmesine yol açtı. Yapıtlarında, kişinin uygarlığın yerleşik kalıplarından kurtularak özbenliğini bulmaya çalışmasını işledi, insanları kendi yaşamlarını kurtarmaya çağırdı ve Doğu gizemciliğini yüceltti.

Hesse, Doğu kültürüne yakınlığıyla, özellikle 1960'larda Amerika'da canlanan Budizm ve Zen Budizmi akımları sırasında en çok okunan yazarlar arasına girdi. Romanları, öyküleri, denemeleri, şiirleri, politik makaleleri ve kültür alanındaki eleştirel yazılarıyla tüm dünyada 100 milyonu aşkın okura ulaşan, 1946'da Nobel Edebiyat Ödülü'nü alan Hesse, 1962'de İsviçre'nin Montagnola kasabasında öldü.

Başlıca kitapları: *Peter Camenzind* (Can, 2003), *Unterm Rad* (Çarklar Arasında; Can, 2002), *Gertrud* (YKY, 2003), *Rosshalde* (YKY, 2003), *Demian* (Can, 2003), *Siddharta* (Can, 2002), *Der Steppenwolf* (*Bozkırkurdu*; YKY, 2003), *Narziss und Goldmund* (*Narziss ve Goldmund*; YKY, 2002), *Das Glasperlenspiel* (*Boncuk Oyunu*; YKY, 2002).

Kâmuran Şipal (1926, Adana - 19 Eylül 2019, İstanbul). İÜEF Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. TDK'nın açtığı öykü yarışmasında aldığı ödülle adını duyurdu (1953). Çağdaş Alman edebiyatından ve Franz Kafka'dan yaptığı önemli çevirilerle de tanındı; Alfred Adler, Ingeborg Bachmann, Wolfgang Borchert, Heinrich Böll, Alfred Brauchle, Bertolt Brecht, Max Brod, Elias Canetti, Sigmund Freud, Gustav Hans Graber, Günter Grass, C. G. Jung, Thomas Mann, R. M. Rilke, Robert Musil, Bernhard Zeller, Hans Zulliger ve Hermann Hesse'den çeviriler yaptı.

Öykü: *Beyhan* (1962), *Elbiseciler Çarşısı* (1964), *Büyük Yolculuk* (1969), *Buhûrumeryem* (1971), *Köpek İstasyonu* (1988), *Gece Lambalarının Işığında* (Toplu Öyküler, YKY, 2009). **Roman:** *Demir Köprü* (1998), *Sırrımsın Sırdaşımsın* (YKY, 2010), *Dua Çiçeği* (YKY, 2018). **İnceleme:** *Çağdaş Alman Hikâyesi / 1945'ten Sonra* (1962). **Mektup:** *Dar Bir Çember İçinde* (Behçet Necatigil ile, haz. Serenad Demirhan, YKY, 2018).

Hermann Hesse'nin
YKY'deki kitapları:

Narziss ve Goldmund (2002)
Boncuk Oyunu (2002)
Bozkırkurdu (2003)
Gertrud (2003)
Rosshalde (2003)
Knulp (2004)
Klingsor'un Son Yazı (2005)
Öldürmeyeceksin - Seçme Denemeler (2012)
İnanç da Sevgi de Aklın Yolunu İzlemez (2016)
Klein ve Wagner (2017)
Hermann Lauscher (2020)
Sevebilen Mutludur (2020)

Hermann Hesse / Bernhard Zeller (2011)

HERMANN HESSE

Sevebilen Mutludur

Sevgi Üzerine Öyküler, Düşünceler, Şiirler

Derleyen
Volker Michels

Çeviren
Kâmuran Şipal

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 5601
Modern Klasikler - 28

Sevebilen Mutludur / Hermann Hesse
Özgün adı: Wer lieben kann, ist glücklich - Über die Liebe
Çeviren: Kâmuran Şipal

Kitap editörü: Fahri Güllüoğlu
Düzelti: Müge Karahan

Kapak tasarımı: Davut Yücel
Sayfa tasarımı: Mehmet Ulusel
Grafik uygulama: Arzu Yaraş

Baskı: Promat Basım Yayım San. ve Tic. A.Ş.
Orhangazi Mahallesi, 1673. Sokak, No: 34 Esenyurt / İstanbul
Sertifika No: 12039

Çeviriye temel alınan baskı: Suhrkamp, 2015
1. baskı: İstanbul, Haziran 2020
ISBN 978-975-08-4708-0

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2018
Sertifika No: 44719

© Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main 1986
All rights reserved by and controlled through Suhrkamp Verlag Berlin.

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
facebook.com/yapikrediyayinlari
twitter.com/YKYHaber
instagram.com/yapikrediyayinlari

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İÇİNDEKİLER

Buz Üzerinde • 7
Hans Dierlamm'ın Çıraklık Dönemi • 12
Kasırga • 41
O Yaz Akşamında • 57
"Her Şey Güzelliği Ölçüsünde Yabancılaşıyordu Bana" • 67
Bunu Anlıyor musunuz? • 72
"On Altı Yaşındayken" • 77
Anımsamalar • 81
Sevgi • 83
Taedium Vitae • 90
Iris • 106
Macerayı Bekleyiş • 126
Biri Vardı Seven... • 129
Klingsor'un Edith'e Mektubu • 131
Akşamleyin Şairin Gördüğü • 135
Piktor'un Değişimleri • 141
Yoldan Çıkmış Birinin Günlüğünden • 147
Sevginin Habercisi • 151
Casanova • 154
Balo Gecesi • 159
Yaşama Âşık • 161
Sevginin Sanata Dönüştürülmesi • 166
Sevebilen Mutludur • 169

Yayıncının Notu • 181
Kaynakça • 183

Buz Üzerinde

Hayli uzun, şiddetli bir kış geçiriyorduk. Karaorman'dan çıkıp gelen güzelim ırmağımız haftalar öncesinden donmuş, üzeri sert bir buz tabakasıyla örtülmüştü. O acı soğuk ilk sabahın ayazında ırmağa ayak bastığım vakit içimde uyanıp tüylerimi diken diken eden bir tuhaf duygu aklımdan çıkmıyor bir türlü. Buz öylesine saydamdı ki, adeta ince bir cam altında ırmağın yeşil suyu, çakıl taşlarıyla kumlu zemini, birbirine dolanıp fantastik desenler oluşturan bitkileri ve zaman zaman bir balığın belli belirsiz sırtı görülebiliyordu.

Günlerin yarısını arkadaşlarla buz üzerinde geçiriyordum yanaklarım ateş gibi yanarak, ellerim morarıp kalbim patenle kaymanın enerjik ve ritmik devinimiyle coşup kabararak; yaşanılan ânın zevkini çıkarma konusunda yeniyetmelik çağına özgü o düşüncelere yer vermeyen, o harikulade güçle içimiz dolup taşıyordu. Paten kaymada birbirimizle yarışıyor; uzun atlamada, yüksek atlamada, kaçmada, kovalayıp yakalamada birbirimizle boy ölçüşüyorduk. Hâlâ ayaklarında iple çizmelere tutturulan kemikten, modası geçmiş patenler taşıyan arkadaşlarımızın hiç de paten kayanların en kötüleri olduğu söylenemezdi. Ama içimizde biri, bir fabrikatörün oğlu vardı ki "Halifax" marka bir çift patenle kayıyordu. Patenler ip ya da kayışa gerek duyulmadan çizmelere tutturulabiliyor, bir solukta takılıp çıkarılabiliyordu. Halifax sözcüğü o günden sonra yıllar yılı benim her Noel'de isteklerimi sıraladığım listede boşuna yer aldı. Aradan on iki yıl geçip bir ara kendime şöyle bir çift şık ve kaliteli paten almak için bir mağazaya girerek Halifax sözcüğünü ağzımdan çıkarıp da tezgâhtar gülümseyerek bunun eskimiş bir şey olduğunu, hanidir artık patenlerin en iyisi sayılmadığını inandırıcı sözlerle açıklayınca, ideal bildiğim bir şey, çocuklukta inandığım değerlerden biri kayıp gitti elimden, beni üzüntüye boğdu. Tek başıma paten kaymayı yeğliyor, çoğunlukla akşam olup karanlık çökene kadar buzlar üzerinden ayrılmıyordum. Bir uğultu, bir vınlamayla doludizgin kayıyor, alabildiğine bir hızla süzülüp giderken dilediğim noktada zınk diye durabiliyor ya da olduğum yerde çark edip bir başka yöne

yönelebiliyordum; dengemi yitirmeksizin buz üzerinde güzelim yaylar çiziyor, tıpkı bir uçak pilotunun duyabileceği hazzı duyuyordum. Arkadaşlarımdan pek çoğu paten kaymayı fırsat bilip kızların peşinde koşuyor, onlara kur yapıyordu. Daha başkaları kızlara centilmenlik gösterilerinde bulunur, özlemle, mahcup tavırlarla kızların çevresinde dolanır ya da atılgan ve şen bir edayla onları çiftler halinde peşlerine takmış götürürken, ben paten kaymanın özgür zevkini tek başıma çıkarmaya bakıyordum. Kızlara önderlik eden bu arkadaşlara acıyor ya da alayla bakıyordum kendilerine. Çünkü içlerinden bazılarının itiraflarından, kızlarla güya yaşadıkları âşıkane ilişkilerin aslında ne kadar kuşkuyla karşılanması gerektiğini bildiğimi sanıyordum.

Kış sona ermek üzereydi. Bir gün bir haber çalındı kulağıma; sözde öğrenci arkadaşlardan Nordkaffer adında biri bu yakında, çizmelerinden patenlerini çıkarırken Emma Meier'i bir kez daha öpmüştü. Haberi işitince birden kanın beynime sıçradığını hisseder gibi oldum. Emma Meier'i öpmüştü demek! Bu, paten kayarken kızlara önderlik etmenin alabildiğine seçkin hazları olarak baş tacı edilen yavan söyleşilerden ve çekingen el sıkışlarından değişik bir şeydi kuşkusuz. Öpmüştü demek! Bilinmeyen, gizli kapalı, sezgilerde ürkek yaşanan bir dünyadan gelen bir sesti bu, kendisinde yaşam meyvelerinin gizli tadını barındırıyordu; saklı bir şeyleri, şiirsel, isimlendirilemeyen bir şeyleri içeriyor, o karanlık-tatlı, o ayartıcılığı tüyler ürperten bir yaşam alanının içinde kalıyordu; öyle bir alan ki hepimiz sükûtla geçiştiriyorduk ama sezgilerde aşinaydı bize, okuldan atılmış eski öğrencilerin efsanevi aşk serüvenleri bu alanı bizler için yer yer aydınlatıyordu. Nordkaffer on dört yaşında, bizim okula Tanrı bilir nasıl gelmiş Hamburglu bir oğlandı; kendisine pek değer veriyordum, okulun hayli dışarılarına taşmış ünü geceleri sıklıkla beni uyutmuyordu. Emma Meier'e gelince, Gerbersau'daki okul kızlarının hiç tartışmasız en sevimlisi, en alımlısıydı.

O gün bugün kafamda planlar kurmaya başlamıştım; yüreğim tasa ve kaygılarla dolup taşıyordu. Bir kızı öpmek, o zamana kadar içimde yaşattığım bütün idealleri gölgede bırakıyordu. Bir defa kendisinde bir olağanüstülük vardı işin; sonra, okulda yasaklanmış ve ayıp gözüyle bakılan bir şeydi. Buz pistinde kızlara vakur bir edayla kur yapmanın böyle bir öpücüğe kavuşmak için tek uygun yol olduğunu anlamakta gecikmemiştim. İlkin kılık kıyafetime elden geldiğince kibar bir

görünüm vermeye çalıştım. Tıraşıma yeterince bol zaman harcayıp özen gösterdim, giysilerimin temizliği üzerinde büyük bir titizlikle durdum. Kürk kasketimi yakışık alır biçimde alnımın yarısına kadar indirdim, kız kardeşlerimden yalvar yakar gül kırmızısı bir fular alıp taktım boynuma! Öpücük için gözüme kestirdiğim kızları buz üzerinde selamlamaya başladım ve benim bu alışılmamış iltifatımın hayretle de olsa hoş karşılandığını görür gibi oldum.

Ne var ki bir kızla ilk kez konuşmak çok daha fazla güçlük doğurdu benim için, çünkü o zamana kadar henüz bir kızı sevmiş değildim. Arkadaşlarımın konuşmalarına kulak kabartıp bu ciddi seremoniyi nasıl gerçekleştirdiklerini öğrenmeye çalıştım. Bazıları bir kızın önünde eğilip ellerini uzatmakla yetiniyordu; bazıları ise anlaşılmaz bir şeyler kekeliyor ama büyük çoğunluk şu nazik sözleri mırıldanıyordu: "Bana bu şerefi bahşeder misiniz?" Bu sözler beni hayli etkilemişti; evde odama çekiliyor, sobanın önünde eğilip bu seremoni havasını içeren sözleri yineleyerek egzersiz yapıyordum.

İlk zor adımın atılacağı gün gelip çattı derken. Bir gün önce kızlara nasıl kur yapacağıma ilişkin düşünceleri kafamda yaşatmış, ama bu düşünceleri gerçekleştirme cesaretini gösteremeden, süklüm püklüm dönüp eve gelmiştim. Bugün özlediğim kadar korkup çekindiğim adımı ne olursa olsun atmayı kafama koymuştum. Kalbim çarparak, ölümcül bir bunguluk içinde pistin yolunu tuttum, ellerim titreyerek patenleri geçirdim ayaklarıma. Ardından fırladığım gibi kalabalığın arasına karıştım, geniş geniş yaylar çizdim buz üzerinde, her zamanki güven ve doğallık ifadesinin hiç değilse birazını yüzümde yansıtmaya çalıştım. Son hızla uzun pisti iki kez gidip geldim, sert hava ve hızlı devinim bana iyi gelmişti.

Tam köprünün altına gelmiştim ki, ansızın büyük bir şiddetle birine tosladım, şaşkın halde sendeleyip bir kenara savruldum. Baktım buz üzerinde güzel Emma oturuyor; dişini sıkıp duyduğu acıyı belli etmemeye çalışıyordu anlaşılan. Sitemli sitemli bana baktı, süzdü beni. O an bütün dünya gözlerimin önünde dönmeye başladı.

Yanındaki kız arkadaşlarına, "Yardım edin de kalkayım ayağa!" dedi. Birden, yüzüm pancar gibi kızararak kasketimi çıkarıp yanı başına diz çöktüm, doğrulup kalkmasına yardım ettim.

Derken korkuyla, aptal aptal karşı karşıya dikilmeye başladık, ne o ne de ben ağzımızı açıp bir şey konuştuk. Güzel Emma'nın kürk

şapkası, yüzü ve saçları o yabancı yakınlığıyla serseme çevirmişti beni. Bir şey bulup söyleyerek özür dilemek istedimse de beceremedim. Kasketimi hâlâ yumruk yapılmış elimde tutuyordum. Gözlerimin önü adeta bir tül perdeyle örtülürken ansızın eğilebildiğim kadar eğildim Emma'nın önünde, kekeleyerek, "Bana bu şerefi bahşeder misiniz?" dedim.

Emma cevap vermedi ama sıcaklığını eldiven içinden hissettiğim zarif parmaklarıyla elimi tuttu, benimle buz üzerinde kaymaya başladı. Tuhaf bir düş görüyormuşum gibi bir duyguya kapıldım. Mutluluk, utanç, sıcaklık, haz ve şaşkınlık karışımı bir duygu beni adeta soluksuz bıraktı. Sanırım on beş dakika kadar kaydık buz üzerinde. Derken mola yerlerinden birinde Emma küçük ellerini usulcacık çekip aldı ellerimden. "Teşekkür ederim!" diyerek tek başına buz üzerinde kayıp uzaklaştı. Ben şapkamı neden sonra başımdan çıkarmış, olduğum yerde uzun süre dikilip kalmıştım. Ancak sonradan aklıma geldi, baştan sona ağzını açıp tek kelime konuşmamıştı Emma.

Buz eridi ve tekrar çaba gösteremedim. Bu benim ilk aşk maceramdı. Ancak, düşümün gerçekleşmesi ve dudaklarımın bir kızın kırmızı dudaklarıyla buluşması için yıllar geçmişti.

*Çok Geç**

Gençlik çaresizliği ve utanç içinde
Sessiz bir dilekle sana geldiğimde,
Güldün sen
Ve benim sevgimi
Bir oyun ettin.

Şimdi yoruldun ve oynamıyorsun artık,
Koyu gözlerle bakıyorsun batık
Kendi çaresizliğinden,
Ve istiyorsun sana o zaman
Sunduğum sevgiden.

* Çeviren: Yüksel Pazarkaya

Ah, o sevgi söndü çoktan
Ve gelmez bir daha tekrardan –
Bir zaman senindi o!
Artık bir isim bilmiyor
Ve yalnız kalmak istiyor.

Sevginin varlık nedeni, bizi mutlu etmek değildir. Kanımca sevgi acı çekmelerde, çilelere katlanmalarda ne kadar güçlü olabileceğimizi bize göstermek için vardır.

Buluğ öncesi dönemde gençliğin sevi yeteneği her iki cinsiyeti içermekle kalmaz, her şeyi, duyusal ve düşünsel her şeyi kucaklar, her şeyi bir sevi büyüsüyle, masalsı bir değişim gücüyle donatır; bu gücü seçkin kişilerin ve yazarların ancak yaşamlarının ilerki yıllarında bazen yeniden ele geçirebildiği görülür.

Sevgi uğrunda acı çekilir; ama ne kadar büyük bir teslimiyetle acılara katlanırsa, sevgi o ölçüde güçlü kılar kişiyi.

Her şeyden zor ele geçirilen şey, her şeyden çok sevilir.

Acıda üstünlüğü, anlayışı, gülümsemeyi elden bırakmayıştır sevgi. Kendimize ve yazgımıza sevgi, o bilinemez'in bize ilişkin niyet ve tasarısına, bu niyet ve tasarıyı tümüyle göremesek ve kavrayamasak da evet demek – işte ulaşmamız gereken amaç.

Hans Dierlamm'ın Çıraklık Dönemi

1

Uzun zaman önce sepiciliğe veda etmiş, kendisine artık sepici diye hitap edilemeyen deri tüccarı Ewald Dierlamm'ın Hans adında bir oğlu vardı. Boyuna eleştirip durduğu oğlu, Stuttgart'taki bir liseye gidiyordu. Güçlü kuvvetli, şen şakrak oğlan yıldan yıla bir yaş daha büyümüşse de bilgelik ve çalışkanlık konusunda yerinde saymıştı. Her sınıfı iki kez okumak zorunda kaldığı yıllarda okul dışında tiyatrolara, sinemalara koşarak, kimi akşamlar bira içerek mutlu bir hayat sürmüş, sonunda on sekizine basmış, bıyıkları henüz terlememiş öğrenci arkadaşları toy toy ortalarda dolaşırken kendisi çoktan boylu boslu, gösterişli bir delikanlı olup çıkmıştı. Ama on sekiz yaşın sınırları içinde de fazla oyalanamayarak keyfine bakıp eğlenebilmek ve aşırı isteklerini doyuma kavuşturabilmek için bilim dışındaki bir yaşamı seçip, beyler gibi yaşamada kesinlikle karar kılmıştı; bunun üzerine sağdan soldan baba Dierlamm'a, uçarı oğlunu okuldan alması salık verilmiş, oğlunun okulda hem kendini mahvedeceği hem de başkalarını mahvoluşa sürükleyeceği belirtilmişti. Dolayısıyla Hans güzelim bir bahar günü mahzun babasının peşine takılıp Gerbersau'a, eve dönmüştü. Derken aile bu hayırsız evladı ne yapacağı sorununa bir çözüm aramaya koyulmuş, toplanan aile meclisi Hans'ı en iyisi askere yollamaya karar vermişti. Ama mevsim bahardı, o yıl böyle bir şeyin vakti geçmiş bulunuyordu.

Derken Hans kendi arzusunu açığa vurmuş, onu bir makine atölyesine çırak vermelerini istemiş, mühendisliğe heves ettiğini, bunun için de gerekli yeteneğe sahip olduğunu söyleyerek anne ve babasını şaşırtmıştı. Aslında bu arzusunda büsbütün ciddi sayılırdı Hans; ayrıca ailesinin kendisini en iyi fabrikaların bulunduğu büyük kentlerden birine yollayacağını içten içe umuyor, böyle bir kentte meslek öğrenimi dışında zamanı gülüp eğlenerek geçirmek

için güzel fırsatların çıkacağını aklından geçiriyordu. Ne var ki aile meclisinde konunun gereği gibi görüşülmesinden sonra babası Hans'a isteğini yerine getireceğini, ama şimdilik kendisini bulundukları kentte alıkoymayı uygun gördüğünü açıkladı. Her ne kadar kentlerindeki makine atölyeleri ve çıraklık eğitiminin başka yerlerdekilere kıyasla en iyisi sayılacağı söylenemese de, hiç değilse burada baştan çıkmayacak, kötü yola sapmayacaktı. Düşüncenin, ileride anlaşılacağı üzere, pek doğru sayılacağı söylenemese de bir iyi niyetin ürünüydü. Böylece Hans Dierlamm'ın, doğup büyüdüğü kentte, babasının gözetimi altında yeni yaşam yolunu izlemeye karar vermesi gerekiyordu. Makine ustası Haager, Hans'ı yanına çırak almaya razı olmuştu. Bunun üzerine uçarı Hans bütün tesviyeciler gibi sırtına mavi bir keten tulum geçirip her gün atölyenin yolunu tuttu. Münz Sokağı'ndan Aşağı Ada'ya geldi. Başlangıçta işyerine bu gidiş gelişler biraz sıktı Hans'ı çünkü o zamana kadar kent sakinlerinin karşısına şık giysiler içinde çıkmaya alışmıştı. Ama çok geçmeden kabullendi durumu, sanki maskeli baloda giyilen bir kostüm gibi keten giysiyi eğlence için sırtına geçirmişti. Atölyedeki iş, hayli zaman okullarda eli boş oturmuş onun gibi birine çok iyi geldi, hatta hoşuna gitti Hans'ın, ilkin içinde bir merak, sonra bir hırs uyandırdı, en sonunda da gerçekten keyif almaya başladı bu işten.

Bay Haager'in atölyesi ırmağın hemen yanı başında, büyücek bir fabrikanın burnunun dibindeydi. Genç usta Haager'in başlıca işi ve gelir kaynağı fabrikadaki makinelerin bakım ve onarımıydı. Atölye küçük ve eskiydi, bir iki yıl öncesine kadar genç ustanın babası Haager burasını yönetmiş ve zamanla yüklü bir servetin sahibi olmuştu, okul yüzü görmemiş, azimli ve sebatkâr bir adamdı. Atölye sonradan oğluna geçmişti, şimdi oğlu yönetmekteydi burasını; oğlu atölyeyi büyütmeyi planlıyor, birtakım yenilikler yapmayı tasarlıyorsa da modası geçmiş katı bir tutumla işleri yürümüş bir babanın oğlu olarak ölçülü davranıp ufaktan işe koyulmuştu. Her ne kadar buhar gücünden yararlanmaktan, motorlardan ve makine galerilerinden söz açmayı seviyorsa da atölyede eski düzene sadık kalarak harıl harıl çalışmasını sürdürüyordu. Satın aldığı İngiliz marka torna tezgâhından başka atölyede sözü edilmeye değer bir yeniliği gerçekleştirmiş değildi. Yanında iki kalfa ve bir çırak çalıştırıyordu, yeni gelen gönüllü çırak Hans'a tezgâhtaki son kalan

boş yeri vermiş, onu bir mengenenin başına geçirmişti. Beş kişi atölyenin dar mekânını fazlasıyla doldurmaktaydı, kentten geçen meslektaşların iş için Bay Haager'e başvurduklarında ciddiye alınacaklarından korkmaları gereksizdi.

Aşağıdan başlarsak, atölyedeki çırak on dört yaşında ürkek, iyi niyet sahibi bir oğlandı; atölyeye yeni gelen gönüllü çırak Hans'ı önemseme gereğini pek hissetmiyordu. Kalfalardan biri –Johann Schömbeck idi adı– siyah saçlı, çelimsiz, tutumlu ve gözü bir an önce yükselmekte olan hırslı biriydi. Öbür kalfaya gelince, yirmi sekiz yaşında, yakışıklı, güçlü kuvvetli bir adamdı, İsmi de Niklas Trefz idi; ustanın okul arkadaşıydı, dolayısıyla ustayla konuşurken kendisine sen diye seslenebiliyordu. Niklas, başka türlüsü olanaksızmış gibi alabildiğine dost bir tutumla atölyeyi genç ustayla birlikte çekip çeviriyordu çünkü yalnızca güçlü kuvvetli, boylu boslu ve davranışlarına kusur bulunamayacak biri değildi, aynı zamanda zeki ve çalışkandı, usta olmak için ne gibi bir özellik gerekiyorsa hepsi vardı kendisinde. Atölyenin sahibi Bay Haager ise başkalarının yanında dertli, işi başından aşkın bir görünüm sergiliyorsa da aslında halinden oldukça memnundu. Ayrıca Hans'ı yanında çalıştırmakla kârlı bir iş yapmıştı, yaşlı Dierlamm'dan oğlu Hans için hayli yüklü bir çıraklık parası alacaktı çünkü.

Hans'ın çalışma arkadaşları işte böyle kişilerdi, ya da en azından ona öyle görünmüştü. Başlangıçta yeni işi, çevresindeki yeni yüzlerden daha çok oyaladı Hans'ı. Testere kullanmasını, biley taşı ve mengeneyle düşüp kalkmasını, çeşitli madenleri birbirinden ayırt etmesini belledi zamanla ocağı yakmasını, varyoz sallamasını, yapılan bir işi ilk kaba eğelemeden geçirmesini öğrendi. Matkaplar ve keskiler kırdı, eğeyle berbat demir üzerinde uğraşıp durdu; isle, eğe talaşı ve makine yağıyla üstünü başını kirletti, çekiçle parmağını yaraladı, torna tezgâhına sıkışıp kaldı bir ara ve bütün bunlar olurken çevresindekiler seslerini çıkarmadan alaylı alaylı kendisine baktılar, varlıklı bir adamın yetişkin evladının söz konusu acemiliğini keyifle izlediler. Ama hiç istifini bozmadı Hans, kalfalar çalışırken onları izledi, ikindi kahvaltısı için verilen molalarda ustasına çeşitli sorular yöneltti, denedi her şeyi, durmadı çalıştı, çok geçmeden de basit işleri kusursuz ve düzgün bir şekilde yapıp çıkararak ustasına teslim edecek aşamaya ulaştı; yeni çırağının

becerisine pek güven duymamış ustasını şaşırttı, öte yandan onun işine yarayacak biri sayılacağını gösterdi.

Ustası bir ara Hans'ın değerini takdir eden bir edayla, "Ben sanmıştım ki şöyle biraz tesviyecilik oyunu oynayacaksın, o kadar" dedi. "İleride de böyle çalışırsan gerçekten bir tesviyeci olup çıkman işten değil."

Okul günlerinde öğretmenlerinin övücü ya da yerici sözlerine boş lakırdı gözüyle bakan Hans, ustasının bu ilk övücü konuşmasından nefis bir lokma karşısındaki aç bir insan gibi büyük bir sevinç duydu. Öte yandan kalfalar da onu yavaş yavaş kabullenmiş, ona bir soytarı gözüyle bakıp durmaktan vazgeçmişlerdi; dolayısıyla Hans atölyede kendini özgür ve rahat hissetmeye başladı, gözlerini insancıl bir paylaşım duygusu ve merakla çevresinde gezdirmeye koyuldu.

En çok birinci kalfa Niklas Trefz'den, zekâ okunan gri gözleri durgun bu kişiden, koyu sarışın bu iriyarı adamdan hoşlanıyordu. Ama birinci kalfa ancak aradan bir süre geçtikten sonra, atölyeye yeni kapılanmış Hans'ın yanına yaklaşmasına izin verecekti. Şimdilik susuyor, beyzade Hans'a kuşkuyla bakıyordu. İkinci kalfa Johann Schömbeck ise aksine sıcak bir yakınlık gösteriyor Hans'a, zaman zaman onun ikram ettiği bir sigarayı ya da bir bardak birayı geri çevirmiyordu; bazen Hans'a iş sırasında küçük yardımlarda bulunuyor, kendi kalfalık payesine gölge düşürmeden bu delikanlının gönlünü kazanmak istiyordu.

Hans'ın bir akşamı birlikte geçirmeleri için yaptığı daveti, Schömbeck alçakgönüllülük gösterip kabul etti; saat sekizde Hans'ı orta köprü yanındaki küçük havuzlu gazinoya çağırdı, burada buluşup bir masaya oturdular. Açık pencereden ırmaktaki su bendinden akan suyun gümbür gümbür sesi duyuluyordu. İçilen ikinci litre kırmızı Unterländer şarabından sonra kalfanın dili çözüldü. Sert sayılmayacak ışıl ışıl şarabın yanı sıra iyi cins bir puro tüttürüyor, kısık bir sesle usta Bay Haager'in ticari ve ailevi sırlarına Hans'ı ortak ediyordu: Niklas Trefz karşısında ustanın sinik, süklüm püklüm halini görmek doğrusu üzüyormuş kendisini. Adam zorbanın biriymiş, bir vakit atölyeyi ustanın babası işletiyor, usta da babasının yanında çalışıyormuş. Bir ara aralarında bir patırtı çıkmış, Trefz de döve döve usta Haager'in pestilini çıkarmış. Çalışmasına doğrusu diyecek yokmuş kalfanın; en azından canı istedi mi, işini iyi ya-

pan biriymiş; gelgelelim bütün atölyedekilere kan kusturuyormuş; adamdaki gurur, adamdaki çalım bir ustada yokmuş; bir köşede birkaç kuruş parası olsaymış bari, yine gam yemezmiş insan.

"Ama aldığı ücret hayli yüksek olmalı?" diye atıldı Hans.

Schömbeck, ellerini dizlerine vura vura güldü; gözlerini kırpıştırarak, "Ne gezer!" dedi. "Benden bir mark daha fazla alıyor, o kadar. Bu da hiç nedensiz değil. Siz Maria Testolini'yi tanıyor musunuz?"

"Ada semtindeki İtalyan ailelerin kızlarından biri mi?"

"Evet, oradaki İtalyan kızlarından. Anlayacağınız, bu Maria hanidir Trefz'le konuşuyor. Bizim atölyenin karşısındaki bir dokuma fabrikasında çalışıyor kendisi. Ben kızın Trefz'e o kadar tutkun olduğuna da inanmıyorum ya neyse. Kalfa Trefz boylu boslu, güçlü kuvvetli biri, böylelerinden de hoşlanır kızlar ama kalfayla arasındaki ilişkiyi Maria'nın pek de ciddiye aldığını sanmam."

"İyi ama, kalfanın aldığı ücretle bunun ne ilgisi var?"

"Ücretle mi dedin? Ha evet. Kalfa Trefz söylediğim gibi seviyor Maria'yı, onu bırakıp buradan gidemiyor, yoksa bir başka yerde kendine daha iyi bir iş ayarlayabilirdi. Burada kalması da tabii bizim ustanın işine yarıyor, kalfaya daha yüksek bir ücret ödemekten kurtarıyor onu; Maria'dan ayrılmak istemediği için Niklas da atölyedeki işi bırakıp gidemiyor. Gerbersau, bir tesviyeci için öyle fazla parlak bir gelecek vaat eden bir yer değil. Bu yılı geçireyim, ben de artık bağlasan durmam Gerbersau'da. Ama Trefz ister istemez burada pinekleyecek."

Hans daha başka şeyler de öğrendi kalfa Schömbeck'ten ama bunlar kendisi için o kadar ilginç değildi. Ustanın genç karısı Bayan Haager'le onun drahoması hakkında pek çok şey biliyordu Schömbeck. Evlendiklerinde Bayan Haager'in babası drahomanın tamamını ustaya vermemiş, kalan bölümünü de şimdi vermeye bir türlü yanaşmıyormuş, bu da karı koca arasında bir anlaşmazlığın patlak vermesine yol açmış. Anlatılanları Hans sabırla dinledi. Derken eve dönme zamanının geldiğini görerek kalktı, kalfa Schömbeck'i kalan şarapla masada baş başa bırakarak çıkıp gitti.

Ilık bir mayıs akşamıydı; evin yolunu tutmuş giderken az önce birinci kalfa Niklas Trefz hakkında Schömbeck'ten duyup işittiklerini düşündü. Bir gönül macerası yüzünden geleceğini gözden

çıkardığı için kalfa Trefz'e kafasızın biri gözüyle bakmayı aklından geçirmiyor, onun bu davranışını pek doğal buluyordu. Siyah saçlı kalfa Schömbeck'in anlattıklarının hepsine inandığı yoktu kuşkusuz ama Maria'yla ilgili söylediklerine inanıyor çünkü hoşuna gidiyordu bu, kendi düşündüklerine de uygun düşüyordu. Bütün vaktini ilk haftalardaki gibi yeni mesleğinin güçlüklerine göğüs gererek, yeni işinin kendisinden beklediklerini karşılamaya çalışarak geçirmediğinden bu yana, sessiz bahar akşamlarında bir kızla flört etmek arzusu gizliden gizliye içini kemirip durmaya başlamıştı. Flört konusunda öğrencilik yıllarında edinilmiş bazı deneyimleri vardı, kuşkusuz pek masum şeylerdi hepsi. Ama artık tesviyecilerin mavi tulumunu üzerine geçiriyor, ayrıca aralarına iyice karıştığı halktan insanların sade ve sağlam âdetlerini onlarla paylaşmak gözüne hoş ve çekici görünüyordu. Ne var ki, bu niyeti bir türlü gerçekleşmek bilmiyordu. Kız kardeşinin aracılığıyla tanıştığı kızlarla sadece dans lokallerinde ya da bir derneğin düzenlendiği baloda konuşma fırsatı buluyor, söz konusu yerlerde bile katı tutumlu annelerin denetimi kızların üzerinden eksik olmuyordu. Öte yandan, kentteki zanaatkârların ve dokuma fabrikasında çalışanların kendisine kendilerine denk biri gözüyle bakmalarını henüz sağlayabilmiş değildi.

Hans, şu İtalyan kızı Maria Testoloni'yi hayalinde canlandırmaya çalıştıysa da başaramadı bir türlü. Testoloniler, kentin kasvetli ve yoksul semtlerinin birinde oturan karışık bir aileydi; İtalyan, Fransız ve İspanyol isimleri taşıyan birden çok ailenin topluca yaşadığı adanın yanı başındaki eski ve sefil bir evceğizde barınıyordu. Hans'ın çocukluk yıllarından aklında kaldığına göre, söz konusu yer küçük çocuklardan geçilmiyordu; çocuklar yılbaşında, bazen başka günlerde babasının evine gelip yardım dilenmişlerdi. O bakımsız ve perişan çocuklardan biri de öyle sanıyordu ki Maria idi. Esmer, iri gözlü, saçları dağınık, sırtında pek temiz denemeyecek giysilerle Maria. Ne var ki, her gün atölyenin önünden geçerek fabrikaya gittiklerini gördüğü, içlerinden bazısını pek sevimli bulduğu kızlar arasında bu Maria'nın da olabileceğini düşünemiyordu.

Sonra, bu kızlarınkine hiç benzemeyen bir görünüşü vardı Maria'nın. Aradan iki hafta geçmiş geçmemişti ki, hiç beklemediği bir anda Maria karşısına çıktı.

Atölyenin bitişikteki epey harap yerleri arasında loş bir bölme de bulunuyordu, ırmak tarafındaki bölmede türlü malzeme depolanmaktaydı. Haziran ayında sıcak bir ikindi vakti bir iş dolayısıyla bölmeye geldi Hans. Birkaç yüz kadar demir çubuğun yeniden sayımı gerekiyordu. Atölyenin sıcağından kurtulup bölmenin serinliğinde yarım ya da bir saat geçirmek doğrusu Hans'ın canına minnetti. Demir çubukları kalınlıklarına göre ayırdı, sonra da sayım işine başladı; zaman zaman saydıklarının toplamını elindeki tebeşirle kulübenin karanlık ahşap duvarına çiziktiriyordu. Kendi kendine mırıldanıyordu sayarken: doksan üç, doksan dört. – Ansızın pes bir kadın sesi usulcacık, yarı gülerek atıldı oradan: Doksan beş – yüz – bin –"

Hans ürkmüştü birden. Kızgınlıkla arkasına döndü. Camsız, alçak pencere önünde boylu boslu, sarışın bir kız dikiliyordu; başıyla Hans'ı selamlayarak güldü.

Hans aptallaşmış, "Ne var, ne istiyorsun?" diye sordu.

"Güzel bir hava" diye yanıtladı kız. "Sen bu atölyedeki gönüllü çıraksın, değil mi?"

"Evet. Peki siz kimsiniz?"

"Bak sen, şimdi de 'siz' diyor bana. Hep böyle kibar konuşman mı gerekiyor?"

"Şey, bir sakıncası yoksa, 'sen' de diyebilirim."

Kız bölmeden içeri girip Hans'ın yanına geldi, çevresine bir göz gezdirdikten sonra işaretparmağını diliyle ıslatıp, Hans'ın tebeşirle duvara çiziktirdiği sayıları silmeye koyuldu.

"Dur, ne yapıyorsun?" diye atıldı Hans.

"Bu kadarcık şeyi kafanda tutamıyor musun sen?"

"Tebeşir varken ne diye yapayım bunu? Saydıklarımı şimdi yeni baştan saymam gerekecek."

"Aman Tanrım! Yardım etmemi ister misin?"

"Evet, sevinirim."

"İnanırım. Ama benim yapacak başka işim var."

"Neymiş bu iş bakayım? Halinden hiç de öyle görünmüyor."

"Ya? Şimdi de birden kabalaştın bakıyorum. Biraz daha nazik olamaz mısın ha?"

"Nasıl nazik olunacakmış, göster de olayım."

Kız gülümsedi, iyice sokuldu Hans'a, dolgun ve sıcacık elini saçlarında gezdirdi, sonra da yanağını okşadı Hans'ın; pek yakından,

gülümsemesine ara vermeden gözlerinin içine baktı. Hans, böyle bir şeyle ilk kez karşılaşıyordu; bunalır gibi oldu, başı dönmeye başladı.

"Tatlı bir oğlansın sen, sevimli bir oğlan" dedi kız.

Hans, "Sen de" diyecek oldu, ama kalbinin çarpmasından tek bir söz söyleyemeyerek sustu. Kızın elini tutup sıktı sadece.

"Ay, ay, sıkmasana o kadar!" dedi kız usulcacık. "Parmaklarımı acıtıyorsun."

Bunun üzerine Hans, "Affedersin" dedi. Ama kız, bir an için gür ve sarışın saçlı başını omzuna yaslayıp, gözlerini kaldırarak Hans'a baktı. Ardından sıcacık, pes sesiyle yeniden güldü, dost ve şuh bir edayla koşarak çıkıp gitti bölmeden. Hans, arkasından bakmak için kapının önüne çıktığında kız çoktan kayıplara karışmıştı.

Kız gittikten sonra, Hans daha uzun bir süre demir çubuklar arasında vakit geçirdi. Kafası öyle karışmış, öylesine heyecanlanmıştı ki ne yapacağını bilemez durumdaydı, hiçbir şey düşünemiyor, güçlükle nefes alarak gözlerini dikmiş önüne bakıp duruyordu. Ama çok geçmeden toparlandı, şaşkınlık karışımı müthiş bir sevince kaptırdı kendini. Bir macera! Boylu boslu, güzel bir kız çıkıp gelmişti yanına, onun yüzüne gülmüş, ondan hoşlanmıştı. Ama o apışıp kalmış, hiçbir şey söyleyememişti; kızın adını bile sorup öğrenememiş, ondan bir öpücük bile alamamıştı. Bütün gün kahrolup durdu Hans, kendine kızdı. Ne var ki, kesinlikle karar vermişti, bir dahaki sefer aynı hataya düşmeyecek, kızın karşısında öyle aptal aptal dikilmeyecekti.

Hans'ın İtalyan kızlarını, kadınlarını düşündüğü yoktu artık, aklı hep "bir dahaki sefer"deydi. Ertesi gün her fırsattan yararlanıp birkaç dakika için atölye önüne çıkacak zaman buldu, sağa sola göz gezdirdi. Dünkü sarışın kızı hiçbir yerde göremedi. Ama kız akşama doğru yanında bir kız arkadaşıyla hiç çekinmeden, umursamaz bir edayla atölyeden içeri girdi, yanında getirdiği küçük bir çelik yatağı, dokuma tezgâhının bir parçasını bileyletti. Tanımazlıktan gelmişti Hans'ı, ustayla bir iki şakalaştı, sonra da çelik yatağı taşa tutan Niklas'ın yanına sokulup onunla alçak sesle konuşmaya başladı. Ancak, "Hoşça kalın!" diyerek atölyeden çıkıp giderken, kapıda yeniden arkasına döndü, sıcak bir bakışla şöylece bir baktı Hans'a. Ardından kaşlarını biraz çatıp göz kırpar gibi yaptı, adeta

aralarındaki sırrı unutmadığını, bu sırrı iyi saklayıp korumasını Hans'a hatırlatmak ister gibiydi. Derken uzaklaşıp gitti.

Hemen ardından Schömbeck mengene başında çalışan Hans'ın yanından geçti, sırıtıp fısıldayarak şöyle dedi:

"Testolini işte bu!"

"Kısa boylusu mu?" diye sordu Hans.

"Hayır, uzun boylusu, sarışın olanı."

Hans işinin üzerine eğildi, elindeki parçayı var gücüyle eğelemeye koyuldu. Bir eğeliyor, bir eğeliyordu ki, eğe ıslıklı bir sesle ötüyor, tezgâh sarsıntıdan titriyordu. İşte beklediği aşk macerası çıkmıştı karşısına. Aldatılan kimdi, kendisi mi, birinci kalfa Niklas mı? Ve şimdi ne yapması gerekiyordu? Bir aşk macerasının ansızın böyle çapraşık şekilde başlayabileceğini aklından hiç geçirmemişti. Bütün akşamı ve yarı geceyi bunları düşünerek geçirdi.

Aslında bu işten vazgeçmesinin doğru olacağı görüşündeydi. Ama yirmi dört saattir sevimli, sarışın kızla ilgili düşünceler zihnini kurcalayıp durmuştu; kızı öpmek ve onun tarafından sevilmek arzusu büyüdükçe büyüdü içinde. Sonra, bir kadın eli ilk kez öyle tatlı tatlı okşamıştı kendisini, bir kadın ağzından ilk kez öyle tatlı sözler işitmişti. Aklı ve görev duygusu içinde tomurcuklanan sevgiye yenik düşmüştü; bu sevgiye bir vicdan rahatsızlığının bir çeşni gibi gelip katılması onu ne daha güzelleştiriyor ne daha zayıflatıyordu. İş nasıl bir seyir izlerse izlesin, Maria seviyordu onu, kendisi de Maria'yı sevmek istiyordu.

Kuşkusuz rahatsız edici bir duygu da eksik değildi Hans'ın gönlünde. Maria'yla bir dahaki sefer fabrikanın merdiven boşluğunda karşılaştıklarında hemen sordu:

"Şey, Niklas'la aranda ne var senin? Niklas gerçekten sevgilin mi?"

"Evet" dedi Maria gülerek, "Bana sorabileceğin başka şey gelmiyor mu aklına?"

"Geliyor tabii, şu anda da geldi: Onu seviyorsan, aynı zamanda beni sevemezsin."

"Nedenmiş o? Niklas benim sevgilim, anladın mı, çoktan beri sevgilimdir ve öyle de kalacak. Ama senden de hoşlanıyorum, küçük bir oğlansın da onun için. Niklas çok hoyrat ve buruk biridir, anlıyor musun. Seni ise öpüp okşamak istiyorum, küçük oğlan, var mı bir diyeceğin?"

Hayır, bir diyeceği yoktu Hans'ın. Sessizce, bir huşu havası içinde dudaklarını Maria'nın pembe dudaklarına bastırdı. Onun öpme konusundaki toyluğunu anlayınca güldü Maria ama Hans'ın üzerine de varmadı, şimdi ondan daha da çok hoşlanmıştı.

2

Bay Haager'in birinci kalfası ve senli benli dostu Niklas Trefz'in şimdiye kadar ustasıyla arası pek iyi gitmiş, hatta ustanın evinde ve atölyede çoğunlukla ustadan fazla onun sözü geçmişti. Ne var ki, son günlerde öyle görülüyor ki bu güzel anlaşma havasına biraz gölge düşmüş, yaza doğru ise Bay Haager kalfasına karşı giderek daha kırıcı davranmaya başlamıştı. Zaman zaman kalfası Niklas'a karşı ustalığını öne çıkarıyor, artık akıl danışmıyor ona, aralarındaki eski ilişkiyi bundan böyle sürdürmeye istekli olmadığını her fırsatta sezdirmeye çalışıyordu.

Niklas'a gelince, yukarıdan baktığı ustasının davranışından dolayı ona gücendiği yoktu. Başlangıçta kendisine karşı soğuk davranmasını ustasının alışılmamış bir kaprisi saymıştı. Gülümsüyor, serinkanlılığını hiç yitirmeden olanları sineye çekiyordu. Ama Bay Haager'in günden güne daha sabırsız ve daha kaprisli bir tutum takınması üzerine onu daha bir dikkatle incelemeye başladı, çok geçmeden de ustanın kızgınlığının nedenini bulduğuna inanır gibi oldu.

Ustayla karısı arasındaki ilişkide aksayan bir tarafın varlığını sezmişti çünkü. Ortalığın öyle gürültüye verildiği yoktu hani, kadın buna kalkışmayacak kadar akıllıydı. Ne var ki, kadınla kocası birbiriyle yüz yüze gelmemeye bakıyordu. Kadın atölyeye hiç uğramıyor, kocası da akşamları evde seyrek kalıyordu. Kalfa Schömbeck'in sandığı gibi geçimsizlik ister kayınpederin drahomadan kalan parayı vermeye ikna edilememesinden kaynaklansın, ister arka planda kişisel birtakım anlaşmazlık konuları yer alıyor olsun, şuna kuşku yoktu ki, evde bunaltıcı bir hava esiyor, kadın çoğunlukla ağlamış gözlerle, burnundan soluyarak ortalıkta dolaşıp duruyordu; öte yandan kocasının da düş kırıklığına uğramış, sinirli bir hali vardı.

Niklas, ustanın davranışını evdeki bu huzursuzluğa veriyor, ustadaki hırçınlık ve hoyratlığın hesabını sormaya kalkmıyordu. Onu içten içe yiyip kemiren, onu kızdıran bir şey varsa, ustanın keyifsizliğinden Schömbeck'in el altından kurnazca yararlanmak istemesiydi. Çünkü Niklas gözden düştükten sonra Schömbeck dalkavukluk taşan bir gayretkeşlikle ustanın gözüne girmeye çalışmış, usta da onun bu çabasını karşılıksız bırakmayarak sinsi kalfayı anlaşılan kayırıp gözetmeye başlamıştı, bu da canevinden vurmuştu Niklas'ı.

Bu sıkıntılı dönemde Hans Dierlamm, kesinlikle Niklas'ın yanında yer almıştı. Bir kez, Niklas'ın alabildiğine güçlü kuvvetli biri oluşu ve erkeksiliği Hans'ı etkilemişti; sonra da Hans o yaltaklanan davranışından dolayı Schömbeck'e giderek kuşkuyla bakmaya başlamış, kendisinden soğumuştu. Niklas'a karşı işlenip itiraf edilmeden kalmış bir suçu söz konusu davranışıyla bağışlatıyor olduğu gibi bir duygu vardı Hans'ın içinde. Maria'yla düşüp kalkması kısa süren telaşlı buluşmalarla sınırlı kalmış, söz konusu buluşmalarda iş birkaç öpücükten ve bir iki okşayıştan öteye geçmemişti, ama yine de Hans yasak bir yola saptığına inanıyordu, dolayısıyla vicdanı rahat değildi. Bu yüzden, Schömbeck'in dedikodularına o kadar daha büyük bir kesinlikle karşı çıkıyor, o kadar daha büyük bir hayranlık ve acımayla Niklas'ın tarafını tutuyordu. Çok geçmemiş, Niklas da bunu fark etmişti. O zamana kadar gönüllü çırak Hans'ı hiç umursamamış, ona işe yaramaz bir beyzade gözüyle bakmışsa da şimdi kendisine daha dostça davranıyor, zaman zaman onunla birkaç laf ediyor, ikindi kahvaltısı için verilen molalarda Hans'ın yanına gelip oturmasına izin veriyordu.

Hatta sonunda öyle oldu ki, Hans'ı bir akşam kendisiyle gelmeye davet etti. "Bugün benim doğum günüm" dedi. "Biriyle oturup bir şişe şarap içmeden de olmaz sanırım. Ustanın cin çarpmış gibi bir hali var, Schömbeck'in, bu rezil herifin ise şeytan görsün yüzünü. Dilerseniz buyurun beraber olalım bugün. Akşam yemeğinden sonra ağaçlıklı yolda buluşabiliriz. İstiyor musunuz benimle gelmeyi?"

Sevincinden dünyalar Hans'ın olmuştu; tam zamanında ağaçlıklı yolda olacağına söz verdi.

Haziran başında sıcak bir akşamdı. Hans evde akşam yemeğini

acele yiyip, elini yüzünü şöylece yıkadıktan sonra ağaçlıklı yola koştu. Niklas çoktan gelmiş, kendisini bekliyordu.

Niklas'ın üzerinde pazarları giydiği giysisi vardı. Hans'ın mavi iş tulumuyla geldiğini görünce, kötü niyet taşımayan eleştirel bir tavırla sordu:

"Hey! Hâlâ şu üniformayı çıkarmadınız mı üzerinizden?" Hans özür dileyerek, aceleden iş giysisini değiştirmeye fırsat bulamadığını söyledi. Bunu duyunca Niklas güldü. "Bırakın boş lafları! Siz gönüllü çıraksınız, şu pespaye işliği sırtınıza geçireli çok olmadı, bu yüzden hoşunuza gidiyor onunla dolaşmak. Bizler işi paydos ettik mi, iş tulumunu üzerimizden çıkarıp atmayı canımıza minnet biliriz."

Yan yana yürüyerek iki tarafında kestane ağaçlarıyla karanlık yoldan aşağı inip kent dışına çıktılar. En son ağaçların gerisinde ansızın uzun boylu bir kız belirdi, gelip kalfanın koluna girdi. Maria'ydı bu. Niklas selamlayayım falan demedi Maria'yı, hiç istifini bozmadan onu da yanlarına aldı. Maria'yı kalfa mı çağırmıştı, yoksa kız kendiliğinden mi çıkıp gelmişti, Hans anlayamadı. Kalbi ürkek ürkek çarpmaya başlamıştı.

"Bak hele" dedi Maria. "Gönüllü çırak da buradaymış! Siz de mi bizimle geliyorsunuz?"

"Evet. Niklas davet etti beni."

"İyi yapmış doğrusu. Gelmekle siz de iyi yaptınız tabii. Sizin gibi böyle kibar, genç bir bey!"

"Aptal aptal konuşma!" diye sesini yükseltti Niklas. "Dierlamm benim arkadaşım. Doğum günümü kutlamaya gidiyoruz."

Irmağın hemen bitişiğinde, bir bahçe içindeki Üç Karga Meyhanesi'ne gelmişlerdi. İçeriden sohbet edip kâğıt oynayan arabacıların sesleri duyuluyordu. Niklas, pencereden meyhane sahibine seslenip ışık getirmesini söyledi. Sonra, oracıktaki üzerinden henüz rende geçmemiş pek çok kaba tahta masadan birinin başına çöktü. Maria onun yanına oturdu, Hans da onun karşısına geçti. Meyhane sahibi doğru dürüst yanmayan bir lambayla çıkıp geldi, lambayı masanın üstündeki bir tele astı. Niklas bir litre şarapla ekmek, peynir ve puro söyledi.

"Burası da pek ıssız" dedi Maria düş kırıklığına uğramış. "İçeri girsek? Burada kimsecikler yok."

Niklas sabırsızlıkla, "Biz varız ya yeter!" diye yanıtladı.

Kocaman bardaklara şarap doldurdu, ekmekle peynir sürdü Maria'nın önüne, Hans'a da puro ikram etti, ardından kendisi de bir puro yaktı. Derken sanki Maria yanlarında yokmuş gibi Hans'la teknik konular üzerinde uzun uzadıya konuşmaya başladı. Bir dirseği masaya dayalı, öne doğru abanmış oturuyordu. Maria ise bütün vücuduyla arkasına yaslanıp kollarını göğsü üzerinde kavuşturmuş, alacakaranlıkta sakin ve memnun bakışlarla Hans'ın yüzüne bakıp duruyordu. Hans bu bakışlardan sıkıldı, ne yapacağını bilemeyerek habire tüttürdü purosunu, duman bulutları içinde kaldı.

Doğrusu Hans her üçünün bir masada oturacaklarını aklından geçirmemişti. Gözleri önünde Maria'yla Niklas'ın birbirlerini öpüp okşamayışlarına sevindi, bütün dikkatini vererek kalfayla sohbet etmeye koyuldu.

Solgun gece bulutları yıldızlı gökyüzünde yüze yüze bahçe üzerinden geçip gidiyordu. Zaman zaman içeriden konuşma ve kahkaha sesleri geliyor, az ilerilerinde ırmak karanlıklar içinde usul usul çağıldayarak ovadan aşağı akıp gidiyordu. Hiç kımıldamadan loşlukta oturan Maria, her ikisinin ağızlarından çıkan sözlerin bir su gibi önünden akıp gittiğini duyuyor, gözlerini Hans'tan ayırmıyordu. Maria'ya bakmasa da onun bakışlarını üzerinde hissediyordu Hans. Maria'nın gözleri bazen kendisine bir işarette bulunur, bazen alaylı alaylı güler, bazen de soğuk soğuk kendisini süzer gibiydi.

Belki yarım saat geçti böylece, Hans'la kalfa arasındaki söyleşi yavaş yavaş hızını kaybetti, ağır aksak bir havaya büründü, sonunda da sönüp gitti. Kısa bir süre kimse ağzını açıp bir şey konuşmadı. Derken oturduğu yerde doğruldu Maria. Niklas bardağına şarap dolduracak olunca, bardağını geriye çekti, soğuk bir edayla:

"Koyma, istemiyorum, Niklas!" dedi.

"Ne oldu, bir şey mi var?"

"Doğum günün demek. Sevgilin de yanında oturmuş, uyuyacak nerdeyse. Ne bir söz ne bir öpücük; bir kadeh şarap, bir parça ekmek, o kadar. Sevgilim taştan bir adam olsa, bundan kötü olamazdı."

Niklas bu sözlerden memnun kalmamıştı. "Ya! Kalk git öyleyse!"

"Evet, kalk git! Giderim de tabii. Nihayet bana kucak açacak başkaları da vardır."

Niklas parladı birden. "Ne dedin, ne dedin?"

"Yalan değil söylediğim."

"Yalan değil ha! Sen en iyisi hiç durma anlat hepsini. Sana kucak açan bu adam kimmiş, bilmek istiyorum hemen."

"Oh, var işte bazıları."

"Adını bileyim. Sen benimsin; peşine düşen biri varsa, alçağın biridir o, elimden çekeceği vardır."

"Öyle olsun. Ama ben seninsem, sen de benim olmalısın. Böyle kaba davranmamalısın bana. Evli değiliz hâlâ."

"Değiliz Maria. Elimden bir şey gelmez, sen de biliyorsun bunu."

"Peki, peki! Ama eskisi gibi bana nazik davran yine, hemen öyle huysuzlanma. Bir süredir neyin var Tanrı bilir."

"Canım sıkılıyor, o kadar! Canım sıkılıyor! Şimdi bir kadeh daha şarap içelim de neşelenmeye bakalım, yoksa Dierlamm dostumuz sanır ki, biz hep böyle didişiyoruz. Hey, meyhaneci! Sana söylüyorum! Bir şişe daha şarap getir bize!"

Hans pek korkmuştu. Maria'yla Niklas arasında ansızın alevlenen tartışmanın yine öyle birden yatıştığını hayretle izledi, o keyifli uzlaşma havası içinde her ikisiyle bir kadeh daha şarap içmeye karşı çıkmadı.

"Sağlığınıza!" diye sesini yükseltti Niklas. Maria ve Hans'la kadeh tokuşturdu, bir içişte boşalttı kadehini. Kısa bir gülüşten sonra sesinde değişik bir ton, "İşte böyle. İşte böyle!" dedi. "Ama şunu söyleyeyim ki, sevgilim bir başkasıyla düşüp kalkmaya başladığı gün elimden bir kaza çıkacaktır."

"Sersem sersem konuşma" dedi Maria usulca. "Şu aklına gelen şeye bak."

Niklas istifini bozmadan, "Öyle söyledim işte" diye yanıtladı. Rahatçacık arkasına yaslandı, yeleğinin düğmelerini çözüp bir ezgi tutturdu:

"Bir tesviyeci kalkıp gitmiş sevgili Giesella'ya..."

Hans da can ve gönülden katıldı ezgiye. Ama içten içe karar vermişti, bundan böyle Maria'yla ilişkisini tamamen kesecekti. Olup bitenler korkutmuştu gözünü.

Gazinodan dönüşte Maria aşağı köprüde durdu.

"Ben eve gidiyorum" dedi kalfaya. "Sen de geliyor musun?"

Kalfa başını sallayarak, "Eh, hoşça kal şimdilik!" dedi Hans'a, elini uzattı.

Hans her ikisine de iyi geceler diledi, sonra rahat bir nefes alarak tek başına yürümeye koyuldu. Bu akşam fena halde bir yılgınlık duygusu çöreklenmişti içine. Maria'yla birlikteyken kalfa Niklas onu yakalamış olsa başına neler geleceğini dönüp dolaşıp kafasında canlandırdı: Bu tüyler ürpertici düşüncenin ileriye yönelik kararlarını belirlemesinden sonra, söz konusu kararları kendi kendine yüceltilmiş ve ahlaka uygun bir ışık altında sunmakta güçlük çekmedi. Aradan bir hafta geçmemişti ki sadece yüce kalpliliğinden ve Niklas'a karşı dostluğundan Maria'yla âşıktaşlık oyunundan el çektiğine inandırdı kendisini. Asıl önemli olan, Maria'yla bundan böyle yüz yüze gelmemeye çalışmaktı. Ancak aradan birkaç gün geçtikten sonra ansızın karşılaştı Maria'yla, Maria yalnızdı. Aceleyle artık kendisini gelip göremeyeceğini açıkladı. Maria bu sözlere üzülmüş göründü; boynuna asılıp öpücüklerle onu niyetinden caydırmaya çalışınca Hans'ın gönlüne bir hüzündür çöktü. Ama yine de Maria'nın öpücüklerine karşılık vermedi, zoraki bir serinkanlılıkla ondan kurtulmaya çalıştı. Maria koyvermek istemedi kendisini ancak Hans yüreğinde bir kaygıyla her şeyi Niklas'a anlatacağını söyleyip gözünü korkutunca onu bıraktı. Bir çığlık atıp, "Sakın, sakın ha! Bu benim ölümüm olur yoksa!" dedi.

Hans, "Demek seviyorsun onu?" dedi hoyrat bir dille.

"Saçma!" diye yanıtladı Maria içini çekerek. "Aptal oğlan, seni ondan daha çok sevdiğimi biliyorsun sanırım. Sorun bu değil. Niklas aramızdaki ilişkiyi duyarsa sağ koymaz beni. Ona bir şey çıtlatmayacağına söz ver!"

"Peki, ama sen de söz vereceksin beni rahat bırakacağına!"

"Bu kadar çabuk bıktın mı benden?"

"Öff, bırak şimdi bunu! Niklas'tan gizli saklı bu ilişkiyi sürdüremem asla, yapamam bunu, anlasana! Haydi söz ver, tamam mı!"

Bunun üzerine Maria elini uzattı; Hans uzatılan eli sıkıp söz verirken gözlerini kaçırdı Maria'dan, sonra sessizce ayrılıp gitti. Kızmıştı Maria, başını sallayarak Hans'ın arkasından baktı. "Soytarının teki!" diye geçirdi içinden.

Hans için yeniden berbat günler gelip çatmıştı. Maria tarafından şiddetle uyarılan, her defasında arada sadece bir an için yatışan

sevgi gereksinimi, ruhunu allak bullak eden özlemin bir kez daha o yakıp kavurucu, doyumsuz yollarını izlemeye koyulmuştu. Ancak atölyedeki sıkı çalışma, günlerini geçirmesine yardımcı oluyordu. Giderek artan yaz sıcağında çalışmak bir kat daha yoruyordu insanı. Atölyenin içi sıcak ve bunaltıcıydı, yorucu çalışmalar yarı çıplak durumda yapılıyor, atölyedeki o hiç kaybolmayan ağır yağ kokusuna şimdi keskin ter kokusu da karışıyordu. Akşamları Hans bazen Niklas'la kentin yukarı kesimindeki ırmağın serin sularında yıkanmaya gidiyordu; sonra dönüp ölesiye yorgun, kendini yatağa atıyordu, sabahları kendisini uyandırmak kolay olmuyordu.

Belki Schömbeck için değil ama ötekiler için atölyede bundan böyle bir cehennem hayatı yaşanmaktaydı. Çırak paylanıp tokatlanıyor, ustanın üzerinden o hoyrat ve sinirli hal bir türlü gitmiyor, Niklas ise ustanın kaprisli-telaşlı davranışına güçlükle katlanıyordu; yavaş yavaş kendisi de surat asmaya başlamıştı. Bir süre daha işi oluruna bıraktıktan sonra sabrı tükendi, bir öğle vakti yemeğin ardından ustanın avluda yolunu kesti.

"Ne istiyorsun?" diye sordu Bay Haager kabaca.

"Bir konuşalım diyorum, biliyorsun nedenini. Senin arzu ettiğin gibi atölyede işimi yapıyor muyum, yapmıyor muyum?"

"Evet, yapıyorsun."

"Gördün mü! Ama sen bana hep çıraklık yapan bir oğlan gibi davranıyorsun. Ansızın bana hiç değer vermemeye başladın. Bunun arkasında bir şey olmalı. Şimdiye kadar güzel güzel geçinmiştik seninle."

"Tanrı aşkına, ne dememi bekliyorsun benden? Ben nasılsam öyleyim işte, kendimi değiştiremem. Nihayet senin de kaprislerin vardır."

"Var elbette, Bay Haager; ama çalışırken göstermem bunları, aramızdaki fark bu. Sana şunu söyleyeyim ki, böyle yapmakla kendi işine zarar veriyorsun."

"Bu benim sorunum, senin değil."

"Ya, doğrusu üzülüyorum senin için. Daha fazla konuşmak istemiyorum. Kim bilir, bakarsın bir gün yine kendiliğinden düzelir her şey."

Bunun üzerine Niklas çekip gitti. Evin kapısında Schömbeck'e rastladı, ustayla arasındaki konuşmaya kulak kabartıp dinlemişti

anlaşılan. Schömbeck'in bıyık altından güldüğünü gördü. Onu yakalayıp bir güzel pataklamak geçti içinden ama kendini tuttu, hiç istifini bozmadan Schömbeck'in önünden geçip yürüdü.

Ustayla arasında sadece dargınlıkla açıklanamayacak bir şeyler döndüğünü anlamıştı Niklas. Kafasına koydu, bunu araştıracak, öğrenecekti. Kuşkusuz, bugünden tezi yok işi bıraksa bayram edecekti. Gelgelelim Gerbersau'dan ayrılması olanaksızdı, böyle bir istek de duymuyordu içinde. İşin ucunda Maria vardı. Öte yandan, atölyeden ayrılması kendisine zarar verecek olmasına karşın Bay Haager onu bundan böyle atölyede tutmayı pek düşünüyora benzemiyordu. Saat biri vurduğunda, bir yandan içerleyip bir yandan üzülerek atölyeden içeri girdi.

Öğleden sonra dokuma fabrikasında ufak bir onarım işi çıktı. Fabrika sahibi üzerinde bazı değişiklikler yapılmış birkaç eski makineyle deneme çalışmaları yapıyor, Bay Haager de bu denemelerle ilgileniyordu. Eskiden söz konusu onarım ve tadilat işleriyle Niklas ilgilenmişti ama son zamanlarda hep ustanın kendisi gidiyor, yardımcı gerektiğinde ya Schömbeck'i ya da gönüllü çırak Hans'ı yanına alıyordu. Niklas ağzını açıp bir şey söylememişti şimdiye kadar ama söz konusu durum onuruna dokunuyor, ustanın davranışını kendisine karşı bir güvensizlik belirtisi görüyordu. Bir onarım işi çıktığı zaman her defasında fırsattan yararlanıp fabrikada çalışan Maria'yla buluşmuş, görüşmüştü. Maria onarım işlerinin yapıldığı salonda çalışıyordu çünkü. Ama Niklas artık işin üzerine düşmüyor, onarım işini Maria için kendisi üstlenmek istiyormuş gibi bir izlenimin uyanmasını istemiyordu.

Usta bugün de Schömbeck'i yanına alıp gitmiş, atölyeye göz kulak olmakla Niklas'ı görevlendirmişti. Aradan bir saat geçmişti ki Schömbeck elinde bazı araç ve gereçlerle dönüp geldi atölyeye.

Fabrikadaki deneme çalışmalarıyla ilgilenen Hans, "Hangi tezgâhı onarıyorsunuz?" diye sordu.

"Üçüncü tezgâhı, köşe penceresinin yanındakini" diye yanıtladı Schömbeck, ardından Niklas'a baktı. "Usta güzel güzel sohbet etti, bütün iş de bana kaldı" diye ekledi.

Niklas kulak kesilmişti, çünkü söylenilen tezgâhta Maria çalışıyordu. Kendini tutup Schömbeck'le tartışmaktan kaçındı ama yine de sormadan duramadı: "Kiminle sohbet etti usta? Maria'yla mı?"

"İyi bildin" diyerek güldü Schömbeck. "Usta bir güzel kur yapıyor Maria'ya. Böyle sevimli ve tatlı bir kız olursa şaşılmaz elbet."

Niklas sustu. Böyle bir ağızdan böyle bir edayla Maria'nın ismini işitmek istemedi. Var gücüyle yeniden eğeye sarıldı. Bir ara durup kılı kırk yarar bir titizlikle eğelediği parçanın çapını ölçtü, aklı fikri işindeymiş gibi bir izlenim uyandırmaya çalıştı. Ne var ki, kafası işiyle ilgisiz düşüncelerle doluydu. Fena bir kuşku içini kemiriyor, üzerinde ne kadar zihin yorarsa, geçmişteki bazı olaylar kuşkusunu o kadar haklı çıkarıyordu. Usta Maria'ya göz koymuştu, bir süredir her onarım işinde kendisinin kalkıp fabrikaya gitmesi bu yüzdendi, Niklas'ı fabrikada görmek istemiyordu, ona sinirlenip kaba davranmasının nedeni de buydu, Niklas'ı kıskanıyor, hoyrat davranışıyla onu atölyeden ayrılıp gitmeye zorlamak istiyordu.

Ama bir yere gitmeyecekti Niklas, hele şu sıra!

Akşamleyin Maria'nın oturduğu evin yolunu tuttu. Maria evde değildi, evin önünde bir sıraya oturdu Niklas, akşamı oracıkta geçiren kadınların ve delikanlıların arasında saat ona kadar bekledi. Maria gelince, onunla kalkıp odasına çıktı.

Merdivende Maria sordu: "Bekledin mi beni?"

Ama Niklas cevap vermedi, sustu. Maria'nın peşi sıra odasından içeri girip arkasından kapıyı kilitledi.

Maria başını çevirip, "Ee, bir şeye mi içerledin yine?" dedi. "Neyin var, söyler misin kuzum?"

Niklas gözlerini Maria'ya dikti. "Nereden geliyorsun?"

"Dışarıdan. Lina ve Christina'yla beraberdim."

"Ya."

"Peki sen neredeydin?"

"Aşağıda seni bekledim. Seninle bir şey konuşacağım."

"Gene mi! Konuş haydi!"

"Benim ustayla ilgili anlayacağın. Sanırım bizim usta sana göz koymuş."

"O mu? Bay Haager ha? Aman Tanrım, bırak göz koysun."

"Olmaz. İşin içyüzünü öğrenmek istiyorum. Sizin fabrikada yapılacak bir iş çıktı mı, hep kendisi gidiyor artık. Bugün öğleden sonra da epey bir zaman senin yanındaydı, senin tezgâhın başında. Şimdi bana söyler misin, senden ne istiyor bu adam?"

"Hiç. Benimle gevezelik ediyor sadece, bunu kendisine yasaklayamazsın sanırım. Sana kalsa, bir cam fanusa kapatırsın beni."

"Şaka etmiyorum, bak. Onun seninle neler konuştuğunu bilmek istiyorum."

Maria sıkılmıştı, içini çekip yatağın üzerine oturdu.

"Bırak şu Haager'i!" diye sesini yükseltti sabırsızlanarak. "Onunla ne geçecek aramızda. Biraz sevdalanmış, kur yapıyor bana, hepsi bu."

"Kendisine bir tokat yapıştıramadın mı peki?"

"Aman Tanrım, onu hemen tutup pencereden sokağa atsaydım daha iyi olmaz mıydı! Bırakıyorum işte konuşsun, kendisiyle eğleniyorum. Bugün söylediğine göre, bana bir broş hediye edecekmiş–"

"Nasıl? Bunu söyledi ha? Peki, sen ne cevap verdin?"

"Benim broşa ihtiyacım yok dedim. Evinin yolunu tutmasını, karısının yanına dönmesini söyledim. – Ama yeter artık. Onu kıskanıyor musun yoksa? Sanırım sen kendin de Haager'le aramızda bir şey olduğuna ciddi olarak inanmıyorsundur."

"Öyle, öyle. İyi geceler sana, ben eve dönüyorum."

Maria alıkoymak istediyse de Niklas onu dinlemeyerek çekip gitti. Aslında Maria'dan kuşkulanmıyordu ama yine de rahatlamış değildi içi. Maria'nın ona bağlılığının biraz kendisinden duyduğu korkudan kaynaklandığını kesinlikle değilse de belli belirsiz hissediyordu. Gerbersau'da kaldığı süre belki emin olabilirdi Maria'nın sadakatinden ama işi bırakıp buradan ayrıldı mı, hayır. Maria kendini beğenmiş bir kızdı, başkalarından güzel sözler işitmeye bayılırdı, sevgiyle de daha küçük yaşta tanışmıştı. Haager'e gelince, ustaydı o, parası vardı. Başka vakit çok tutumlu biriyse de, Maria'ya broşlar hediye etmek isteyebilirdi.

Niklas belki bir saat boyunca o sokak senin bu sokak benim dolaşıp durdu, evlerin pencereleri birer birer kararken, sonunda ışıkları yanan sadece meyhaneler kaldı. Maria'yla usta arasında henüz kötü bir şeylerin geçmediğini düşünmeye çalıştı Niklas. Ama gelecekten, yarından, ustanın Maria'nın peşinden ayrılmadığını bilip de onun yanı başında dikileceği, onunla birlikte çalışacağı, onunla konuşmak zorunda kalacağı her günden korkuyordu. Bu işin sonu nereye varacaktı?

Yorgun ve kafası dağınık, bir meyhaneden içeri attı kendini. Bir şişe bira söyledi; çabuk çabuk boşalttığı her kadehle biraz serinledi,

yatıştı. Seyrek içki içen biriydi, çoğunlukla bir şeye kızdığı ya da keyfi pek yerinde olduğu zaman içerdi, belki bir yıl var ki hiç sarhoş olmamıştı. Şimdi yarı bilinçsiz ve bir sorumsuzluk duygusuyla davranıp içmeye koyuldu, sonunda adamakıllı kafayı bulup meyhaneden çıktı. Ama bu durumda, kalmakta olduğu Bay Haager'in evine gitmekten kaçınacak kadar aklı başındaydı henüz. Ağaçlıklı yolun alt tarafında bildiği bir çayırlık vardı, çayırlar bir gün önce biçilmişti. Düzensiz adımlarla o tarafa yöneldi, gece nemden korunmaları için bir yığın haline getirilmiş otların içine attı kendini, çok geçmeden de uyuyup kaldı.

3

Niklas, ertesi sabah yorgun ve soluk bir yüzle kalkıp tam vaktinde atölyeye gittiğinde, ustayla Schömbeck'i tesadüfen orada buldu, kendisinden önce atölyeye gelmişlerdi. Usulca tezgâhının başına geçip işe koyulmak istiyordu ki usta seslendi:

"Ah, hele şükür gelebildin."

Niklas, güçlükle kayıtsız bir yüz takınıp, "Ama her zamanki gibi vaktinde geldim" diye yanıtladı. "Dakikası dakikasına. Saat işte orada asılı."

"Peki, bütün gece ne cehennemdeydin?"

"Seni ilgilendirir mi?"

"İlgilendirir sanıyorum. Nihayet benim evimde kalıyorsun. Kendi evimde de düzensizliğe göz yumamam."

Niklas sesli sesli güldü. Artık olacaklar umurunda değildi. Haager'den de, onun sersemce davranıp her şeyde haklı çıkmak istemesinden de, başka her şeyden de bıkmıştı.

"Ne gülüyorsun?" diye sordu usta.

"Güleceğim geldi de onun için, Haager. Eğlenceli bir şey işittim mi gülmeden duramam, ne yapayım."

"Benim sözlerimde eğlenceli bir şey yok. Ayağını denk al!"

"Belki de var. Biliyor musun usta, şu düzensizlik lafını iyi söyledin: 'Nihayet kendi evimde bir düzensizliğe göz yumamam.' Yü-

reklice bir laf. Ama biri düzensizlikten söz eder de, kendisi düzen falan tanımazsa, buna gülmeden duramam işte."

"Nasıl? Ne dedin, ne dedin?"

"Kendi evinde, kendi atölyende düzenden eser yok senin. Bizimle hep didişip duruyorsun, incir çekirdeğini doldurmayacak bir şey yüzünden ortalığı ayağa kaldırıyorsun. Örneğin, karına karşı nasıl davranıyorsun öyle?"

"Sus! Köpek seni! Sus diyorum!"

Haager yerinden fırlayıp gelmiş, kalfanın önünde gözdağı veren bir edayla dikilmişti. Ne var ki, ustadan kat kat daha güçlüydü Niklas, nerdeyse dost bir tavırla göz kırparak ustaya baktı.

"Sinirlenme!" dedi ağırdan alarak. "İnsan biriyle konuşurken nazik olur. Demin bırakmadın ki sözümü bitireyim. Haline ne kadar üzülsem de, karın beni ilgilendirmez kuşkusuz–"

"Çeneni kapayacak mısın sen, yoksa–"

"Hele lafım bitsin, kaparım. Ne diyordum, karın ilgilendirmez beni, dokuma fabrikasındaki kızların peşinden koşman da ilgilendirmez, seni şehvet düşkünü maymun herif! Ama Maria başka, o beni ilgilendirir işte. Sen de benim kadar biliyorsun bunu. Ona parmağının ucuyla dokunmaya kalk, yandığın gündür. Bu sözüme güvenebilirsin bak. Evet, işte şimdi bitirdim sözümü."

Usta Haager sinirinden sapsarı kesilmişti, ama Niklas'a el kaldırmayı da göze alamıyordu.

Bu arada Hans'la çırak da gelmişler, sabahın bu erken saatinde ortalığı ayağa kaldıran, bağırıp çağırmalara ve ağızlardan çıkan çirkin sözlere şaşırmış, atölyenin kapısında dikiliyorlardı. Bir skandala meydan vermeyi uygun bulmayan Bay Haager titreyen sesine söz geçirebilmek için kısa bir süre kendisiyle boğuştu, yutkundu. Ardından hiçbir şey olmamış gibi bağıra bağıra, "Şimdilik burada bırakalım bu işi" dedi. "Önümüzdeki hafta atölyeyi terk edebilirsin. Yeni bir kalfa alacağım yanıma. – Haydi iş başına çocuklar, durmayın haydi!"

Niklas, cevap vermeyerek peki der gibi başını sallamakla yetindi. Işıl ışıl çelik bir mili torna tezgâhına sıkıştırdı, torna kalemini gözden geçirdi, vidaları yeniden söküp zımpara taşına yöneldi. Ötekiler de canla başla işlerine sarıldılar, öğleye kadar atölyede üç beş kelimeden fazla bir şey konuşulmadı. Sadece arada verilen

molada Hans, kalfa Niklas'ın yanına gelerek, gerçekten atölyeden ayrılmayı düşünüp düşünmediğini sordu usulcacık.

"Tabii ayrılacağım" diye yanıtladı Niklas kısaca ve arkasını döndü.

Öğle paydosunu yemeğe gitmeyerek depodaki içi talaşla dolu bir çuval üzerinde uyumakla geçirdi. İşten çıkarıldığı haberini Schömbeck öğle vakti dokuma fabrikasındaki işçilere ulaştırmış, Maria da haberi ikindi vakti bir kız arkadaşından öğrenmişti.

"Niklas mı? Olamaz!"

"Öyle, öyle. Schömbeck sıcağı sıcağına gelip anlattı, herkes de duydu. Yazık adamcağıza, değil mi?"

"Haber doğruysa yazık elbet. Ama Haager Usta hırçın, asabi biridir. Hanidir bana kur yapıp duruyor."

"Böyle bir adamın yüzüne tükürürdüm ben olsam. Evli birine hiç yüz vermemek gerekiyor. İnsanın eline aptalca dedikodulardan başka şey geçmez, sonra da kimse çıkıp evlenmeye yanaşmaz seninle."

"Bu o kadar kötü bir şey değil benim için. Şimdiye kadar on kez evlenirdim ben, bir ustabaşıya bile varabilirdim isteseydim, ama istemedim!"

Usta Haager'le işi oluruna bırakmıştı Maria. Usta şimdilik elinden kaçmıyordu. Ama gözü genç Hans'taydı. Niklas buralardan gidince onu ele geçirmeye bakacaktı. Hans pek tatlı, çiçeği burnunda bir oğlandı, üstelik terbiyeliydi. Onun varlıklı bir babanın da oğlu olduğunu düşündüğü yoktu. İş paraya kalsın, parayı Haager'den ya da bir başka yoldan sağlayabilirdi. Gönüllü çırak Hans'tan hoşlanıyordu, sevimli, güçlü kuvvetliydi Hans; sonra, nerdeyse çocuk denecek kadar gençti. Niklas'a acıyordu, o buradan gidinceye kadar geçecek günlerde olup biteceklerden korkmaktaydı. Niklas'ı sevmişti, hâlâ da pek yakışıklı ve güzel buluyordu onu ama kaprislerinin bini bir paraydı, içi gereksiz tasa ve kaygılarla dolup taşıyordu, kendisiyle evlenmeyi düşleyip duruyordu hep, son zamanlarda da kıskanç biri olup çıkmıştı. Niklas buradan gitse, doğrusu fazla bir şey kaybetmiş sayılmayacaktı.

Akşamleyin Haager'in evinin yakınında Niklas'ı bekledi Maria. Akşam yemeğinin hemen ardından çıkıp geldi Niklas, Maria da selam verip onun koluna girdi; birlikte ağır ağır yürüyerek kent dışına çıktılar.

Niklas'ın olup bitenlerden söz açmadığını görünce Maria sordu: "Haager'in seni işten çıkardığı doğru mu?"

"Demek senin de kulağına geldi?"

"Geldi, evet. Peki, ne yapmak niyetindesin?"

"Esslingen'e gideceğim. Bir ustadan teklif aldım. Ama baktım Esslingen'den iş çıkmadı, yola düşer, sağı solu dolaşırım."

"Peki, beni de düşünecek misin?"

"Hem de ne kadar. Yokluğuna nasıl katlanacağım bilmem. Ben derim ki, sen de kalk gel benimle."

"Güzel olurdu doğrusu. Ama imkânsız."

"Neden?"

"Öf, aptal aptal konuşma! Yanında bir kadınla göçebeler gibi ordan oraya dolaşıp duramazsın sanırım."

"Doğru. Ama ya Esslingen'deki iş olursa."

"Evet, olursa. Sorun da bu. Peki, ne zaman yola çıkmayı düşünüyorsun?"

"Pazar günü."

"O zaman daha önce yaz Esslingen'e, geleceğini bildir. Baktın ki oraya yerleştin, işler yolunda, bana bir mektup gönderirsin, ne yapacağımızı düşünürüz."

"O zaman atlar gelirsin hemen."

"Ben gelmeden bak bakalım işin iyi midir, Esslingen'de kalabilecek misin. Eğer kalabileceksen, belki bana da orada bir iş ayarlarsın, tamam mı? İşte o vakit kalkar gelir, seni teselli eder, avuturum. Bir süre sabretmemiz gerekiyor anlayacağın."

"Evet, ezgideki gibi tıpkı: Genç delikanlıya ne yaraşır? Sabır, sabır, sabır. – Allah kahretsin! Ama haklısın, dediklerin doğru."

Maria bol keseden tatlı, güzel sözler konuşmuş, Niklas'ı yarına güvenle bakan biri yapmayı başarmıştı. Kalkıp peşinden gitmeyi asla aklına getirmiyorsa da, şimdilik bu konuda Niklas'ı umutlandırması gerekiyordu, yoksa buradan gidene kadar geçecek günler çekilmez olacaktı. Aslında Niklas'a yol vermişti; onun Esslingen'de ya da bir başka yerde kendisini çarçabuk unutup bir başkasını bulacağına da inanıyordu; öyleyken, yüreğinde ilerideki veda saatinin sezgisi, Niklas'a karşı çoktan beri göstermediği kadar sevecenlik ve sıcaklıkla davrandı. Sonunda Niklas'ın adeta yüzü gülmüştü.

Ama bu, Maria kendisinden ayrılıp gidinceye kadar sürdü ancak. Eve varıp da yatağının kenarına ilişir ilişmez Niklas'ın bütün umudu yine uçup gitti. Yeniden kuşkuya kapılıp korkulu düşüncelerle içi içini yemeye başladı. İşten çıkarıldığına Maria'nın gerçekte hiç de üzülmemiş olduğunu anımsadı birden; haberi hiç önemsememiş, işten çıkarılsa da, burada kalmak isteyip istemediğini sormamıştı. Kalmasına kalamazdı gerçi, öyleyken sorabilirdi Maria. Sonra, geleceklerine ilişkin planları da asla pek akla yakın şeyler değildi.

Esslingen'e mektubu hemen o gün yazmak istemedi. Kafasının içi boş ve perişan haldeydi; üzerine apansızın öyle bir yorgunluk çökmüştü ki nerdeyse giysilerini çıkarmadan uyuyup kalacaktı. Bilinçsizce kalkıp soyunduktan sonra yatağa girip yattı. Ama tedirgin bir gece geçirdi. Pek çok gündür ırmağın oluşturduğu dar vadide ayak sürüyen bunaltıcı hava her geçen saat biraz daha güçlenmiş, uzaktan, dağların ardından birbiriyle boğuşan gök gümbürtüleri gelmeye başlamıştı. Gökyüzü sürekli çakan şimşeklerle sarsılıyor, ama vadiye taze hava ve serinlik getirecek ne bir fırtına çıkıyor ne de yukarıdan bir sağanak boşanıyordu.

Sabahleyin kalktığında kendini yorgun hissetti Niklas. Ayılmış, keyifsiz bir hali vardı. Dünkü dik başlılığından da büyük ölçüde eser kalmamıştı. İlerideki sıla özleminin içler acısı önsezisiyle adeta boğulacak gibi oldu. Dört bir yanda ustalar, kalfalar, çıraklar, fabrikada çalışan erkek ve kadınlar görüyor, hepsi de sakin sakin işlerine koşuyor, akşam oldu mu işyerlerinden çıkıp evlerine dönüyorlardı. Niklas daha da ileri giderek köpeklerin bile bir yurda, bir barınağa sahip olduğu için sevinebileceklerini düşündü. Oysa kendisi hiç istemezken akla ve mantığa aykırı davranmıştı; sevdiği işini ve yaşadığı küçük kenti bırakıp bir başka yere gidecek, şimdiye kadar Gerbersau'da hiç itirazsız elinde bulundurduğu bir şeyi yeniden ele geçirmek için ona buna yüzsuyu dökecek, ricalarda bulunacaktı.

Güçlü kuvvetli biri olan kalfa Niklas duygulandı birden. Sessiz sedasız, bir görev bilinciyle kalkıp işine gitti; atölyede ustasına, hatta Schömbeck'e nezaket gösterip iyi sabahlar diledi. Haager yanı başından ne zaman geçecek olsa minnet dolu bakışlarla ona baktı; her an öyle sandı ki Haager haline acıyacak, kendisini öyle uysal durumda görünce sözünü geri alıp onu atölyede alıkoyacaktı. Ne var

ki, Haager gözlerini her seferinde kaçırdı Niklas'tan; sanki o çoktan çekip gitmiş, bundan böyle atölyeyle bir alıp vereceği kalmamış gibi yaptı. Kalfa Niklas'ın tarafını tutan yalnızca Hans vardı, isyankâr bir tavırla el kol hareketlerine başvurup ustaya da, Schömbeck'e de boş verdiğini, olup bitenleri hiç de hoş karşılamadığını açığa vurmaya çalıştı. Ama bu, Niklas'ın derdine bir çare değildi.

Öte yandan akşamleyin üzüntülü ve keyifsiz bir durumda gidip konuştuğu Maria da Niklas'ın yarasına merhem olacak bir şey yapamadı. Her ne kadar kendisini okşayıp sevdiyse, kendisine güzel sözler söylediyse de kentten ayrılıp gidecek oluşundan pek serinkanlı bir edayla, adeta karara bağlanıp bir daha değiştirilemeyecek bir şeyden konuşur gibi söz açtı. Niklas bir gün önce Maria'nın kendisini teselli için söylediklerinden, açığa vurduğu öneri ve tasarılarından konuşmaya başlayınca, Maria karşı çıkmadı ama doğrusu bütün söylediklerini pek ciddiye almamış göründü, hatta dünkü önerilerinden birkaçını da besbelli unutmuştu. Niklas geceyi ilkin Maria'nın yanında geçirmeyi düşündüyse de sonradan fikrini değiştirerek erkenden ayrılıp gitti.

O üzüntülü durumda kentte serseri serseri dolanıp durdu. Dış mahallelerin birinde yetim bir çocuk olarak yabancı bir ailenin yanında büyüdüğü evi gördü bir ara, evde şimdi bir başka aile oturmaktaydı. Ansızın okul günleri, çıraklık dönemi ve o dönemde tanıdığı bazı güzel kızlar geldi aklına ama hepsi de gözüne sonsuz uzaklıkta göründü, elden çıkıp gitmiş, yabancılaşmış şeyleri hayal meyal anımsayabildi ancak. Sonunda bu gibi duygusallıklara kapılmasından kendisi de hoşlanmadı. Bir puro yakıp umursamaz bir yüz takındı, bahçeli bir gazinodan içeri girdi. Birkaç işçi hemen kendisini tanıyıp seslendiler. Çakırkeyif biri, "Hey!" diye bağırdı. "Sanırım buradan ayrılacak olmanı kutlar, bize bir şeyler ısmarlarsın, ha?"

Niklas güldü, küçük topluluğun arasında bir yere sıkıştı. Oradakilerin her biri için bir litre bira ısmarlayacağını açıkladı, karşılığında herkesten onun gibi kentte sevilen birinin Gerbersau'dan ayrılıp gidecek olduğuna üzüldüğünü açıklayan sözler işitti. Acaba gitmeyip burada kalsan olmaz mı, diyenler çıktı. Ama Niklas atölyedeki işi kendisi bırakmış gibi yaptı, kurumlanarak başka kentlerde kendisine önerilmiş iyi işlerden söz etti. Derken hep birlikte bir şarkı söylemeye başladılar, kadehler tokuşturuldu, kahkahalar atıldı, bir

hengâmedir gitti. Niklas yapay, gürültülü bir neşe havasına kaptırdı kendini. Aslında ona yakışmayan bu havadan utandıysa da, bir kez şen bir adam rolünü oynamaya niyetlenmişti. Arkadaşlarına bir ikramda daha bulunmak isteyerek, içeri girip bir düzine puro aldı.

Bahçeye dönüp geliyordu ki ismi çalındı kulağına. Oradakilerden çoğu kafayı biraz bulmuştu; konuşurken masaya vuruyor, katıla katıla gülüyorlardı. Niklas kendisinden söz edildiğini anlamıştı, bir ağacın arkasına geçip gizlendi, konuşulanlara kulak kabarttı. Kendisini konu alan karmakarışık kahkahaları işitir işitmez, o taşkın neşesi uçup gitti ansızın. İçinde bir burukluk, karanlıkta dikilip hakkında söylenenleri dinledi.

Masada biraz sessiz oturanlardan biri, "Seninki aptalın teki kuşkusuz" dedi. "Ama belki Bay Haager ondan da aptaldır. Belki Niklas bu fırsatla İtalyan kızı başından atacağı için seviniyordur."

Masadakilerden bir diğeri, "Sen onu iyi tanımıyorsun" diye atıldı. "Kıza bir kene gibi yapışmış bırakmıyor. O kafasızlığıyla işin ne şekil alacağından haberi yok. Gelsin de biraz kurcalayalım işi, biraz dalga geçelim."

"Ama dikkat et! Niklas öyle şakaya gelmez."

"Ah, o mu! O hiçbir şeyin farkında değil. Dün akşam kızla gezmeye çıktılar. Niklas eve dönüp yatar yatmaz, Haager geldi, bu sefer kızı o alıp gitti. Kız kim gelirse geri çevirmiyor. Bugün kiminle beraber olacak, bilmek isterdim doğrusu."

"Öyle. Şu gönüllü çırak Dierlamm'la da düşüp kalktı. Hep de bir tesviyeciyi kestiriyor gözüne."

"Ya da paralı birini. Ama Dierlamm'la ilişkisi olduğunu hiç bilmiyordum. Sen gözlerinle gördün mü ikisini bir arada?"

"Hem de nasıl. Birinde çuvalların konduğu depoda. Birinde de merdivenlerde. Öpüştüklerini görünce tüylerim diken diken oldu. Oğlan da erkenden başlıyor âşıktaşlığa, tıpkı kız gibi."

Niklas, işittikleriyle yetindi. İçinden bir fırtına gibi oradakilerin arasına dalmak geçtiyse de kendini tuttu, sessizce çekip gitti gazinodan.

Hans da son geceler iyi uyuyamamıştı. Maria'ya karşı duyduğu sevgiyle ilgili düşünceler, atölyede patlak veren tatsızlık ve bunaltıcı sıcak huzurunu kaçırmış, sabahları atölyeye çoğunlukla normalden bir süre geç gelmeye başlamıştı.

Ertesi gün acele kahvesini içmiş, merdivenlerden aşağı seğirtiyordu ki, Niklas'la karşılaşıp şaşırdı.

"Günaydın" dedi Hans. "Ne var ne yok bakalım?"

"Dışarıda, hızarda iş çıktı, sen de geleceksin."

Hans biraz bu tuhaf işe, biraz da Niklas'ın durup dururken kendisine sen demesine hayret etmişti. Niklas'ın elinde bir çekiçle küçük bir takım çantası vardı. Çantayı kalfadan aldı Hans; birlikte ırmaktan yukarı yürüyüp kent dışına çıktılar. İlkin bahçelerin, sonra da çayır çimenlerin önünden geçtiler. Sabah puslu ve sıcaktı, yükseklerde bir batı rüzgârı eser gibiydi ama aşağısı, ova sütlimandı.

Niklas'ın suratı asıktı, sanki meyhanede geçirilmiş yorucu bir gecenin bitkinliği vardı üzerinde. Bir süre sonra Hans yarenliğe başladı ama Niklas sustu, cevap vermedi. Kalfanın haline üzülüyordu Hans ama bundan böyle ağzını açıp bir şey söylemeyi göze alamadı.

Hızarın yolunu yarılamışlardı ki kıvrıla kıvrıla akan ırmağın, üzerinde gürgen ağaçlarıyla bir yarımada oluşturduğu yerde ansızın durdu Niklas. Bayırı inip ağaçların yanına geldi, otların içine uzanıp Hans'a da gelmesini işaret etti. Hans da onun yanına gitti, uzunca bir zaman tek bir söz konuşmaksızın otlar içinde yan yana uzandılar.

Sonunda uyuyakaldı Hans. Kendisini gözaltında tutan kalfa Hans'ın üzerine eğildi; büyük bir dikkatle yüzüne baktı, hayli bir süre yüzünden ayırmadı gözlerini. İçini çekti derken, kendi kendisiyle mırıldanarak bir şeyler konuştu.

Sonunda hırsla sıçrayıp ayağa kalktı, uyumakta olan Hans'ı dürttü ayağıyla. Korkuyla, afallayarak uyandı Hans; sallana sallana doğruldu.

"Ne oldu?" diye sordu duraksayarak. "Çok mu uyudum?"

Niklas daha önce yaptığı gibi, tuhaf bir değişikliğe uğramış gözlerle yeniden baktı Hans'a. Sonra sordu: "Uyandın mı?" Hans çekinerek başını salladı, onayladı soruyu.

"Şimdi dikkat et söyleyeceklerime! Yanı başımda bir çekiç duruyor. Gördün mü?"

"Evet."

"Onu niye yanıma aldım biliyor musun?"

Niklas'ın gözlerinin içine baktı Hans, dile gelmeyecek bir korkuya kapıldı. Dehşet dolu sezgiler belirdi içinde, koşup kaçacak oldu ama Niklas'ın güçlü eli uzandığı gibi yakaladı kendisini.

"Kaçmak yok! Kulak verip beni dinlemen gerekiyor. Diyeceğim çekici, onu yanıma aldım ki – Ya da şöyle... Çekici..."

Hans her şeyi anlamıştı, ölüm korkusuyla bir çığlık attı. Niklas başını salladı sadece.

"Bağırmamalısın. Beni dinleyecek misin şimdi?"

"Evet."

"Neden söz ettiğimi biliyorsun sanırım. Evet, diyeceğim çekici kafana indirmek istemiştim. –Sakin ol! Dinle beni!– Ama yapamadım. – İçim elvermedi. Sonra, sen mışıl mışıl uyurken böyle bir şeyi gerçekleştirmek de dürüstlükle bağdaşmaz diye düşündüm. Ama artık uyandın, çekici de işte oraya koydum. Şimdi diyorum ki, seninle güreşeceğiz. Sen de benim gibi güçlüsün. Güreş tutacağız, kim ötekinin sırtını yere getirirse çekici kapıp kafasına indirecek. Ya sen ya da ben, birimiz ölecek."

Ne var ki, Hans başını salladı. İçindeki ölüm korkusu kaybolmuş, yerini korkunç acılıkta bir hüzün ve acıma duygusu almıştı.

"Bekleyin biraz" dedi usulca. "Önce benim söylemek istediğim bir şey var. Oturabiliriz yine, değil mi?"

Niklas, oturmalarına karşı çıkmadı. Hans'ın bir şey açıklamak istediğini, her şeyin kendi işittiği ve kafasında tasarladığı gibi olmadığını hissediyordu.

"Bu iş Maria'yla mı ilgili?" diye sordu Hans. Niklas da evet anlamında başını salladı. Bunun üzerine Hans bir bir anlattı olup bitenleri. Hiçbir şeyi saklayıp gizlemedi, hiçbir şeyi üzerinden sıyırıp atmaya kalkmadı ama Maria'yı da kollayıp gözeteyim demedi çünkü çok iyi biliyordu ki, önemli olan Niklas'ı Maria'dan vazgeçirmekti. Niklas'ın doğum gününü kutladıkları geceden söz açtı, Maria'yla en son buluşmasından bahsetti.

Konuşması bitip susunca, Niklas kendisine elini uzatarak, "Yalan söylemediğinizi biliyorum" dedi. "Şimdi atölyeye dönelim isterseniz?"

"Hayır!" dedi Hans. "Ben döneyim ama siz gelmeyin! Sizin yapacağınız en iyi şey, hemen şimdi yola çıkıp Gerbersau'dan ayrılmanızdır."

"Öyle ama önce işçi karnemi, ayrıca ustadan bir bonservis almam gerekiyor."

"Bunları ben yaparım sizin yerinize. Akşam bana uğrayın, hep-

sini benden alırsınız. Siz şimdilik eşyalarınızı toparlamaya bakın, tamam mı?"

Niklas düşünüp taşındı. "Hayır" dedi ardından. "Doğru olmaz bu. Ben de sizinle atölyeye geliyorum. Bugünden çekip gitmeme izin vermesini rica edeceğim Haager'den. Çok teşekkür ederim, yapılacak işleri benim için yapmak istediğiniz için. Ama ben kendim gitsem daha iyi olur."

Birlikte dönüş yolunu tuttular. Atölyeye geldiklerinde öğle öncesinin yarısı geride kalmıştı. Haager, sert bir dille çıkışarak karşıladı kendilerini. Ne var ki Niklas veda etmek istediğini söyleyerek kendisiyle bir kez daha tatlılıkla ve serinkanlılıkla konuşmasına izin vermesini rica etti. Sonra Bay Haager'i alıp kapının önüne götürdü. Dönüp geldiklerinde, her ikisi de sakin sakin tezgâhlarının başına geçip ellerine bir iş aldı. Ama öğleden sonra Niklas ortadan kayboldu, ertesi hafta da usta atölyeye yeni bir kalfa aldı.

Her sevginin derin bir trajediyi içermesi, sevgiden yüz çevirmek için bir neden oluşturamaz.

Sevgimizi istenilen saatte bir başkasına armağan edebilmemiz için, onu elden geldiğince özgür durumda tutmamız gerekir. Sevgiyi bağışladığımız nesneye her zaman aşırı değer veririz, buradan da pek çok acı doğup çıkar bizler için.

Delikanlı eksik etme hiç bağrından
Sevdanın acısını, kıvancını sevdanın
Ama sanma ki içindeki duygular
Daha güçlüdür başka delikanlılardan!

Seven ne sevdiğine yalvarıp yakarır ne de ondan bir istekte bulunur. Sevgi kendi içinde bir kesinliğe kavuşacak gücü gösterebilmelidir. O zaman çekilmekten kurtulur, kendisi çeker karşıdakini.

Kasırga*

1895 yılıydı; ben o zamanlar, doğduğum kasabanın küçük bir fabrikasında ücretsiz, gönüllü çalışıyordum; sonra yine o yıl, kasabadan bir daha dönmemek üzere ayrıldım. Hayatımın bir yaz sonuyla güz başlarına rastlayan o dönemi, nedense belleğimde hâlâ taze, diri, açık seçik durmakta. Bunun içindir ki, o günlerin birkaç olayını yazayım istedim. Çünkü geçmiş'i sevmeyi öğrendiğimiz, şimdi'nin daha yorgun, daha kayıtsız adımlarla geçtiği çağa giriyorum artık. On sekiz yaşlarındaydım. Her gün tadını çıkarıyor, kuşun havayı hissetmesi gibi, dört bir yanımda duyuyordum da gençliğimin ne güzel bir şey olduğunun farkına bile varamıyordum. Her yılda ne gibi olaylar olduğunu bir bir hatırlamasını hiç sevmeyen yaşlıca kimselere şunu belirtmek isterim ki, anlatacağım yılda bizim oraları, yurdumuzda benzeri ne daha önce, ne daha sonra görülmüş, bir siklon, bir kasırga afetine uğradı. O şiddetli fırtına o yılda olmuştu. İki üç gün sonra, sol elime bir çelik keski batmıştı. Elim yarılmış, şişmişti; askıda tutmam gerekiyordu, fabrikaya gidemiyordum. Hiç akılda yokken bu tatil, pek hoşuma gitti: Ruhum o sıralar henüz, geçip gitmek üzere bulunmasına, çok sürmeden de birdenbire elden gidecek olmasına rağmen, o adeta hiç bozulmamış yeniyetmelik yaşlarını yaşıyordu.

Bütün o yaz sonları boyunca dar vadimizi hiç duyulmadık bir boğucu sıcağın kapladığını, bazen günlerce art arda fırtınalar koptuğunu hatırlıyorum. Doğada kızgın bir sıkıntı hüküm sürüyordu; o zamanlar bu bende bulanık ve bilinçsiz bir etki bıraktığı halde, ayrıntıları hâlâ aklımdadır. Akşamları örneğin, balık avlamaya gidince, havadaki sıkıntı yüzünden balıkları garip bir şekilde telaşlı, tedirgin bulurdum; karmakarışık, iç içe girerler, ikide bir ılık sudan dışarı fırlarlar, körü körüne oltaya yakalanırlardı. Derken hava biraz serinlemiş, sakinlemişti. Fırtınalar seyrekleşmiş, sabahın erken saatleri artık bir parça sonbahar kokmaya başlamıştı.

---

* Bu hikâye Behçet Necatigil tarafından çevrilmiştir.

Bir sabah evimizden çıktım; elimde bir kitap, bir parça ekmek, eğlencelerime gidiyordum. Haylazlık zamanlarımdaki alışkanlıkla, önce evin arkasına, henüz gölgelik bahçeye koştum. Babamın diktiği, benim daha incecik bir çocukken bildiğim yüksek, iri köknarların altında, açık kestane rengi iğne yapraklar küme küme birikmişti; orada yıllardır cezayirmenekşelerinden başka bir şey bitmiyordu. Yan tarafta ise uzun, dar bir tarhın içinde annemin çiçekleri zengin, iç açan renklerle ışıldar, her pazar onlardan büyük demetler derlenirdi. Orada zincifre kırmızısı küçük çiçekleri top top bir bitki vardı ki adı "yakan sevda" idi; bir köksapın ince sürgünlerinden sarkan yürek biçimi kırmızı beyaz çiçeklere "hanım kalbi" denirdi, dalları hemen hemen kökten başlayan bir başkasına "kokan kibir". Bunların hemen yanında uzun saplı yıldız çiçekleri vardı ama daha çiçek açmamışlardı. Aralarında yumuşak sapları yerde sürünen, yaprakları etli saksı güzelleriyle pek maskara ipek çiçekleri görünüyordu. Biz bu uzun, ensiz çiçek tarhını çok severdik, düşlerimizin bahçesiydi o. Çünkü bu tarhtaki o yan yana, çeşit çeşit ve tuhaf çiçekler bizce öbür iki yuvarlak tarhtaki güllerden daha başka, daha sevimliydiler. Güneş yüzünü gösterdiğinde ve sarmaşıklı duvarda parlıyorsa her çiçek kendi özelliğine, kendi güzelliğine bürünür, glayöller keskin renklerle cilalanmış gibi ışıldar, helyotroplar büyülenmiş gibi yaslı, üzgün kokularına gömülür, horozibikleri sessiz solgun sarkar, hasekiküpeleri ise sanki ayak parmaklarına basıp doğrularak kıvrım kıvrım güneş çıngıraklarını çıngırdatırlardı. Solidagolarda, mavi flokslarda arılar vızıldaşır, kalın sarmaşıklar üzerinde küçük, esmer örümcekler hızla inip çıkarlardı; şebboyların üzerinde havada, güvercin ya da âşık denen aceleci, havai kelebekler tombul gövdeleri, cama benzer kanatlarıyla titreşirlerdi.

Tatil günlerimin rahatlığı içinde bir çiçekten ötekine gidiyor, mis gibi sayvanların birini, ötekini kokluyor ya da kollayıcı parmaklarla bir çiçeğin çanağını aralıyor, içine bakıyor, sırlı soluk renkli derinliklerini, damarlarıyla dişi organlarındaki o sessiz düzeni, yumuşak liflerini, sanki kristalden oyuklarını seyrediyordum. Bir yandan da sabahın çizgi çizgi, iplik iplik buğular ve yün topakları gibi küçük bulut öbekleriyle dolu kapanık göğüne bakıyordum. Bugün yine besbelli fırtına olacak gibi görünüyordu, bense öğleden

sonra birkaç balık avlamayı düşünüyordum. Solucan bulurum ümidiyle harıl harıl yol kenarlarındaki birkaç taşı yerlerinden oynattım, ama altlarından gri, kuru bir sürü tespihböceği çıkıp ürkmüş, sağa sola kaçıştılar.

Şimdi ne yapmalı, diye düşündüm; hemen yapılacak bir şey aklıma gelmiyordu ki! Bir yıl önce, o son tatilim sıralarında hemen hemen bir çocuktum daha. O zaman en hoşlandığım eğlenceler: Hedefe sapanla fındık atmalar, uçurtma uçurmalar, tarlalardaki sıçan yuvalarını barutla uçurmalar sanki ruhumun bir kısmı yorulmuş da bir zamanlar sevdiği, zevk duyduğu seslere cevap vermiyormuş gibi, o eski çekicilik ve parlaklıklarını artık kaybetmişlerdi.

Çocukluk zevklerimin o tanıdık bölgelerinde, yadırgamış, sessiz bir sıkıntı içinde sağa sola bakınıyordum. Küçük bahçe, çiçeklerle süslü balkon, döşeli taşları yosun yeşili, nemli, güneşsiz avlu bana bakıyordu, her biri eskisinden başka bir yüzle, ve çiçekler bile o hiç bitmez büyülerinden birazını yitirmişti. Bahçe köşesinde sulama borusuyla eski fıçı, şimdi pek basit, pek uydurma duruyordu; ben ki eskiden bir yarın gün suyu salıverir, tahta çarkları çevirir, yola setler, kanallar yapar, her tarafı su baskını altında bırakırdım da babam ne kadar üzülürdü. Yazlar, kışlar görmüş, emektar su fıçısı bana sadık bir dost, bir eğlence olmuştu; ona baktıkça hâlâ, o çocukluk zevklerimden kalma bir haz duyuyordum içimde ama hüzünlü bir tadı vardı bu hazzın; hem sonra fıçı bir kaynak, bir ırmak, bir Niagara değildi artık.

Düşünceler içinde çitleri aştım, mavi bir kahkahaçiçeği yüzümü okşadı, koparıp ağzıma aldım. Bir gezinti yapmaya, dağa kadar çıkıp kasabaya oradan kuşbakışı bakmaya karar vermiştim. Gezmelere çıkmak öyle pek eğlenceli bir iş olmadığı için eskiden aklıma bile gelmezdi. O yaşlarda bir oğlan çocuğu ne diye çıksındı gezmelere. O, haydut olur, şövalye olur, Kızılderili olur, ormana gider; salcı, balıkçı, değirmenci olur, ırmağa gider; kelebek veya kertenkele avlamaya çayırlara koşardı. Böyle olunca benim bu gezintim bana, ne yapacağını pek bilmeyen yetişkin bir kimsenin yapabileceği ağırbaşlıca ama biraz sıkıcı bir iş gibi görünüyordu.

Mavi kahkahaçiçeğim hemen solmuştu, onu atmıştım, şimdi kopardığım bir şimşir dalını dişliyordum; buruk, baharlıydı tadı. Yüksek katırtırnaklarının orada, demiryolunda bir yeşil kertenkele

önüm sıra kaçmaya başladı. Çocuk oluverdim tekrar, duramadım koştum, kollayarak sokuldum; sonunda ürkmüş, güneş sıcağı hayvanı yakalayıp aldım avuçlarıma. Minik, mücevher gibi çil çil gözlerine baktım; eski avcılık günlerimin mutluluğu içinde, esnek, güçlü gövde ile katı bacakların, parmaklarım arasında dayattığını, karşı koyduğunu hissettim. Derken, hevesim geçti, tutsak hayvanı ne yapacağımı bilemez oldum. Bir işe yaramazdı, bir zevki yoktu bu işin. Eğildim, avucumu açtım, hızlı hızlı soluyan böğürleriyle bir an sessiz, şaşırmış durakladı kertenkele; sonra çabucak otların içinde gözden kayboldu. Işıldayan demir raylar üzerinde yanım sıra bir tren geçti; arkasından baktım, bir an iyiden iyi hissettim ki, burada benim için gerçek bir sevinç yeşeremez artık. Bunu hissettim ve o trenle birlikte buralardan çekip gitmeyi candan özledim.

Hat bekçisi yakınlarda mı diye, sağa sola bakınıyordum; hiçbir şey görülmediği, duyulmadığı için hemen raylardan atlayıp öte yandaki yüksek, kırmızı kumtaşı kayalarına tırmanmaya başladım; üzerinde hâlâ yer yer demiryolu yapımından kalma, kara kara dinamit oyukları görülüyordu. Kendimi yukarıya nasıl çekeceğimi biliyor; artık çiçeklerini dökmüş, sırımlaşmış katırtırnağı saplarına tutunuyordum. Kızıl kayalar üstünde kuru bir güneş sıcaklığı oluyor, ben tırmanırken ceketimin yenlerinden içeri kızgın kumlar kayıyordu. Yukarıya baktıkça dikey, sarp kayanın üzerinde şaşılacak kadar yakın ve yoğun, ışıltılı sıcak gökyüzünü görüyordum. Derken, birdenbire kendimi yukarda buldum; kayanın kenarına tutunmuş, dizlerimi yukarıya çekmiş, ince, dikenli bir akasya gövdeciğine yapışmış, gözlerden uzak, dikine uzayan bir otlağa çıkıvermiştim.

Altındaki sarp yarmadan trenler geçen, bu küçük, sakin toprak parçası, eskiden pek sevdiğim bir yerdi benim... Biçilemeyen, yabanileşmiş, sırımlaşmış otlarından başka burada, dikenleri ince ince, küçük gül fidanları büyümüş, rüzgârın getirdiği tohumlardan bir iki kavruk güdük akasya ağaççığı yetişmişti; akasyaların ince, saydam yapraklarından güneş görünürdü. Yukardan doğru da kızıl bir kaya ile kesilen bu otlar adasında ben bir zamanlar Robinson gibi yerleşmiştim; bu ıssız toprak kesimi, onu dikine tırmanarak ele geçirmek cesaretini gösterecek, serüven delisi bir kimsenin olabilirdi ancak. Ben on iki yaşındaki çocuk, burada taşçı kalemiyle

adımı kayaya kazımış, burada bir zamanlar Rosa von Tannenburg'u okumuş, soyu tükenen bir Kızılderili kabilesinin yiğit reisini konu edinen bir çocukluk dramını burada yazmıştım.

Güneş çalığı otlar dik yamaçta solgun, ağarmış demetler halinde sarkmışlardı; katırtırnaklarının kızarık yaprakları hiç esmeyen sıcakta buruk, keskin bir koku yayıyorlardı. Kurumuş, kavrulmuş otlara uzandım; ince akasya yapraklarının, sevimliliğine üzüntü de karışan bir düzen içinde, çiğ bir gün ışığına bulanmış, doygun mavi gök boşluğunda dinlendiklerini gördüm, düşünceye daldım. Galiba hayatımı, geleceğimi önüme sermenin tam vaktiydi şimdi.

Ama yeni bir şey bulamıyordum. Yalnız, beni dört bir yandan tehdit eden o tuhaf yoksullaşmayı, denenmiş nazların, sevilmiş düşüncelerin esrarlı bir şekilde sararıp solduklarını görüyordum. İstemeye istemeye bıraktığım, bırakmak zorunda kaldığım şeyin, bütün o kayıp çocukluk mutluluklarının yerini tutamıyordu mesleğim; çalıştığım işi az sevdim, uzun zaman da bağlı kalmadım ona. O benim için dünyaya açılan bir yoldan başka bir şey değildi; hiç şüphesiz, bu yolun bir yerinde gönlümü doyuracak yeni şeyler bulunuyordu. Bunlar nelerdi acaba?

İnsan dünyayı görebilir, para kazanabilirdi; bir şey yapmadan, bir işe girişmeden önce, annesine babasına sorması hiç de gerekmezdi; pazarları gülle yuvarlar, bira içebilirdi. Ama bütün bunlar, pekâlâ görüyordum, ikinci planda şeylerdi; beni bekleyen yeni hayatın özü, esası olamazdı hiç bile. Asıl öz başka taraftaydı; daha derin, daha güzel, daha gizemli. Sonra, sezgime göre, kızlara, aşklara ilişik bir şeydi bu. Orada derin bir haz ve tatmin gizliydi herhalde; yoksa bu uğurda o güzelim çocukluk sevinçlerinden yoksun kalmak pek saçma olurdu.

Aşkın ne olduğunu az çok biliyordum; bazı çiftler görmüş, sarhoşluğu çok hoş aşk şiirleri ve romanları okumuştum. Kendim de birçok defalar âşık olmuş; bir erkeğin hayatını koyduğu, işlerinin, çabalarının amacı edindiği o bal bademi rüyalarımda ben de biraz tatmıştım. Daha o zamandan kızlarla konuşan okul arkadaşlarım olmuştu; fabrikadaki iş arkadaşlarım, pazarları gittikleri dans yerlerini, geceleri tırmandıkları pencereleri hiç sıkılganlık göstermeden anlatıveriyorlardı. Ama benim için aşk, kapısı önünde çekingen bir özlemle beklediğim kilitli bir bahçeydi henüz.

Ancak şu son hafta içinde, keskiyle başıma gelen kazadan az önce, aşkın bana açıkça ilk seslenişini duymuş; o gün bugün vedalaşan bir kimsenin tedirgin, düşünceli durumunu yaşamış; o âna kadarki hayatım ondan sonra benim için artık bir "geçmiş zaman" olmuş, gelecek zaman da artık açık seçik bir anlam kazanmıştı. Bizim ikinci kalfa, bir akşamüstü beni yanına almış, dönüş yolunda bana güzel bir kız bulduğunu söylemişti; kızın henüz hiç sevgilisi olmamış, benden başkasını da istemiyormuş, bana ipek bir para kesesi örmüş, keseyi bana hediye edecekmiş. Arkadaşım, kızın adını söylemek istemedi: "Kim olduğunu sen kendin bileceksin canım!" dedi. Ben üzerine düşüp sorunca, sonra da aldırmaz görününce durdu –tam da değirmen köprüsünde, suyun üzerinde idik– yavaşça dedi ki: "Şu anda arkamızdan geliyor." Yarı ümitli, yarı da bütün bunların sadece aptalca bir şaka olmasından korkarak arkama döndüm. Kilisedeki din derslerinden tanıdığım, iplikhanedeki işinden dönen genç bir kız, Berta Vögtlin, peşimiz sıra köprü basamaklarını çıkıyordu. Durdu, bana baktı, gülümsedi, yavaş yavaş pembeleşen yüzü, derken alev alev kızardı. Ben hemen eve doğru koşmaya başladım.

O günden sonra kız, beni iki kere aradı; birisinde çalıştığımız iplik fabrikasına geldi, bir kere de akşamüstü eve dönüyordum, yolda karşıma çıktı, ama yalnızca bir "Merhaba!" dedi, sonra da, "Yarın yine tatil misiniz?" dedi. Bu, benimle bir konuşma kapısı açmak istediğini gösteriyordu; bense sadece başımı eğdim, "Evet!" dedim, şaşkın utangaç çekip gittim.

Şimdi aklım hep bu olaya takılıyor, ne yapacağımı bilemiyordum. Derin bir özlem duyarak, zaman zaman güzel bir kız sevmek hayalleri kurmuştum kurmasına. İşte şimdi hoş, sarışın, boyu benden biraz uzunca bir kız karşıma çıkıyor, onu öpüp okşamamı, kollarımda dinlenmeyi istiyordu. Boylu boslu, güçlü kuvvetli idi; beyaz, pembe ve hoştu yüzü; ak pak ensesinde gölgeli saç büklümleri oynaşıyordu; bekleyiş ve aşkla doluydu bakışları. Ama ben onu hiç düşünmemiş, ona hiç âşık olmamış, ince hülyalar kurarak onun peşini kollamamış, ürpertiler içinde adını yastıklara hiç fısıldamamıştım ki! İstersem onu okşayabilir, bana ait olmasını sağlayabilirdim; ama ona hayranlık duyamaz, önünde diz çökerek ona tapınamazdım. Ne olacaktı bunun sonu? Ne yapmalıydım?

Ot döşeğimden canım sıkkın ayağa kalktım. Ah, ah, biçimsiz bir zamandı bu. Ne olurdu fabrikadaki işçiliğim yarın sona erseydi de, buralardan uzaklara çekip gitseydim; hayata yeniden başlayıp bütün bunları unutsaydım!

Sırf bir şeyler yapmak, yaşamakta olduğumu hissetmek için, bulunduğum yerden bakınca bu işi başarmak pek yorucu olduğu halde, dağın ta doruğuna çıkmaya karar verdim. Dorukta insan, kasabanın adamakıllı üstünde olur, uzakları görebilirdi. Hemen bayır yukarı koşup üstteki kayaya vardım, taşların arasından yukarı çıktım, çalılıklar ve kağşamış kaya kırıntıları halinde, ıssız dağın uzayıp gittiği yüksek araziye ulaştım. Kan ter içinde, soluk soluğa vardım oraya; güneşli tepenin hafif esintili havasında, ferahlamış, nefes aldım. Sürgünler üzerinden solmuş güller gevşekçe sarkıyor, ben değdikçe solgun yapraklarını, yorgun, yere bırakıveriyorlardı. Her tarafta yeşil, küçük böğürtlenler bitmiş; ancak güneşten yana olanlar, madeni bir esmerliğin ilk zayıf parıltılarına bürünmüşlerdi. Sakin sıcakta devedikeni kelebekleri yavaş rahat uçuşuyorlardı, havada renkli kanatları şimşekler gibi yanıp sönüyordu. Mavimsi bir buğuyla kaplı bir civanperçeminin sayvanı üzerinde kırmızı, siyah benekli bir sürü kınkanatlı böcek duruyor; bu sessizliği pek tuhaf topluluğun uzun, kara kuru ayakları, otomatik biçimde kımıldıyordu. Bütün bulutlar çoktandır gökyüzünden silinip gitmişti; yakın dağlık ormanlardaki köknarların siyah uçlarıyla sertçe kesilen, tertemiz bir mavide yüzüyordu gökyüzü.

Okul çocukları iken her zaman sonbahar ateşlerimizi yaktığımız en yukarıdaki kayada durdum, arkama baktım. Ta aşağılarda yan gölgeli vadide ırmağın parıldadığını, değirmen arklarının beyaz köpüklerle ışıldadığını gördüm. Dipte dar bir yere sıkışmış kasabamızın esmer çatıları görünüyor, çatılardan ocakların mavi öğlen dumanları sakin ve dik, göğe yükseliyordu. İşte evimiz, emektar köprü, işte bizim fabrika; fabrikada demirhane ateşinin küçük, kırmızı parıldadığını görüyordum. İlerde ırmağın aşağısında iplikhane; düz damında otlar bitmişti, çil çil pencere camları gerisinde, başkalarının yanı sıra Berta Vögtlin de kendi işinde çalışıyordu. Ah, Berta! Bana neydi ondan!

Doğduğum kasaba; tanıdık, aşina, o her zamanki içtenliğiyle; bahçeleri, oyun yerleri, köşe bucağıyla aşağılardan bana bakıyordu.

Kilise saatinin altın yaldız sayıları, güneşte kurnazca parlıyor; gölgeli değirmen kanalına evlerin, ağaçların serin bir siyahlık içinde arı duru görüntüleri düşüyordu. Bir ben değişmiştim; benimle bu görüntüler arasına hortlak gibi bir yabancılık perdesinin gerilmesinde kendim suçluydum. Bu küçük duvarlar, ırmak ve orman bucağında benim hayatım, artık güven ve memnunlukla çevrili değildi; henüz kuvvetli bağlarla buralara bağlıydı bağlı olmasına, ama artık ne buraların malıydı, ne de huzur, sükûn içindeydi! O şimdi özlem dalgaları içinde dar sınırların ötesine, uzaklara taşmak istiyordu. Ben acayip bir üzüntüyle aşağılara bakadurayım, hayatımın bütün gizli ümitleri gönlümde, babamın sözleri, sevdiğim saydığım şairlerin sözleri, kendi gizli adaklarımla birlikte, yücelmiş beliriyor, bir adam olmak, kendi kaderimi kendi ellerimde tutmak, bana ağır ama harika bir şey gibi görünüyordu. Derken, bu düşünce, Berta Vögtlin meselesinde beni bunaltan tereddütlere bir ışık gibi düştü. Berta varsın güzel olsun, sevsindi beni; mutluluğu bir genç kızın ellerinden böyle hazır, böyle emeksiz bir hediye gibi almak yakışmazdı bana.

Öğleye bir şey kalmamıştı. Tırmanırkenki neşemin yerinde yeller esiyordu; dalgın düşünceli, kasabaya inen patikadan yürümeye başladım, küçük demiryolu köprüsünün altından geçtim: Geçmiş yıllarda ben her pazar sık ısırgan otları içinde tavus benekli kelebeklerin siyah siyah tüylü tırtıllarını burada toplardım. Sonra mezarlık duvarının yanından yürüdüm; mezarlık kapısında yosun bağlamış bir ceviz ağacı, etrafa koyu gölgeler yaymıştı. Açıktı kapı içerden çeşmenin şıpırtılarını duydum. Mezarlığın hemen bitişiğinde kasabanın oyun, şenlik yeri bulunuyordu. 1 Mayıs şenliklerinde, Sedan günlerinde burada yenir, içilir, nutuk söylenir, oyunlar oynanırdı. Şimdi yüzyıllık, heybetli kestanelerin gölgelerinde, kırmızımsı kumlar üstünde parça parça çiğ güneş ışınları; sessiz, unutulmuştu meydan.

Vadinin derinlerinde, burada, ırmak boyu güneşli caddede amansız bir öğlen sıcaklığı, ortalığı yakıp kavuruyordu. Irmağın keskin bir ışıkla aydınlanmış evlere bakan kıyısında tek tek dişbudaklar, akçaağaçlar, ince yapraklarıyla artık yaz sonu sararmışlığı içindeydiler. Eski alışkanlık, kıyıdan gidiyor, balıklara bakıyordum. Cam rengi ırmakta uzun, çalkantılı hareketlerle gür sakallı deniz sazları kıpırdıyor, çok iyi bildiğim karanlık oyuklarda orda burada

tek tük tombulca bir balık, ağzını akıntıya doğru çevirmiş, uyuşuk hareketsiz duruyor, su yüzüne yakın kısımlarda küçük siyah sürüler halinde ara sıra sazan yavruları akıp gidiyorlardı. Bu sabah balığa çıkmamakla iyi ettiğimi görüyordum. Ama hava, su ve iki iri yuvarlak taş arasında, koyu renkte yaşlı bir barbunya balığının duru suda dinlenir gibi duruşu, bana bugün öğleden sonra bir şeyler avlanabileceğini müjdeliyordu. Bunu aklıma koydum, yola devam ettim. Göz kamaştıran sokaktan ayrılıp da giriş kapısından evimizin bodrum serinliğindeki avlusuna ayak basınca derin bir nefes aldım.

Havaya karşı çok duyarlı olan babam: "Anlaşılan bugün yine fırtına var" dedi yemekte. Gökte en küçük bir bulut, batı rüzgârının da zerresi yok, diye itiraz ettim ama babam gülümsedi: "Havanın ne gergin olduğunu hissetmiyor musun? Görürüz!" dedi.

Evet, pek sıkıntılıydı hava; değirmen suları da fön rüzgârları başlarkenki gibi pis pis kokuyordu. Dağa tırmanmaktan, teneffüs ettiğim sıcaktan gelme, bir halsizlik hissediyordum; verandada bahçeye karşı oturmuştum. Zayıf bir dikkatle, zaman zaman yarıda bırakıp hafiften kestirerek, Hartum kahramanı General Gordon'un başına gelenleri okuyordum; az sonra bir fırtına kopacağına artık gitgide benim de aklım yatıyordu. Gökyüzü önceden nasılsa öyle tertemiz bir mavilik içinde yüzüyor ama güneş her zamanki yerinde, meydanda olduğu halde önünü kızgın bulut kümeleri örtmüşçesine, hava gittikçe daha sıkıntılı oluyordu. Saat ikiye gelince yine eve girdim, olta takımlarımı hazırlamaya başladım. Bugün Piskopos Yolu'nda kamış oltamla barbunya avlasaydım iyi olurdu ya bu iş için kızgın güneşin altında, göz kamaştıran ışığa karşı dikilmek gerekiyordu, hem sonra canlı yemim de yoktu. Bu yüzden daha aşağıya, değirmen köprüsüne gitmeye karar verdim; orada gölgede et ya da peynirle sazan soyundan daha küçük balıklar tutabilirdim. Olta ipleriyle iğnelerimi gözden geçirirken avlanmanın ince, içten heyecanını şimdiden hissediyor; bana hiç değilse bu derin, tutkulu zevkin kalmış olmasından ötürü bir minnettarlık duyuyordum. Bugün yıllar var ki, parmaklarıma hiçbir olta ipi değmedi ama hâlâ zaman zaman hülyasını kurar, kendimi o eski, derin, gergin zevkin içinde, yurdumdaki ırmak kenarında, elimde oltayla görürüm. Tılsım bilseydim, derinlere gömülü gençlik yıllarının tutku ve mutlulukları içinde, bütün öbür zevkler bir yana, bir bu, bana geri verilsin isterdim.

O ikindi üstünün garip şekilde boğucu, sıkıştırılmış durgunluğu, belleğimde silinmez bir yer etti. Balık kovamı ırmak boyunca, en aşağıdaki, yarı yarıya yüksek evlerin gölgelerine gömülmüş köprüye kadar taşıdım. Yakındaki iplikhaneden makinelerin, uçuşan arılarınkine benzer, biteviye ve uyku getirici uğultusu işitiliyor, yukarıki hızardan her dakika yeni değirmi testerenin kulakları tırmalayan, berbat, çentikli cızırtısı geliyordu. Başkaca bir ses yoktu, işçiler atölyelerin gölgelerine çekilmişlerdi; sokakta tek kişi görülmüyordu. Hızar odacığında küçük bir oğlan çocuğu ıslak taşların arasında çıplak, bata çıka geziniyordu. Wagner Usta'nın atölyesi önünde işlenmemiş keresteler duvara dayalı duruyor, güneşte keskin bir koku yayıyorlardı; kuru koku ta bana kadar geliyor, biraz balığımsı, doygun su kokusu içinde açıkça fark ediliyordu.

Havadaki olağanüstülüğü balıklar da sezmişler, bir acayip olmuşlardı. İlk çeyrek saatte birkaç balık yokladı oltamı; güzel, kırmızı yüzgeçli, ağır, yayvan bir balık, tam elime alıyordum, oltamın ipini koparıverdi. Hemen peşinden, hayvanları bir telaştır aldı; balıklar dipteki çamurlara gidiyor, artık yemlere aldırmıyorlardı. Yukarılarda görünen bir yıllık yavru balıklar ise hep yeni yeni sürüler halinde bir şeyden kaçar gibi ırmağın ötelerine doğru gidiyorlardı. Her şey havanın değişmekte olduğunu belli ediyor ama hava cam durgunluğunu sürdürüyor, gökyüzünün bulanıp karardığı görülmüyordu.

Balıkları yerlerinden sürüp götüren, pis bir akıntı olabilirdi; avlanmaktan vazgeçmeyi düşünmediğim için de, yeni bir yer bulmak geldi aklıma; iplikhane kanalını uygun gördüm. Sundurmanın yanında bir yer bulmuş, oltamı falan yaymıştım ki, fabrikanın merdiven pencerelerinden birinde Berta göründü, benden yana baktı, elini salladı bana, görmezden geldim, oltama eğildim.

Duvarla örtülü kanalda su, berraklığı gitmiş, akıyordu; suda kenar hatlarım titrek dalgalı, oturmuş, başım ayaklarımın arasında kendimi görüyordum. Hâlâ orda, pencerenin yanında duran kız, ismimle bana seslendi; bense kımıldamadan suya bakıyordum, başımı çevirmedim.

Balık avlanamazdı; burada da balıklar, acele bir işleri varmış gibi sağa sola dağılıyordu. Boğucu sıcaktan bitkin, kanalın kenarında, bu günden artık hiçbir şey beklemeyerek, oturmuş duruyor, akşam

olsun istiyordum. Arkamda, iplikhanenin salonlarında o bitip tükenmez makine sesleri uğulduyor, kanal suları hafif şapırtılarla, yeşil yosun tutmuş, ıslak duvarlara sürtünüyordu. Uykulu bir kayıtsızlık içindeydim; öylece oturuyorsam oltamı toplayıp saramayacak kadar uyuşmuş kalmıştım da ondandı bu.

Bu sersemlikten, belki bir yarım saat sonra bir kaygı, derin bir sıkıntı içinde, birdenbire uyandım. Telaşlı bir rüzgâr, sıkıştırılmış, sanki zorla, kendi ekseni etrafında dönüyordu. Ağırlaşmıştı hava; yavan bir tadı vardı; birkaç kırlangıç, suya değercesine alçaktan ve ürkmüş uçup gitti. Başım dönüyordu; güneş mi çarptı diye düşündüm; su daha keskin kokuyordu adeta; kendimi iyi hissetmemeye başladım. Midemden geliyordu sanki; başıma vuruyor, tere gömüyordu beni. Ellerimi damlalarda serinletmek için oltayı sudan çıkardım, toplamaya başladım.

Ayağa kalkınca, iplikhane önündeki meydanda, tozların, oynaşan küçük bulutlar halinde yuvarlandığını gördüm. Tozlar birden havaya kalktı, birleşip bir bulut oldu. Havanın uyarılmış üst kısımlarında kuşlar, kamçılanmış gibi kaçışıyorlardı. Az sonra vadinin aşağılarında, yoğun bir kar fırtınasında gibi, göğün beyazlaştığını gördüm. Garip bir şekilde serinlemiş rüzgâr, tepeden inme, bir düşman gibi, atıldı üstüme; sudan oltamı, başımdan kasketimi çekti aldı; yüzüme yüzüme, sanki yumruklar savurdu.

Daha demin uzaktaki çatıların üstünde kardan bir duvar gibi yükselen beyaz hava birdenbire, soğuk ve acıtıcı, benim etrafımı sarmıştı: Kanalın suları, hızar dolabı hızlı hızlı çarpıyormuş gibi, yükseğe yükseğe sıçrıyordu; oltam sularda sürüklenip gitmişti. Çevremde soluyarak, kırıp geçirerek beyaz, homurdanan bir ifrit hora tepiyor; yumrukları başıma, ellerime iniyor; yanıma yöreme toz toprak serpiliyor; havada kumlar, odun, tahta parçaları fır fır dönüyordu.

Aklım ermemişti bütün bunlara; ben yalnız ortada korkunç bir şeyler döndüğünü, bir tehlikenin başladığını hissetmiştim. Bir hamlede kendimi sundurmadan içeri atmıştım; şaşkınlık ve korkudan gözüm bir şey görmüyordu. Demir desteklerden birine yapıştım; bir baş dönmesi, hayvani bir korku içinde, soluğum kesilmiş, kötürümleşmiş, saniyelerce o durumda kaldım; derken kavramaya başladım. Hiç görmediğim, olabileceğini aklımdan bile geçirmediğim aznavur gibi bir fırtınaydı bu kopan. Göklerde ürkek veya çılgın bir uğul-

tudur gidiyordu. Başımın üstündeki düz çatıya, kapının önündeki topraklara öbek öbek beyaz, iri bir dolu boşanıyor, koca koca buz taneleri içeriye yuvarlanıyordu. Dolunun ve rüzgârın gürültüsü korkunçtu; kanal suları kamçılanmış gibi köpürüyor, telaşlı dalgalarla yan duvarlarda yükselip alçalıyordu.

Tahtaların, çatı padavralarının, ağaç dallarının havada uçuştuklarını; düşen taşları, harç parçalarını gördüm; hepsini aynı dakikada gördüm. Hepsi, çok geçmeden, üzerlerine fırlatılan, silme dolu taneleriyle örtüldüler. Sanki çabuk çabuk inen çekiçlerle kiremitlerin kırılıp düştüğünü, camların tuz buz olduğunu; saçaklardan, yağmur oluklarının yamru yumru, eciş bücüş yere yuvarlandığını duyuyordum.

Doluyla kaplanmış avluyu yararak, fabrikadan doğru koşa koşa, şimdi, elbiseleri fırtınaya karşı eğrilemesine uçuşan birisi geliyordu. Bu her şeyi allak bullak eden berbat tufanda, sendeleye sallana, rüzgârla didişerek, bir karaltı, benden yana yaklaşıyordu. Sundurmaya girdi, kollarıma atıldı; iri iri, sevgi dolu gözlerle yabancı ve tanıdık, sakin bir yüz, acılı bir gülümsemeyle, o kadar yakınımda bir hayal gibi durdu; sakin sıcak bir ağız ağzımı aradı; soluksuz bir doymazlıkla uzun uzun öptü beni. Kollarını boynuma dolamıştı, sarışın ıslak saçlarını yanaklarıma yaslamıştı; yer gök çepeçevre bir dolu kasırgasında sarsılırken ben de dilsiz ürkek bir aşk fırtınasına tutuldum, derinlerde ve korkunçtu bu fırtına.

Bir tahta yığını üzerinde, birbirimize sokulmuş, konuşmadan oturuyorduk. Çekingen ve şaşkın, Berta'nın saçlarını okşuyor; dudaklarımı onun güçlü, dolgun dudaklarına bastırıyordum; sıcaklığı tatlı ve acılı, sarıyordu beni. Gözlerimi kapadım; başımı çarpan göğsüne, kucağına dayamıştı; hafif, kararsız elleriyle yüzümü, saçlarımı okşuyordu.

Aldatıcı karanlıkta bir şeyin devrilmesiyle uyanıp gözlerimi açtığım vakit onun sağlıklı, ciddi yüzünü, hüzünlü bir güzellikle üzerime eğilmiş gördüm; gözleri bana, uzaklarda kaybolmuş gibi bakıyordu. Karmakarışık saçlarının altından ak pak alnına açık kırmızı, ince bir şerit halinde kan sızıyor, yüzünden boynuna doğru iniyordu.

"Ne var? Ne oldu?" dedim korku içinde.

Derinden gözlerime baktı, zayıf gülümsedi.

"Galiba dünya batıyor" dedi hafifçe; gök gürültüleri söylediği sözü yuttu adeta.

"Senden kan akıyor" dedim.

"Doludan oldu. Aksın! Sen korkuyor musun?"

"Hayır. Ya sen?"

"Korkmuyorum. Bak, şimdi bütün kasaba yıkılıyor sanki. Beni hiç mi sevmiyorsun?"

Sustum: İri iri, parlak gözlerine, büyülenmiş gibi baktım. Bu sözler üzgün bir aşkla doluydular. Gözleri benimkilere doğru yaklaşıp da ağzı, öylesine dolgun ve eritici, ağzımla bitişince gözlerimi kaçırmadım; onun, bakışları ciddi gözlerinin içine baktım: Sol gözünün kenarından doğru, beyaz taze derisine ince, açık kırmızı bir kan sızıyordu. Duyularım, sarhoş, sendelerken, kalbim kurtulmak istiyor, fırtınalarda, istemediği halde koparılıp götürülmeye karşı, ümitsiz direniyordu. Doğruldum; bakışlarımda kendisine acıdığımı okudu.

Eğilip geri çekti kendini; kızmış gibi baktı bana. Bir pişmanlık ve üzüntü hareketiyle elimi uzatınca da iki eliyle tuttu elimi; yüzünü avucuma gömdü, yıkılırcasına diz çöktü, ağlamaya başladı. Şaşırmış, eğilip ona baktım; başı hıçkırıklar içinde elime kapanmıştı; ensesinde yumuşak ayva tüyleri, gölgeli titreşiyordu. Bir başka kız olsaydı, bu pek sevimli tüyleri seven parmaklarımla karıştırır, bu beyaz enseyi öperdim! Ama kanım yatışmıştı; gençliğimi, gururumu feda etmek niyetinde olmadığım şu kızı önümde diz çökmüş görmek utancının azabını yaşıyordum.

Büyülü bir yıl gibi yaşadığım, sayısız küçük kıpırtı ve davranışlarıyla bugün hâlâ belleğimde geniş bir zaman süresi gibi duran bütün bu ayrıntılar, gerçekte ancak birkaç dakika sürdü. Ansızın bir aydınlıkla doldu sundurma; gökyüzünde barışa hazır bir masumluk içinde ıslak, parça parça mavilikler belirdi; kasırga gürültüleri kesildi; şaşılacak, inanılmaz bir sessizlik sardı etrafımızı.

Asılsız bir rüya ininden çıkar gibi, sağ kalışıma hayretler içinde, sundurmadan dönüp gelen güne baktım. Issız avlunun görünüşü bir facia idi: atlar tepişmiş gibi oyuk oyuktu toprak; her taraf iri iri buz toplarıyla örtülüydü; oltam uçup gitmişti, balık kovam yok olmuştu. Fabrika insan gürültü ve patırtılarıyla doluydu; tuz buz olmuş camlardan doğru, salonlardaki kaynaşmaları, bütün kapılar-

dan insanların itiş kakış çıktıklarını görüyordum. Yer, cam kırıkları ve çatlamış kiremitlerle kaplıydı; uzun bir saç oluk, saçaktan kopmuş, yanlamasına ve kıvrık aşağı sarkıyor, yarı binayı kaplıyordu.

Az önceki şeylerin hepsini unutmuştum şimdi. Hissettiğim vahşi, ürkek bir meraktı sadece: Neler olduğu, rüzgârın ne kadar şeyi kırıp döktüğü merakı! Fabrikanın bütün o kırılmış pencere ve kiremitleri, ilk bakışta pek bitik, pek feci bir görünüşteydi ya, yine de öyle çok korkunç denemezdi bütün bunlara: Kasırganın bende bıraktığı müthiş etkiye vurunca, fazla sayılmazdı. Kurtulmuştum, yarı yarıya da acayip bir hayal kırıklığı, bir kendime gelme içinde, rahat bir nefes aldım: Evler yerli yerindeydi; ırmağın iki yakasında dağlar, tepeler de yerli yerindeydi. Hayır, dünya batıp yok olmamıştı.

Şu var ki fabrika avlusundan ayrılıp da köprüden geçerek ilk sokağa geldiğim vakit, felaket yeniden berbat bir görünüme büründü. Küçük sokak, cam kırıkları, panjur parçalarıyla örtülmüştü; iki baca çökmüş, çökerken damların parçalarını da birlikte indirmişti. Halk, kapıların önlerinde afallamış, sızlanıyordu; her şey kuşatılmış, ele geçirilmiş şehir resimlerinde gördüklerime benziyordu. Yuvarlanıp gelmiş taşlar, çakıllar, dallar yolu kapamışlardı; cam kırıklarının ve çatlaklarının gerisinde pencere oyukları sırıtıyordu; bahçe çitleri yere serilmişti yahut takırdayarak duvarlardan sarkıyordu. Çocuklar bulunamıyor, aranıyor, tarlalardaki insanların, düşen dolulardan öldükleri söyleniyordu. Orada burada gümüş lira büyüklüğünde, daha da iri dolular gösteriliyordu.

Eve gidemeyecek, kendi evimizle bahçemizdeki zararlara bakamayacak kadar heyecanlıydım henüz; beni arayabilecekleri de aklıma gelmiyordu; bir şey olmamıştı ki bana. Bu cam kırıkları arasında tökezleyip duracağıma, şöyle biraz daha uzaklara gitmeye karar verdim; aklıma sevgili yerim geldi; mezarlığın yanındaki bayram yeri çekiyordu beni; çocukluk yıllarımın bütün bayramlarını ben o meydanın gölgeliklerinde kutlamıştım. Daha dört beş saat önce, kayalardan eve dönerken, onun önünden geçtiğimi hatırladım da hayret ettim. Sanki çok uzun bir zaman önceydi benim bu geçişim.

Nitekim geri döndüm, aşağıki köprüye yöneldim, yolda bir bahçe aralığından kırmızı kumtaşı kilise kulemizin, bir şey olmamış, yerinde durduğunu gördüm; jimnastik salonunu da, tehlikeyi hafif atlatmış buldum. Daha ilerde tek başına, bildiğim bir otel vardı,

çatısını uzaktan tanıdım. Eskisi gibiydi ama tuhaf bir değişikliğe uğramıştı sanki, zorlayınca sebebini hatırladım: Önünde her zamanki yüksek kavak vardı. Kavaklar yoktu şimdi. O çok eski dost görünümünden eser kalmamış, güzelim yer harap olmuştu.

Kötü bir önsezi, bana daha birçok değerli, soylu şeyin mahvolmuş olabileceğini hatırlattı. Birdenbire kalbimde yeni bir burkulma hissettim: Meğer ben yurdumu ne kadar çok seviyormuşum, ruhumla huzurumla bu çatılara, kulelere, köprülere, sokaklara, ağaçlara, bahçelere, ormanlara ne kadar bağlıymışım! Heyecan ve telaşım üstelemiş, daha hızlı, bayram yerine koştum.

Sessiz sakin durdum, en sevgili anılarımın barınağını, anlatılamayacak kadar harap, bir enkaz yığını halinde gördüm. Gölgelerinde bayram günlerimizi yaşadığımız, gövdelerini biz okul öğrencileri, üçer dörder çocuk, el ele tutuşarak ancak kucaklayabildiğimiz çok yaşlı kestane ağaçları, kırılmış yarılmış yere seriliydiler; kanırtılmış, koparılmış köklerinden, toprakta koca koca oyuklar, yarıklar ortaya çıkmıştı. Hiçbiri eski yerinde değildi artık; tüyler ürpertici bir savaş meydanıydı burası; ıhlamurlar, akçaağaçlar da bir bir devrilmişlerdi. O geniş alan çatlamış, yarılmış gövdeler, kökler, dallar ve toprak bloklarıyla koskocaman bir enkaz yığınına dönmüştü; koca koca gövdeler de vardı ayakta, ama bunlar artık ağaç değildiler, eğilip bükülmüş, kırılmış saçılmış binlerce çıplak beyaz yonga haline gelmişlerdi.

Daha ötelere gitmek imkânsızdı; meydan ve yol, üst üste karmakarışık atılmış, tepeleme ağaç gövde ve döküntüleriyle kapanmıştı. Çocukluğumun ilk yıllarından bu yana, yalnız derin, kutsal gölgelerini ve yüksek ağaçlar tapınağını bildiğim bu meydanın yıkıntıları üzerinde, şimdi bomboş gökyüzü, donuk donuk bakıyordu.

Beri yandan ben de bütün gizli köklerimle koparılmış, ışıklarının çiğliği sert, amansız gün güneş ortasına fırlatılmıştım sanki. Günlerce orada burada dolaştım. Hiçbir orman yolunu, hiçbir tanıdık ceviz ağacı gölgesini, çocukluğumun ağaçlara tırmanma dönemindeki meşelerin hiçbirini bulamadım bir daha. Kasabanın ta ötelerine çepeçevre yalnız yıkıntılar, oyuklar, otları biçilmiş gibi kırık dökük sırtlar uzanıyor; çıplak kökleriyle ağaç cesetleri, güneşe dönük, yanıp yakılır gibi, yerlerde yatıyordu. Benimle çocukluğum arasında bir uçurum açılmış, yurdum o eski yurt olmaktan çıkmıştı.

Geçmiş yılların tatlılık ve çılgınlıkları artık bırakmıştı beni. Çok geçmeden de adam olmak, ilk karartıları üzerime o günlerde düşen hayata karşı hazırlanmak için kasabadan ayrıldım.

Eskiden sevmeden sevilmenin insana ayrı bir haz sağladığına inanırdım. Ama artık kendisini size buyur edip sunan, ancak karşılık verilemeyen bir sevginin ne çok eza verici bir şey olduğunu öğrendim. Yine de bir kadının beni sevmesi, beni kocası olarak görmek istemesi her zaman göğsümü kabartmıştır biraz.

Bu küçük çapta kendini beğenmişlik bile sağlığıma kavuşma yolunda atılmış bir adımdı... Ayrıca, mutluluğun dışa yönelik isteklerin gerçekleşmesiyle fazla ilgisi bulunmadığını, sevdalanmış delikanlıların çektiği acıların, ne kadar kahredici nitelik taşırsa taşısın, her türlü trajediden yoksun olduğunu giderek daha iyi anladım.

Kadınları Seviyorum –

Kadınları seviyorum, yaşamış bin yıl önce
Ozanlarca sevilmiş, söylenmiş ezgilerde.

Kentleri seviyorum, çevrelerinde suskun surlar
Geçmiş çağlardaki kral soylarının yasını tutar.

Kentleri seviyorum, kalkacaklar ayağa yeniden
Yaşayanlar ölüp gittiğinde bir gün yeryüzünden.

Kadınları seviyorum – fidan boylu, hepsi güzel, hepsi dilber
Gelecek yılların karnında doğacakları zamanı bekler.

Günün birinde dünyadalar, yıldızlar kadar soluk renkleri
Düşlerimin güzelliğine benzer güzellikleri.

O Yaz Akşamında

Açık pencerenin önüne dirseklerimi dayamış, sıkıcı günler nasıl önümden akıp gidiyorsa, aynı şekilde durdurulmaksızın, aynı şekilde tekdüze ve umursamaz geceden içerilere ve uzaklara akıp giden sulara bakıyordum; oysa yaşanılan günlerden her biri değeri hiç kaybolmadan kalacak şahane bir gün olabilirdi benim için; ne var ki, biri de öteki gibi değerini yitirip geride hiçbir anı bırakmadan son buluyordu.

Haftalardır böyleydi hep, bu durumun nasıl ve ne zaman değişeceğini de bildiğim yoktu. Yirmi üç yaşındaydım; günlerimi önemsiz bir büroda geçiriyor, hiç heves duymadığım bir işi yapıyordum, elime tavan arasında bir oda kiralayacak, kendime yiyecek ve giyecek konusunda en gerekli şeyleri alacak kadar bir para geçiyordu, o kadar. Akşamları, geceleri ve sabahın erken saatlerini, bu yetmiyormuş gibi pazar günlerini küçük odamda pis pis düşünerek geçiriyor; topu topu üç beş kitabımdan birini bırakıp birini okumaya çalışıyor, kimi zaman resim yapıyor, nihayet tamamlandığına inandığım ama belki beş, belki on, belki yirmi kez fiyaskoyla sonuçlanmış bir icadım üzerinde kafa yoruyordum.

O güzelim yaz akşamı müdürümüz Gelbke tarafından evinin bahçesinde düzenlenip ailesinin de katılacağı şenliğe davet edilmiştim ama ben o güzelim yaz akşamı davete gidip gitmemekte kararsızdım henüz. İnsanlar arasına karışıp onlarla konuşmak ya da konuşulanları dinleyip gerektiğinde bunlara yanıtlar vermek hoşlandığım bir şey değildi; böyle şeyler için fazla yorgun ve ilgisiz hissediyordum kendimi. Ayrıca bahçedeki topluluk içinde yine yalan atıp, halimden hiç şikâyetçi değilmişim, hiçbir sıkıntım yokmuş gibi davranmak zorunda kalacaktım. Öte yandan, bahçede ağız tadıyla yenilecek ve içilecek bir şeylerin olması, serin bahçede burcu burcu kokan çiçeklerin ve fidanların, ayrıca süs bitkileri arasından ve yaşlı ağaçlar altından uzanan sessiz yolların bulunması insanın kafasında içini şenlendiren ve yüreğini serinleten bir

düşünce uyandırıyordu. Müdür Gelbke, birlikte işyerinde çalıştığımız zavallı birkaç kişiyi saymazsam, benim kentte tanıdığım tek insandı. Babam kendisine ve belki çok daha önceleri babasına bir cemilede bulunmuş, ben de annemin öğüdüne uyarak bir ara kalkıp kendisini ziyarete gitmiştim; o gün bugündür de güler yüzlü Bay Gelbke zaman zaman beni evine davet ediyor ama bu davetlerde beni gerek eğitimimin, gerek üstüm başımın kendilerininkiyle boy ölçüşemeyeceği konuklarla bir araya getirmemeye çalışıyordu.

Müdür beyin havadar, serin bahçesinde oturma düşüncesi, o daracık ve bunaltıcı odamı gözümde büsbütün katlanılmaz duruma getirmişti; bu yüzden ben de sonunda kalkıp davetliler arasına katılmaya karar verdim. İki ceketimden daha iyi durumdakini seçip geçirdim sırtıma, gömleğimin yakasını silgiyle temizlemeye çalıştım, pantolonumu ve çizmelerimi fırçalayıp, hırsızların odama girerek bir şey alıp götüreceği yoksa da, ben yine alıştığım gibi kapıyı arkamdan kilitleyip çıktım dışarı. Biraz yorgun –o günlerde yorgun olmadığım bir zaman yoktu zaten– şimdiden alacakaranlığın çökmekte olduğu dar sokaktan aşağı inmeye koyuldum, pek çok kişinin gidip geldiği köprüden geçtim, kentin kibar semtinin sessiz sakin caddelerinden yürüyüp Müdür Bey'in evine geldim. Nerdeyse kent dışında, yarı taşramsı, modası geçmiş mütevazı görünüşüyle köşk, duvarlarla çevrili bahçeye bitişikti. Uzunlamasına ve alçak görünüşüyle köşkün önünde durup başımı kaldırdım, çardak gülleriyle kaplı kapısının üzerinden, daha önceleri çok defa olduğu gibi soluğumu kesen bir özlem duygusuyla geniş denizlikli, hantal pencerelerine baktım. Sonra usulca kapıdaki çıngırağın ipini çektim, açılan kapıdan girip hizmetçinin yanından geçtim, yabancı insanlarla ne zaman bir araya gelsem üzerime çullanan telaşlı bir sıkılganlıkla loş koridorda ilerlemeye koyuldum. Son âna kadar biraz bir umut vardı içimde, Bay Gelbke'yi eşiyle, belki çocuklarıyla köşkte yalnız başlarına bulurum diyordum; gelin görün ki, bahçeden yabancı sesler geldi kulağıma, bunun üzerine duraksaya duraksaya küçük holü geçip bahçeye çıktım, bahçedeki yollar sağa sola hafifçe sallanan bir iki kâğıt fenerle şöylece aydınlatılmıştı.

Evin hanımı yürüyüp geldi karşıdan, beni alıp yüksek çalılıkların önünden yuvarlak bir alana götürdü, burada davetliler bir lambanın

ışığında iki ayrı masada oturuyordu. Müdür bey o güler yüzlü, neşeli haliyle hoş geldin diyerek karşıladı beni, aile dostları başlarıyla beni selamladı, davetlilerden birkaçı ayağa kalkmıştı, bu arada bazı isimler çalındı kulağıma, ben de mırıldandığım birkaç kelimeyle selamlara karşılık verdim, açık renk giysiler giymiş, lambanın aydınlığında ışıl ışıl oturan ve beni bir an şöylece süzen birkaç hanımefendi önünde eğildim. Derken bir sandalye tutuşturdular elime, ben de bir masanın alt başında yaşlıca bir hanımla ince, uzun boylu genç bir kızın arasında kendimi bir anda otururken buldum. Hanımlar portakal soyuyordu, benim önüme ise üzerine yağ sürülmüş bir dilim ekmek, jambon ve bir şarap kadehi getirilip kondu. Yanımdaki yaşlı hanım bir süre bana bakıp durduktan sonra filolog olup olmadığımı öğrenmek istedi, sizinle daha önce falan falan yerde karşılaşmış mıydık acaba diye sordu. Ben de hayır diye yanıtladım soruyu, bir satıcı, daha doğrusu teknisyen olduğumu söyledim ve kendisini nasıl biri olduğum konusunda bilgilendirmeye çalıştım. Ama hanımefendinin çok geçmeden yine bir başka yere baktığını ve anlattıklarımı dinlemediğini görerek sustum, önümdeki nefis yiyeceklerden atıştırmaya koyuldum. Baktım kimse beni rahatsız etmiyor, dolu dolu on beş dakikamı bu işe harcadım.

Sağımda oturan, kendisiyle henüz tek kelime konuşmadığım genç kız ansızın bana döndü, o narin ve esnek elceğiziyle bana soyulmuş yarım portakal uzattı. Teşekkür ederek portakalı aldığımda içim hiç alışık olmadığım biçimde şenlendi ve kendimi iyi hissettim; bir yabancının başka birine böylesine sevimlilikle yaklaşabilmesi, sadelik ve güzellikle ikramda bulunuşu ne kadar seyrek görülür, diye düşündüm. Ancak bunun üzerinedir ki yanı başımda oturan kızı dikkatle süzmeye koyuldum. Gördüğüm kadarıyla ince yapılı, narin bir kızdı, boyu benim boyum kadar vardı, belki biraz daha uzundu benden, nerdeyse kırılgan vücut hatlarıyla ince, uzun ve güzel yüzlü bir kızdı. En azından o an böyle geldi bana çünkü sonradan fark ettiğime göre ince yapılı, kol ve bacakları hayli ince ve uzun biriyse de güçlü kuvvetli, çevik ve kendinden emin bir kızdı. Ayağa kalkıp da kalabalık içinde dolaşmaya başlayınca, daha önce kafamda uyanan "korunmaya muhtaç" bir kız olduğu düşüncesi kayboldu, çünkü yürüyüş ve hareketlerinde bir rahatlık, bir gurur ve bağımsızlık seziliyordu.

Yarım portakalı özenle yedim, bu arada kıza nazik sözcükler söylemeye ve kendimi kibar biri olarak göstermeye çalıştım. Çünkü içime ansızın bir kuşku düşmüştü, kız daha önce beni hiç konuşmadan önümdeki yiyecekleri yerken gözlemlemek istemiş ve beni yemekten yanı başında oturan komşusunu gözü görmeyen, kaba saba ya da açlıktan nefesi kokan biri sanmıştı belki, bu sonuncu olasılık benim için daha da can sıkıcıydı; öyle ya, gerçeğe de şaşılacak ölçüde yakındı doğrusu. Böyle bir durumda kızın sevimli portakal bağışı benim için o alçakgönüllü anlamını yitirmiş, bir oyuna, hatta bir alaya dönüşmüş olacaktı. Ama kuşkum haksız görünüyordu. En azından kız sere serpe bir rahatlıkla konuşup davranıyor, benim söylediklerimi nazik bir ilgiyle dinliyor, hiç de bana görgüsüz, oburun biri gözüyle bakar gibi davranmıyordu.

Yine de kendisiyle konuşup sohbet etmekte güçlük çekiyordum. O zamanlar yaşıtım gençlerin büyük çoğunluğundan fiziksel açıdan ve sosyalleşme pratiği bakımından ne kadar geride bulunuyorsam, belli yaşam deneyimleri konusunda o kadar ileride sayılırdım. İncelikli görgü kurallarına aşina bir genç hanımefendiyle nazik bir söyleşide bulunabilmek ne de olsa kolay göze alınacak bir şey değildi benim için. Ayrıca, bir ara şunu fark etmiştim ki, güzel kız bu bakımdan bendeki eksikliği görmüş, beni kollayıp gözetiyordu. Hoş bir şeydi bu. Gelgelelim bu duygu hantal sıkılganlığımı bir türlü üzerimden atmamı sağlamayıp, tersine beni daha çok şaşkına çeviriyor, baştaki sevindirici havaya karşın çok geçmeden cesaretimi kırıp beni dikkafalılıktan oluşan tatsız bir ruh durumu içerisine götürüp bırakıyordu. Bir süre sonra yanı başımdaki hanımefendi dönüp öbür masadaki konuşmalara kulak vermeye başlayınca, önce onu bundan alıkoyayım demedim hiç; o, öbür masadakilerle cıvıl cıvıl ve şen şakrak konuşurken ben, suskun ve mahzun, yerimde oturup durdum. Derken bir kutu içinde puro tuttular, ben de içinden bir puro aldım, neşeli ve suskun tüttürerek, dumanını mavimsi akşamdan içeri üfledim. Az sonra birden çok konuğun ayağa kalkıp, bahçenin yollarında konuşa konuşa gezip dolaşmaya başladıklarını görünce, ben de usulca doğruldum yerimden, bir kenara çekilip, ağzımda puro, kimsenin beni rahatsız etmeyeceği bir ağacın arkasında dikilip, oradakilerin gülüp eğlenmelerini uzaktan izlemeye koyuldum.

Hayli acısını çektiğim o ince eleyip sık dokuyan huyumun gerektirdiği salakça bir dikkafalılığı içeren davranışımdan dolayı kendime kızdım, suçlamalar yönelttim ama söz dinleyecek adam nerde! Kimse beni merak etmediğinden, ben de yerime masum masum dönmeye bir türlü karar veremediğimden, sanırım bir yarım saat gereksiz yere gizlendiğim köşede kaldım ancak evin beyinin ismimi seslenmesi üzerine ağacın arkasından duraksaya duraksaya çıktım dışarı. Müdür bey beni alıp masasına götürdü; ne yaptığıma, günleri nasıl geçirdiğime ve sağlık durumuma ilişkin sorularına kaçamak yanıtlar verdim ve kendimi yavaş yavaş yine o genel eğlenti havası içinde buldum. Vaktinden önce ortadan kaybolmama karşılık küçük bir cezaya çarptırılmaktan da yakamı kurtaramadım kuşkusuz. O ince, uzun boylu kız şimdi karşımda oturuyordu, uzunca bir zaman kendisine bakıp durunca kızdan hoşlanmaya başlamıştım ama hoşlanmam arttıkça, daha önce yanından kaçıp gittiğim için duyduğum pişmanlık da o ölçüde büyüdü, dönüp dolaşıp onunla yeniden ilişki kurmaya uğraştım. Ama kız mağrur bir tavır takınmıştı şimdi, kendisiyle yeniden konuşup sohbet etmek için yaptığım zayıf girişimlerin farkında olmazdan geldi. Bir ara bakışı gelip beni buldu; ilkin bu bakışın bir küçümseme ya da bir kızgınlığı içerdiğini düşünmüştüm ama sonra gördüm ki soğuk ve ilgisiz bir bakıştı.

Sefaletten, kuşkudan ve boşluktan oluşan o her günkü bozbulanık ve çirkin gündelik yaşam yeniden üzerime çullanmıştı. Hafifçe aydınlatılmış yolları ve karanlıklar içindeki ağaç kümeleriyle bahçeyi, lambalar altındaki üzerlerine meyve tabaklarıyla, çiçeklerle, armutlar ve portakallarla beyaz örtüler yayılmış masaları, şık giyimli beyleri ve sırtlarında açık renk şirin bluzlarla hanımefendileri ve kızları gördüm, hanımellerinin çiçeklerle oynadığını gördüm; meyvelerin ve kaliteli puroların mavi dumanının kokusu geldi burnuma, nazik ve incelikli insanların şen şakrak, ateşli ateşli konuştuklarını duydum ve bütün bunlar bana sonsuz derecede yabancı, benim olmayan ve benim için erişilmesi yasak şeyler gibi göründü. Ben dışarıdan zorla bu topluluk içine karışmış bir asalak, fazla değer taşımayan sefil bir dünyadan çıkıp gelmiş, kendisine nezaketen, aynı zamanda belki acıyarak bakılıp, aralarında bulunmasına ses çıkarılmayan bir konuktum. İsimsiz, zavallı, küçük bir

işçiydim; kuşkusuz bir süre yükselip daha güzel, daha özgür bir yaşama kavuşmayı düşleyip durmuş ama çoktan yine umudunu yitirip yaşamın o çetin güçlükleri içine gömülmüş biri.

O güzelim yaz akşamını ve o şen eğlentiyi, avuntulara kapalı bir hoşnutsuzlukla geçirmiş, bu hoşnutsuzluğu, dikkafalılıkla, aptalca kendimi kahredip durarak en uç noktaya kadar vardırmış, en azından çevremdeki rahat ortamın alçakgönüllü bir davranışla keyfini çıkarayım dememiştim. Saat on birde ilk konukların kalkıp gitmesi üzerine ben de evdekilere kısaca veda edip, bir an önce kendimi yatağa atmak için en kısa yoldan evin yolunu tuttum. Bir süredir aralıksız bir miskinlik ve uyuma isteği içime gelip çöreklenmişti, iş saatlerinde bile bu istekle sık sık boğuşmak zorunda kalıyor, iş bitiminde ise her an bu isteğe bilinçsizce yenik düşüyordum.

Sonraki birkaç gün alışılmış o miskinlik içinde geçti. Hazin bir istisnai durumda yaşadığım bilinci kaybolmuştu içimde; düşüncelere yer vermeyen teslimiyet dolu bir umursamazlık ve duyarsızlık içinde yaşayıp gidiyor, hiç hayıflanmadan saatlerin ve günlerin gerilere kayıp gittiğini görüyordum; oysa her geçen an bir daha geri gelmeyecek bir gençlik ve yaşam parçasını içeriyordu. Bir saat gibi hareket ediyor, zamanında yataktan kalkıp işyerinin yolunu tutuyor, birazcık mekanik işimi yaptıktan sonra biraz ekmekle bir yumurta alıp karnımı doyuruyor, ardından işimin başına dönüyordum. Akşam paydostan sonra yine evin yolunu tutup tavan arasındaki odamda pencere önüne dirseklerimi dayıyordum, çok vakit bu durumda uykuya daldığım oluyordu. Müdür beyin köşkünün bahçesindeki akşam aklımdan çıkıp gitmişti. Arada bir, örneğin geceleri, başka zamanlardaki yaşamımı görüyordum rüyamda; uzak çocukluk günlerini anımsıyordum; sanki bu değil de bundan önce yaşanıp unutularak bir efsaneye dönüşmüş bir yaşamın yansıları gibiydi hepsi.

Derken sıcak bir öğle saatiydi ki, kaderin yine aklına düştüm. Beyazlar giyinmiş bir İtalyan, elinde çın çın öten bir çıngırak, küçük bir arabada dondurma satıyordu. O sırada ben de tam bürodan çıkmış geliyordum; sanırım aylardan beri ilk kez nefsime yenik düşmüştüm, birden dondurma yemek isteği uyanmıştı içimde. O hiç şaşmayan tutumluluğumu unutup cüzdanımdan çıkardığım parayı İtalyan satıcıya uzattım, kâğıttan küçük bir külahı pem-

be renkli meyveli dondurmayla doldurttum, evin girişinde hapır hapır yiyip yuttum hepsini. İnsanı silkip kendine getiren soğuk dondurma doğrusu nefisti. Islak külahın dibindeki kalıntıyı hırsla yaladığımı anımsıyorum. Daha sonra odamda her zamanki gibi ekmeğimi yedim, kısa bir süre yarı uykuda biraz şekerleme yaptıktan sonra öğle sonrası yeniden büronun yolunu tuttum. Büroda iyi hissetmedim kendimi; çok sürmedi, karnıma müthiş bir ağrı yapıştı, kürsünün bir ucuna tutundum, birkaç saat kimseye belli etmeden acılar içinde kıvrandım, mesai saatinin bitiminde hiç durmayıp bir doktora koştum. Doktor çalıştığı sigortadan değişik bir sigortaya bağlı olduğum için, bir başka doktora havale etti beni. Gelgelelim, o da yaz tatiline çıkmamış mı! Bunun üzerine onun yerine bakan bir diğerine başvurmak üzere yola düştüm. Bu doktoru evinde buldum; güler yüzlü genç biriydi, bana nerdeyse dostça davrandı. Sorduğu maddi durumuma ve günlük yaşam tarzıma ilişkin soruları oldukça eksiksiz yanıtladım. Bunun üzerine bir hastaneye başvurmamı, hastanede benim kaldığım berbat odadan daha iyi bakılacağımı söyledi. Ağrılara pek dayanamadığımı fark edince gülümseyerek, "Anlaşılan şimdiye kadar fazla hastalık çekmemişsiniz" dedi. Gerçekten de on ya da on bir yaşından sonra hiç hastalık yüzü görmemiştim. Ne var ki doktor nerdeyse sinirlenmiş, "Siz bu yaşam tarzınıyla kendinizi mahvedersiniz. Çok dayanıklı biri olmasaydınız, bu beslenme tarzıyla şimdiye kadar çoktan hastalıkta soluğu alırdınız. Şimdiki hastalığınız kaderin bir uyarısı sizin için." Doktorla ilgili olarak, kolunuzdaki o altın saatiniz ve gözünüzdeki gözlükle böyle rahatlıkla konuşabilirsiniz kuşkusuz diye aklımdan geçirmedim değilse de yine de son zamanlardaki rezil durumumun gerçek bazı nedenlerden kaynaklandığını düşündüm, bu da moral açıdan belli bir rahatlama sağladı bana. Öte yandan amansız ağrılar ne rahat rahat düşünmeme, ne de doğru dürüst nefes almama fırsat veriyordu. Doktorun hastane için yazdığı notu alıp teşekkür ettim kendisine, çok gerekli yerleri haberdar ettikten sonra hastaneye başvurmak üzere yola düştüm, hastanenin önüne gelince var gücümle kapıdaki zile asıldım, oracığa yığılıp kalmamak için merdivene oturdum.

Hastanede kaba bir şekilde karşılandım ama çok geçmeden hastanedekiler bitkin durumumu fark ettiler, ılık bir banyonun

ardından beni yatağa yatırdılar. Çok geçmeden alçak sesli iniltilerin doldurduğu bir yaşamın alacakaranlığında kendimi tamamen kaybetmiş, yattım yatakta. Üç gün boyunca artık öleceğim duygusu içimden eksik olmadı; her gün bunun böyle eziyetli, usul usul ve acılı gerçekleşiyor olmasına hayret edip durdum. Çünkü her saat gözüme sonu gelmeyecek kadar uzun göründü. Üç günün bitiminde sanki hayli zamandır yatakta yatıyormuşum gibi geldi bana. En sonunda birkaç saat uyuyabildim; uyandığımda zaman duygusuna ve durumumun bilincine yeniden kavuştum. Ama ne kadar güçsüz düştüğümü fark ettim aynı zamanda, çünkü her hareketi zahmetle yerine getiriyordum, gözlerimi açıp kapamam bile küçük çapta bir çalışmadan farksızdı. Derken ne durumda olduğuma bakmak üzere hemşire geldi, kendisiyle konuşmaya kalktım, her zamanki gibi yüksek sesle konuştuğumu sanıyordum ama hemşire bana doğru eğilmek zorunda kalmıştı, ne dediğimi anlaşılan pek işitememişti. O anda yeniden ayağa kalkmam için daha beklemem gerektiğini anladım. Fazla acı çekmeden belirsiz bir süre çocuksu bir bağımlılıkla kendimi yabancı ellerin bakımına bıraktım. Gücüm kuvvetim yerine gelinceye kadar uzunca bir zamanın geçmesi gerekiyordu çünkü hastalara içirilen çorba da olsa ağzıma azıcık yemek girmeye görsün, her seferinde ağrılar çullanıyordu üzerime.

Bu tuhaf zaman içinde üzgün ya da kızgın durumda olmayışıma kendim de şaşmadan duramıyordum. Son aylarda her türlü cesaretten yoksun, duygusuz yaşayıp gitmiş olduğum yavaş yavaş daha bir açık seçik canlanıyordu kafamda. Az kalsın ne hallere düşecek olduğum aklıma geldikçe bir korkudur üzerime çullanıyordu. Bilincimin tekrar yerine gelmesine içtenlikle seviniyordum. Sanki uzun zaman uykudan başımı kaldırmamıştım da en sonunda uyanmış, gözlerimi ve düşüncelerimi yeni bir şevkle, sağda solda dolaştırmaya başlamıştım. Bir ara öyle oldu ki, bu puslu ve bulanık geçip giden zamana ilişkin sesli izlenim ve yaşantılardan nerdeyse aklımdan çıkıp gittiğini sandığım bazılarının şimdi şaşılacak bir canlılık ve ışıl ışıl renklerle karşımda dikildiğini görüyordum. Bir hastanenin bana yabancı odasında tek başıma, keyifli keyifli oyalandığım bu görüntüler arasında Müdür Gelbke'nin bahçesindeki gece yarı başımda oturan ve bana yarım portakalı buyur eden ince, uzun boylu kız da bulunuyordu. İsmini bildiğim yoktu ama keyfimin yerinde

olduğu saatler, eski tanıdıklar söz konusu olduğunda üstesinden geldiğim bir şeye yeniden başvurarak, kızı bütün boyu bosunu ve incelikli yüzünü, hareketlerindeki, konuşmasındaki ve sesindeki o kendine özgü edayla birlikte aşina bir açık seçiklikle gözlerimin önünde canlandırabiliyordum. Bütün bunlar bir araya gelerek öyle bir resim oluşturuyordu ki, o incelikli güzellik karşısında insan kendini annesinin yanında bir çocuk gibi bir rahatlık ve sıcaklık içinde hissediyordu. Bir ara bana öyle geldi ki, sanki bu kızı daha önce bir gün görmüş ve tanımıştım; çok geçmeden zarafet taşan haliyle, çelişkileri umursamayarak, zamanın yasalarından bağımsız, çocukluktakiler de dahil, bütün yaşantılarımda yer aldı. Ansızın, bana böylesine yakın, benim için böylesine değerli oluvermiş bu çıtı pıtı figürü durup durup yeni bir zevkle izlemeye koyuldum, düşünce dünyamdaki o sessiz varlığını bir kayıtsızlıkla, öte yandan şükran dolu bir doğallıkla, ilkbaharda insanın kiraz ağacındaki çiçekleri ve yazın ot kokusunu benimsediği gibi tıpkı, şaşkınlığa kapılmadan ya da heyecanlanmadan, ama içten içe bir hoşnutluk duygusuyla benimsedim.

Ne var ki benim o düşsel görüntüyle aramdaki naif ve alçakgönüllü ilişki, büsbütün haksız durumda yaşamdan koparılıp alınmış, yatakta hasta yattığım süre varlığını korudu. Tekrar az buçuk güçlenip de biraz yemek yiyebilecek duruma gelip, gerektiğinde kendimi fazla yormadan yatakta bir taraftan bir tarafa dönebildiğimde, kızın görüntüsü adeta utanıp sıkılarak benden uzaklaştı, içimdeki o saf, tutkulardan uzak hoşlanmanın yerini özlemle yüklü bir arzu almıştı. Artık birdenbire o ince, uzun boylu kızın ismini giderek daha sık ağzımdan çıkarmak, onu nazlı bir edayla fısıldayıp bir ezgi gibi mırıldanmak isteğini duyuyordum ve bu ismi bilmeyişim benim için gerçek bir üzüntü kaynağı oluşturuyordu.

*Elisabeth**

Alnında, ağzında ve elinde
Narin, ince aydınlık bahar,
Floransa'nın eski resimlerinde
Aynı sevecen sihir var.

Bir kez yaşadın daha önce,
Sen mucize eşkâl mayıs endamı,
Çiçekli giysiyle seni görünce
Botticelli resmini yaptı.

Sendin aklını çelen de
Bir selamla genç Dante'nin,
Farkında değil ayağın
Cennetten geçen yolun.

Yüksek gökyüzünde
Beyaz bir bulut gibi
Beyazsın, güzelsin, uzaksın
Elizabeth.

Bulut uzaklaşır, gider
Farkında olmazsın pek,
Rüyalarından geçerek
Girer karanlık geceye.

Gider ve parlar gümüş gibi
Durmadan, dinlenmeden
Tatlı bir özlem duyarsın
Beyaz bulutun peşinden.

---

* Bu şiirin ilk üç dörtlüğü Yüksel Pazarkaya tarafından, son üç dörtlüğü Behçet Necatigil tarafından çevrilmiştir.

"Her Şey Güzelliği Ölçüsünde Yabancılaşıyordu Bana"

Sevgiyle ilgili olarak şu kadar söyleyeyim ki, ömür boyu bir çocuk kaldım bu konuda. Kadınlara karşı duyduğum sevgi benim için her zaman arındırıcı bir tapınma niteliğini korudu, hüznüm dikine yükselen bir aleve dönüştü hep, mavi göklere yakarıyla uzanmış bir el oldu. Gerek anneme karşı beslediğim sevginin gerek kendi içimdeki belirsiz bir duygunun etkisiyle kadınların tümüne yabancı, güzel ve bilmecemsi yaratıklar gözüyle bakıp onları baş tacı ettim. Öyle yaratıklar ki, doğuştan güzellikleriyle varlıklarındaki birlik ve bütünlük sayesinde biz erkeklerden üstündüler ve kendilerine kutsal gözüyle bakmamız gerekiyordu, çünkü gökteki yıldızlar ve yeryüzündeki dağların mavi dorukları gibi uzağımızdaydılar bizim, Tanrıya bizden daha yakındılar. Yaşamın hoyratlığı da gelip eklenince, kadınlara sevgim sevinçten çok acılara boğdu beni; gerçi kadınlar o yüksek kaidenin üzerindeki yerlerini korudu; ne var ki, benim tapınan bir rahip olarak üstlendiğim görkemli rol, kendisiyle dalga geçilen bir soytarının tatsız-komik rolüne dönüştü kolayca.

Yemek için eve giderken hemen her gün Rösi Girtanner'le karşılaşıyordum. On yedisinde, sağlam yapılı ve esnek vücutlu bir kızdı. Esmerimsi bir tazeliği içeren ince uzun yüzünden sessiz ve diri bir güzellik fışkırıyordu, o sıra annesinde de vardı aynı güzellik, daha önceleri atalarının da sahip olduğu bir güzellikti bu. Bu eski, soylu ve mübarek aile içinde kuşaktan kuşağa pek çok güzel kadın gözlerini dünyaya açmıştı, her biri sessiz ve ince, her biri çiçeği burnunda, soylu, her biri bir ay parçası. Bilinmedik bir üstadın elinden çıkmış bir portre görmüştüm, Fugger ailesinden bir kızı canlandırıyordu. On altıncı yüzyılda yapılmıştı, gördüğüm en nefis tablolardan biriydi. Girtanner ailesinden gelen kadınlar işte bu tablodakine benziyordu ve Rösi de onlardan biriydi.

Bütün bunları o zamanlar bilmiyordum kuşkusuz. Yalnızca Rösi'nin yüze gülen sessiz bir ağırbaşlılık içinde yürüdüğünü görüyor, gösterişten uzak sadelik içeren varlığındaki soyluluğu hissediyordum. Her seferinde akşamın alacakaranlığında oturup düşüncelere dalıyor, Rösi'nin hayalini açık seçik ve hemen yanı başımdaymış gibi gözlerimin önünde canlandırmadan rahat etmiyordum. Bunu başarır başarmaz tatlı ve gizli bir ürperti çocuk ruhumda gezinmeye başlıyordu. Ama fazla uzun sürmedi, bu keyifli anların bulutlarla kaplandı üzeri ve beni fena halde acılar içinde kıvrandırdı. Birden onun bana ne kadar yabancı olduğunu duyumsamıştım, beni ne tanıyan ne de merak eden biriydi, düşümde yaşattığım güzel hayali onun kutsal varlığından sadece bir çalıntıydı. Gelgelelim, bunu ne kadar güçlü ve kahredici biçimde hissedersem, Rösi'nin hayali o kadar daha gerçek, adeta nefes alıp vererek gözlerimin önünde beliriyor, yüreğimi kaplayan kasvetli ve sıcak bir dalga tuhaf bir sızıyla en uzak damarlarıma kadar vücudumda dolanıp duruyordu.

Gündüzleri ise bir dersin ortasında ya da kıran kırana bir dövüş sırasında aynı dalga yine gelip çullanıyordu üzerime. O zaman gözlerimi yumup ellerimi sarkıtıyor, hoş bir uçurumdan içeri kayıp gidiyormuşum gibi bir duyguya kapılıyordum. Derken öğretmenin bir seslenişi ya da kavga ettiğim arkadaşlardan birinin yumruğuyla ayılıp kendime geliyordum. Kavgayı bırakıp kendimi dışarı atıyor, acayip düşler içinde sağa sola bakınıyordum. Birden görüyordum ki her şey alabildiğine güzel ve renkliydi; ışık tüm nesneler içinden akıp gidiyor, tüm nesneler nefes alıp veriyordu; ırmak öylesine duru yeşil, evlerin dam ve çatıları öylesine kırmızı, dağlar öylesine maviydi. Ne var ki, çevremi kuşatan güzellikler beni oyalayamıyordu, bir sessizlik ve mahzunluk içinde bunların tadına varmaya çalışıyordum. Adeta her şey güzel olduğu ölçüde yabancılaşıyordu bana; ben bu güzelliklerin dışında kalıyor, onlardan nasibimi alamıyordum. Kafamdaki kasvetli düşünceler dönüp dolaşıp Rösi'ye gidiyordu: O sırada ölsem, hiç bilmeyecekti Rösi bunu, kendine hiç dert etmeyecek, ölümümden dolayı hiç üzülmeyecekti.

Yine de onun gözüne gireyim diye can atıyordum. Şöyle işitilmemiş bir şey yapmayı isterdim Rösi için ya da ona bir şey armağan etmeyi; ama armağanın kimden geldiğini bilmemeliydi.

Pek çok şey yaptım onun için. Kısa bir tatilden yararlanarak kalkıp eve gelmiştim. Kasabada her gün olmadık güç gösterilerine başvuruyor, hepsini de Rösi'yi düşünerek yapıyordum. Bir defasında tırmanılması çok zor bir tepeye en sarp yamacından tırmanıp çıktım. Gölde sandalla aşırılığa vardırılmış geziler yaptım, az bir zamanda pek büyük uzaklıkları geride bırakmaya çalıştım. Bu gezilerin birinden güneşte kavrulup açlıktan bitkin düşerek eve dönmüştüm ki aklıma esip karar verdim birden, akşama kadar ağzıma bir lokma yiyecek koymayacak, bir damla su içmeyecektim. Bütün bunların hepsi de Rösi Girtanner içindi. Onun adını ve ona olan hayranlığımı en ıssız kayalıkların sivri tepelerine ve o güne kadar adım atılmamış uçurumlara taşıdım... Öte yandan, okulda pineklemek bana zevk vermez olmuştu. Omuzlarım alabildiğine gelişiyor, yüzüm ve boynum güneşte kararıyor, vücudumun dört bir yanındaki kaslar gelişip güçleniyordu.

Tatilin bitmesine iki gün kala sevgilime binbir güçlükle derlediğim çiçeklerden bir demet sundum. Gerçi baştan çıkarıcı birden çok yamaçtaki avuç içi kadar toprak parçalarında aslanpençesi yetiştiğini biliyordum, ama bu kokusuz ve renksiz gümüş rengi çiçek bana hep güzellikten yoksun, ruhsuz bir nesne gibi görünmüştü. Oysa yalnızlıklar içinde yaşamını sürdüren birkaç öbek Alp gülü biliyordum, rüzgâr ve fırtınadan sarp bir kayanın oyuğu içine sığınmıştı. Geç açan bir çiçekti ve yanına ulaşılması hayli güçtü ama ayartıcı bir güzellikle donatılmıştı. Ne olursa olsun bu işe girişecektim. Gençlik ve sevginin elinden hiçbir şey kurtulamazdı, çizikler içinde eller ve kasılmış bacaklarla sonunda vardım istediğim yere... O korkulu durumda sevincimden bir çığlık atacak gücü bulamadım kendimde, sırım gibi sert dalları dikkatle kesip ganimetimi elimde tutar tutmaz kalbim neşeyle şakımaya, sevincinden bayram etmeye başladı. Çiçekler ağzımda, geri geri aşağı inmem gerekiyordu kayalıktan, ben haddini bilmez oğlan o sarp yamacın eteğine nasıl ulaştım Tanrı bilir. Dağda Alp gülünün zamanı çoktan geçmişti ama ben elimde o yılın mevsimi son Alp güllerini, tomurcuklar ve nazlı çiçeklerle donanmış Alp gülü dallarını tutuyordum.

Ertesi gün okula dönüş yolunu tuttum, beş saat süren yolculuk sırasında çiçekleri hiç elimden bırakmadım. Güzel Rösi'nin yaşadığı kente doğru yola koyulduğumda kalbim ilkin küt küt vuruyor,

kabına sığmıyordu. Ama kasabamızı kuşatan yüksek dağlar gerilere kaydıkça, buralara karşı doğuştan içimde beslediğim sevgi beni giderek daha bir güçle kendine çekmeye başladı. O günkü tren yolculuğu dün gibi aklımdadır! Sennalpstock tepesi çoktan görünmez olmuştu, dağların girintili çıkıntılı etekleri de birbiri ardından kayıplara karıştı, her biri ince bir sızıyla yüreğimden koparıp aldı kendini. Sonunda yurdumun bütün dağları silinip giderek, önümde geniş, alçak ve açık yeşil bir ova belirdi. İlk yolculuğumda beni ilgili manzara hiç duygulandırmamıştı. Ama bu kez içime bir tedirginlik yürüdü, korku ve hüzün kapladı ruhumu; sanki yolculuk hep sürüp gidecek, ben de biri ötekinden alçak düzlükler içinden geçip yurdumun dağlarını ve yurttaşlık hakkımı bir daha ele geçirememek üzere elden çıkaracaktım. Rösi'nin ince uzun sevimli yüzü bir türlü gözlerimin önünden gitmiyordu; işte öylesine nazlı ve narin, öylesine yabancı, soğuk ve umursamaz bir yüzdü, duyduğum öfke ve acıdan adeta nefes alamaz oldum derken. Güler yüzlü, temiz pak köyler ve kasabalar ince uzun kuleleri ve beyaz çatılarıyla pencerelerin önünden peş peşe kayıp gidiyor, istasyonlarda bir trenden inen, bir trene binen insanlar görülüyordu; konuşan, birbirini selamlayan, gülen, sigaralar tüttüren, birbiriyle şakalaşan insanlar, hepsi de düzde yaşayan görgülü, içtenlikli ve nazik kimselerdi. Dağlık bölgelerin insanı olan ben ise sessiz, küskün, somurtarak oturuyordum aralarında. Kendimi yerinden yurdundan edilmiş hissediyordum. Bir daha dönmemek üzere yurdumun dağlarından koparılmıştım adeta; öte yandan asla düzde yaşayan biri olamayacaktım, düzde yaşayan biri gibi şen, çevik, becerikli ve kendinden emin. Böyle biri hep alay edecek, eğlenecekti benimle; böyle biri günün birinde Rösi'yle evlenecek ve yine böyle biri hep yoluma duracak, benden hep bir adım ilerde bulunacaktı.

İşte kafamda böylesi düşünceler, kente geldim. Sağa sola şöyle bir merhaba deyip tavan arasındaki odama çıktım, sandığımı açıp pek de güzel denemeyecek koca bir yaprak kâğıt aldım içinden. Alp güllerini kâğıda sarıp, evden bu iş için yanımda getirdiğim sicimle demeti bağlayınca, baktım bir sevgiliye verilecek armağana hiç de benzer yanı yoktu. Çiçek demetini alıp vakur bir edayla Avukat Girtanner'in oturduğu sokağın yolunu tuttum. Uygun bir

ânı ele geçirir geçirmez açık duran bahçe kapısından daldım içeri, akşamın loşluğuna gömülmüş avluda şöyle bir çevreme bakınıp, benim o külüstür ambalajlı buketi geniş ve görkemli merdivenin üzerine bıraktım.

Kimse görmemişti beni, kendisi için bıraktığım selamı Rösi'nin görüp görmediğini de asla öğrenemedim. Ama ben, Alp güllerinden bir dal koparıp evlerinin merdivenine bırakabilmek için kelleyi koltuğa alıp yalçın kayalıklara tırmanmıştım. Bu davranışımda da tatlı ve hoş, insanı hem üzen hem sevindiren şiirsel bir şey saklıydı, bana haz vermişti ve bugün de hâlâ içimde duyuyorum bu hazzı.

*Böyle Döner Yıldızlar**

Böyle döner yıldızlar yörüngede,
Değişmez ve anlaşılmaz!
Kıvranırız biz yüz bağ tutmaz,
Sen yükselirsin pırıltıdan pırıltıya.

Senin yaşamın biricik bir ışık!
Bense karanlıklarımdan
Açarım kollarımı özlemle sana,
Gülümsersin beni anlamadan azıcık.

* Çeviren: Yüksel Pazarkaya

Bunu Anlıyor musunuz?

Siz daha önce âşık oldunuz, değil mi? Birkaç defa, değil mi? Evet, evet. Ama sevginin ne anlama geldiğini bildiğiniz yok henüz. Bilmiyorsunuz efendim. Belki, bütün bir gece ağladığınız oldu. Ve bütün bir ay doğru dürüst uykuya hasret kaldınız. Belki şiirler de döktürdünüz; hatta zaman oldu, canınıza kıymayı geçirdiniz aklınızdan. Evet, bildiğim şeyler hepsi. Ama bütün bunlar sevgi değil, anlıyor musunuz, sevgi başka bir şeydir.

Çok değil, daha on yıl önce saygın biriydim, toplumun seçkin kişileri arasında yer alıyordum. Devlet dairesinde bir memurdum, aynı zamanda ihtiyat subayıydım; varlıklı, kendi başına buyruk bir adamdım. Bir binek atım, bir uşağım, rahat bir evim vardı, güzel güzel yaşıyordum. Tiyatroya gittim mi locada oturuyor, yazları tatile çıkıyordum; sanat eserlerinden küçük bir koleksiyon sahibiydim, atlı sporlara, yelkenli sporlara vakit ayırabiliyor, bekâr arkadaşlarla tavernalarda oturup beyaz ve kırmızı bordo şarabı içiyor, şampanya ve şeriyle kahvaltı yapıyordum.

Yıllardır alıştığım şeylerdi hepsi, ama bunlardan vazgeçmem benim için fazla güçlük doğurmadı. Yemek, içmek, ata binmek, yelkenliyle dolaşmak da nedir nihayet, öyle değil mi? Biraz felsefe, bütün bunları gözünden düşürüyor insanın, gülünç duruma sokuyor. Toplum da, şan şöhret de, sizinle karşılaştılar mı başkalarının önünüzde şapkalarını çıkarması da, her ne kadar kesinlikle hoşa giden bir şeyse de, nihayet yitiriyor önemini...

Sevilen bir kadın için canını verenlere günümüzde seyrek rastlanıyor artık. Oysa bundan güzel bir şey kuşkusuz düşünülemez. Sözümü kesmeyiniz lütfen! Benim demek istediğim, iki kişi arasındaki sevgi değil; öpmeler, yatmalar, evlilikler değil. Yaşamın o eşsiz duygusunu oluşturan sevgiden söz ediyorum ben. Herkesin kullandığı bir deyimle "karşılık görse" bile yalnızlıklar içinde yaşanan bir sevgidir bu. Böyle bir sevgiyi oluşturan da, insandaki tüm istek ve yeteneğin tutkuyla tek bir amaca yönelmesi, bu uğurda

katlanılacak her özverinin bir haz kaynağına dönüşmesidir. Bu tür bir sevgi mutluluk peşinde koşmaz, yanıp tutuşmak, acı çekmek ve seven kişiyi yok etmektir aradığı, alevdir böyle bir sevgi, ele geçirdiği nesneyi yiyip yutmadan asla sönüp gitmez.

Benim gönlümü kaptırdığım kadın hakkında bir şey bilmeseniz de olur. Belki olağanüstü güzel bir kadındı, belki sadece şirin bir kadın. Belki bir dâhiydi, belki değil. Bunun ne önemi var Tanrı aşkına! Sevdiğim kadın bir uçurumdu, ben de bu uçurumda yok olup gidecektim; sevdiğim kadın Tanrı'nın eliydi ve günlerden bir gün benim önemsiz yaşamımdan içeri uzanmıştı el. O gün bugün de bir büyüklüğe, bir görkeme kavuşmuştu önemsiz yaşamım, bilmem anlatabiliyor muyum. Ansızın mevki ve makam sahibi birinin yaşamı olmaktan çıkmış, bir tanrının, bir çocuğun yaşamına dönüşmüştü; çılgınca ve düşüncesizce bir yaşam alev alev yanıp durmaya başlamıştı.

Daha önce değer verdiğim her şey, o günden sonra pespaye, can sıkıcı niteliğe bürünmüştü. Daha önce hiç boşlamadığım şeyleri artık savsaklamaya başlamıştım. Sevdiğim kadının yalnızca bir an gülümsediğini görebilmek için kafamdan türlü kurnazlıklar uyduruyor, gezilere çıkıyordum. Onu sevindirecek bütün özellikler vardı bende onun için şen, onun için ağırbaşlı biriydim, konuşkandım, sessizdim, uslu akıllı biri, kaçık biriydim, zengindim ve yoksuldum. Kadın kendisine tutulduğumu anlayınca, beni sayısız sınavdan geçirdi. Ona hizmet etmek zevkti benim için; onun aklına gelecek hiçbir şey, duyacağı hiçbir istek yoktu ki kolay bir iş gibi hemen yerine getirmeyeyim.

Sonunda kadın kendisini başka bir erkeğin sevebileceğinden daha çok sevdiğimi gördü, beni anlayıp sevgimi kabullendiği sessiz günler izledi bunu. Birbirimizi belki bin kez gördük, birlikte gezilere çıktık, bir arada olmak ve dünyayı yanıltmak için olmayacak şeyler yaptık.

Artık mutlu sayabilirdim kendimi. Kadın beni seviyordu. Bir süre de mutluydum, belki.

Ama ben bu kadını ele geçirmek için yaratılmamıştım. Bir süre o mutluluğu tadıp, artık bir özveride bulunmam gerekmediğini, hiç zahmet çekmeksizin kadından bir gülümseme, bir öpücük, bir aşk gecesi koparabildiğimi görünce bir tedirginlik çöktü üzerime. Bana neler oluyordu, bilmiyordum. Alabildiğine pervasızca davranıp

kavuşmayı arzulayabileceğimden daha fazlasına kavuşmuştum. Öyleyken rahatım kaçmıştı. Dediğim gibi, ben bu kadını elde etmek için yaratılmamıştım. Böyle bir aşk serüvenini yaşamış olmam bir rastlantıydı. Benim yazgımda severek acı çekmek vardı, sevdiğim kadını ele geçirmem bu acıyı dindirmeye başlayınca, kararım kalmadı, huzurum gitti elden. Belki bir süre bu duruma katlandım, derken içimden bir dürtü ansızın çekip ilerilere götürdü beni. Kadını terk ettim. Çalıştığım yerden izin alıp büyük bir geziye çıktım. O günlerde servetim artık iyice azalmıştı, ama ne önemi vardı bunun? Seyahate çıktım ve bir yıl sonra da dönüp geldim. Tuhaf bir seyahat! Yola çıkmamla eski sevgi ateşinin içimde yeniden tutuşması bir olmuştu. Yaşadığım kentten ne çok uzaklaşır, seyahat ne çok uzarsa, eski tutkum o ölçüde eza verici bir nitelik kazandı; bunu görüyor, buna seviniyor, dolayısıyla durmadan seyahat edip, boyuna daha uzaklara gidiyordum. Bir yıl boyunca hiç ara vermeden sürdürdüm bu durumu. Sonunda içimdeki ateşin alevi dayanılmaz durum aldı ve beni tekrar sevgilimin yanına dönmeye zorladı.

Yeniden dönüp geldim çıktığım yere. Sevgilim kızmış, davranışımdan dolayı bana fena halde gücenmişti. Nasıl kızıp gücenmesin, kendini bana teslim etmiş, beni mutlu kılmış, oysa ben onu bırakıp gitmiştim. O da kendisine bu arada yeni bir âşık peylemişti, ama sevmiyordu adamı. Benden intikam almak için böyle bir yola başvurmuştu.

Beni kendisinden uzaklaştırıp sonra yine kendisine döndüren şeyin ne olduğunu ona ne söyleyebilmiş ne de yazabilmiştim. Dolayısıyla yeniden kendisine kur yapmaya, gönlünü kazanmak için savaşmaya koyuldum. Bir kez daha uzun yolları geride bırakmaya, önemli işlerimi savsaklamaya, sevgilim için büyük paralar harcamaya başladım; bütün istediğim, onun ağzından bir söz duymak, onun gülümsediğini görmekti. Derken âşığına yol verdi sevgilim, ama çok geçmeden kendine yeni bir âşık buldu, bana artık güveni kalmamıştı. Öyleyken zaman zaman beni görmekten memnunluk duyuyordu. Bazen bir yemekte ya da tiyatroda çevresindeki kişilerin üzerinden bakışları bana uzanıyordu, tuhaf bir yumuşaklık içeriyordu sorgulayan bakışları.

Beni her zaman çok, ama çok varlıklı biri bilmişti. Kendisinde böyle bir inancı uyandırmış ve bu inancı ayakta tutmuştum. Bütün

istediğim, sık sık onu sevindirecek bir şeyler yapabilmekti, yoksul bir insan olsam buna izin vermezdi çünkü. Eskiden kendisine armağanlar almıştım ama artık gerilerde kalmıştı bu, onu memnun etmek, onun uğruna özverilerde bulunmak için yeni yollar keşfetmem gerekiyordu. Konserler düzenliyor, sevgilimin değer verdiği müzisyenler tarafından onun hoşlandığı eserlerin çalınıp söylenmesini sağlıyordum. Kendisine bir prömiyer bileti takdim edebilmek için para verip bütün locaları kapatıyordum. Derken yeniden alıştı bu duruma, kendisi için bin bir hizmette bulunmama ses çıkarmaz oldu.

Sevgilim için arkası kesilmeyen bir hizmet tufanına kapılmıştım. Derken param suyunu çekmiş, sağdan soldan borç almaya, para bulmak için bütün maharetimi kullanmaya koyulmuştum. Tablolarımı sattım, eski porselenlerimi, binek atımı elden çıkardım, bunların parasıyla bir araba alıp sevgilimin emrine verdim.

Derken iş o duruma gelmişti ki sonumun yaklaştığını görmeye başlamıştım. Onu yeniden kazanma umudu içimde belirdiği sırada elimdeki avucumdaki son birkaç kuruş da eriyip gitmiş bulunuyordu. Ama pes etmeyi aklımdan geçirmiyordum. Geride daha memuriyetim, nüfuzum ve saygın bir mevkim vardı. Sevgilime bir yararı olmadı mı, ben ne yapacaktım bunları? Böylece sağı solu dolandırmaya, zimmetime para geçirmeye başladım. İcra memurundan korkmaz olmuştum çünkü korkmam gereken daha önemli bir şey vardı ortada. Ama yaptıklarım boşa gitmemişti, sevgilim ikinci âşığına da yol vermişti. Biliyordum ki, bundan böyle başka âşık edinmeyecek ya da âşık olarak beni kabul edecekti.

Öyle de oldu, evet. Diyeceğim sevgilim kalkıp İsviçre'ye gitti, ben de sonradan kendisini izleyecektim. Ertesi sabah çalıştığım daireye bir izin dilekçesi sundum. Dilekçeme cevap beklerken, gelip tutukladılar beni. Evrakta sahtecilikle, kamu paralarının zimmete geçirilmesiyle suçlanıyordum. Bir şey söylemeyin, gereği yok! Tahmin ediyorum diyeceğinizi çünkü. Ama biliyor musunuz ismimin lekelenmiş olmasının, cezaya çarptırılmamın, sırtımdaki en son giysiyi yitirmemin de sevgi ateşinden, sevgi tutkusundan kaynaklandığını, sevmenin bir ödülü sayılacağını? Biliyor musunuz bunu, sizi toy âşık sizi?

*Yalım**

İster dansa git eski püskü, yırtık pırtık,
İster yaralı kalbin dertlerle uğraşsın,
Her gün yeniden duyumsanır o tansık,
İçinde akkorlaşır yalımı yaşamın.

Kimisi harlatır ve boşa harcar,
Çılgın anlarda kendinden geçmiş,
Kimileri özen ve huzurla aktarır
Çoluk çoçuğuna kendi yetisini.

Ama yalnızca kayıptır günleri,
Yolu kör karanlıktan geçenin,
Günün zahmetiyle doyurur kendini
Ve yaşamın yalımını hissetmez hiçbir zaman.

Sevdiği insanı elde edememek ve ona tek başına sahip olamamak, insanın hayatta en sık karşılaştığı talihsizliklerden biridir. Bu talihsizlikle başa çıkabilmenin yolu, sevgisinin içerdiği tutku ve özveri zenginliğini sevdiği kişiden çekip alarak başka amaçlara, örneğin sosyal alanda başkalarıyla işbirliğine ya da sanata yöneltmektir. Sevginizi verimli ve anlamlı kılabilmenin yolu budur. Artık yalnızca kendi gönlünüzü yakacak ateş bundan böyle dünyanın ve insanlığın malı olur, sevginizi verimli kılmanın üstesinden gelebildiniz mi, acılar sevinçlere dönüşür.

Sevilmek mutluluk değildir, her insan kendini sever. Sevmeye gelince, işte budur mutluluk.

* Çeviren: Yüksel Pazarkaya

"On Altı Yaşındayken"

On altı yaşına geldiğimde, ilkgençlik günlerimin haz ve sevinçlerinin belki vaktinden önce gelişip olgunlaşmış bir hüzünle bana yabancılaştığını ve sonunda yitip gittiğini görmeye başlamıştım. Küçük kardeşimin kumlar içinde kanallar açıp, elindeki mızrakla sağa sola atışlar yaptığını ve kelebekler yakaladığını görüyor, bu sırada onun duyduğu neşeye imreniyordum. Kardeşimin söz konusu oyunları oynayışındaki coşkulu içtenlik hâlâ aklımdadır. Oysa benim elimden kayıp gitmişti bu içtenlik, ne zaman ve neden, bildiğim yoktu. İçtenlik elimden kayıp gitmiş, büyüklerin zevklerini henüz kendileriyle doğru dürüst paylaşamadığımdan yerini bir duyumsuzluk ve özlem duygusuna bırakmıştı.

Kimi zaman tarih, kimi zaman doğa bilimleri öğreniyordum harıl harıl ama gereken sabır ve sebatı bir türlü gösteremiyordum. Bir bakıyorsun bir hafta boyunca gece geç vakitlere kadar botanik preparatları üzerinde çalışıyor, derken yine iki hafta Goethe'yi okumaktan başka bir işe el sürmüyordum. Kendimi yalnız ve isteğim dışında yaşamla tüm ilişkilerimden koparılmış hissediyor, aradaki uçurumu içimden gelen bir dürtüyle kendimi öğrenmeye, bilmeye ve anlamaya vererek kapatmaya uğraşıyordum. İlk defadır ki bahçemizi kentin ve ovanın bir bölümü olarak algılamış, ovayı dağın içine oyulmuş bir yarık, dağı ise yeryüzünün sınırları açık seçik belirlenmiş bir parçası olarak kavramıştım.

İlk kez yıldızlara gök cisimleri, dağların şekillerine ise yerküreye ait güçlerin bir zorunluluk sonucu oluşmuş ürünleri gözüyle bakmış, ilk kez ulusların tarihini yeryüzü tarihinin bir dilimi olarak kavramıştım. Bunu sözle dile getirmenin, bunu bir isimle nitelendirmenin henüz üstesinden gelemiyordum, ama ruhumda duyumsuyordum bunu, ruhumda yaşatıyordum.

Kısacası, o zamanlar başlamıştım düşünmeye. Yaşamımın bağımlı ve sınırlı nitelik taşıdığını kavramıştım. Böylece bir çocuğun henüz tanımadığı o arzu, yaşamımdan elden geldiğince iyi ve güzel

bir şeyler kotarma arzusu gönlümde yeşermeye başlamıştı. Belki bütün gençler yaklaşık aynı duyguyu yaşar, ama ben tümüyle bireysel bir yaşantıymış gibi anlatıyorum bunu, nitekim benim için öyle bir yaşantıydı.

Bir duyumsuzluğu yaşayarak ve erişilmez'e karşı duyduğum özlemle içim içimi yiyerek birkaç ay geçirdim hamarat, ama sebatsız; bir yandan ateşler içinde kavrulup bir yandan sıcağı arzulayarak. Bu arada doğa benden akıllı davranıp, durumumdaki eza verici bilmeceyi çözdü. Günün birinde bir kıza tutuldum, yaşamla yitirdiğim ilişkilere umulmadık bir anda tümüyle yeniden kavuştum, eskisinden daha güçlü ve daha çokyönlü.

O sevdalanmışlık günlerinden sonra parlak ve şahane pek çok saatler ve aylar geçirdimse de o zamanki haftalar ve aylar gibisini bir daha asla yaşamadım. Öylesine sıcacık, öylesine gürül gürül akan bir duyguyla dolu haftaları ve saatleri yaşamış değilim. İlk aşkımın öyküsünü anlatmayacağım sizlere, bunun ilginç yanı yok; koşullar değişik olsaydı da pek bir şey fark etmezdi. Ne var ki o zamanlar yaşadığım hayatı betimlemeye çalışacağım, başaramayacağımı biliyorum ama olsun. Telaş içinde aramalar dönemi kapanmıştı. Ansızın canlı bir dünyanın ortasında dikilmeye başlamıştım. Binlerce lif, kök işini görerek yeryüzüne ve insanlara bağlamıştı beni. Duygularım adeta değişikliğe uğramış, güçlenip dirimsellikleri artmıştı. Ama bunun en çok gözlerimde ayrımına varıyordum, nesnelere eskisinden tümüyle değişik gözlerle bakmaya başlamıştım. Daha aydınlık ve daha renkli bir bakıp görmeydi bu, bir sanatçının bakışı gibiydi. Katıksız bir temaşa hazla dolduruyordu içimi.

Evimizin bahçesi yaz mevsiminin görkemine bürünmüştü. Çiçek açan fundalar ve ağaçlar yaz mevsimlerine özgü bir yaprak furyası içinde yüzüyor, gökyüzünün derinliklerine uzanıyordu. Sarmaşıklar yüksek istinat duvarına tırmanıyor, daha yukarılarda kızılımsı kayalar ve lacivert çam ormanıyla dağ görülüyordu. Ben oracıkta dikilip bunları seyrediyordum, her bir nesnenin öylesine şaşılacak kadar güzel ve diri, renkli ve pırıl pırıl oluşu içimi heyecanla dolduruyordu. Çiçeklerden bazısı sapları üzerinde öylesine nazlı sallanıyor, renkli çanakçıklarından öylesine duygulandırıcı bir zarafet ve içtenlikle insana bakıyordu ki, gönlüm onlara kayıyor, bir şairin dizeleri gibi onları keyifle kucaklıyordum. Eskiden

hiç aldırış etmediğim pek çok ses dikkatimi çekmeye başlamıştı, bana bir şeyler anlatıyor, ilgimi çekiyordu. Rüzgârın çamlarda ve otlardaki hışırtısıydı bu, çayırlardaki cırcır böceklerinin ötüşüydü, uzak fırtınalardan kopup gelen gök gümbürtüleriydi, ırmağın bentteki çağıltısı ve kuşların pek çok cıvıltısıydı. Akşamları gündüzün o altınsı geç ışığında öbek öbek uçuşan sinekleri görüyor, vızıltılarını duyuyor, göldeki kurbağaların vak vak seslerini dinliyordum. Eskiden hiç değer vermediğim binlerce nesne ansızın sevgimi kazanmış, önemli nesnelere dönüşmüştü, her biri benim için adeta bir yaşantı oluşturuyordu. Örneğin, sabahları oyalanmak isteğiyle bahçedeki birkaç tarhı sulayıp toprağın ve bitki köklerinin öylesine şükran ve hırsla suları içtiklerini gördüğüm zaman yaşıyordum bu yaşantıları. Ya da küçük, mavi bir kelebeğin öğle vaktinin parlak ışığında sarhoş sarhoş yalpaladığına tanık olduğum, körpe bir gülün yavaş yavaş açılışını izlediğim, akşamleyin kayıktan elimi suya sarkıtıp ırmağın parmaklarımı bir yumuşaklık ve ılıklıkla kendine doğru çektiğini duyumsadığım zaman yaşıyordum.

Çaresizlik taşan ilk sevgimin acısı beni kahrediyor, başkaları tarafından anlaşılmayan sıkıntım, her gün yaşadığım özlem, umut ve düş kırıklığı içimde çalkantılara yol açıyor, ama yine de hüznüme ve sevmenin korkusuna karşın kalbimin alabildiğine derinliklerinde her an kendimi mutlu hissediyordum. Çevremdeki her şeyi sevgiyle kucaklıyordum, çevremdeki her nesnenin bana söyleyecek bir sözü vardı, dünyada ölü bir şey bulunmuyor, bir boşluğa rastlanmıyordu. İçimdeki bu duygu ileride de asla tümüyle kaybolmadı ama bir vakitki kadar güçlü, bir vakitki kadar süreklilik içinde de artık onu yaşamadım. Söz konusu duyguyu bir kez daha yaşayıp kendime mal etmek ve bir daha elden çıkarmamak, mutluluktan anladığım budur şimdi.

Daha anlatayım mı? O zamandan şimdiye kadar doğrusu hep sevdalı kaldım. Bilip tanıdığım şeylerden hiçbiri kadınlara duyduğum sevgi kadar soylu, onun kadar ateşli ve mutlu gelmedi bana. Kadınlar ve kızlarla sürekli ilişkim olmadı, belli bir kadın ya da kızı sürekli sevmedim ama düşüncelerim bir yolunu bulup hep sevgiyle oyalandı. Güzeli ululamam, aslında kadınlara sürekli bir tapınma demekti.

Aşk öyküleri anlatacak değilim size. Bir tarihte birini sevdim, birkaç ay sürdü bu sevgi. Sonra, arada bir yarı gönülsüz bir kadını öptüm, bir kadının bana baktığı oldu, bir aşk gecesi yaşadım zaman zaman. Ama ne vakit gerçekten sevdiysem, her zaman mutsuzlukla sonuçlandı bu sevgi. İyice düşündüm mü, umutsuz bir sevginin çileleri, kaygıları, çekingenlikleri ve uykusuz geceleri bütün o küçük mutluluk ve başarılardan aslında çok daha güzeldi diyeceğim geliyor.

Soğuk Bir İlkbahar Gününde Sevgiliye Ezgi

Saat vuruyor soğuk koridorda
Sekiz, dokuz, on ya da
Saydığım yok, kulak kabartıyorum
Nasıl geçiyor saatler usulca.

Karda esen yel gibi tıpkı
Ve kışın havada kuşlar misali
Bir rahatlık sağladıkları yok
Ve acı da yok verdikleri insana
Yine de sensiz saatler hepsi.

Anımsamalar

Kocaman bir kayanın fırtınayı yanıma yaklaştırmadığı sakin bir köşe bularak öğle yemeğimi yedim. Çavdar ekmeği, sucuk ve peynir. Sert esen rüzgârda dağdan yukarı birkaç saatlik tırmanışın ardından ekmeğe ilk kez dişlerimi geçirdim. Şenlendi içim, eşsiz bir hazla doldu, her şeye nüfuz eden şahane bir duygu, gerçek çocuk hazlarından biri, insanı doyasıya mutluluğa boğan bir haz.

Belki yarın Julie'den ilk öpücüğü aldığım kayın ormanındaki yerden geçerim. Konkordia Hemşeriler Derneği'nin düzenlediği bir gezideydi ve ben Julie'nin hatırı için girdiğim dernekten gezinin ertesi günü yine ayrılmıştım.

Öbür gün şans yüzüme gülerse Julie'nin kendisini görürüm belki. Julie, Herschel adında varlıklı bir işadamıyla evlendi. Duyduğuma göre üç çocuğu varmış, biri tıpkı annesine benziyormuş ve ismi de annesininki gibi Julie imiş. Bütün bildiğim bu kadar, yeter de artar bile.

Ama çok iyi anımsıyorum, kendisinden ayrılıp yabancı bir ülkenin yolunu tutmamdan bir yıl sonra Julie'ye bir mektup yazmış, bir iş bulup para kazanma konusunda şimdilik hiç umudum olmadığını, beni beklememesini bildirmiştim. O da cevap vermiş, durup dururken gerek benim gerek kendisinin canını sıkmamın yakışıksızlığını açıklamıştı, döndüğümde yine yanımda olacaktı, ama erken, ama geç, ne fark ederdi. Gelgelelim aradan altı ay geçtikten sonra Julie bana yeniden bir mektup yollamış, aramızdaki ilişkiye son vermemizi istemişti. Bay Herschel'le evleniyordu. İlk saatin üzüntüsü ve kızgınlığıyla oturmuş, mektupla karşılık vermeyerek cebimdeki son birkaç kuruşu harcayıp bir telgraf çekmiştim kendisine, dört beş kuru sözcükle. Sözcükler deniz üzerinden yola çıkmış, geri çekilip alınma olanağı kalmamıştı.

Şu yaşam denilen şeye pek de akıl ermiyor doğrusu! Bir rastlantı eseri mi, kaderin bir cilvesi mi, yoksa umutsuzluğun verdiği cesaretin bir ürünü mü, içimdeki sevginin mutluluğu tuzla buz olmuştu ki başarıymış, kazançmış, paraymış, sanki bir sihir, bir keramet sonucu

gürül gürül benden yana akmaya başlamıştı. Elimi şöyle bir oynatmam yetmiş, aklımdan ve hayalimden geçirmediğim bir servetin sahibi olmuştum, ama bunun benim için bir değeri kalmamıştı artık. Şu talihin cilvesine bak, diye geçirip durmuştum içimden; arkadaşlarla oturup iki gün iki gece aralıksız yiyip içmiş, bir çuval dolusu banknotun altından girip üstünden çıkmıştım.

Ama böyle düşüncelerle kafamı yormadım fazla; karnımı doyurduktan sonra sucuğu sardığım boş kâğıdı kaldırıp attım, rüzgâr alıp götürdü. Paltoma sarılıp öğle istirahatına çekildim. Bir zaman gönlümde yaşamış sevgiye gitti aklım; Julie'nin boyunu bosunu, soylu kaşlar ve koyu renk iri gözlerle ince uzun yüzünü canlandırdım hayalimde. Kayın ormanındaki o günü düşündüm, ilkin nasıl da direnmişti Julie, derken yavaş yavaş boyun eğmiş, ben kendisini öptükçe titreyip durmuş ilkin, ama sonunda öpücüklerime karşılık vermeye başlamıştı. Sanki düş görüyormuş gibi çok hafiften gülümsemiş, kirpiklerinde biraz öncesinden kalan yaşlar bir süre daha ışıldamasını sürdürmüştü!

Artık geçmişe karışmıştı hepsi! Ama işin en güzel yanı, Julie'yi öpüşüm ya da onunla yaptığımız akşam gezintileri ve başkalarından saklayıp gizlediğimiz sırlar değildi. İşin en güzel yanı, bu sevgiden kaynayıp coşarak ruhuma dolan güç, Julie uğrunda yaşayıp savaşmak için, Julie uğrunda kendimi ateşe atmak için duyduğum o kıvanç dolu güçtü. Kendimi bir an için kaldırmaktı ortadan, bir kadının gülümsemesine yıllarımı verebilmekti, işte buydu mutluluk. Ve bu mutluluğu yitirmiş değilim henüz.

Nasıl da Çekilmez...

Nasıl da çekilmez günler
Yok artık beni ısıtacak bir ateş
Ne de yüzüme gülecek bir güneş
Her şeyde bir boşluk
Acımasız her şey, her şey soğuk
Gökyüzünde yıldızlar da ışıl ışıl, sevimli
Bakıyorlar bana avuntusuz
Gönlümde duyumsadığımdan beri
Sevginin de ölebileceğini.

Sevgi

Bütün bildik tanıdıklarım arasında sevgi konusunda dostum Bay Thomas Höpfner'in herkesten çok deneyim sahibi olduğuna kuşku yoktur. En azından pek çok kadınla düşüp kalkmıştır dostum Höpfner, kadınlara nasıl kur yapılacağını bilir, bu alanda uzun zaman antrenman yapmıştır, pek çok kadının gönlünü fethetmiş olmakla övünebilecek biridir. Bana ne zaman bu konudan söz açsa karşısında kendimi küçük bir okul öğrencisi gibi görürüm hep. Ama gerçek sevgiden onun da bizlerden fazla bir şey anlamadığını bazen içimden geçirdiğim olur. Hayatında sevdiği biri için sık sık geceler boyu uykusuz kalıp gözlerinden yaşlar akıttığını sanmıyorum. En azından böyle bir şeye gerek duymuş değildir, bunu da doğrusu çok görmem kendisine, çünkü sevgi konusundaki başarılarına karşın şen şakrak biri sayılmaz. Kendisini hafif bir hüzne gömülmüş gördüğüm anlar olmuştur. Bütün hal ve tavrında tevekkül sahibi bir insanın rahatlık ve ılımlılığı okunur, bu da onun isteklerini doyuma kavuşturduğu izlenimini asla vermez insana.

Ama bakarsınız bu söylediklerim varsayımlardan, belki de yanılgılardan başka şeyler değildir. Psikolojiden yararlanılıp kitaplar kaleme alınabilirse de, insan ruhunun içyüzü araştırılıp ele geçirilemez. Üstelik ben psikolog da değilim. Ancak kimi zaman bana öyle geliyor ki dostum Thomas'ın aşk oyununda bir virtüözlüğe ulaşmasının nedeni, oyun olmayan aşkın gerektirdiği özelliğin kendisinde bulunmayışı, melankolik biri olmasının nedeni de kendisindeki bu eksikliği bilip buna hayıflanmasıdır.

Geçenlerde Bayan Förster'e ilişkin anlattıkları tuhaf geldi bana, oysa gerçek bir yaşantı sayılmazdı, hele bir macera hiç değildi. Ortada sadece bir ruh hali, lirik bir anekdot söz konusuydu.

Tam Mavi Yıldız Tavernası'ndan çıkmak üzereydi ki rastladım dostum Höpfner'e, kendisini kandırıp benimle bir şişe şarap içmeye razı ettim. Dostumun daha kaliteli bir şey ısmarlamasını

sağlamak için garsona bir şişe sıradan Mosel şarabı söyledim, normalde Mosel içtiğim bir şarap değildi. Dostum Thomas Höpfner, canı sıkılmış bir tavırla garsonu geri çağırdı.

"Durun, Mosel kalsın!"

Ardından şöyle kalitelisinden bir şarap söyledi. Benim için sakıncası yoktu doğrusu. Çok geçmeden nefis şaraptan içip sohbete koyulduk. İhtiyatlı davranıp konuşmayı Bayan Förster'e getirdim. Otuzunu biraz aşmış güzel bir kadındı Bayan Förster, kentimize gelip yerleşeli fazla bir zaman olmamıştı, pek çok erkekle düşüp kalkmış bir kadın olduğu söylenmekteydi.

Kocası beş para etmez adamın biriydi. Dostumun kısa bir süredir Bayan Förster'in evine girip çıktığını biliyordum.

"Pekâlâ, Bayan Förster üzerinde konuşalım" dedi dostum, sonunda yumuşamış. "Madem seni bu kadar ilgilendiriyor. Ne anlatmamı bekliyorsun? Kendisiyle herhangi bir aşk macerası yaşamış değilim hani."

"Hiç mi?"

"Öyle de sayılabilir. Doğrusu anlatabileceğim bir şey geçmedi aramızda. Olup bitenleri anlatabilmek için de yazar olması gerekir insanın."

Güldüm.

"Ama sen genel olarak pek de değer vermezsin yazarlara."

"Ne diye vereyim ki? Yazarlar çoğunlukla hiçbir şey yaşamayan insanlardır. Sana şunu söyleyebilirim ki, hayatta kaleme alınmaya değer binlerce olay geçti başımdan. Hep düşünmüşümdür, neden bir yazar da benim yaşadığım gibi bir şey yaşamaz ki kalsın, kaybolup gitmesin bu yaşantı. Sizler pek doğal şeyler için yırtınıp durursunuz, oysa en küçük bir şey bütün bir öykü için yeterlidir– –"

"Peki, Bayan Förster'le olan? Bu da mı bir öykü konusu?"

"Hayır. Bir taslak ancak, bir şiir. Ruhta bir esinti, anlatabiliyor muyum?"

"Pekâlâ, seni dinliyorum."

"Diyeceğim, kadın ilginç görünmüştü bana. Hakkında anlatılanları biliyorsun. Uzaktan gözlemleyebildiğim kadarıyla, zengin bir geçmişi olmalıydı. Bana öyle gelmişti ki, seninki erkeğin her türlüsünü sevmiş, tanımış, ama hiçbirine uzun zaman katlanamamıştı. Oysa güzel bir kadındı."

"Nedir sana göre güzel?"

"Çok basit, gereksiz ya da fazla hiçbir şey yok. Formda, hâkim olduğu, iradesinin sözünden çıkmayan bir vücudu var. Bu vücutta hiçbir şey gösterilemez ki bir başıboşluk içinde olsun; hiçbir şey gösterilemez ki üzerine düşen görevi yapmasın; hiçbir şey gösterilemez ki miskin miskin dursun öyle. Hiçbir konum tasarlayamıyorum ki, bu vücut o konumdan elden gelen güzelliği çıkarıp kendine mal edemesin. İşte bu da cezbetmişti beni çünkü naiflik bana çoğunlukla sıkıcı gelir. Benim aradığım bilinçli güzelliktir, terbiye edilmiş biçimlerdir, kültürdür. E, senin bu konuda ileri süreceğin kuramlar yok mu?"

"Sürmeyeyim daha iyi."

"Diyeceğim, kadınla tanıştırıldım, birkaç kez gittim evine. O zamanlar henüz bir âşığı yoktu, kolaycacık belli oluyordu bu. Kocası porselen bir figürden farksızdı. Derken kadına sokulmaya başladım. Masa üzerinden yollanan birkaç bakış, şarap kadehleri tokuşturulurken usulcacık söylenen bir söz, fazla uzun süren bir el öpüş. Kadın hepsini kabullendi bunların, ardından ne geleceğini beklemeye başladı. Derken yalnız olması gereken bir zamanı ele geçirip gittim evine ve hemen içeri alındım.

Karşı karşıya oturduk, burada belli bir yöntem uygulamanın yeri olmadığını hemen fark etmiştim. Dolayısıyla çok tehlikeli bir oyun oynayıp, kısaca kendisine gönlümü kaptırdığımı ve "emrine amade" olduğumu söyledim. Derken yaklaşık şöyle bir söyleşi geçti aramızda:

"Daha ilginç bir şeyden konuşalım."

"Beni sizden daha fazla ilgilendirecek bir şey yoktur, hanımefendi. Bunu belirtmek için şimdi buradayım. Sizi sıktımsa kalkıp gidebilirim."

"Peki, ne istiyorsunuz benden?"

"Sevgi, hanımefendi."

"Sevgi! Ama ben sizi pek tanımıyorum ki, sizi de sevmiyorum."

"Şaka etmediğimi göreceksiniz, hanımefendi. Şu an ne isem, neye gücüm yetiyorsa, size buyur ediyorum. Sizin için yapayım yeter ki, pek çok şey yapabileceğimi de belirtmeden geçemeyeceğim."

"Evet, bütün erkekler böyle der. Sevginizi açıkladığınız bu sözlerde benim için asla yeni bir şey yok. Beni büyüleyip hayran

bırakacak ne yapabilirsiniz? Gerçekten beni sevseydiniz, şimdiye kadar çoktan bir şeyler yapardınız."

"Örneğin?"

"Bunu kendinize sorun. Diyelim sekiz gün perhiz yapabilir ya da tabancayı alıp kendinizi vurabilir, olmadı en azından şiirler döktürebilirdiniz."

"Şair değilim ben."

"Neden değilsiniz? Gerçekten yalnızca sevmek isteyen biri sevdiğinin bir gülümsemesi, bir işareti, bir sözü üzerine şair olup, kahraman olup çıkar. Şiirleri güzel değilse de sıcaktır yine, sevgiyle doludur."

"Haklısınız hanımefendi. Ben ne bir şairim ne bir kahraman. Sonra, kendimi de tabancayı alıp vuramam. Vursam bile, sevgimin sizin arzulayabileceğiniz kadar güçlü ve ateşli olmadığına hayıflandığım için yaparım bunu. Ama o ideal sevgiliden yine de pek küçük bir üstünlüğüm, tek bir üstünlüğüm var: Sizi anlıyorum."

"Neymiş anladığınız bakalım?"

"Sizin de gönlünüzde benimki gibi bir özlem yatıyor. Siz bir sevgiliye kavuşmayı değil, sevmek istiyorsunuz, bütün varlığınızla, delicesine sevmek. Ve bunu başaramıyorsunuz."

"Öyle mi dersiniz?"

"Öyle sanıyorum. Sevgiyi arıyorsunuz siz, benim aradığım gibi, doğru değil mi?"

"Belki."

"Onun için de bana gereksinim duymayabilirsiniz, ben de daha fazla sizi rahatsız etmeyeceğim. Ama gitmeden belki bana söylersiniz, hayatınızda gerçek sevgiyle karşılaştığınız bir zaman, herhangi bir zaman oldu mu?"

"Bir ara, belki. Madem birbirimize bu kadar uzak iki insanız, bilmenizde sakınca yoktur nihayet. Üç yıl oluyor. İlk kez gerçekten sevildiğim duygusu uyanmıştı içimde."

"Daha sonrasını da öğrenebilir miyim?"

"Neden olmasın? Günün birinde bir adam çıkıp geldi, benimle tanıştı, beni sevdi. Ben evli olduğum için, sevgisinden söz açmadı bana. Ama kocamı sevmediğimi, bir de sevgilim olduğunu öğrenince, kocamdan boşanmamı önerdi. Ama boşanmam mümkün olmadı, o günden sonra da bu adam hep ilgilendi benimle, gözünü

üzerimizden eksik etmedi, gerektiğinde uyardı beni, güvenilir bir yardımcım ve dostum oldu. Ama ben sevgilime yol verip kendisini onun yerine geçirmek isteyince, beni küçümsedi, çekip gitti ve bir daha da dönüp gelmedi. İşte bu adam sevdi beni, ondan başka da seven olmadı."

"Anlıyorum."

"Evet, artık gidiyorsunuz, değil mi? Birbirimize belki gereğinden fazla şey anlattık."

"Hoşça kalın. En iyisi bir daha buraya gelmemem."

Dostum Höpfner sustu, bir süre sonra garsona seslendi, hesabı ödeyerek çıkıp gitti. Bu anlattıklarından da yine dostumun gerçek sevgiye yeteneksiz olduğu sonucunu çıkardım. Nihayet bunu kendi ağzıyla dile getirmişti. Ne var ki kendi noksanlarından söz açan insanlara herkesten az inanmak gerekiyor. Bazı kimseler mükemmel gözüyle bakarlar kendilerine, nedeni de kendilerinden fazla bir şey beklememeleridir. Dostumun böyle bir şey yaptığı yok. Belki de gerçek sevgi ideali, onu şimdiki gibi biri yapmıştır. Belki de bu zeki adam benimle eğlendi, belki Bayan Förster'le yaptığı söyleşiyi sadece kafasından uydurmuştu. Çünkü kendisi her ne kadar karşı çıkıyorsa da dostumun içinde gizli bir şairin yattığına hiç kuşku yok.

Varsayımlar, hep varsayımlar, yanılmalar belki de.

Akıl ve mantık öyle istiyor diye yaşam ne sevinçler ne de üzüntüler buyur edip sunar bize. Ama aklımızın sultası altına soktuk mu, "ruhsal esintilerimizin" değerinin, yaşamının ve anlamının canına okuyabiliriz. Bunu bize en iyi gösterebilecek sevgidir. Şimdiye kadar akıldan, iradeden yola çıkarak kim sevmiştir? Hayır, sevgi acıyla yaşanır, ne kadar özveriyle yaşanırsa, o kadar güçlü kılar bizi.

Latife

Ezgilerim duruyor
Kapının önünde
Çalıyorlar zili, eğiyorlar başlarını
Açacak mısın gelip de?

Ezgilerimin sesi
Yankılanıyor ipeksi
Giysinin hışırtısına benziyor
Merdivenlerden indiğinde.

Ezgilerim taşıyor bağrında
Yumuşak, hoş bir koku
O tatlı yatağında
Bir sümbül, burcu burcu.

Ezgilerimin giysisi
Ağır kırmızı renkten
İpekten giysini anımsatıyor
Çıtırtıları alevden.

En güzel ezgilerim
Sana benziyorlar tıpkı
Başlarını eğmiş kapının önünde
Açacak mısın gelip de?

Kendi kanımızdan kan katmadığımız, sevgiyle donatmadığımız, uğrunda özverileri, ortak acıları üstlenmediğimiz, savaşımlara katlanmadığımız hiçbir ilişkinin, hiçbir dostluğun, hiçbir duygunun bize sadakat göstermediğini ve güvenilir nitelik taşımadığını her birimiz kendi günlük hayatında öteden beri yaşar, bilir. Birine gönlünü kaptırmanın ne kadar kolay, gerçekten sevmenin ise ne kadar zor olduğunu bilmeyen ve yaşamayan yoktur. Bütün gerçek değerler gibi sevgi de satın alınamaz. Satın alınabilen hazlar vardır, satın alınabilen sevgiyse yoktur.

Yaşamın derinliğine nüfuz etmek, içimde sorup duran karanlık sese bir yanıt bulmak için en değerli, en iyi şeyimi kendilerine bağışlamaya hazır, önlerinde dize geldiğim kadınları düşündüm.

Yaşlanıyor, erkekler olup çıkıyor, başımızdaki çelengi kaldırıp atıyor, huzura kavuşuyoruz. Peki, bir zaman içimiz özlemle dolup taşarak uğurlarında labirentlerde dolanıp durduğumuz, sevginin sabah pırıltısını bizlere armağan eden o kadınlar, o kızlar ne haldedir şimdi? Kendilerinden ayrılıp gittiğimizde neler hissederler acaba? Yüce düşlerden zengin gençlik dönemlerinin bitiminde kendilerine gelen son erkeğe evet deyip ellerini uzattıklarında neler duyarlar? Biz erkeklerin yaptığı yüzlerce şey vardır; biz erkekler çalışır, uğraşır, araştırmalarda bulunuruz, bir mesleğimiz, bir makamımız, bir sürü küçük zevkimizle bir sürü küçük kusurumuz vardır – peki, yalnızca sevgide yaşayan, yalnızca sevgiye umut bağlayan kadınların nesi vardır? Beraber oldukları son erkek, ilk erkekler, delikanlılar ve kendilerine tapan ürkek-cesur kişiler tarafından verilmiş sözlerden, bulunulmuş asılsız vaatlerden küçük bir bölümünün olsun yerine getirildiği ne seyrek görülmüştür... Biz yeniyetmelerin, cesur, arsız yeniyetmelerin pekâlâ haklı olarak hayattan neler beklediğimizi düşündüm. Bunlardan ne kadar da azı gerçekleşmiştir. Ama yine de iyidir yaşam, güzeldir ve her gün kutsal güçleriyle duygulandırır bizleri. Belki sevgi konusunda kadınlarda da durum farklı değildir. Masal ormanlarından, mehtabın ışıl ışıl aydınlattığı bahçelerden söz edilir kendilerine, ama sonradan karşılarında vahşi bir toprak parçası bulurlar, içinde gül yerine bayağı otlar yetişmektedir. Devşirdikleri bu otlardan bir demet yaparlar. Akşam çöküp de tüm renkleri silip attı mı ve ezgiler söyleyen rüzgâr uzaktan esip geldi mi demetleri okşayıp gülümserler, sanki ellerindeki demet otlardan değil de güllerden yapılmıştır, sanki dışarıdaki tarla tarla değil de bir masal bahçesidir.

İnsanın sevdiği biri üzerine derinlemesine düşünmesi kadar başarısızlığa uğrayan hiçbir şey yoktur, doğrusu.

Taedium Vitae*

Yalnızlığı buz tutmuş bir göl gibi duyumsuyorum çevremde, bu yaşamın kepazelik ve budalalığını duyumsuyor, kaybedilmiş gençliğin acısının içimde alev alev tutuştuğunu duyumsuyorum. Canım acıyor kuşkusuz; ama nihayet acıdır bu, nihayet utanç, nihayet işkence, nihayet yaşam, düşünme, bilinçtir...

Ve beklemediğim yanıt yerine yeni sorular çıkıyor karşıma. Örneğin, ne kadar zaman geçti üzerinden? Gençliğini en son ne vakit yaşadın?

Düşüncelere dalıyorum; derken donmuş anılar gevşiyor, kıpırdanmaya başlıyor, kuşkulu gözlerini açıp ölümün örtüsü altında yitip gitmeksizin uyumuş parlak görüntülerini ışınlar halinde dışarı yollamaya başlıyor birden.

İlkin görüntüler bana çok eski şeylermiş gibi geliyor, en azından on yıl öncesine ilişkin şeyler adeta. Ne var ki, sağırlaşmış zaman duygusu giderek uyuşukluğundan sıyrılıyor, unutulmuş ölçeğini çıkarıp hesaplamaya koyuluyor. Bunun üzerine her şeyin çok daha yakın bir tarihte yan yana dizildiğini öğreniyorum. Ayrıca, uykuya dalmış kimlik bilincim de mağrur bakışlı gözlerini aralıyor, inanılmaz şeyleri onaylayarak küstahça sallıyor başını. Bir görüntüden ötekisine giderek şöyle diyor: "Evet evet, bu bendim!" Ve böylelikle her görüntü o soğukluğu içinde güzelliğinden hemen sıyrılıp çıkarak, bir yaşam parçasına, benim yaşamımdan bir parçaya dönüşüyor. Kimlik bilinci büyüleyici bir şey, görünce insanın içi açılıyor, ama yine de korkunç. Bilinç vardır her insanda ama çoğunlukla değilse de yeterince sıklıkla onsuz da yaşanabiliyor. Şahane bir şey, öyle ya, zamanı yok ediyor; ama kötü öte yandan, ilerleme denen olguyu yadsıyor çünkü.

Vücudumdaki uyanmış işlevler çalışmaya başlıyor ve bir zaman bir akşam vakti gençliğimi tümüyle elimde bulundurduğumu sap-

---

* *Lat.* Yaşam bıkkınlığı. (ç. n.)

tıyorlar. Topu topu bir yıl geçti üzerinden. Önemsiz bir yaşantıydı, şimdiye kadar ışıktan yoksun yaşadığım durumun gölgesi olamayacak kadar önemsiz. Ama bir yaşantıydı, belki aylardır yaşantısız bir hayat sürdüğüm için, harikulade geliyor bana, küçük bir cennetmiş gibi bana bakıyor, gereğinden fazla önemsiyor kendini. Ama böyle yapması hoşuma gidiyor, bunun için sonsuz bir şükran duyuyorum kendisine. Keyfimin yerinde olduğu bir saat. Raflarda dizi dizi kitaplar, salon, soba, yağmur, yatak odası, yalnızlık; çözülüp dağılıyor hepsi, eriyor, akıp gidiyor. Özgürlüklerine kavuşmuş kollarımı ve bacaklarımı bir saatlik süre için oynatıyorum.

Bir yıl oluyor. Kasım sonuydu, şimdikine benzer bir hava vardı dışarıda, ama insanın içini şenlendiren bir havaydı, bir anlam içermekteydi. Şakır şakır yağmur yağıyordu, ama melodik bir güzelliği vardı yağmurun, masa başındaki yerimden sesine kulak vermekle yetinmemiş, paltomu giyip fazla gürültü çıkarmayan esnek, lastik ayakkabılarımı ayağıma geçirmiş, çıkmıştım dışarı. Sokakta dolaşıyor, kenti seyrediyordum. Yürüyüşüm, hareketlerim, nefes alıp verişim de yağmur gibiydi tıpkı, doğaldı, güzeldi yağmur gibi, gönülden ve anlamlıydı. Gündüzler de ölü doğmuşlar gibi değil, bir ahenk içinde, belli iniş ve çıkışlarla geçip gidiyordu. Geceler ise gülünç denecek kadar kısaydı ve zindeleştiriyordu insanı. İki gün arasında kısa molalar gibi yer alıyordu, sadece saatler tarafından kayda geçiriliyordu molalar. Uzanıp yatmaktan ve hiçbiri en ufak bir değer taşımayan dakikaları saymaktansa, insanın geceleri böyle geçirmesi ve hayatının üçte birlik bölümünü keyfince harcaması ne harikulade şeydir.

Münih'teydim; bir iş dolayısıyla gelmiştim buraya, ama sonradan mektupla işi hallettim, çünkü kentte o kadar çok dosta rastlamış, o kadar çok güzel şey görüp işitmiştim ki işi falan düşünecek zaman değildi. Bir akşam harikulade ışıklandırılmış güzel bir salonda oturup, Lamond adında geniş omuzlu bir Fransız'ın Beethoven'dan çaldığı eserleri dinledim. Salonun parlak ışığında hanımların zarif giysileri ışıl ışıl parıldıyordu neşeyle. Salonun yüksek tavanında beyazlar içinde büyük büyük melekler uçuşuyor, insanları yargılayacak mahkemenin kurulduğunu bildiriyor, müjdeli haberler getiriyor, ellerindeki boynuz borulardan neşe saçıyor, elleriyle yüzlerini kapayarak hıçkıra hıçkıra ağlıyorlardı.

Bütün bir gece kafayı çektikten sonra sabahleyin yanımda dostlarla arabaya binip İngiliz Parkı'ndan geçtim, ezgiler söyledim, Aumeister'de kahve içtim. Bütün bir öğle sonrası tablolarla, portrelerle, ormanların, çayır çimenlerin ve deniz kıyılarının görüntüleriyle kuşatıldı çevrem; bu eserlerden pek çoğu yeni yaratılmış, henüz lekesiz bir dünya gibi yücelik taşıyor, adeta bir cennet havasını soluyordu. Akşamleyin mağaza vitrinlerinin taşradan gelenler için alabildiğine güzel, aynı zamanda sakıncalı parıltısını seyrettim; vitrinlerde sergilenen fotoğraflara ve kitaplara baktım; vazolar içinde egzotik çiçekler, yaprak kalaylara sarılmış lüks purolar, insanın yüzüne gülen zariflikleriyle deri eşyalar gördüm. Elektrik fenerleri nemli sokaklarda yansımalarla parıldıyor, eski kilise kulelerinin miğferleri bulutların alacakaranlığında kayboluyordu.

Bütün bunlar zamanın kolay ve çabuk geçmesini sağladı, içindeki içitin her yudumu insanı neşeye boğan bir bardağın boşaltılışı gibiydi tıpkı. Akşamdı, bavulumu hazırlamıştım, ertesi gün ayrılacaktım kentten ama üzgün değildim, yapacağım tren yolculuğuna şimdiden seviniyordum, köylerin yanından, ormanlar içinden, hanidir karlarla örtülmüş dağlar önünden geçecektim. Eve dönecek oluşum içimi şenlendiriyordu.

Akşam için davetliydim, Schwabing Caddesi'ndeki güzel ve yeni bir eve gittim, hararetli konuşmalar ve leziz yemekler keyif verdi bana. Davetliler arasında birkaç kadın da vardı, ama kadınlarla ahbaplık etmekten utanıp sıkılan biriydim, dolayısıyla en iyisi erkeklerin safına katıldım. Ayaklı kupalardan beyaz şarap içtik, birinci sınıf purolar tüttürüp külünü içleri altın kaplama gümüş hokkalara silktik. Sesli sesli, incelikle, ateşli ve ironili bir edayla, ağırbaşlı ve esprili bir hava içinde sohbet edip durduk, zeki ve canlı bakışlarla birbirimizin gözlerinin içine baktık.

Ancak geç vakit, akşam nerdeyse sona ermek üzereydi ki erkekler arasındaki konuşmalar benim fazla anlamadığım siyaset konusuna kaydı, ben de sürekli olarak hanımları süzmeye başladım. Birkaç ressam ve heykeltıraş vardı yanlarında. Hepsi de meteliksiz kimselerdi ama şık giyinmişlerdi; dolayısıyla kendilerine acıyamıyor, ister istemez saygıyla davranıyordum. Ne var ki onlar da güler yüz gösterip hoşgörüyle davrandılar bana, taşradan gelmiş biri olarak beni dostlukla karşılayıp cesaretlendirdiler. Ben de sıkılganlığımı

üzerimden atıp onlarla kardeş kardeş konuşmaya başladım. Bu arada genç hanımlara meraklı bakışlarla baktığım oldu zaman zaman.

Derken aralarında pek gencecik biri dikkatimi çekti; on dokuz yaşlarındaydı belki, açık sarışın çocuksu saçları, mavi gözleri ve ince uzun masalsı bir yüzü vardı. Mavi garnitürlerle açık renk bir elbise giymişti, sandalyesinde memnun bir tavırla oturuyor, çevresinde konuşulanları dinliyordu. Daha görür görmez sevmiştim kendisini. Vücudunun narinliğini, içtenlikli ve masum güzelliğini yüreğimde hissettim, devinimlerini sarıp sarmalayan melodiyi algıladım. Sessiz bir sevinç ve duygulanmışlık kalp atışlarımı kolaylaştırıp çabuklaştırdı. Kendisiyle konuşmayı pek isterdim, ama söyleyecek hatırı sayılır bir şey aklıma gelmedi. O da fazla konuşmuyor, sadece gülüyor, başını sallıyor, boşlukta hafifçecik, tatlı tatlı süzülen kısa yanıtları bir ezgi söyler gibi dile getiriyordu. İnce bilekleri üzerine kolunun dantellerle bezenmiş yeni düşüyor, narin parmaklarıyla eli bir kol ağzından çocuksu ve cıvıl cıvıl dışarı taşıyordu. Oyun oynar gibi sallayıp durduğu ayağında yüksek ve zarif ökçeleriyle kahverengi deriden bir çizme vardı, çizmenin biçim ve büyüklüğü ellerininki gibi boyu bosuyla tam bir uyum içindeydi, göze hoş gelen bir uyumdu bu.

"Ah sen!" diye geçirdim içimden ona bakarak. "Sen güzel çocuk, sen güzel kuş! Ne mutlu bana, seni yaşamının baharında görebiliyorum!"

Başka hanımlar da, olgun bir ihtişam içinde daha parıltılı, daha çok şey vaat eden kadınlar da vardı salonda, keskin bakışlı, zeki kadınlar da vardı, ama hiçbiri onun gibi burcu burcu bir koku ve yumuşak bir müzikle sarılıp sarmalanmış değildi. Konuşuyor, gülüyor, türlü renkteki gözlerinin bakışlarıyla birbirleriyle çekişip duruyorlardı. Derken beni de sevecenlik ve şakayla söyleşileri içine çekip aldılar, bana güler yüz gösterdiler ama kendilerine yöneltilen sorulara sanki uykudaymışlar gibi yanıtlar veriyorlardı. Benim gönlüm sarışın hanımdaydı, hayalini içime hapsetmek, varlığının çiçeğini ruhumda hep alıkoyup bir daha yitirmemek istiyordum.

Vakit ilerlemiş, fark etmemiştim. Birden salondakiler kalktı ayağa, herkeste bir huzursuzluk seziliyordu, sağa sola seğirtiyor, davet sahibine veda edip evden ayrılıyorlardı. Derken ben de doğrulup kalkarak ev sahibine veda ettim. Dışarıda paltolarımızı sırtımıza

geçirip yakalıklarımızı taktık. Bir ara ressam davetlilerden birinin benim güzel kıza şöyle dediğini işittim: "Size eşlik edebilir miyim?" Kız yanıtladı soruyu: "Evet ama, sizin için hayli uzamış olacak yol. Ben arabayla da gidebilirim."

Bunun üzerine hiç vakit geçirmeden ben sokuldum yanına. "İzin verin, size eşlik edeyim. Yolumuz aynı çünkü."

Sarışın kız gülümseyerek, "Çok teşekkür ederim!" dedi, kabullendi önerimi. Bayanı nazikçe selamlayan ressam, hayretle bana baktıktan sonra uzaklaştı.

Sevimli kızla geceye bürünmüş yoldan aşağı inmeye başladık. Geç vakit bir köşede duran bir araba ilişti gözümüze, yorgun fenerleriyle bize bakıyordu. "Arabaya binelim isterseniz?" dedi kız. "Daha yarım saatlik yolumuz var." Ama ben, rica ettim, arabaya binmeyelim dedim. Birden sordu: "Nerede oturduğumu nasıl biliyorsunuz?"

"Ah, bu o kadar önemli değil. Sonra, oturduğunuz yeri bildiğim de yok."

"Ama yolumuzun aynı olduğunu söylemediniz mi?"

"Evet, yolumuz aynı. Zaten yarım saat kadar gezmeyi düşünüyordum."

Gökyüzüne baktık; bulutlar dağılmış, gökyüzü yıldızlarla döşenmişti, geniş ve sessiz caddelerde taze ve serin bir rüzgâr esiyordu.

Başlangıçta şaşırmış durumdaydım, ona söyleyecek hiçbir şey bulamıyordum. Ama o sere serpe, hiç sıkılmadan yanı başımda yürüyor, gecenin temiz havasını keyifle soluyordu; yer yer aklına esip bir çığlık atıyor ya da bana bir soru yöneltiyordu, ben de bu soruyu hiç durmayıp yanıtlıyordum. Derken kendimi yine özgür ve memnun hissetmeye başladım. Adımlarımızın temposuna uyarak sakin sakin sohbet etmeye başladık; neler konuştuk, bugün tek kelime anımsamıyorum artık.

Ama sesinin yankılanışı hâlâ hatırımdadır; arı duru yankılanıyordu, kuşlar gibi hafif, öyleyken sıcacık. Gülüşü de sakin ve toktu. Benimkine uydurarak atıyordu adımlarını; o ana kadar öyle şen ve havada süzülür gibi yürüdüğümü asla bilmiyorum. Büyük büyük kapıları, bahçeleri ve anıtlarıyla kentteki saraylar, gölgeler halinde sessiz sedasız kayıp gitti önümüzden.

Hırpani kılıklı yaşlı bir adama rastladık, yürümekte biraz zorlanıyordu. Kenara çekilip bize yol verecek oldu ama biz karşı çıktık, birbirimize sokulup sağımızda solumuzda ona geçebileceği kadar bir yer hazırladık. Adam, daha sonra başını çevirip arkamızdan baktı. "Bak, bak!" dedim ben, sarışın kız bu sözümden hoşlanmış güldü.

Yüksek kulelerden çan sesleri geliyordu; sesler serin kış rüzgârında neşeyle, içleri içlerine sığmayarak kent üzerinden uçup gidiyor, uzaklarda birbirine karışarak yavaş yavaş sönen bir uğultuya dönüşüyordu. Meydanın birinden bir araba geçti, kaldırım taşları üzerinde atların nal sesleri takur tukur yankılandı ama tekerleklerinin sesini işitmedik, besbelli lastik kaplıydılar.

Yanı başımda güzel ve genç kız keyifli keyifli, şuh bir edayla yürüyordu; kalbim kalbinin atışlarının temposuna uyarak atıyor, gözlerim gözlerinin gördüğü şeyleri görüyordu. O beni tanımıyor, ben de onun ismini bilmiyordum ama ikimiz de tasa ve kaygılardan uzaktık, gençtik, iki yıldız gibi, iki bulut gibi arkadaştık birbirimizle, aynı yolu tutmuş gidiyor, aynı havayı soluyor, bir şey konuşup bir istek duymadan kendimizi mutlu hissediyorduk. Gönlüm gençleşmiş adeta on sekiz yaşını yaşıyordu yeniden ve hiç örselenmemiş gibiydi.

İçimde öyle bir duygu uyanmıştı ki, bir amaç gözetmeden ve yorgunluk nedir bilmeden yürümeli, habire yürümeliydik. Sanki akıl almayacak kadar uzun bir zamandır yürüyorduk ve yürümemiz asla son bulmayacaktı. Kulelerin saatleri istediği kadar vursun, zaman silinip gitmişti bizler için.

Birden durdu kız, gülümseyerek bana elini uzattı ve bir bahçe kapısından girip gözden kayboldu.

Tanımadığım kızla o canım akşam yürüyüşünü yaptığımızın ertesi günü geldiğim yere dönmek üzere yola çıktım. Nerdeyse tek başımaydım kompartımanda; ekspres rahattı, bir süre bulutsuz, ışıl ışıl Alpleri seyrettim, içim şenlendi. Klempten'de trenden inip istasyon büfesinde sosis yedim, büfeden bir puro alıp ikram ettiğim kondüktörle biraz sohbet ettik. Derken hava bulutlandı, Konstanz Gölü siste ve hafif hafif atıştıran karda bir denizkızı gibi gri ve devasa göründü gözüme.

Evde, şimdi oturduğum aynı odada sobayı güzelce yakıp harıl harıl işe koyuldum. Mektuplar ve paket paket kitaplar geliyor, bun-

lar çalışmamı gerektiriyordu. Haftada bir gün kasabaya inip bir iki alışveriş yapıyor, bir yerde bir kadeh şarap yudumlayıp bir parti bilardo oynuyordum.

Ama bu arada şunu fark etmiştim ki kısa zaman önce Münih'teki o neşe taşan canlılığım ve mutlu yaşam kıvancım tükenmeye doğru gidiyor, ufak, sersemce bir yarıktan içeri girip beni terk ediyordu; dolayısıyla yavaş yavaş eskisinden daha az aydınlık, düşsü bir duruma yuvarlandım. İlkin bunun ardından ufak bir rahatsızlık doğacağını düşündüm, kente inip saunaya gittimse de bir yararını görmedim. Çok geçmeden anladım ki rahatsızlığımın vücudumdaki kemiklerle, kanla bir ilgisi yoktu. Çünkü istemeyerek ya da iradem dışında da olsa günün her saati belli bir tutkuyla Münih'i düşünmeye başlamıştım, sanki bu sevimli kentte önemli bir şey unutmuşum gibi bir duygu yaşıyordu içimde. Ve giderek bu önemli şey bilincimde şekillendi, on dokuz yaşındaki o şirin, endamlı, sarışın kıza dönüştü. Kızın hayalinin ve akşam yanı başında keyifli keyifli yürüyüşümün suskun bir anı olarak belleğime yerleşmeyip varlığımın bir parçasına dönüştüğünü ve şimdi bu parçanın acı çekmeye başladığını sezmiştim.

Yavaş yavaş bahar mevsimine giriyorduk. Derken iş olgunlaşıp içimi yakmaya başlamıştı, artık saklanıp gizlenecek gibi değildi. O sevimli kızı yeniden görmem gerektiğini, bunu yapmadan başka şey düşünemeyeceğimi anlamıştım. Teşhisim doğruysa, sessiz yaşamıma haydi sana uğurlar olsun deyip kendi halindeki yazgımı akıntının göbeğine doğru yöneltme düşüncesinden korkup çekinmem gerekiyordu. Bir zaman yolumu tek başıma, dışarıdan bir seyirci gibi kendime bakarak yürümeyi amaçlamıştım, şimdi ciddi olarak bir başka türlü davranmam gerektiğini görüyordum.

Dolayısıyla titizlikle düşünüp taşındıktan sonra, gerekirse genç bir kızın pekâlâ "desti izdivacına" talip olabileceğim, buna hakkım olduğu sonucuna vardım. Otuzunu aşkın, sağlıklı ve halim selim biriydim. Hayli kabarık bir servetim vardı, bir kadın aşırı ölçüde şımartılmış değilse hiç tasalanmadan kendini bana emanet edebilirdi. Mart sonuydu ki yeniden Münih'in yolunu tuttum, bu kez uzun tren yolculuğu sırasında kafamın içi düşüncelerle dolup taştı. Niyetim ilkin kızı daha bir yakından tanımaktı. O zaman belki gönlümdeki tutkunun pek de şiddetli sayılamayacağı ve bu tutkuyu

yenebileceğim anlaşılacaktı, doğrusu bunu hiç de olanaksız görmüyordum. Belki, diyordum kendi kendime, kızı sadece yeniden görmem, ona duyduğum özlemi giderir ve içimdeki denge tekrar kendiliğinden sağlanır.

Ne var ki bu, toy birinin aptalca varsayımından başka şey değildi. Yolculuk sırasındaki bu düşünceleri ne büyük bir keyif ve kurnazlıkla kafamdan geçirdiğimi çok iyi anımsıyorum, oysa Münih'e ve sarışın kıza yaklaştıkça gönlüme bir neşe doluyordu.

Münih'te o aşina kaldırımlara ayak basar basmaz, bir haz duygusu kapladı içimi, haftalardan beri hasret kaldığım bir duyguydu. Haz duygusu özlemle ve üstü örtülü bir tedirginlikle karışıktı kuşkusuz ama yine de uzun zaman var ki kendimi bu kadar rahat hissetmemiştim. Gördüğüm her şey yeniden sevindirdi beni; her şeyde, önceden tanıdığım caddelerde, kulelerde, tramvayda karşılaştığım, yaşadıkları kentin şivesiyle konuşan insanlarda, büyük yapılar ve sessiz anıtlarda acayip bir parıltı vardı. Bindiğim her tramvayın biletçisine beş mark bahşiş verdim, gördüğüm zarif bir vitrinin ayartısına karşı duramayarak içeri girip bir şemsiye, büfenin birinden de sosyal konumumla ve servetimle bağdaşmayacak kadar lüks purolar aldım, serin mart havasında içim içime sığmıyordu.

İki gün sonra kızı sessiz sedasız sorup soruşturarak aramaya koyuldum, tahminen umduğumdan fazla bir bilgi de ele geçirdiğimi söyleyemem. Kız bir yetimdi, iyi bir aileden geliyordu ama yoksuldu, el sanatlarıyla ilgili bir okula gidiyordu. Leopold Sokağı'nda oturan tanıdığımla akrabaydı, kızı da ilk defa bu tanıdığımın evinde görmüştüm.

Bu kez de yine orada gördüm kendisini. Akşam eş dost bir araya toplanmış, küçük bir topluluk oluşturmuştu. Hemen hemen her zaman gördüğüm yüzlerle yeniden karşılaştım, içlerinden bazısı tanıdı beni, bana güler yüz gösterip elimi sıktı. Ama benim tutuk bir halim vardı, heyecanlıydım. Derken başka konuklar göründü, aralarında benim sarışın kız da vardı. Birden sakinleştim, keyfim yerine geldi. Kız beni tanır tanımaz başıyla selam verdi, bana o kış gecesinde yaptığımız yürüyüşü anımsattı, bana karşı davranışında yine bir zamanki güven duygusunu sezdim. Ben de rahat rahat kendisiyle konuşabiliyor, gözlerinin içine bakabiliyordum, sanki

o günden bu yana aradan hiç zaman geçmemişti, sanki aynı kış rüzgârı çevremizde esip duruyordu. Ne var ki birbirimize anlatacak fazla bir şey de bulamadık; o da sadece o günden sonra nasıl olduğumu, neler yaptığımı, bütün vakti taşrada yaşayarak mı geçirdiğimi sorup öğrenmek istedi. Bu konuda biraz konuştuk, sohbet ettik. Ardından kısa bir süre sustu o, gülümseyerek bana baktı, dostlarına dönüp onlarla konuşmaya koyuldu, ben de bu arada belli bir uzaklıktan dilediğim gibi kendisini izleme olanağını buldum. Bana biraz değişmiş gibi geldi kız. Ama bunun nasıl bir değişiklik sayılacağını, nelerin değiştiğini ilk anda kestiremedim. Ancak kız gidip de belleğimdeki iki ayrı fotoğrafının birbiriyle boğuştuğunu hissederek her ikisini karşılaştırınca gördüm ki şimdi saçlarını bir başka türlü topuz yapmış, yanakları da daha bir dolgunlaşmıştı. Sessiz sedasız ona bakıyor, böylesine güzel ve nazenin bir kızın varlığı ve benim bu baharını yaşayan insanla karşılaşıp onun gözlerinin içine bakabilmem ruhumu bir haz, aynı zamanda bir hayret duygusuyla dolduruyordu.

Akşam yemeği yenip ardından Mosel şarabı içilirken, beyler arasındaki söyleşiye ben de katıldım ister istemez. Her ne kadar buraya son gelişimdekinden farklı şeylerden söz ediliyorsa da bana öyle geldi ki sanki konuşma bir zamanki söyleşinin devamıdır; bu hayat dolu, şımarık kent insanlarının görüp zevk alacağı bir sürü şey vardı, yaşadıkları kentte pek çok yeni şey olup bitiyordu; öyleyken belli bir çember içinde düşünüp yaşadıklarını, ayrıca o kadar çeşitliliğe ve değişime karşın söz konusu çemberin olabildiğince darlığını görünce, küçük çapta bir memnunluk duygusuna kapılmaktan kendimi alamadım. Aralarında kendimi hayli rahat hissediyorsam da bu beylerin yanında uzun zaman kalmamakla hiçbir şey kaybetmediğimi gördüm; beylerin benim geçen defa burada bulunuşumdan beri yerlerinde oturup kaldıkları ve aynı konuşmayı sürdürdükleri düşüncesini kafamdan uzaklaştıramadım. Elbet, haksız bir düşünceydi bu, dikkatimin ve ilgimin bu kez konuşmadan sık sık ayrılıp başka tarafa yönelmesinden kaynaklanıyordu.

Bir fırsat ele geçirir geçirmez bitişik odaya yöneldim; burada kadınlar ve gençler sohbet ediyordu. Genç sanatçıların benim sarışın kızın güzelliğinin hayli cazibesi altında kaldığı, ona bazen

arkadaşça, bazen saygıyla davrandığı dikkatimden kaçmadı. Aralarında yalnızca Zünden adında bir portre ressamı vardı ki soğuk nevale biriydi, yaşlıca hanımların yanından ayrılmıyor, biz coşkulu kişilere babacan bir gülümsemeyle bakıyordu. Kayıtsız bir edayla, kahverengi gözlü şirin bir kadınla konuşuyor ama daha çok kadının söylediklerini dinliyordu. İşittiğime göre kadın çok tehlikeli biriydi, pek çok aşk macerası yaşamış ya da hâlâ yaşıyor olmakla ün yapmıştı.

Ne var ki bütün anlatılanları yarım kulakla dinlemiştim. Genelgeçer konuşmalara hiç karışmadan olanca dikkatimi kıza vermiştim. Öyle hissediyordum ki, kız gönül okşayıcı bir müzik içinde tutkulu yaşıyor ve hareket ediyordu. Varlığından taşan yumuşak ve içtenlikli cazibe bir çiçeğin kokusu kadar yoğunluk, tatlılık ve güçle sarıp sarmalamıştı beni. Bu bana ne kadar mutluluk bağışlasa da hiç kuşkuya yer vermeyecek gibi şunu hissediyordum ki, onu tek başına görüp seyretmem içimdeki tutkuyu dindirip bir doyuma kavuşturamayacak, kendisinden ayrılıp gittiğimde acım çok daha kahredici niteliğe bürünecekti. Bana öyle geliyordu ki onun nazlı ve narin kişiliğinden kendi mutluluğum ve ömrümün çiçek çiçek ilkbaharı bana bakıyor, benden kendisini yakalayıp ele geçirmemi, ileride bir daha karşıma çıkmayacağını söylüyordu. Daha önce bazı güzel kadınların birkaç saat için ruhumda uyandırıp beni heyecana sürüklediği, beni eza ve cefa içinde bıraktığına benzer, kanımda dolaşıp öpücüklere ve bir aşk gecesi yaşamaya duyulan iştiyak değildi bu. Daha çok, bu sevimli kişide mutluluğumun karşıma çıkmak istediğine, bu sevimli kişinin ruhunun bana akraba olduğuna, mutluluğumun onun da mutluluğu sayılması gerektiğine beslediğim güvendi ve bu güven içimi şenlendiriyordu.

Bu yüzden karar vermiştim, ondan fazla uzaklaşmayacak, uygun bir zamanda kafamdaki soruyu kendisine yöneltecektim.

Eh, buraya kadar anlattık mademki, bundan sonrasını da anlatalım!...

Onunla bir dahaki karşılaşmamızda kendisini biraz daha iyi oyalayıp eğlendirmenin üstesinden gelmiştim. Senli benli konuşmuştuk; bu konuşma sonunda hayatı hakkında bazı bilgiler edindim. Ayrıca evine kadar eşlik edebilmiştim kendisine, sessiz sokaklar

içinden onunla bir kez daha aynı yolu yürürken kendimi sanki bir düşteymişim gibi hissettim. Geçen gelişimde evine kadar birlikte yürüyüşümüzü sonradan sık sık anımsadığımı, aynı yolu yine birlikte yürümeyi arzulayıp durduğumu söyledim. Neşeli neşeli güldü, biraz ağzımı yoklar gibi yaptı. Sonunda ona karşı gönlümdeki duyguları açmaya karar verdim, yüzüne bakıp, "Münih'e sizin için geldim, Fräulein Maria!" dedim.

Ama fazla ileriye gittiğimi düşünerek korktum birden, nasıl davranacağımı bilemedim. Ama Maria bir şey söylemedi; sakin sakin, biraz meraklı bakışlarla beni süzdü. Bir süre sonra şöyle dedi: "Bir arkadaşım perşembe günü atölyesinde bir parti veriyor. Siz de buyurmaz mısınız? Gelmek isterseniz, beni saat sekizde buradan alabilirsiniz."

Evinin önüne varmıştık, kendisine veda edip ayrıldım.

Maria bir partiye davet etmişti beni. İçim şenlendi, sevinçle dolup taştı. Partiden fazla bir şey beklemiyordum ama onun tarafından partiye davet edildiğimi, bu davet dolayısıyla kendisine şükran borçlu olduğumu düşünmek harikulade bir şeydi. Bu davranışına karşı ona nasıl teşekkür edeceğimi uzun uzun düşündüm, perşembe günü kendisini almaya giderken yanımda güzel bir buket götürmeye karar verdim.

Perşembeye daha üç gün vardı; bu üç gün içinde son zamanlar ruhumda esen o şen, o mutlu havanın yitip gittiğini hissettim. Münih'e kendisi için kalkıp geldiğimi Maria'ya söylediğimden beri huzurum elden gitmiş, eski tutuk halim yeniden üzerime çullanmıştı. Maria'ya söylediğim şey bir itiraftan farksızdı. Artık durumumu bildiğini, bana ne yanıt vereceğini aklımdan sürekli geçirip duruyordum. Söz konusu günleri kent dışında gezerek, Nymphenburg ve Schleissheim parklarında dolaşarak, ormanlarla çevrili Iser Ovası'na uzanarak geçiriyordum.

Derken perşembe günü gelip çattı; akşam olunca giyinip kuşandım, bir çiçekçi dükkânına uğrayıp kırmızı güllerden büyük bir buket yaptırdım, ardından bir arabaya atlayıp Maria'nın oturduğu eve gittim. Maria hemen inip geldi aşağı. Arabaya binmesine yardım ettim, gül buketini uzattım kendisine. Ne var ki, Maria'nın heyecanlı ve tutuk bir hali vardı, kendi tutukluğuma karşın çok iyi fark etmiştim bunu. Rahatını kaçıracak bir davranışa başvurmaktan

sakındım. Bir parti öncesinde onu genç bir kız gibi heyecanlı ve ileride yaşayacağı hazların humması içinde görmek hoşuma gitmişti. Açık arabayla kent içinde yol alırken, benim de gönlüme büyük bir sevinç doldu; sanki Maria bu haliyle bir saat için de olsa benimle dost olduğunu, benimle bir anlaşma havası içinde bulunduğunu açığa vuruyormuş gibi gelmişti bana. Aynı şeye talip olacak başka kişiler kuşkusuz eksik değilken, onun bu akşam benim himayem altında bulunduğunu, kendisine eşlik ettiğimi bilmek gururumu okşuyor, beni bir bayram havası içinde yaşatıyordu.

Araba büyük ve gösterişsiz bir kır evinin önünde durdu, bahçeden ve avludan geçip evin arkasına dolandık. Merdiven üstüne merdivenlerden çıktık, en üst koridorda bir ışık seli, bir ses curcunası bizi karşıladı. Bir yan odada üstümüzdeki palto ve mantoyu çıkardık; demir bir yatakla birkaç sandığın üzeri paltolar, mantolar ve şapkalarla örtülmüştü. Odadan çıkıp atölyeye girdik, ışıl ışıl aydınlatılmıştı içerisi, hıncahınç genç insanla doluydu. Aralarından birkaçına gözlerim aşinaydı ama ev sahibiyle ötekileri tanımıyordum.

Maria beni ev sahibiyle tanıştırdı. "Bir dostum" dedi benim için. "Onu da alıp gelmemde bir sakınca yoktu sanırım." Bu biraz korkuttu beni çünkü ben öyle sanıyordum ki Maria benim de partiye katılacağımı daha önceden ev sahibine haber vermiştir. Ne var ki ev sahibi ressam hiç şaşırmamış göründü, elini uzattı bana, filozofça bir edayla, "Hiç sakıncası yok" dedi.

Atölyede cıvıl cıvıl, içtenlikli bir hava esiyordu. Herkes bulunduğu yere çöküyor, tanımadığı kişilerle yan yana oturuyordu; sağda solda duran soğuk yiyeceklerden dilediği gibi alıp yiyor, şarap ya da biradan canı istediği gibi alıp içiyordu. Konuklardan bazısı henüz geliyor, bazısı akşam yemeklerini yiyor, bazısı da ateşledikleri purolarını tüttürüyordu; ne var ki purolardan çıkan duman hiç güçlük çekmeden kaybolup gidiyordu tavanı hayli yüksek salonda.

Kimse bize dönüp bakmadığından, ilkin Maria, sonra da kendim için biraz yiyecek aldım. Küçük ve alçak bir resim masasının başına oturup kimse tarafından rahatsız edilmeksizin yemeye koyulduk. Yanımızda kızıl sakallı, neşeli bir adam da vardı, ne Maria ne de ben adamı tanıyorduk, bizi cesaretlendiren bir tavırla hararetli hararetli başını sallıyordu. Geç gelip kendilerine bir masa bulamayan davetlilerden zaman zaman biri, ellerini omuzlarımızın üzerinden salamlı

sandviç tabağına uzatıyordu. Yiyecekler suyunu çekti derken, ama hâlâ açlıktan şikâyet eden pek çok kişi vardı. Konuklardan iki kişi bir şeyler alıp gelmek üzere kalktı, arkadaşlarından yiyecek alımına ufak bir parayla katkıda bulunmalarını istedi.

Ev sahibi salondaki şen, biraz gürültülü havayı hiç istifini bozmadan izliyor, ayakta yağlı, salamlı bir sandviç yiyor, bir elinde sandviç, bir elinde şarap kadehi, konuklar arasında hoş beş ederek dolaşıyordu. Salondaki bu taşkın hava beni de hiç rahatsız etmiyordu doğrusu ama Maria'nın, görünüşe bakılırsa bu atmosfer içinde kendini rahat hissetmesine, bu atmosferi hiç yadırgamamasına içten içe kızıyordum. Genç sanatçıların Maria'nın meslektaşları ve kısmen de saygıdeğer kimseler olduklarını biliyordum; dolayısıyla, onun başka türlü davranmasını istemeye hakkım yoktu. Yine de bu incelikten yoksun eğlentiyi keyifle kabullendiğini görmek hafif bir sızı saldı içimde, adeta beni küçük bir düş kırıklığına uğrattı. Çok geçmeden yalnız kalmıştım, Maria hızlıca bir şeyler atıştırdıktan sonra dostlarıyla selamlaşmak üzere ayağa kalktı. Dostlarından ilk ikisiyle tanıştırdı beni, aralarındaki sohbete benim de katılmamı sağlamak istediyse de ben bu işin kuşkusuz üstesinden gelemedim. Daha sonra Maria bildik tanıdıklarını dolaşmaya koyuldu, bazen bu, bazen şu kişinin yanında dikildiğini gördüm. Benim eksikliğimi hissetmez gibiydi, ben de bir köşeye çekilip duvara yaslandım, coşkulu topluluğu sakin sakin izlemeye koyuldum. Maria'nın bütün akşamı benim yanımda geçireceğini beklememiştim, onu görmek, onunla bir kez konuşmak, sonra da evine kadar ona yine eşlik etmek bana yetecekti, bundan memnunluk duyacaktım. Öyleyken yavaş yavaş bir hoşnutsuzluk belirdi içimde, salondakiler ne kadar neşelenirlerse ben bulunduğum yerde o kadar işe yaramaz ve yabancı dikilmeye başladım, seyrek olarak biri bana şöylece bir şey söyleyip geçti.

Davetliler arasında portre ressamı Zündel'in, ayrıca tehlikeli ve kötü ün yapmış biri diye bana tanıtılmış kahverengi gözlü güzel kadının da bulunduğunu fark etmiştim. Kadını bu çevrede çok iyi tanıyor olacaklardı anlaşılan. Konuklardan pek çoğu kendisine gülümsemeyle karışık bir samimiyetle ama güzelliği dolayısıyla da içtenlikli bir hayranlıkla davranıyordu. Bay Zündel de yakışıklıydı, boylu boslu, güçlü kuvvetli biriydi; keskin bakışlı, koyu renk gözleri vardı; hal ve tavrında şımartılmış, başkaları üzerindeki etki

gücünden emin biri gibi bir gurur ve üstünlük duygusu seziliyordu. Dikkatle kendisini inceledim, doğuştan böylesi insanlara karşı mizah ve biraz da gıptayla karışık tuhaf bir ilgi duyarım. Konuklarını gereği gibi ağırlamadığı için ev sahibine takılmaya başladı:

"Yeterince sandalyen bile yok oturacak" dedi küçümser bir edayla. Ama ev sahibi hiç tınmadı. Omuzlarını silkip, "Gün gelir ben de portre ressamlığı yapmak tenezzülünde bulunursam, benim burası da şık bir yer olur" diye yanıtladı. Bu sefer de Zündel kadehlere kusur buldu. "Bu kova gibi şeylerle şarap içilir mi! Şarap için zarif kadehler gerektiğini hiç duymadın mı sen?" Bunun üzerine ev sahibi de hiç çekinmeden cevabı yapıştırdı: "Belki kadehlerden biraz anlarsın ama şaraptan zerrece anladığın yok. Benim için kaliteli bir şarap zarif bir kadehten daha değerlidir."

Güzel kadın gülümseyerek kulak vermiş, konuşmayı dinliyordu, yüzünde pek de bu esprili sözlerden kaynaklanmayacak, tuhaf bir memnunluk ve mutluluk ifadesi vardı. Çok geçmeden gördüm ki kadın masanın altından elini ressam Zündel'in ceketinin sol yeni içine sokmuştu; Zündel'in ayağı da hafifçecik, tembel tembel kadının ayağıyla oynuyordu. Ne var ki, Zündel'in davranışı için sevecen olmaktan çok nazik denebilirdi, oysa kadın hoşa gitmeyecek bir şehvetle ressam Zündel'e asılmıştı. Uzun sürmedi, gördüğüm manzaraya daha fazla katlanamaz oldum.

Zaten Zündel de az sonra kadından sıyırıp aldı kendini ve ayağa kalktı. Atölyenin içi dumanla dolmuştu. Kadınlar ve kızlar da sigara içiyordu. Kahkahalar ve bağırarak sürdürülen konuşmalar birbirine karışarak yankılanıyor, herkes ortalıkta sağa sola gidip geliyordu. Kimi sandalyelere, kimi sandıkların üzerine, kimi kömür kovalarının üzerine, kimi de yere oturmuştu. Derken çalınan küçük bir flütün sesi duyuldu, gürültü patırtı ortasında çakırkeyf bir delikanlı gülen bir gurup insanın önünde ciddi bir şiir okumaya başladı. Ben gözlerimle Zündel'i izliyordum; vakur bir edayla salonda gidip geliyor, sessizliğini hiç bozmuyor, ayık konumunu hep koruyordu. Bu arada ikide bir Maria'ya kayıyordu gözüm; Maria iki kızla bir divanda oturuyordu; ellerinde şarap kadehleriyle yanı başlarında dikilen genç erkekler kendilerini eğlendirip oyalıyordu. Eğlence sürdükçe ve salondaki gürültü arttıkça, içimdeki hüzün büyüdü, bunalmaya başladım. Bana öyle geldi ki sanki benim masal kızımla

bir bataklığa düşmüştü yolum, onun bana el etmesini, buradan gidelim demesini bekliyordum.

Ressam Zündel sonunda bir kenara çekilip bir puro yakmıştı. Salondaki yüzleri seyrediyor, aynı zamanda dikkatle divandan yana bakıyordum. Maria birden gözlerini kaldırdı, çok iyi görmüştüm bunu, bir süre Zündel'in gözlerinin içine baktı. Zündel gülümsedi ama Maria dikkatle ve merakla bakmaya devam etti. Bunun üzerine Zündel'in bir gözünü kapayıp başını sorar gibi kaldırdığını gördüm. Maria da hafifçe başını eğdi.

Boğulacak gibi olmuştum, gönlüm kararmıştı. Bir şey bildiğim yoktu hani, hepsi bir şakaydı belki, bir rastlantı ya da pek isteyerek yapılmamış bir jestti. Ama bunu düşünmem beni avutamadı. Görmüştüm, bütün akşam boyunca birbiriyle tek söz konuşmamış, nerdeyse dikkati çekecek kadar birbirinden uzak durmuş ikisi arasında gizli bir anlaşma vardı.

O anda mutluluğum ve çocuksu umudum uçup gitti, ne bir izi ne de bir pırıltısı kaldı geride. Seve seve gönlümde taşıyabileceğim şöyle katıksız, yürekten bir hüzün bile kalmamıştı, sadece utanç ve düş kırıklığı, sadece gönül bulandırıcı bir tat ve tiksinti, o kadar.

Maria'nın yanında şen bir nişanlı ya da bir âşık görseydim onu kıskanır, öte yandan sevinirdim. Ama şimdiki kişi kadınları baştan çıkaran bir donjuandı, daha yarım saat önce ayağı kahverengi gözlü kadının ayağıyla oynayıp durmuştu. Bu düşüncelerimin hâlâ bir yanılgıdan kaynaklanabileceğini içimden geçiriyordum Maria'ya bu kötü kuşkumu giderecek bir fırsat vermeliyim diyordum kendi kendime.

Kalkıp Maria'nın yanına gittim, onun bir bahar mevsimini yaşayan sevimli yüzüne baktım, üzgün üzgün sordum: "Artık geç oldu Maria. Size yine eşlik etsem, evinize götürüp sizi bıraksam mı acaba?"

Tanrım, onu ilk kez içtenlikten uzak, yapmacık bir davranış içinde buldum. Yüzündeki o latif ilahi soluk yitip gitmişti, sesinde de samimi olmaktan uzak, sahte bir eda vardı. Benim sözlerimi duyunca güldü, yüksek sesle şöyle dedi: "Oh, affedersiniz. Size söylemeyi unuttum, beni gelip alacaklar. Siz şimdiden gidiyor musunuz yoksa?"

"Evet" diye yanıtladım. "Adieu, Fräulein Maria!"

Salondakilerden kimseye veda etmedim, kimse de bana gitme falan demedi. Pek çok merdiveni usul usul indim aşağı, avludan geçip dışarı çıktım. Dışarıda bundan böyle ne yapacağımı düşündüm,

geriye dönüp boş bir arabanın arkasına saklandım. Uzun zaman, nerdeyse bir saat kadar burada bekledim. Derken Zündel çıkıp geldi, bir puro kalıntısını fırlatıp attı ağzından, paltosunun düğmelerini iliklediı, binanın girişinden dışarı çıktı ama çok geçmeden dönüp geldi tekrar, girişte dikilmeye başladı.

Beş on dakika geçti aradan; ikide bir içimden bir ses, çık gizlendiğin yerden, ona bağır, köpek de kendisine, git boğazına sarıl diyordu. Ama kendimi tutuyor, olduğum yerde sesimi çıkarmadan dikiliyordum. Çok sürmedi, merdivenlerden inen birinin ayak sesleri geldi kulağıma. Kapı açılıp Maria dışarı çıktı, çevresine bir göz gezdirip bahçe kapısına yöneldi, konuşmadan ressam Zündel'in koluna girdi. Hiç vakit geçirmeden birlikte çıkıp gittiler... Daha önce dünyada var olan bir şey yitip gitmişti, bir masum koku ve albeni; bilmem bunlar kaybolup yine döner gelir miydi ileride.

Aşk Ezgisi

Ah, sen, dilim varmıyor söylemeye
Ne yaptın bana, gel gör halimi
Kaçar oldum gündüzlerden
Yaşamak istiyorum gecelerde.

Geceler altın değerinde
Hiç kalır yanında gündüzler
Düşler rüyamda sevimli, tatlı
Ve bir kız içinde sarı saçlı.

Rüyalarımda hep güzellikler
Vaat etmiştin bir zaman bakışlarında
Kulaklarımda yankılanan ezgiler
Ve bir cennet uzaklarda.

Gökte bulutlar izliyor birbirini
Uzun uzun bakıyorum geceye –
Ah, sen, dilim varmıyor söylemeye
Ne yaptın, gel gör halimi.

Iris
Bir Masal

Çocukluğunun baharını yaşayan Anselm, evlerinin yeşil bahçesinde sağa sola koşup duruyordu. Annesinin yetiştirdiği çiçeklerden birinin ismi süsendi, Anselm de bu çiçeği canı gibi seviyordu. Onun hayli yukarılara uzanan açık yeşil yapraklarına yanaklarını sürüyor, parmaklarını bastırıp yaprakların sivri uçlarında gezdiriyor, olağanüstü güzellikteki kocaman çiçeğin burcu burcu kokusunu ciğerlerine çekiyor, gözlerini dikip uzun uzun iç kısımlarına bakıyordu. Çiçeğin soluk mavimsi dibinden çıkan sarı sarı parmakçıklar yan yana sıralanıp uzun diziler oluşturuyor, bunların arasından geçen parlak bir yol da çanak kısmına iniyor, çiçeğin uzak mavi gizine dalıp kayboluyordu. Bu çiçeğe doğrusu bayılıyordu Anselm, seyrine bir türlü doyamıyor, dipteki sarı sarı uzanan incecik parmaklar bazen gözüne bir has bahçeyi çeviren çit gibi görünüyor, bazen de bunları dal ve yapraklarında hiçbir rüzgârın gezinmediği, adeta rüya âlemlerinden çıkıp gelmiş iki sıra ağaca benzetiyordu; ağaçların arasından da hayat fışkıran damarlarla örülmüş bir kristal kadar narin o pırıl pırıl gizemli yol içerlere doğru uzanıp gidiyordu. Çiçeğin kubbemsi çanağı devasa açılıp yayılıyor, altın ağaçlar arasından geçen yol uzaklarda uçsuz bucaksız derinliklere, akıl almaz uçurumlara dalarak izini kaybettiriyordu. Yolun üstüne çanağın mavi kubbesi görkemle kapanıyor, sessizlik içinde bekleyen mucizenin üzerine inceden büyülü gölgeler düşüyordu. Çanak kısmının çiçeğin ağzı olduğunu biliyordu Anselm; o eşsiz güzellikteki sarı parmakların gerisinde saklı yatan mavi uçurumda çiçeğin kalbiyle düşüncelerinin yer aldığını, bu tatlı, bu ışıl ışıl sırça damarlarla bezenmiş yol aracılığıyla çiçeğin nefes alıp verdiğini, hayaller, düşler kurduğunu biliyordu.

Süsenin kocaman çiçeğinin yanında henüz açmamış küçükleri görülmekteydi; kahverengimsi yeşil bir zardan küçük bir çanak içinde bol özsulu sağlam saplar üzerinde duruyor, sapların içinden

yavru çiçekçikler tüm güçleriyle sessiz sedasız ilerlemeye çalışıyordu, açık yeşil ve eflatun renkli bir giysiye sımsıkı sarılmıştı hepsi ama tepede gergin ve rulo biçiminde kurnaz başçağızlarını çıkarmış, körpe ve koyu bir morluk içinden çıldır çıldır bakıyorlardı. Sımsıkı rulolar halindeki bu genç taç yapraklar bile damarlarla örtülmüş ve yüzlerce desenle bezenmişti.

Anselm her sabah evi, uykuyu, düşü ve düşlerdeki yabancı dünyaları geride bırakarak çıkıp geldiğinde bahçeyi eski yerinde buluyor, bahçe her sabah yeni bir görünümle ona kucak açıyordu. Daha dün bir çiçeğin kalın bir rulo halindeki yeşil bir kabuktan başını çıkarmış bakıp durduğu yerde, şimdi bir zar inceliğinde körpecik mavi bir yaprak sarkıyor, bir dili, bir dudağı andırıyor yaprak, hanidir düşlediği biçimi ve kubbemsi görünümü el yordamıyla arayıp bulmaya çalışıyordu; henüz kendisini kuşatan zarla sessiz bir savaşı sürdürdüğü dip kısımlarda ise o incecik sarı parmakların, o damarlarla bezenmiş ışıl ışıl yolun, çiçeğin kalbini, canını oluşturan o uzak, o burcu burcu kokan uçurumun hazır beklediği sezilmekteydi. Belki daha öğleye, olmazsa akşama varmadan açacaktı çiçek; altından düşsü ormanlar üzerine ipekten mavi otağını bir kubbe gibi konuşlandıracak, sessiz sedasız soluyup ilk düşlerini, düşünce ve ezgilerini o büyülü uçurumdan dışarılara yollayacaktı.

Gün oldu, otların içini çan çiçekleri kapladı. Gün oldu, ansızın yeni bir renk, yeni bir koku sardı bahçeyi, güneşin ışıklarıyla yıkanan kırmızımsı yaprakların üstünde yumuşacık ve altın kırmızısı iki fındık gülü açtı. Bir gün de geldi, süsen kalmadı bahçede, başını alıp gitti hepsi, o burcu burcu gizlerin ortasına nazlı ve narin inen altın çitli yollar kayıplara karıştı, kaskatı yapraklar bir yabancılık içinde sivri ve serin durmaya başladı. Ama çalılıklarda ahududular olgunlaşmıştı. Yıldız çiçeklerinin üstünde bir eşi daha görülmemiş yeni kelebekler sere serpe uçuşup oynaşıyordu, sedeften sırtları ve sırça kanatlarıyla sağa sola hızla devinen kırmızımsı kahverengi akşam ve gece kelebekleri.

Kelebeklerle ve çakıl taşlarıyla söyleşiyordu Anselm. Böcekleri ve kertenkeleleri kendine dost edinmişti. Kuşlar Anselm'e kuş öyküleri anlatıyor, eğreltiotları ona devasa yapraklarının çatıları altında depoladıkları kahverengi tohumları gösteriyordu. Yeşil cam parçacıkları Anselm için güneş ışığını tutup bırakmıyor, saraylara,

has bahçelere ve ışıl ışıl hazine dairelerine dönüşüyordu. Süsenler bahçeden elini ayağını çekti mi, yerini hinttereleri alıyor, fındık gülleri sararıp soldu mu, güneşte kararmış böğürtlenler onların yerine geçiyor, her şey birbiriyle yer değiştiriyor, her şey çıkıp geliyor, her şey geldiği gibi yine çekip gidiyor, her şey belli zamanlarda gözden kayboluyor, belli zamanlarda yeniden boy gösteriyordu. Rüzgârın çam ağaçlarında soğuk soğuk uğuldadığı, bütün bahçede kurumuş yaprakların öylesine soluk, öylesine canı çekilmiş çıtırdayıp durduğu o kasvetli acayip günler de bir ezgiyi, bir yaşantıyı, bir öyküyü yanlarında taşıyarak çıkıp gelmekte gecikmiyor, derken her şey cansız yığılıp kalıyor yere, pencerelerin önünde kar yağıyor sürekli, camlarda palmiye ormanları büyüyor, ellerinde gümüş çıngıraklarla geceleyin melekler havada oradan oraya uçuşuyor, sofalar ve tavan araları kurumuş meyve kokuyordu. Bu güzelim dünyada dostluk denen, güven denen şey ölmüyordu asla. Derken bir gün gelip sarmaşıkların siyah yapraklarının yanı başında ansızın kardelenlerin yeniden göz kamaştırdığı, ilk göçmen kuşların yükseklerde, körpe mavilikler içinde süzüldüğü görülüyor ve öyle sanılıyordu ki sanki her şey hep olduğu yerde kalmış, hiçbir yere gitmemiştir. Ve bir gün bakılıyordu ki her zamanki vaktinde ve her zamanki gibi özlemle beklenmiş ilk mavimsi süsen saplar ve yapraklar arasından başını çıkarmış da etrafı seyretmektedir.

Her şeyi güzel buluyordu Anselm, her şeye kucak açıyordu, her şeyle dosttu, her şeye aşina; ne var ki, büyüselliğin ve Tanrı lütfunun en büyük ânı, Anselm için her yıl ilk süsenin açtığı andı. Süsenin çanağı adeta bir mucizeler kitabıydı; bir ara, çocukluğunun en eski düşünde bu kitabı okumuştu Anselm; süsenin kokusu ve sağa sola esip duran o pek çok mavisi, kendisi için evrenin bir çağrısını ve şifresini oluşturmuştu. Böylece mavi süsen, ergenlik dönemine kadar geçen masumiyet yıllarında hiç ayrılmamıştı yanından; her yaz yenilenmiş, gizemselliği her yaz büyümüş, etkileyici gücü her yaz artmıştı. Öbür çiçeklerin de bir ağzı vardı, onlar da nefes alıp veriyor, ağızlarından burcu burcu kokular ve düşünceler salıyordu. Öbür çiçekler de arıları ve böcekleri baştan çıkarıp kendi küçük ve tatlı odacıklarına çekip alıyorlardı. Ama mavi süsene başka her çiçekten daha çok kanı kaynamıştı Anselm'in, ona her çiçekten daha çok değer veriyordu. Dünyada üzerinde düşünülmeye değer

olağanüstü ne çok şey varsa, mavi süsen simgesiydi hepsinin, hepsi için bir örnek oluşturuyordu. Anselm, süsenin çanağına ne zaman gözlerini dikip de dalıp gitse, düşünceleriyle o ışıl ışıl düşsü yolun akıllara durgunluk veren sarı parmakçıkları arasından geçip alacakaranlıklara gömülmüş derinliklere doğru yol alsa, her seferinde öyle bir duyguya kapılıyordu ki sanki ruhu tüm görünür nesnelerin bilmecelere, tüm görmelerin sezgilere dönüştüğü dünyaya açılan bir kapıdan içeri bakmaktadır. Uykusunda bu çanağın düşünü görüyordu bazı geceler, cennette bir sarayın kapısı gibi onu önünde kocaman açılmış görüyordu; at üstünde kapıdan içeri giriyor, kuğuların sırtına kurulup havalarda uçarak kapıdan geçiyordu; bütün dünya da büyüsel bir güce karşı duramayarak onun peşinden at üstünde, havalarda uçarak bu güler yüzlü, bu sevecen kapıdan içeri süzülüyordu usulcacık, tüm beklentilerin gerçekleştiği, tüm sezgilerin gerçeğe dönüştüğü aşağılara doğru ilerliyordu.

Dünyadaki tüm görüntüler bir simge, her simge de açık bekleyen bir kapıdır; insanın ruhu hazırsa geçer kapıdan, dünyanın nabzının attığı o can evine ulaşabilir, senin ve benim, gündüzlerin ve gecelerin tek bir nesneye dönüştüğü yerdir burası. Hayatında bir an gelir, her insan kendini böyle açık bir kapı önünde bulur; her insan, bir an gelir, tüm görünen nesnelerin simgeden başka şey olmadığını geçirir kafasından, simgenin arkasında da evrensel ruhun, ezeli ve ebedi yaşamın bulunduğunu düşünür. Ama karşısına çıkan kapıdan içeri giren, bu dünyanın güzel ve hoş görüntülerini verip karşılığında o vakte kadar ancak sezgilerde algılanmış içsel gerçeği elde etmeye yanaşan pek az kişi vardır.

Henüz çocukluk dönemini yaşayan Anselm de, süsenin çanağını, önünde açılmış bekleyen suskun bir soru gibi algılıyor, ruhu bir pınar gibi kaynayıp sezgiler içinden geçerek sorunun mutlu yanıtına doğru hızla yol alıyordu. Ama bir an geliyor, görünür nesnelerdeki sevimli çeşitlilik ve renklilik onu yine yolundan çeviriyor, konuşmalarında olsun, oynadığı oyunlarda olsun kendisini çekip otlara, taşlara, kök bitkilere, çalılara, hayvanlara ve içinde yaşadığı dünyanın bütün yüze gülen nesnelerine götürüyordu. Çoğunlukla kendi kendini gözlemliyor Anselm, kendi iç dünyasının derinliklerine dalıyor, bedenindeki ilginç ayrıntılara dikkatini vererek oturuyor, gözleri kapalı yutkunurken, ezgiler söylerken,

nefes alıp verirken ağzında ve hançeresinde birbirinden değişik duyumların, kafasında çeşitli tasarımların belirdiğini hissediyor, söz konusu organlarda da ruhu ruha ulaştıran bir yolun ve bir kapının varlığını seziyordu. Gözlerini yumduğu zaman gördüğü o rengârenk anlamlı ve ilginç şekilleri hayranlıkla izliyordu; mavi ve koyu kırmızı beneklerle yarım dairelerden oluşan bu şekiller, aralarında kristal gibi ışıl ışıl parıldayan çizgilerle kapalı gözlerinin önündeki erguvani karanlıktan çıkıp geliyordu. Bazen Anselm görme ve işitme, koklama ve dokunma duyuları arasında binlerce ince ilişkinin varlığını kıvanç dolu bir irkintiyle hissediyor, bazen yaşadığı o kısa süreli paha biçilmez anlarda seslerin, sedaların ve harflerin kırmızı ve maviyle, sert ve yumuşakla akraba olduğunu, aralarında bir ayrım bulunmadığını seziyordu. Kimi zaman da bir otu ya da soyulmuş yeşil bir bitki kabuğunu kokladığında, kokuyla tat arasındaki o büyük yakınlığı duyumsuyor, çoğunlukla her ikisinin iç içe geçip bir tek şeye dönüştüğünü algılıyordu.

Bütün çocuklarda karşılaşılan duyum ve sezgilerdir bunlar; ne var ki hepsinde aynı güç ve incelikte değildir, pek çoğunda daha alfabenin A'sı öğrenilmeye kalmadan yitip gider, sanki hiç var olmamışlar gibi geride bir iz bırakmadan kaybolur. Bazı çocuklar da vardır, çocukluklarının bu giziyle yakın bir ilişkiyi uzun süre korur, saç ve sakallarının ağarıp yorgun düştükleri yaşlılık günlerinde bile bu gizden bir kalıntıyı, bir sesi yanlarında taşırlar. Henüz bu giz içinde yaşayan bütün çocukların zihinlerini sürekli oyalayan tek önemli şey varsa, kendi varlıklarıdır, kendileriyle çevrelerini kuşatan dünya arasındaki ilişkilerdir. Araştırmacı ve bilge kişiler yıllar geçip olgunlaştıkça, çocukluk dönemlerindeki bu konuya yeniden dönüp el atar ama insanların çoğu, gerçek anlamda önem taşıyan bu iç dünyayı yaşamlarının daha erken bir döneminde unutur, terk eder ve artık ömür boyu, hiçbiri kendi iç dünyalarından gelmediği gibi, hiçbiri de onları kendi iç dünyalarına ulaştırmayacak, gerçek vatanlarına alıp götürmeyecek çeşitli tasaların, istek ve amaçların labirentlerinde dolanıp durur.

Anselm'in çocukluğunun yazlarıyla güzleri yumuşak ve sessiz adımlarla gelip yine öyle sessiz sedasız çekip gittiler; kardelenler, menekşeler, şebboylar, süsenler, cezayirmenekşeleri ve güller açıp açıp soldu her zamanki gibi güzel, her zamanki gibi zengin. Anselm

de onlarla birlikte yaşadı, çiçekler ve kuşlar dile gelip Anselm'le söyleşti; bazen de Anselm konuştu, ağaçlar ve pınarlar dinledi, okula ilk gidişini, dostluk ve arkadaşlıkların ilk acılarıyla düş kırıklıklarını eskisi gibi bahçeye taşıdı, annesine ve bahçedeki çiçek tarhlarının renkli taşlarına getirip buyur etti bunları.

Ama bir bahar da geldi, geçmiş baharların hepsinden ayrı bir kokuyla koktu, ayrı bir sesle yankılandı. Karatavukların ötüşü eskisinden bir başka türlüydü; mavi süsenler yine açmıştı ama çanaklarındaki altın çitle çevrili yoldan gidip gelen düşler ve masallar yoktu eskisi gibi. Çilekler, yeşil gölgeliklerde yine gizli kahkahalar atıyor, kelebekler çiçek sayvanlarının üstünde sağa sola yalpalayarak pırıl pırıl uçuşuyordu. Ama her şey değişmişti, Anselm başka şeylere ilgi duyuyordu artık annesiyle de sık sık kavga etmeye başlamıştı. Bir şey vardı, ama ne olduğunu, neden canını acıttığını, neden ona bir türlü rahatlık vermediğini kendisi de pek bilmiyordu. Görebildiği tek şey, dünyanın değişmiş olduğuydu; eski dostları ve arkadaşları onu bir bir yüzüstü bırakıp gidiyor, terk ediyor, yalnızlığa sürüklüyordu.

Bir yıl geçti böylece, ardından bir yıl daha geçti; Anselm çocukluk dönemini geride bıraktı, çiçek tarhlarını çevreleyen renk renk taşları sıkıcı buluyordu artık, renk renk çiçekleri de suskun. Böceklere gelince, yakaladıklarını iğnelere geçirip bir kutunun içinde saklıyordu; o uzun ve çetin dolambaçlı yolda ilerlemeye koyulmuştu ruhu; çocukluğundaki sevinç ve haz pınarlarının suları çekilip kurumuştu.

Bir delikanlı olup çıkan Anselm, kendisine ancak şimdi başlıyor görünen yaşam yolunda var gücüyle, paldır küldür ilerlemeye koyulmuştu. Simgelerin dünyası rüzgârda savrulmuş, unutulup gitmişti; onu cezbedip kendine çeken yeni arzular, izlemek istediği yeni yollar vardı artık. Çocukluk, güzel kokulu bir lavanta gibi mavi bakışlarına ve ipeksi saçlarına sinmiş duruyordu henüz, ama Anselm bunun kendisine anımsatılmasını hoş karşılamıyor, saçlarını kısa kestiriyor, bakışlarına elden geldiğince atak, bilgili ve görgülü biri ifadesini oturtmaya çalışıyordu. Önünde kendisini bekleyen tasa yüklü yıllar içinden maymun iştahlılıkla doludizgin koşturuyordu sürekli. Bazen iyi bir öğrenciydi ve iyi bir dost, bazen yalnız ve ürkek. Kimi zaman gece geç saatlere kadar başını kitaplardan kaldırmıyordu, bazen de

çocukluk çağını geride bıraktıktan sonra ilk kez katıldığı şölenlerde ortalığı gürültüye boğan ele avuca sığmaz biri oluyordu. Derken bir başka kentin yolunu tuttu okumak için; doğup büyüdüğü yeri ve annesini ancak kısa süreli ziyaretlerinde gördü. Ve her seferinde biraz daha değişmiş, biraz daha büyümüş olarak şık giysiler içinde geldi ve her seferinde arkadaşlar, dostlar getirdi yanında, kitaplar getirdi; her seferinde değişik arkadaşlar, değişik kitaplar. Bahçeye inip etrafa bir göz attı bazen, bahçe gözüne küçük göründü, dalgın bakışlarının önünde sustu, bir şey söylemedi, konuşmadı kendisiyle. Taşların ve yaprakların rengârenk damarları ona eskisi gibi öyküler anlatmıyordu, mavi süsenin çiçeklerinin gizinde Anselm, Tanrı'yı ve sonsuzluğu göremez olmuştu artık.

Anselm liseyi bitirdi, yüksekokula gitti ardından. İlkin kırmızı, sonra sarı bir kasketle, dudağının üstünde ayva tüyleri ve yüzünde körpecik bir sakalla dönüp dönüp eve geldi. Yabancı dilde yazılmış kitaplar getirdi yanında, bir defasında da bir köpek getirdi; iç cebindeki deri cüzdanda bazen herkesten gizlediği şiirler, bazen çok eski çağlarda yazılıp söylenmiş bilgece sözler taşıdı, bazen de şirin yüzlü kızların resimleriyle mektuplarını getirdi. Gidip gidip tekrar geldi Anselm. Bir gelişinde, çok uzaktaki yabancı ülkeleri dolaşmış, deniz üstünde kocaman gemilerde bir süre yatıp kalkmıştı. Ve gidip tekrar geldi, genç bir bilgin olmuştu bu kez, başına siyah bir şapka, ellerine koyu renk eldivenler geçirmişti; komşular onunla karşılaştıkça, şapkalarını çıkarıp selamlıyor, profesör diye hitap ediyorlardı kendisine, oysa henüz profesör olmamıştı. Gidip tekrar geldi Anselm, bu kez siyah giysiler giymişti, ağır ağır ilerleyen bir arabanın ardından uzun boyuyla, yüzünde vakur bir ifade, yürüdü; arabadaki süslü tabutun içinde annesi yatıyordu. Sonra gitti, pek gelmedi artık.

Üzerinde zarif bir giysi, başında şık bir şapka, bazen ağırbaşlı, bazen yüzü gülerek, gözlerinde bazen şevk dolu, bazen yorgun bir ifade, üniversite öğrencilerine hocalık yaptığı başkentte dünyadaki pek çok insan gibi yaşayıp gidiyordu. Tam gönlünce saygıdeğer bir kişi, bir bilgin olmuştu artık. Derken çocukluk çağını geride bırakırken üzerine çullanmış o ruh durumunu yeniden yaşadı; pek çok yılın gerilere kayıp gitmiş olduğunun bilincine vardı ansızın; tuhaf bir yalnızlık, öteden beri özleyip durduğu büyük dünyanın

ortasında tuhaf bir duyumsuzluk içinde gözlerini açtı. Profesör olmaktan gerçek bir mutluluk duymuyordu artık; kent sakinleri ve öğrenciler tarafından derin bir saygıyla selamlanmak, kendisine pek zevk vermez olmuştu. Her şey sararıp solmuş, kirlenip tozlanmış, mutluluk yine çok uzak yarınlara kaymıştı ve bu mutluluğa götüren yol da toz toprak içindeydi, sıcakta kavrulan ve hiçbir olağanüstülüğü bulunmayan sıradan bir yoldu.

O günlerde Anselm bir dostunun evine pek sık girip çıkıyor, dostunun kız kardeşine ilgi duyuyordu. Eskisi gibi, gördüğü her tatlı yüzlü kızın peşinden koşmuyordu artık, bu bakımdan da durum değişmişti; hangi kapıyı çalsa, aradığı mutluluğun kendisine kucak açacağına bundan böyle inanmıyor, mutluluğa ulaşmak için ayrı bir yol izlemesi gerektiğini seziyordu. Dostunun kız kardeşinden pek hoşlanıyor, onu gerçekten sevdiğine inanıyordu çok zaman. Ama kız başkalarına benzemiyordu; attığı her adımın, ağzından çıkan her sözün kendine özgü bir edası, bir rengi vardı, onunla yan yana yürümek, ona ayak uydurmak her vakit kolay değildi. Bazen Anselm akşamleyin evde düşüncelere dalarak, bir aşağı bir yukarı gidip geliyor, boş odalar içinde adımlarının çıkardığı sese kulak veriyor, bir yandan da sevdiği kız yüzünden kendi kendisiyle bir güzel hesaplaşıyordu. Kız biraz yaşlıydı, oysa Anselm gelecekteki eşinin daha genç olmasını istiyordu. Ayrıca pek müşkülpesent, pek titizdi kız, onunla aynı çatı altında yaşamak, öte yandan hırslı bir bilgin yaşamını sürdürmek zordu çünkü sevdiği kız ondaki bu hırstan tek kelimeyle söz edilmesini işitmek istemiyordu. Üstelik pek güçlü kuvvetli ve sağlıklı bir kız değildi, her şeyden önce toplantılarmış, şenliklermiş, bunları pek kaldıracağa benzemiyordu. Çevresini saran çiçekler ortasında müzik dinleyerek, kitap okuyarak yalnızlık ve sessizlik içinde yaşasın, çıkıp gelebilecek bir misafirin yolunu gözlesin, dünyanın işine hiç karışmasın, başkaca bir isteği yoktu. Bazen öylesine nazlı, öylesine çıtkırıldım biri olup çıkıyordu ki, yabancı her şey kendisini incitiyor, kolaycacık ağlamaklı yapıyordu. Ama bazen de yalnızlık taşan bir mutluluk içinde, işte öylesine sessiz ve alımlı, gözlerinin içi parıldıyordu; böyle zamanlarda onu gören, bu güzel, acayip kıza bir şey verebilmenin, onun için bir anlam taşımanın büyük güçlüğünü anlıyordu hemen. Anselm, kızın kendisini sevdiğine çoğu zaman inanıyordu ama bazen de onun

kimseyi sevmediği, yalnızca herkese nazik ve güler yüzlü davrandığı, istediği tek şeyin rahat bırakılmak olduğu gibi bir izlenime kapılıyordu. Oysa Anselm'in arzuladığı şey çok daha başkaydı; bir kadınla aynı çatı altında yaşayacaksa ev cıvıl cıvıl hayat taşmalı, çın çın ötmeli her yer, kapılar konuklara açık olmalıydı.

Bir ara, "Iris" dedi kıza, "canım Iris! Keşke dünya böyle kurulmasaydı! Yalnızca senin o dünyan olsaydı, çiçeklerin, müziğin, düşüncelerin yer aldığı dünyan; yalnızca o olsa, ondan başka şey olmasaydı, ölünceye kadar seninle yaşamaktan, senin anlatacağın öyküleri dinleyip düşüncelerini paylaşmaktan başka şey istemezdim. Bir kez senin şu ismini duymak rahatlatıyor içimi, Iris harikulade bir isim; bana bir şeyi anımsatıyor ama bilmiyorum neyi."

"Bilmiyor musun sanki, mavi ve sarı süsenlerin ismi de Iris'tir" dedi kız.

"Evet" diye sesini yükseltti Anselm içinde bir sıkıntıyla. "Evet, bunu biliyorum ve dediğin şey pek güzel aslında. Ama ne zaman senin ismini ağzıma alsam, bu isim bana bir başka şeyi daha anımsatmak istiyormuş gibi geliyor, bilmiyorum neyi; adeta belleğimin hayli derinliklerinde yatan, çok uzaklarda kalmış önemli anılarla bağlantılı bir isim bu; öyleyken bana anımsatmak istediği şeyin ne olabileceğini kestiremiyor, bir türlü çıkaramıyorum."

Iris, çaresizlik içinde karşısında dikilmiş, elleriyle alnını ovan Anselm'e gülümseyerek baktı.

"Ne zaman bir çiçeği koklasam" dedi o kuş gibi hafif sesiyle, "ben de aynı şeyi hissediyorum. Her seferinde içimden bir ses diyor ki güzellikte eşsiz ve değerli bir şeyin anısını kendisinde barındırıyor bu koku, çok zaman önce benim olan, ama sonradan elimden çıkıp giden bir şeyin anısını. Müzik dinlesem gene aynı şey oluyor; şiir okuduğumda da bazen aynı durumla karşılaşıyorum, ansızın bir şey çakıp parlayıveriyor, bir an sürüyor yalnızca, sanki yüksek bir yerde dikiliyorum, sanki ayaklarımın altındaki düzlükte yitirilmiş bir yurt, bir vatan toprağı serilmiş yatıyor; derken bir bakıyorum yine kaybolmuş gözümün önünden ve unutulup gitmiş. Sevgili Anselm, ben öyle sanıyorum ki dünyada olmamızın hikmeti bu, yitirdiğimiz uzak sesler üzerinde düşünmek, kafa yormak, onları aramak, onlara kulak kabartmak için bu dünyada yaşıyoruz, bizim gerçek vatanımız o seslerin arkasında bulunuyor çünkü."

Adeta bir komplimanda bulunur gibi, "Ne güzel söyledin" diye yanıtladı Anselm. Ansızın göğsünde bir kıpırtı hissetti, bir sızı duydu, sanki gizli bir pusulanın ibresi oynamış, ona uzaklarda bekleyen, elinden kaçıp kurtulamayacağı hedefini göstermişti. Ne var ki kendi yaşamı için belirlemek istediğinden bir başka hedefti bu, böyle oluşu da işte acı vermişti kendisine; hayatını düşlere dalıp sevimli masallar peşinde koşarak çarçur etmek şanına yakışır mıydı?

Bir zaman geçti aradan; günün birinde Anselm tek başına çıktığı bir geziden dönüp geldi; bilginlik havasının estiği çıplak odasını öyle soğuk ve bunaltıcı buldu ki doğruca dostlarıyla ahbaplarının yanında aldı soluğu; kararını vermişti, güzel Iris'le evlenecekti.

"Iris" dedi sevgilisine, "daha fazla böyle yaşamak istemiyorum. Sen her zaman benim iyi bir arkadaşımdın, sana her şeyi açıklayacağım şimdi. Bir kadınla evlenmem gerekiyor, yoksa hayatıma boş ve anlamsız gözüyle bakacağım. Bu durumda da kendime eş olarak senden başka kimi düşünebilirim, sen güzelim çiçekten başka? Eşim olmak ister misin, Iris? Etrafta ne çok çiçek varsa, getirip yığacağım önüne, dünyanın en seçkin bahçesi senin olacak. Benimle evlenir, bana gelir misin?"

Iris, hiç istifini bozmadan uzun uzun Anselm'in gözlerinin içine baktı, ne gülümsedi ne kızardı yüzü. Tok bir sesle cevap verdi:

"Canım Anselm, sorduğun soru şaşırtmadı beni. Senin eşin olmayı hiç aklımdan geçirmedim ama seni seviyorum. Ancak şunu bilmelisin ki ben eşi olacağım erkekten çok şey beklerim. Benim önüme çiçek yığacağını söyledin, bunda da iyi niyetlisin. Ama ben çiçeksiz de yaşayabilirim, müziksiz de, gerekirse bütün bunlardan ve daha başka pek çok şeyden yoksun kalabilirim. Ancak bir şey var ki onsuz asla yapamam ve onsuz olmak da istemem: Bir gün için bile kalbimdeki müziği bir kenara itip yaşayamam. Bir erkekle aynı çatı altında ömür süreceksem, bu erkek öyle biri olmalı ki içindeki müzik benimkisine tastamam uymalı ve yine öyle bir erkek olmalı ki kendi müziğini hiçbir falsoya yer vermeksizin benimkisine uydurmaktan başka bir amaç beslemesin içinde. Sen bunun üstesinden gelebilir misin, Anselm? Bunu yapmaya kalktığında ün gibi, şan ve şeref gibi şeylerden el çekmen gerekecektir belki. Evin yine ıssızlığa gömülecek, alnında pek çok yıldan beri gördüğüm

o bilgin kişilere özgü kırışıklıklar yine kaybolacaktır. Üzgünüm, Anselm, olmayacak bu iş. Bak, sen öyle birisin ki bir bilgin kişi olarak okuyup çalışacak, alnını sürekli yeni kırışıklıklarla dolduracak, tasa ve kaygılardan bir türlü baş alamayacaksın; benim uğraşlarımı, benim düşünce ve tasalarımı seviyor, güzel buluyorsun; ama gerek sen gerek başka pek çok kişi için zarif oyuncaklardan başka şey değil bunlar. Ah Anselm, iyi dinle söylediklerimi: Senin şimdi oyuncak gözüyle baktığın şeyler, benim için hayatın ta kendisidir; senin için de doğrusu öyle olması gerekir; uğrunda senin çaba harcayıp kendine dert ettiğin şeylerse benim için bir oyuncaktır sadece, bana sorarsan uğrunda yaşanmaya değmeyecek şeylerdir. Ben artık değişemem, Anselm çünkü içimde bir yasa var, ona göre yaşıyorum. Peki, sen değişebilecek misin? Senin eşin olabilmem için tümüyle değişmen gerekiyor çünkü."

Anselm, Iris'in güçlü iradesi karşısında afallamış sustu oysa Iris'in iradesinin güçsüz ve narin olduğunu düşünmüştü hep. Sustu ve masadan aldığı bir çiçeği sinirinden avucunda hoyratça ezdi.

Iris yumuşak bir davranışla Anselm'in elinden çiçeği çekip aldı. Iris'in bu davranışını ağır bir sitem gibi duyumsadı Anselm. Iris birden sevecen ve aydınlık gülümsedi; hiç ummazken, adeta kendilerini karanlıktan aydınlığa çıkaracak bir yol bulmuştu.

Usulcacık, "Aklıma bir düşünce geldi" dedi yüzü kızararak. "Tuhaf bulacaksın belki, sana bir kapris gibi görünecek. Ama kapris falan değil. Söyleyeyim dinler misin? İster misin, geleceğimiz konusunda kesin kararı bu düşünceye bırakalım?"

Anselm, ne dediğini anlamadan sevgilisi Iris'e baktı, soluk yüz hatlarında tasa ve kaygı okunuyordu. Iris'in gülümsemesine karşı duramadı, içinde beliren bir güven duygusuyla peki dedi, kabul etti öneriyi.

"Açıkla düşünceni, bu senin hakkın" diye yanıtladı boyun eğerek.

Iris, "Söyleyeceklerim çok ciddi" dedi. "Ve bu benim son sözüm olacak. Hemen anlamasan da üzerinde tartışmaya girişmeyip ruhumdan kopup geldiği gibi kabul edecek misin bunu?"

Anselm söz verdi onun istediği gibi davranacağına, Iris de ayağa kalkıp Anselm'e elini uzatarak konuşmaya başladı:

"Pek çok defa bana dedin ki, ismimi ne vakit ağzına alsan unutulmuş bir şeyi anımsar gibi hissediyorsun kendini, bir zamanlar

önemli bulduğun, kutsal gözüyle baktığın bir şeyi. İşte bu bir işarettir, Anselm; ve yıllar boyu senin bana ilgi duymanı sağladı. Ben de inanıyorum ki, ruhunda yitirdiğin önemli ve kutsal bir şey var, unuttuğun bir şey, bu şey senin içinde yeniden hayata gözlerini açmalı ki aradığın mutluluğa kavuşabilesin, seni hayatta bekleyen asıl görevin ne olduğunu anlayasın. – Uğurlar olsun sana şimdi, Anselm! Elini sıkıp sana rica ediyorum: Git ve ismimin sana anımsatmak istediği şeyi belleğinde arayıp bulmaya çalış. Bunu ele geçirdiğin gün senin eşin olacağım, nereye gidersen seninle gelecek, içimde senin isteklerinden başkasına asla yer vermeyeceğim."

Aklı iyice karışan Anselm şaşkınlıkla Iris'in sözünü kesecek, onun bu isteğini bir kapris diye nitelendirip geri çevirecek oldu, ama Iris o duru ve aydınlık bakışıyla verdiği sözü anımsatınca sustu, sesini çıkarmadı. Gözlerini yere indirdi, Iris'in kendisine uzanmış elini tutup dudaklarına götürdü ve çıkıp gitti evden.

O vakte kadar Anselm'in hayatında üstlendiği ve çözüme kavuşturduğu pek çok iş, pek çok ödev olmuştu ama şimdiki hepsinden tuhaf, hepsinden önemli, öte yandan hepsinden cesaret kırıcıydı. Günlerce dolanıp durdu sağda solda, düşüne düşüne bir hal oldu, bıkıp usandı kafa patlatmaktan ve çoğunlukla öyle anlar yaşadı ki üzerine bir karamsarlık çöktü, omzuna yüklenmiş göreve aklından zoru olan bir kadının kaprisi deyip çıkacak oldu işin içinden. Ama her seferinde, ruhunun derinliklerinde saklı yatan bir şey buna karşı çıktı, içten içe duyulan pek ince bir sızı, pek narin, işitilmesi güç bir uyarı. Kendi yüreğinden kopup gelen bu ince ses Iris'e hak veriyor, Iris gibi o da kendisine aynı isteği yöneltiyordu.

Ne var ki sırtına yüklenen ödev, bilgin Anselm için fazlasıyla çetindi. Çoktan unuttuğu bir şeyi anımsaması isteniyordu kendisinden; batmış, dibe gömülmüş yılların ördüğü ağdan bir tek ipliği, altın bir ipliği bulup çıkaracaktı; öyle bir şeyi elle tutup götürerek sevgilisi Iris'e armağan edecekti ki rüzgârın önüne kattığı bir kuş sesinden, bir ezgiyi dinleyen insanın içini yalayıp geçmiş bir haz ya da elem duygusundan başka şey değildi bu, bir düşünceden daha ince, daha uçucu ve somutluktan uzaktı, gece görülen bir düşten daha ele avuca gelmez, bir sabah sisinden daha belirsizdi.

Bazen bezginliğe kapılarak bu işi üzerinden atmaya, somurtup içerleyerek bu işten el çekmeye kalkıyor, derken sanki uzak

bahçelerden kopup gelen bir esintiyle Iris ismini kendi kendine fısıldamaya başlıyordu; on kez, yüz kez belki, usulcacık, bir oyun oynar, bir çalgının gerilmiş teli üzerinde bir sesi yoklayıp dener gibi. "Iris" diye fısıldıyordu, "Iris!" Ansızın bir şeyin ince bir sızıyla kımıldadığını duyumsuyordu içinde; terk edilmiş eski bir evde nasıl durup dururken bir kapı açılır, bir pencere kepengi gıcırdarsa, onun gibi tıpkı. Belleğinde güzelce istif edilmiş sandığı anıları gözden geçiriyor, kendi varlığında şaşılası keşiflerde bulunuyordu. Anı dağarcığı o zamana kadar hiç aklından geçirmediği ölçüde yoksuldu. Pek çok yıla ilişkin hiçbir anı göremiyordu ortada, üzerine bir şey yazılmamış boş sayfalar gibi duruyordu yıllar. Annesinin hayalini gözlerinin önünde açık seçik canlandırabilmekte hayli güçlük çekiyordu. İlkgençlik döneminde belki tam bir yıl kendisi için yanıp tutuşarak peşinden koştuğu kızın ismini tümden unutmuştu örneğin. Bir ara bir köpek geldi aklına, öğrenciyken satın alarak bir süre yanında alıkoymuştu ama ismini ancak günler sonra anımsayabildi.

İçindeki üzüntü ve korku giderek büyüyen zavallı Anselm görüyordu ki gerilerde kalan yaşamı heba olup gitmişti, içi boş yıllar halinde gözler önünde duruyordu; kendisinin olmaktan çıkmıştı adeta, kendisine yabancılaşmış, kendisiyle ilişkisi kalmamıştı, bir zaman ezberindeyken gün gelip kırık dökük parçaları ancak bin bir güçlükle anımsanabilen kof nesnelere dönüşmüştü. Anselm eline kalemi alıp yazmaya koyuldu, en önemli yaşantılarını yıl yıl geriye doğru izleyerek kâğıda dökecek, bunlara yine sımsıkı sahip çıkacaktı. Ama nerdeydi onun bu çok önemli yaşantıları? Ortaöğrenimi geride bırakıp üniversiteye gitmesi, sonra da bir profesör olması mıydı? Yoksa kayıplara karışmış geçmiş yılların birinde falan ya da filan kızdan hoşlanması mı? Birden irkilerek başını kaldırdı kâğıtlardan: Bu muydu hayat? Bu kadarcık mıydı? Elleriyle alnını döverek acı acı güldü.

Bu arada zaman geçiyordu ve böyle çabuk, acımasız geçtiği daha hiç görülmemişti! Bir yıl geride kalmıştı şimdiden; öyleyken Anselm'in içinde, Iris'ten ayrıldığında bulunduğu noktadan bir karış ilerlemediği gibi bir duygu vardı. Ama bir yılda pek çok şey değişmişti; kendisinden başka herkes ondaki bu değişikliği görüp fark ediyordu. Bu bir yılda hem yaşlanıp kocamış hem

gençleşmişti. Kendisini tanıyanlar için adeta yabancı birine dönüşmüştü; kendisine artık dalgın, kaprisli ve tuhaf biri gözüyle bakıyorlardı; antika birine çıkmıştı adı, herkes yazık oldu bu adama diyor ama onun bu durumunu da fazlasıyla uzun süre bekâr kalmasına yoruyorlardı. Bazen işi gücü unutan Anselm, derse gitmeyerek okulda öğrencilerini boş yere bekletiyordu. Bazen de düşüncelere dalarak rastgele bir sokaktan içeri dalıyor, evler önünden yavaş adımlarla sessiz sedasız yürüyüp geçiyor, pencerelerin denizliklerine sürünüyor ceketi, buralardaki tozu da kendisiyle alıp götürüyordu. Kimilerinin dediğine bakılırsa içki de içiyordu artık. Bazı zamanlar da oluyor, öğrencilerin karşısında ders ortasında bir şeyi anımsamaya çalışır gibi ansızın susuyor, kimsenin o vakte kadar kendisinde görmediği, insanı adeta büyüleyen çocuksu bir edayla gülümsüyor, derken öğrencilerden pek çoğunu duygulandıran sıcacık ve yumuşak bir sesle kaldığı yerden dersi sürdürüyordu.

Uzakta kalmış yılların kokularıyla silinip gitmiş izlerinin peşinde umutsuzca koşturması, çoktan yeni bir görüş ve anlayışa kavuşturmuştu Anselm'i ama kendisi bunun bilincinde değildi. Çoğu zaman öyle sanmıştı ki, şimdiye kadar anı olarak nitelediği şeylerin gerisinde daha başka anılar saklı yatmaktaydı, nasıl eski bir duvar üzerine çizilmiş resimlerin altında üstü yenileriyle örtülmüş başka resimler gözlerden uzak uyuklayıp durursa, onun gibiydi tıpkı. Bazen Anselm bir şeyi anımsamak istiyor, geçmişte bir ara gezmek için birkaç gün gidip kaldığı bir kentin ismini ya da bir dostunun doğum gününü ya da bir başka şeyi anımsamaya çalışıyordu; geçmişten bir parçayı bir moloz yığını gibi kazıp altını üstüne getirirken, ansızın bambaşka bir şey geliyordu aklına. Bir nisan sabahı esen rüzgâr gibi bir esinti ya da bir eylül gününün sisi gibi serincecik bir şey üzerine çullanıyor, burnunda belli bir koku, ağzında belli bir tat algılayan Anselm'in vücudunun rastgele bir yerinde, cildinde, gözlerinde, yüreğinde karanlık ve ince birtakım duygular kıpırdanmaya başlıyordu. Yavaş yavaş öyle hissediyordu ki, sanki geçmişte bir gün yaşamıştı, mavi, sıcak ya da serin, gri ya da işte başkaca bir gün ve bu günün ruhu ruhuna takılıp kalmış, karanlık bir anı olarak içinde yaşamasını sürdürmüştü. Açık seçik kokusunu duyup varlığını hissettiği bu bahar

ya da kış gününü, geçmiş hayatında bir türlü ele geçiremiyordu, bu güne ilişkin ortada ne bir isim vardı ne bir sayı; belki de söz konusu günü henüz beşikteyken yaşamıştı ama kokusu açıkça ortadaydı. Ayrıca içinde bir şeyin canlanıp dirildiğini duyumsuyor ancak bilmiyordu ne olduğunu, bir isim bulup niteleyemiyor, içyüzünü bir türlü kestiremiyordu. Bazen kendisine öyle geliyordu ki, sanki bu anılar şimdikinde değil de daha önceki bir hayatında yaşanmış olayların anılarıdır ama aklından geçen böylesi düşüncelere her seferinde gülümsemeden duramıyordu.

Belleğinin uçurumlarında çaresizlik içinde sürdürdüğü geziler, Anselm'in pek çok şey ele geçirmesini sağlamıştı; onu heyecanlandırıp duygulandıran, onu ürkütüp korkutan pek çok şey. Ancak ele geçiremediği tek şey vardı, o da Iris isminin kendisi için taşıdığı anlamdı.

Bunu bir türlü başaramayışın acısıyla kahrolup dururken, bir ara doğup büyüdüğü kente düştü yolu; buradaki ormanları, sokakları, parkları, bahçe çitlerini yeniden gördü, evlerine uğrayıp çocukluğunu geçirdiği bahçede dikildi bir süre, yüreğinde kabaran dalgaların bir sel gibi varlığını kapladığını duyumsadı, geçmiş yaşam düşsü bir ağ gibi serpildi üzerine, onu sarıp kuşattı. Mahzun ve suskun halde doğup büyüdüğü kentten ayrıldı, yaşamakta olduğu kente gelip eve kapandı, kendini hasta diye bildirdi çevresine, onu ziyarete gelenleri kapıdan geri çevirtti.

Ama bir kişi vardı ki, onu ister istemez aldı içeri; Iris'e evlenme önerisinde bulunduğu günden sonra bir daha görmediği bir dostuydu bu. Anselm'i bir hücreden farksız kasvetli odada perişan durumda bulan dostu, "Haydi kalk, gel benimle!" diye sesini yükseltti, "Iris seni görmek istiyor."

Anselm hemen fırlayıp doğruldu.

"Iris mi dedin? Ne olmuş Iris'e? – Ha, anladım, anladım!"

"Gidiyoruz haydi! Iris ölüm döşeğinde, can çekişiyor. Çoktan beri hastaydı zaten."

Anselm, dostunun peşine düşüp Iris'e gitti, Iris bir divanda yatıyordu, kuş gibi hafif, küçülüp adeta bir çocuğa dönüşmüş. İri iri açılmış gözlerinde aydınlık bir gülümseme okunuyordu. Anselm'e o beyaz çocuksu elini uzattı, Anselm'in avcunda bir çiçek gibi durdu el. Iris'in yüzü ansızın nurlanmıştı.

"Anselm" dedi Iris, "darıldın mı bana yoksa? Sana çetin bir görev vermiştim; görüyorum ki, bu görevi sabırla yerine getirmeye çalıştın. Aramaya devam et, tuttuğun yolda ilerle, ta ki hedefe varasın! Bu yolu benim için izlediğini sanıyordun, oysa aslında kendin için yapıyorsun bunu, farkında mısın?"

"Sezmiştim" diye yanıtladı Anselm. "Şimdiyse öğrendim gerçekten böyle olduğunu. Uzun bir yolmuş Iris. Şimdiye kadar çoktan bu yoldan dönerdim ama bir dönüş yolu ele geçiremiyorum. Halim nice olacak, bildiğim yok."

Anselm'in hüzün dolu gözlerinin içine bakan Iris, onu teselli etmek ister gibi gülümsedi, Iris'in incecik elinin üzerine eğilen Anselm ağlamaya başladı, bir türlü dinmedi ağlaması, Iris'in eli gözyaşlarıyla ıslandı.

"Halinin ne olacağını" dedi bir anımsama gibi ansızın parıldayan bir sesle, "halinin ne olacağını sormamalısın, Anselm! Hayatın aramakla geçti. Şan ve şeref aradın, mutluluğu aradın sonra, bilgiyi aradın, beni aradın ayrıca, senin küçük Iris'ini. Ancak, bütün bu peşine düştüklerin hoşa giden tatlı görüntülerdi yalnızca, sonradan hepsi seni bırakıp gitti, benim şimdi seni bırakıp gideceğim gibi. Bende de aynısı oldu, benim de elime güzel, tatlı görüntüler geçti sadece, ama sonradan hepsi yine bırakıp gitti beni, sararıp soldu. Bundan böyle görüntülerle bir alıp vereceğim kalmadı, aradığım bir şey yok artık, yuvama döndüm; bir adım daha attım mı tamam, vatanımdayım demektir. Sen de oraya geleceksin, Anselm, alnında kırışıklıklar falan kalmayacak o zaman."

Iris'in benzi öylesine sararmıştı ki Anselm umutsuzca haykırdı: "Aman Tanrım! Dur Iris, bekle, gitme henüz! Bana önce bir işaret bırak ki seni bütün bütün kaybetmediğimi anlayayım."

Iris peki der gibi başını salladı, elini yanı başındaki bir vazoya uzatarak yeni açmış mavi bir süseni alıp Anselm'e verdi.

"Al işte, benim çiçeğimi, Iris'i al ve beni unutma! Beni ara, Iris'i ara, o zaman gelip beni bulursun."

Anselm ağlayarak çiçeği elinde tuttu, ağlayarak sevgilisine veda edip gitti. Dostu haber yollayınca yeniden geldi, sevgilisinin tabutunun çiçeklerle süslenip toprağa verilmesine yardım etti.

Iris'in ölümünden sonra adeta yıkıldı, çöktü Anselm'in yaşamı. Kopan yaşam ipliğini yeniden birbirine tutturmayı ise olmaya-

cak bir şey gördü. Her şeyden el çekti, işinden ayrıldı, kenti terk etti, kayıplara karıştı. Sağda solda görüldüğü oldu bazen, arada bir doğup büyüdüğü kente gitti, evlerine uğradı, çite yaslanıp eski bahçeye baktı. Ama biri çıkıp hatırını soracak, kendisine yardım elini uzatacak oldu mu yolu tuttu hemen, geldiği gibi çekip gitti.

Anselm mavi süseni sevdi hep, rastladığı her yerde eğildi üzerine, gözlerini çanağının içerisine dikerek baktı uzun uzun; her seferinde öyle oldu ki, sanki çanağın mavimsi kaidesinden geçmişte olup biten ve gelecekte olup bitecek ne varsa burcu burcu bir koku ve bir sezgiye dönüşerek esip geldi kendisine doğru, ama beklediği şey bir türlü gerçekleşmediğinden gönlüne bir hüzün çöktü, yürüyüp yoluna devam etti. Ona öyle geliyordu ki, yarı açık duran bir kapı önünde dikilmiş içeriye kulak kabartıyor, kapının arkasında dünyanın en tatlı gizinin nefes alıp verdiğini duyuyordu. Ne var ki artık her şey buyur edilip kendisine sunulacak, beklentisi gerçekleşecek diye bir düşünceyi içinden geçirir geçirmez yine kapanıyordu kapı, dünyanın rüzgârı yalnızlığının üzerinden soğuk soğuk esmeye başlıyordu.

Düşlerde annesi kendisiyle konuşuyordu; bundan böyle annesinin yüzünü, boyunu bosunu öylesine açık seçik görüyor, annesini kendisine öylesine yakın hissediyordu ki uzun yıllar hiç böyle olmamıştı. Düşlerinde Iris de konuşuyordu kendisiyle, sabahleyin gözlerini açtığı zaman gördüğü düşten bir çağrı yankılanıp duruyor içinde, bütün gün bunun ne anlama geldiğini düşünüyordu. Yersiz yurtsuz biriydi artık; oradan oraya dolaşıyor, bazı geceler bir dam altında yatıyor, bazı geceleri ormanda geçiriyor, ekmek bulunca yiyor, bulamadı mı ormandaki üzümsü meyvelerle karnını doyuruyordu. Bazen su bulamıyor, çalılıklarda yetişen bitkilerin yapraklarından çiy tanelerini bir araya toplayıp susuzluğunu gideriyordu, ama kendisi bütün bunların hiç farkında değildi. Pek çok kimsenin gözünde bir soytarı, pek çok kimse için de bir büyücü, bir sihirbazdı; pek çok kimse onu görünce irkiliyor, pek çok kişi de onunla eğlenip gülüyordu; öte yandan, kendisini seven pek çok kişi vardı. Anselm o zamana kadar kendisinde görülmeyen bazı beceriler kazanmıştı, çocuklarla arkadaşlık edebiliyor, çocukların oyunlarına katılabiliyor, kırık bir dalla, küçük bir taşla söyleşe-

biliyordu. Kışlar, yazlar bir su gibi akıp gidiyor önünden, Anselm mavi süsenlerin çanaklarına gözlerini dikip bakıyordu; çayları, ırmakları ve gölleri seyredip duruyordu ayrıca.

Bazen, "Bunlar görüntü yalnız" diye mırıldanıyordu kendi kendine. "Görüntü bunların hepsi."

Ama içinde bir şeyin varlığını hissediyordu ki görüntü değildi, peşini bırakmıyordu hiç, bazen kendisiyle konuşuyordu, sesi de Iris'in sesi, annesinin sesiydi ve teselliydi ses, umuttu.

Şaşılacak şeylerle karşılaşıyor ama bunlar artık Anselm'i hiç şaşırtmıyordu. Günlerden bir gün karlar içinde yürüyüp gidiyor, henüz kış mevsimini yaşayan bir yerden geçiyordu; sakalından bıyığından buzlar sarkmaktaydı. Derken karda sivri yapraklarıyla ince uzun, mavi bir süsen ilişti gözüne, güzel bir çiçek açmıştı ve çiçek tek başına duruyordu. Anselm çiçeğin üzerine eğildi ve gülümsedi çünkü o anda Iris'in kendisine sürekli anımsatmak istediği şeyin ne olduğunu anlamıştı. Çocuklukta yaşadığı düşü yeniden karşısında buldu ansızın, ışıl ışıl damarlarla bezenmiş o açık mavi yolun altın parmakçıklar arasından geçerek çiçeğin gizinden ve kalbinden içerilere uzanıp gittiğini gördü ve aradığı şeyin orada olduğunu anladı birden, oradaydı, görüntü sayılmayan o gerçek varlık oradaydı.

İleride Anselm daha başka anımsatmalar, uyarılarla karşılaştı; düşler önüne düştü, yol gösterdi kendisine. Gide gide bir kulübeye vardı; içerdeki çocuklar süt verdiler, içti ve çocuklarla oyunlar oynadı; çocuklar kendisine bir sürü şey anlattı, dinledi hepsini, derken aralarından biri ormandaki oduncuların orada bir mucizenin gerçekleştiğini söyledi: Her bin yılda bir kez açılan hayaletler kapısı yine açılmıştı. Anselm şirin yüzlü çocuktan işittiklerini onaylar gibi başını salladı, ardından yola devam etti, bir kızılağaç korusuna geldi az sonra, korulukta bir kuş ötüyordu, eşine seyrek rastlanır tatlı bir sesi vardı, tıpkı bu dünyadan göçüp gitmiş sevgilisi Iris'in sesine benziyordu. Kuşun peşine takıldı; kuş daldan dala uçup kondu; çayı geçti Anselm, uzaktaki ormanların içine daldı.

Kuşun sesini işitmez oldu sonunda, kuşun kendisi de gözden kaybolmuştu. Ormanın göbeğinde derin bir vadide bulunuyordu şimdi, ağaçların geniş ve yeşil yapraklarının altından çığıl çığıl bir su akıyordu, başkaca her şey sessizdi, bir beklenti içindey-

di. Ama Anselm'in bağrında kuş ötmesini sürdürüyordu; tatlı sesiyle ötüyor, onu çekip daha ilerilere götürüyordu. Sonunda Anselm yalçın bir kayanın önüne gelip durdu; kayanın üzerini yosunlar kaplamıştı, orta yerinde dağın içine açılan dar bir aralık görülüyordu.

Aralığın önünde yaşlı bir adam oturmaktaydı; Anselm'in geldiğini görünce doğrulup kalkarak bağırdı: "Çekil git buradan, çekil git! Hayaletler kapısıdır burası, içeri girenlerden hiçbiri dönüp gelmedi şimdiye kadar."

Anselm başını kaldırıp aralığa dikti gözlerini, aralıktan içeriye doğru uzanıp çok ötelerde gözden kaybolan mavi bir yol gördü, yolun iki yanında da sık aralıklarla altından sütunlar dizilmişti; yol giderek alçalıyor, sanki devasa bir çiçeğin çanak kısmından içeri gömülüyordu.

Bağrında kuşun hâlâ cıvıl cıvıl öttüğünü işitiyordu Anselm. Sonunda bekçinin önünden geçip içeri girdi, altın sütunların arasından yürüyüp, ilerde bekleyen gizin içine daldı. Iris'ti bu kalbinden içeri girdiği, evlerinin bahçesindeki mavi süsendi; Anselm, süsenin mavi çanağında adeta havada süzülerek yol aldı; ses etmeden altınsı bir loşluğa doğru ilerlerken, tüm anımsamaların, tüm bilmelerin kapısı aralandı önünde, elini yokladı, küçülmüş, küçücük olmuştu ve yumuşacıktı; hemen yanı başından sevginin aşina sesleri geldi kulağına ve seslerin öyle bir yankılanışı, altın sütunların öyle bir parıldayışı vardı ki çocukluğunun o baharında işitip gördüğü gibiydi tıpkı.

Ayrıca, düşü de çıkıp gelmişti yine; küçük bir çocukken gördüğü düşü, dünyanın tüm görüntülerini peşinden sürükleyerek mavi süsenin çanağından içeri girdiği, görüntülerin ardında yatan gize dalıp kaybolduğu düşü.

Anselm hafiften bir ezgi tutturdu, yürüdüğü yol hafif bir meyille vatan toprağına iniyordu.

Nisan Ayında Akşam

Mavi ve şeftali çiçeği
Menekşe ve kırmızı şarap
Ah, nasıl da çiçekleniyor
Ateşin içimde alev alev.

Geç vakit eve dönüyorum
Dikiliyorum pencere önünde
Gelişini seziyorum düşlerin
Duyuyorum ürkek attığını kalbimin.

Bolluk, bereket ve yaşamla
Titriyor içimde ürkek ruhum
Kime versem onu acaba?
Sevgilim, sana veriyorum.

Macerayı Bekleyiş

Dağların güneye bakan tarafında ilk köy. Sevdiğim göçebe yaşam asıl burada başlıyor, amaçsız, başıboş gezmeler, güneşli molalar, tüm bağlardan özgür aylaklıklar. Sırt çantamdaki yiyeceklerle karnımı doyurmaktan, paçaları salkım saçak pantolonlar giymekten büyük bir keyif alıyorum.

Bir meyhanenin bahçesinde oturmuş, şarap sipariş ederken, ansızın Ferruccio Busoni geliyor aklıma. Kendisiyle son kez Münih'te görüşmüştük –fazla bir zaman geçmemişti üzerinden–; sevgili dostum bir nebze ironi içeren bir edayla, "Amma da taşralı bir halin var!" demişti bana. Andreae, Mahler'in bir senfonisinde orkestrayı yönetmişti. Her zaman gittiğimiz restoranda birlikte oturuyorduk, Busoni'nin bir hayaleti andıran sarı soluk yüzü, bugün de hayatta olan dostumun parlak zekâsı ve açık fikirliliği beni neşelendirmişti. –

Bu da nereden aklıma geldi şimdi?

Biliyorum, aslında Busoni değil, benim düşündüğüm, Zürich de değil, Mahler de değil. Bunlar tatsız anılara karşı belleğin başvurduğu hilelerdir; söz konusu durumlarda gerçekte anımsanmak istenen şey değil, masum görüntüler öne çıkar. Anladım şimdi, restoranda genç bir kadın da vardı, sarışın, yanakları al al bir kadın. Kendisiyle tek kelime konuşmuş değilim. Sen melek kadın! Ona bakmak bir zevkti, aynı zamanda bir eza. Restoranda geçirdiğimiz bir saat boyunca ne çok sevmiştim kendisini. Yeniden on sekiz yaşında bir delikanlı olup çıkmıştım.

Birden her şey açık seçik beliriyor gözlerimin önünde. Güzel, sarışın, şuh kadın! İsmin aklımdan çıktı. Bir saat boyunca sevdim seni, bugün dağ köyünün güneşli küçük sokağında yeniden seviyorum seni, bir saat boyunca. Hiç kimse şimdiye kadar seni benden çok sevmemiştir, hiç kimse benim kadar senin ellerine teslim etmemiştir kendini, kayıtsız şartsız teslim etmemiştir. Ne yaparsın ki vefasızlığa mahkûm edilmiş biriyim ben. Bir kadını değil, yalnızca sevgiyi seven uçarılardan biri.

Biz göçebeler hep böyleyizdir. Bizdeki göçebelik içgüdüsü ve aylaklık büyük ölçüde sevgidir, şehvettir. Seyyah romantizminin yarısı macera beklentisinden başka şey değildir. Ama öteki yarısı, şehevi olanı değişime uğratmaya, çözüp dağıtmaya yönelik bilinçaltımızda yaşayan içgüdüdür. Biz göçebeler özellikle gerçekleştirilemedikleri için gönlümüzde sevi istekleri besleyip barındırır, aslında kadınlara duyulacak sevgiyi oyunsu bir davranışla köylere, dağlara, göllere ve uçurumlara, yol kenarındaki çocuklara, köprü başlarındaki dilencilere, çayırdaki sığırlara, havadaki kuşlara, kelebeklere taşıyıp üleştiririz. Nesnesinden çözüp alırız sevgiyi, sevginin kendisi yeter bize; bunun gibi, göçebeliklerde de varacağımız belli bir hedef yoktur, yalnızca göçebeliğin, yalnızca yollarda olmanın hazzıdır bütün aradığımız.

Yüzündeki o tazelikle genç kadın! İsmini bilmek istemiyorum senin. Sana olan sevgim, onu arsızca beslemekle palazlansın istemiyorum. Sen gönlümdeki sevginin amacı değil, itici gücüsün sadece. Bu sevgiyi yol kenarındaki çiçeklere, güneşin şarap kadehindeki ışıltılı yansımalarına, kilise kulesinin kırmızı saatine armağan ediyorum. Sen, dünyaya gönül vermemi sağlıyorsun sadece.

Öf, ne aptalca gevezelik! Gece dağdaki kulübede yatarken düşümde sarışın kadını gördüm. Delicesine kendisine tutulmuştum. Yanımda olacağını bilsem, bunun için ömrümün kalan bölümünü, ayrıca göçebe yaşamımın tüm zevklerini verirdim. Bugün bütün zaman onu düşünüp duruyorum. Onun aşkına şarap içiyor, onun aşkına ekmek yiyorum. Onun aşkına köyün ve saat kulesinin resmini çiziyorum albümüme. Onun aşkına Tanrı'ya şükranlarımı sunuyor, onun yaşamasını diliyor, onu görebileyim istiyorum. Onun aşkına bir ezgi düzecek ve bu kırmızı şarabı içip sarhoş olacağım.

Kısmette günlük güneşlik güneyde verdiğim ilk molayı, dağların öbür yanındaki sarışın bir kadının özlemine adamak varmış. O körpecik ağzı ne kadar güzeldi! Bu sefil yaşam ne kadar güzel, ne kadar aptalca, ne kadar büyüleyicidir!

*Bir Kadına**

Hiç kimseyim ben, hiçbir sevgiye layık,
Yanıp bitiyorum sadece, bilmiyorum nasıl,
Şimşeğim ben, bulut içinden kaçık,
Rüzgârım, fırtınayım, nağme fasıl.

Yine de çok sevgi alıyorum, severek,
Şehvetle zevk alıyorum, içi kurban sinemin.
Uzak yakın gözyaşları dökerek,
Yaban ve vefasız olduğum için.

Sadığım yalnız sinemdeki yıldıza,
Batışı işaret ediyor o, sonu.
Her zevkten işkence çıkartıyor bana,
Yine de sevip övüyorum onu.

Ayartıcı olmalıyım ben, baştan çıkarıcı,
Acı haz ekmeliyim, saman alevi gibi sönen,
Size öğretirim çocuk olmayı, hayvan olmayı,
Efendim ve önderim benim ölümden.

* Çeviren: Yüksel Pazarkaya

Biri Vardı Seven...

Biri vardı seven, umutsuz bir sevgiye kaptırmıştı kendini. Tamamen kendi içine kapanmış, sevgiden yanıp tutuşuyordu. Dünya elinden çıkıp gitmişti, gözü ne mavi gökyüzünü ne yeşil ormanları görüyordu; akan çayın çığıltısını duymuyor, çalan harpın ezgisini işitmiyordu. Her şeyini yitirmiş, yoksul ve yürekler acısı bir duruma düşmüştü. Ruhundaki sevgi büyüdükçe büyümüştü, gönlünü kaptırdığı güzel kadını ele geçirmekten vazgeçmektense ölmeye ve sürünmeye dünden razıydı. Derken içindeki bütün öbür duyguları sevgisinin ateşe verdiğini hissetti ve giderek daha çok güçlendi sevgisi, sevdiği kadını kendine çekme gücü arttıkça arttı. Sonunda güzel kadın sevgisinin gücüne karşı koyamayarak ona doğru seğirtti; genç adam kollarını açmış, sevgilisini tutup bağrına bastırmak için bekliyordu. Sevgilisi gelip önüne dikildi sonunda ve genç adam onun tümüyle değişmiş olduğunu fark etti. Daha önce elinden çıkıp gitmiş bütün dünyayı sevgisiyle kendisine çekip getirdiğini görüp hissederek ürperdi birden. Sevgilisi karşısında dikilmiş, ona teslim olmuştu: Gökyüzü, orman, çay, bütün bunlar yeni renklere bürünerek, taptaze ve harikulade, genç adama doğru koşup gelmişti. Onundu hepsi şimdi, onun dilini konuşuyordu. Yalnızca bir kadını ele geçirmek isterken, bütün dünyayı fethetmişti böylece; gökteki yıldızlardan her biri ışıl ışıl parıldayarak ruhuna haz dalgaları yollamaya başlamıştı. Genç adam sevmiş ve sevgide kendini bulmuştu. Oysa çokları sever ama sevgide yitirir kendini.

*Mon rêve familier**
(Paul Verlaine'in Fransızcasından)

Yine düşünü görüyorum o meçhul kişinin,
Düşümde sık sık karşıma dikilenin.

Seviyoruz birbirimizi, okşuyor dağınık saçımı
Çekerek alnımdan elleriyle şahane.

Ve anlıyor benim akıl almaz özümü
Ve okuyabiliyor karanlık kalbimi.

Soruyorsun bana: Sarışın mı? Bilmem ki,
Ama çehresi bir masal misali,

Adı ne peki? Bilmiyorum. Ama tınısı
Adının çok tatlı, sanki uzak bir şarkı –

Sevgilim dediğin birinin adı gibi
Ve uzak ve yitmiş sanki.

Ve koyu karanlık tınısı sesinin
Sesi gibi sevgililerin, ölmüşlerimizin.

* Çeviren: Yüksel Pazarkaya

Klingsor'un Edith'e Mektubu

Yaz gökyüzündeki sevgili yıldız!

Ne kadar da tatlı bir mektup yazmışsın, ne kadar da gerçek! Ve sevgin nasıl da acıyla sesleniyor bana hiç bitmeyen bir çile, hiç bitmeyen bir sitem gibi. Ama bana, ama kendine yüreğindeki tüm duyguları aç yeter ki, doğru yoldasın demektir. Ancak, hiçbir duyguyu küçük, hiçbir duyguyu yakışıksız diye niteleme sakın! Duyguların hepsi iyidir, hatta çok iyidir, kin de iyidir sonra, çekemezlik de kıskançlık da acımasızlık da iyidir. Bizi yaşatan tek şey, bizim zavallı duygularımız, bizim güzel ve şahane duygularımızdır, kendisine haksızlık ettiğimiz her duyguyla bir yıldızımızı söndürmüş oluruz.

Gina'yı seviyor muyum, bilemeyeceğim. Hayli kuşkuluyum bu konuda. Gerektiğinde kendisi için bir özveride bulunamazdım. Genelde sevmeye yetenekli biri miyim, bildiğim yok. Birinin istekle peşinden koşabilir, başkalarında kendimi arayıp bulmaya çalışabilir, başkalarında nasıl bir yankı uyandırdığımı merak edebilir, bir ayna sahibi olmayı dileyebilir, zevk peşinde koşabilirim ve bütün bunlar da bana sevgi gibi görünebilir.

Sen ve ben. İkimiz de aynı labirentte dolanıyor, duygularımızın, bu berbat dünyada hakkı yenmiş duygularımızın labirentinde dolanıp duruyoruz ve her birimiz kendine göre rezil dünyadan bunun acısını çıkarmaya çalışıyor. Ama birbirimizin düşlerine dokunmaktan kaçıyoruz, düş şarabının ne çok kırmızı olduğunu, ne hoş bir tadı içerdiğini biliyoruz çünkü.

Duyguları konusunda, davranışlarının "kapsam" ve sonuçları konusunda bir açıklığa varabilenler, yaşama inanan ve yarın ya da öbür gün onaylamayacakları hiçbir adımı atmaya yanaşmayan seçkin insanlardır ki, güven içindedir yalnızca. Ben bunlar arasında sayılacak mutlu kişilerden değilim. Duygu ve davranışlarım, yarına inanmayan ve her yeni güne en son gün gözüyle bakan birinin duygu ve davranışlarıdır.

İnce belli, uzun boylu sevgili kadın! Düşüncelerimi dile getirmeye uğraşıyor ama başaramıyorum. Düşünceler dile getirildi mi, her zaman işte öylesine yitiriyor dirimselliğini! Öldürmeyelim, bırakalım yaşasın onlar! Beni anladığını, içinde bana akraba bir şeylerin saklı yattığını derinden duyumsuyor, bunu şükranla karşılıyorum. Yaşam kitabında bunun nasıl kayda geçileceği, sevgi, şehvet, şükran, merhamet gibi duygularımızın bir annenin mi, yoksa bir çocuğun duyguları mı sayılacağı konusunda bilgim yok. Her kadına işini bilen yaşlı bir çapkının, sık sık da küçük bir çocuğun gözüyle bakıyorum. Bazen alabildiğine iffetli kadınlar, bazen de içleri şehvetle dolup taşan kadınlar beni ötekilerden daha çok kendine çekiyor. Hepsi güzeldir kadınların, hepsi de kutsal ve sevebileceğim her şey işte öylesine kusursuzdur. Neden, ne kadar zaman, ne ölçüde, saptanacak gibi değil.

Sevdiğim yalnızca sen değildin, biliyorsun bunu, Gina da değil; yarın, öbür gün başkalarını da sevecek, başkalarının da resmini yapacağım. Ama yaşayacağım hiçbir sevgi, sevdiğim uğruna kalkışacağım hiçbir bilgece ya da budalaca eylem bende pişmanlık duygusu uyandırmayacaktır. Belki seni sevmemin nedeni bana benzemendir. Başka kişiler de çıkacak, bana hiç benzemedikleri için onları da seveceğim.

Gece; vakit hayli geç oldu; ay, Salute Dağı'nın üzerinde. Nasıl gülüyor yaşam, nasıl da gülüyor ölüm!

Bu sersemce mektubu at ateşe, olmaz mı, at ateşe
Klingsor'unu.

*Ufukta Şimşek**

Şimşek çakıyor uzak ufukta,
Yasemin garip ışıklarla
Ürkek bir yıldız gibi
Solgun ışıldayan saçlarında.

* Çeviren: Yüksel Pazarkaya

Benzersiz kudretin senin,
Senin ağır ve yıldızsız,
Kurbanlar öpüşler biz ve güller,
Nefessiz, boğucu gece.

Öpüşler mutsuz ve neşesiz,
Öper öpmez pişman eder –
Güller ki, donuk dansta
Geçkin yapraklar saçar.

Çiysiz geçen gece!
Mutsuz ve gözyaşsız sevgi!
Üstümüzde bir hava ki,
Hem korkar, hem özleriz.

Bütün sanatımız boşladığımız bir şeyin telafisidir sadece, diye düşünürüm sık sık. Bütün sanatımız, savsakladığımız yaşamın, savsakladığımız hayvansallığımızın, savsakladığımız sevgimizin yerine geçirdiğimiz, bizi zahmete sokan ve bedeli on kat fazlasıyla ödenen bir şeydir. Ama öyle de değildir gerçekte. Durum tümüyle değişiktir. Ussal'a duyusal'ın eksikliğini giderecek, darda kalıp başvurduğumuz bir şey gözüyle baktık mı, duyusal'a aşırı değer vermiş sayılırız. Duyusal ussal'dan zerrece daha çok değer taşımaz, tersinden söylersek ussal duyusal'dan zerrece daha az değerli değildir. Her şey eşdeğerdir birbirine, her şey bir ötekisi kadar iyidir. Bir kadını kucaklamışsın ya da bir şiir yazmışsın, fark yoktur ikisi arasında. Yeter ki asıl önemli şey, yani sevgi olsun ortada, insanın yanıp tutuşsun içi sevgiyle, coşkuyla dolup taşsın, ister Athos Dağı'nda bir keşiş olmuşsun, ister Paris'te zevk ve safa peşinde koşan biri, fark etmez.

Düşün ve sanat alanındaki üstünlüğüm, yaşamda, özellikle kadınlarla ilişki konusunda çoğunlukla huzursuz ediyor beni: sevgimi belli bir kadın üzerinde yoğunlaştıramıyor, tek bir şeyi, tek bir kadını sevmenin üstesinden gelemiyor, onun yerine yaşamın ve sevginin kendisini sevmeden yapamıyorum.

Her sanatın başı sevgidir; her sanatın değer ve kapsamını belirleyen, her şeyden önce sanatçının sevgiye yeteneğidir.

Hoşça Kal

Unuttun mu bir zaman
Yürümüştük kol kola
İçimizde sonsuz hazlar
Elinden elime, ağzımdan ağzına
Akıp dururdu sürekli,
Ve sarışın saçların
Kısa bir ilkbahar boyu
Sevgimin mutlu paltosuydu.
Ve hatırında mı bir zaman
Dünyanın burcu burcu koktuğu
Ve yankılandığı dünyanın sevgiyle,
Oysa şimdi boz bulanık
Salınamadan sevgi fırtınasının
Ve çılgınlıkların beşiğinde
Verdiğimiz acıyı birbirimize
Silip götürür zaman, kalp unutur
Ama mutlu saatler durur yerinde
Işıltında senin sonu gelmeyen.

Akşamleyin Şairin Gördüğü

Güneyin temmuz günü kızıl bir kor halinde battı. Pembe doruklarıyla dağlar yaz mevsiminin mavi pusunda yüzüyor, kırda bayırda fokur fokur kaynayan büyümelerin bunaltıcı havası esiyor, tavlanıp boy atmış mısırlar tarlalarda görkemle dikiliyordu. Bahçelerdeki çiçeklerden kalkan burcu burcu pek çok koku, şosenin unumsu bir doygunluğu içeren ılık toz kokusuna, tatlı ve aşırı olgun, karışıyordu. Kalın, yeşil bir örtüye sarılmıştı yeryüzü, günün sıcaklığını hâlâ koyvermiyor, köydeki evlerin altın yaldız çatıları gündüzden arta kalan parıltıyı, yavaş yavaş çöken alacakaranlığın içine taşıyordu ışıl ışıl.

Kızgın yolda bir sevgili çifti bir köyden kalkmış bir diğer köye gitmekteydi. Ayrılık saatini geciktirmek için ağır ağır yürüyorlardı belli bir hedef gözetmeksizin, bazen gevşecik el ele tutuşarak, bazen birbirlerine sarılmış, omuz omuza. Güzel güzel, adeta boşlukta süzülür gibi yürüyor, ince yaz giysileri içinde ışıl ışıl parıldıyorlardı. Ayaklarında beyaz iskarpinler, başları çıplak, sevginin peşine takılmış, akşamın hafif humması içinde, beyaz tenli yüzü ve boynuyla kız, güneş yanığı esmer derisiyle erkek, ikisi de boylu boslu ve dimdik, ikisi de güzel, yakışıklı, ikisi de yaşadıkları ânın duygusuyla yekvücut olmuş, ikisi de tek bir yürekten beslenerek, tek bir yürekten yönetilerek, ama ikisi de birbirinden enikonu değişik, birbirinden enikonu uzakta. Bir arkadaşlığın sevgiye, bir oyunun yazgıya dönüşme eğilimini gösterdiği saatlerden biriydi. İkisi de gülümsüyordu, ikisi de adeta bir hüznü solurcasına ciddiydi.

Öyle bir saatti ki iki köy arasındaki yolda gidip gelen kimse görülmüyordu. Tarlada çalışanlar şimdiden paydos etmişti. Sevgililer, hâlâ güneş içinde yüzüyormuş gibi ağaçlar arasında ışıl ışıl parıldayan bir köye yaklaşmışlardı, derken durup kucaklaştılar birbirleriyle. Erkek, kızı hafifçe çekerek yolun kenarına götürdü. Alçak bir duvar yol boyunca uzanıp gidiyordu burada. İki sevgili bir süre daha beraber olabilmeyi arzuluyor, bu süreyi henüz köye gidip insanlar arasına karışmadan geçirmek, birlikte yürüdükleri yolun kalan bölümünü henüz harcayıp elden çıkarmamak istiyorlardı. Duvar üzerinde otur-

maya başladılar sessiz sedasız, karanfiller ve taşkıranotları ortasında, başları üstünde asma yaprakları. Tozlar ve kokular arasından sızarak sesler geliyordu köyden, oyun oynayan çocukların bağrışmaları, bir annenin çocuğuna seslenişi, erkeklerin gülüşmeleri, uzaklarda çalan bir piyanonun ürkek ezgisi geliyordu. Sessiz sedasız oturuyordu iki sevgili; birbirine yaslanmıştı; konuşmuyor, ikisi de başları üzerindeki yaprakların giderek karardığını, burcu burcu kokuların çevrelerinde avare gezindiğini, sıcak havanın kendisini bekleyen çiy ve serinliğin ilk sezgisiyle ürperdiğini duyumsuyordu.

Kız gençti, gencecik ve güzeldi, üzerindeki ince giysiden uzun ve aydınlık boynu zarafet ve görkemle, aydınlık kollarıyla elleri geniş ve kısa yenlerinden ince ve uzun dışarı fırlamıştı. Arkadaşını seviyordu, çok sevdiğini sanıyordu onu. Hakkında çok şey biliyor, kendisini çok iyi tanıyordu; arkadaşlıkları çok eskiye dayanıyordu. Sık sık güzellik ve yakışıklılıklarıyla cinsiyetlerini de bir an için anımsamamış, bir el sıkışmasını sevecenlikle uzatmamış, kısacası bir oyun oynar gibi öpüşmemiş değillerdi. Erkek kızın arkadaşı olmuştu, biraz da danışmanı ve sırdaşı olmuştu kızın, kızdan daha büyük, ondan daha çok şey bilen biriydi erkek. Ancak bazen arkadaşlıklarının gökyüzünde bir şimşeğin hafifçe çaktığı olmuştu. Bu da aralarında yalnızca güven ve arkadaşlığın değil, kendini beğenmişliğin ve üstünlük duygusunun da yer alabileceğini, değişik cinsiyette iki insan arasında tatlı bir düşmanlığın ve cazibenin de bazen sesini duyurabileceğini açığa vuran kısa ve hoş bir anı oluşturmuştu. Şu sıra olgunlaşmak istiyordu bu ikincisi, şu sıra alevlenmişti her ikisinin içinde sevgi ateşi.

Erkek yakışıklıydı ama genç sayılmazdı artık, kızın çiçek çiçek baharından yoksundu. Çok daha yaşlıydı kızdan, sevgiyi, kaderin bin bir türlü cilvesini tatmış, gemisi pek çok kez karaya oturmuş, sonra yine kurtulup yoluna devam etmişti. Sıska ve esmer yüzünde düşünüp taşınmaların ve bir özgüven duygusunun damgasını taşıyordu. Yazgı, alnını ve yanaklarını kırışıklık ve buruşuklukla donatmıştı. Ama bu akşam yumuşak ve özverili bir ifade vardı bakışlarında. Eli kızın eliyle oynuyor, usulcacık ve kollayarak kızın kolunda ve ensesinde geziniyor, arkadaşının omuzlarını ve göğsünü okşuyordu. Sevecenlik oyununun izlediği küçük yollar. Kızın giderek akşamın loşluğuna gömülen suskun yüzünde ağzı ne zaman kendisine doğru

uzansa, bir çiçek gibi can ve gönülden bekleyerek uzansa, erkeğin içi sevgiyle kaynayıp coşuyor, bir şehvet açlığı ruhunun derinliklerinden yukarılara çıkıp geliyordu; o zaman erkek tek bir şey düşünüyor ve biliyordu ki, bir kıza gönlünü kaptırmış pek çok erkek de kendisi gibi yaz akşamlarında sevgilisiyle yürüyüşe çıkmış, onların parmakları da başka kollarda, başka saçlarda, başka omuzlarda ve kalçalarda aynı sevecen yolları izlemişti ve şu anda kendisinin sevdiği kız karşısında yaptığı şey daha önce öğrenip uyguladığı bir davranıştı, daha önceki bir yaşantıyı yinelemekteydi sadece, şimdi sel gibi içine dolan bütün duygular sevgilisini değil de bir başka şeyi hedef alıyordu, güzel ve hoş bir şeydi içindeki duygu, ama yeni bir şey, işitilmemiş bir şey değildi artık, ilk kez olan bir şey, kutsal bir şey sayılmazdı.

Bu içiti de yudumlayabilirim diye düşündü erkek, bu içit de tatlı, bu içit de harikuladedir, karşımdaki bu yeni açmış çiçeği genç bir oğlandan daha iyi sevebilirim, daha bilinçli, daha kollayıp gözeterek, daha incelikli. On beş yıl önce olsa, şimdiki gibi sevemezdim kuşkusuz. Şimdi bir başkasından daha narin, daha akıllıca ve daha nazikçe sevgilimi kucaklayıp, ilk yaşantının eşiğinden aşırarak öbür tarafa geçirebilirim. Bu nefis ve soylu şarabın, rastgele bir gençten daha soylu, daha derin bir şükran duygusuyla bakabilirim tadına. Ama sarhoşluğun ardından bir doygunluğun, bir bıkkınlığın çıkıp gelmekte gecikmeyeceğini ondan gizleyemem, ilk sarhoşluktan sonra karşısında artık onun düşlediği gibi seven biri rolünü, esriklikten ayılmış bir kimse rolünü oynayamam asla. İlk sarhoşluğun ardından onun bütün vücuduyla sarsılarak ağladığını görecek, ona karşı soğuk davranacak, içten içe sabırsızlanacağım. Bu an hep korkutacak beni, şimdiden korkmaya başladım bile, gözlerinde bir mahmurlukla sevgilimin esrikliği izleyecek ayıklığı yaşayacağı, yüzünün bir çiçek olmaktan çıkacağı, yitirilmiş kızlığından dolayı içinde ansızın alevlenecek dehşetle yüzünün buruşacağı o andan korkmaya başladım.

Çiçeklenmiş otlar arasında birbirine yaklaşmış suskun oturuyorlar, zaman zaman vücutlarında şehvetin ürpertisini duyumsayıp birbirine daha çok sokuluyorlardı. Seyrek olarak bir söz çıkıyordu ağızlarından, peltek, çocuksu bir söz: Sevgilim – canım – yavrucuğum – beni seviyor musun?

Köy evinin parıltısı da yaprakların karanlığında sönmeye başlamıştı. Derken evden bir çocuk çıktı dışarı, küçük bir kız, on yaşla-

rında belki, ayakları çıplak, ince uzun ve esmer bacakları üzerinde yürüyerek yaklaştı. Koyu renkte kısa bir eteklik giymişti, siyah ve uzun saçları solgun ve esmer yüzünden aşağılara dökülüyordu. Oynayarak geldi ileriden, kararsız, biraz ne yapacağını bilemeyerek, elinde atlamak için bir ip, küçük ayaklarıyla yolun üzerinde koşarak. Oyunbaz bir tavırla geliyor, ikide bir ayak değiştiriyor, sevgililerin oturduğu yere yaklaşıyordu. Yanlarına gelince yavaşladı; sanki istemeye istemeye önlerinden geçiyordu, bir gece pervanesi, bir floks çiçeği kendisini çekip buraya getirmişti sanki. Usulcacık selamladı sevgili çifti bir ezgi mırıldanır gibi: "Buona sera!" Duvar üzerinde oturan büyük kız başını eğip içtenlikle karşılık verdi, erkek de güler yüzle yanıtladı kızın selamını: "Ciao, cara mia!"

Küçük kız geçti iki sevgilinin yanından ağır ağır, gönülsüz, giderek daha çok duraksamalarla. Elli adım ilerledikten sonra da olduğu yerde durdu, dönüp duraksaya duraksaya yeniden yaklaştı iki sevgiliye, hemen yanlarından geçerken ne söyleyeceğini bilemeyerek gülümsedi, sonra yoluna devam edip, evin bahçesinde gözden kayboldu.

"Ne tatlı bir çocuk değil mi?" dedi erkek.

Aradan çok geçmedi, alacakaranlık birazcık daha koyulaştı, derken bahçe kapısından tekrar dışarı çıktı kız. Bir an durdu, bakışlarını belli etmeden yol boyunca gezdirdi, duvarı, asma yapraklarını, sevgili çifti arayıp buldu gözleri. Birden yolda koşmaya başladı, ayaklarının çıplak tabanları üzerinde yaylana yaylana hızlı bir koşu tutturmuştu. Koşarak çiftin önünden geçti, sonra yine koşa koşa döndü, bahçe kapısına geldi, bir dakika durup ardından yine koşmaya başladı, iki kez, üç kez yineledi koşuyu sessiz, tek başına.

Sevgililer konuşmadan kıza bakıyor, onun koşmasını, sonra yine dönüp gelmesini izliyorlar, koyu renk kısa etekliğinin ince uzun çocuk bacaklarını dövdüğünü görüyorlardı. Kızın böyle hızlı hızlı koşmasına kendilerinin yol açtığını, kendilerinden bir büyünün çevreye yayıldığını, küçük kızın çocuk düşüne sevgiden ve suskun duygu esrikliğinden bir şeylerin yansıdığını seziyorlardı.

Derken kızın koşması bir dansa dönüştü, sanki havada süzülerek yaklaştı kız, salına salına, ikide bir ayak değiştirerek. Küçük vücut akşam vakti beyaz yolda dans ediyordu. Bir şeyi yüceltiyordu dans ederek. Küçük çocuğun dansı yarınlara, yarınlardaki sevgilere

düzülmüş bir ezgiydi, bir tapınmaydı adeta. Küçük kız bir ağırbaşlılık ve teslimiyetle özverisini açığa vuruyor, süzüle süzüle bir yaklaşıp bir uzaklaşıyordu. Sonunda bahçenin karanlığına dalarak görünmez oldu.

"Bizim büyümüze kapıldı çocuk" dedi kız.

Erkek sustu. Belki diye geçirdi içinden, belki bu çocuk o küçük dans sarhoşluğunda sevgiye ilişkin ileride hiçbir vakit yaşayamayacağı kadar güzel ve dolu şeyler yaşadı. Sonra da şöyle geçirdi içinden: Kim bilir, belki biz ikimiz de sevgimizin en güzel ve en derin yanını yaşadık, bundan sonra yaşayacaklarımız sevginin artakalmış yavan bölümüdür.

Erkek doğruldu, kızı kaldırıp duvardan indirdi.

"Gitmelisin artık!" dedi. "Geç oldu. Kavşağa kadar seninle geleyim."

Önünden geçtiklerinde köy evi ve bahçe uykuya dalmıştı adeta. Nar ağacının çiçekli dalları kapının üzerinden aşağılara sarkmıştı, yavaş yavaş inmekte olan gecede şenlikli kırmızısının hâlâ ışıl ışıl parıldadığı görülüyordu.

Birbirlerine sarılmış olarak kavşağa geldi iki sevgili. Ateşli bir öpücükle birbirlerine veda ettiler, kendilerini kopardılar, ayrıldılar birbirlerinden, her ikisi de bir kez arkalarına döndü, bir kez daha öpüştüler. Öpücük artık mutluluk bağışlamaktan çıkmış, yakıp kavurucu bir susuzluğa dönüşmüştü. Kız çabuk çabuk uzaklaşmaya başladı, erkek uzun süre arkasından baktı kızın. Geçmiş yaşamı yanı başında dikilmiş duruyor, geçmişte olup bitenler gözlerinin içine bakıyordu: başka sevgililerle vedalaşmalar, gece vakitlerinde başka sevgililerle öpüşmeler, başka dudaklar, başka isimler. Derken bir hüzün çöktü üzerine, ağır ağır kendi yolunda yürümeye koyuldu. Ağaçların tepesindeki gökyüzünde yıldızlar göz kırpmaya başlamıştı.

O gece uyuyamadı erkek, düşünüp durdu ve nihayet şu sonuca vardı:

Geçmişte olup bitenleri yinelemenin yararı yok. İleride sevebileceğim daha başka kadınlar çıkacaktır bakarsın, daha birçok yıl gözlerimin parlaklığı, ellerimin sevecenliği bakarsın kaybolup gitmeyecek, öpücüklerimden kadınlar zevk alacaktır. Bunlardan sonra ancak veda zamanı gelmiş demektir. Bugün gönüllü olarak üstlenebildiğim vedaya ancak o zaman yenilgi ve çaresizlik içinde

başvurmam gerekecek. Bugün bir zafer demek olan el çekiş, o zaman yalnızca utanç verici bir eyleme dönüşecektir. En iyisi bugünden tezi yok elimi yummak bu işten, bugünden tezi yok veda etmek. Bugün pek çok şey öğrendim, ama daha çok şey öğreneceğim. Sessiz dansıyla bizi büyülemiş kızdan öğrenmem gereken şeyler var. Akşam vakti bir sevgili çifti gördü kız ve içinde sevgi çiçek açtı. Erken bir haz dalgası, ürkekliği içinde güzel bir hazzın önsezisi küçük kızın damarlarında dolaşmaya başladı ve kız dans etti, henüz sevebilecek kadar büyümemişti çünkü. Ben de dans etmesini öğrenmeli, haz tutkusunu müziğe, şehveti tapınmaya dönüştürmeliyim. O vakit her zaman sevebilecek yeteneğe kavuşurum, geçmişte yaşananları yinelemem gerekmez o vakit. Artık bu yolu izleyeceğim.

*Seven Kişi**

Yatıyor şimdi arkadaşın ılıman gecede uyanık,
Hâlâ sıcaklığı senden, hâlâ dolu senin kokunla,
Bakışından, saçından, öpüşünden – ey gece yarısı,
Ey ay ve yıldız ve mavi sisli hava!
Senin içine, sevgilim, dalıyor düşüm
Derin denize, dağa ve uçuruma dalar gibi,
Kıyıya çarpıp dağılıyor ve köpüğe dönüşüm,
Güneştir, köktür ve hayvan,
Yalnız senin yanında,
Salt senin yakınında olmak için.
Satürn dönüyor uzak ve ay, görmüyorum onları,
Yalnız yüzünü görüyorum çiçek soluğu,
Ve gülüyorum sessiz, ağlıyorum esrik,
Mutluluk değil, acı değil bundan daha fazla,
Yalnız sen, yalnız senle ben, dalmış
Derin kâinata ve derin denize,
Yitip gittik orada,
Orada ölüp, yeniden doğacağız.

* Çeviren: Yüksel Pazarkaya

Piktor'un Değişimleri
Bir Masal

Piktor cennete ayak basar basmaz, bir ağacın önünde dikiliyor buldu kendini; ağaç hem erkekti hem kadın. Piktor, huşu dolu bir saygıyla ağacı selamlayıp sordu: "Sen yaşam ağacı mısın?" Ne var ki ağaç yerine yılanın cevap vermeye davrandığını görünce sırtını dönüp yürüdü. Adeta göz kesilmişti; her şey işte öylesine hoşuna gidiyordu cennette, vatanına kavuşmuş, hayatın kaynağına ulaşmış olduğunu açık seçik hissediyordu.

Derken yeniden bir ağaç ilişti gözüne; ağaç hem güneş hem aydı. "Sen yaşam ağacı mısın?" diye sordu Piktor.

Güneş başını sallayıp onayladı soruyu ve güldü, ay da soruyu onaylayarak başını salladı ve gülümsedi.

Sağda solda olağanüstü güzellikte çiçekler Piktor'a bakıyordu türlü renkler ve ışıklarla, türlü gözler ve yüzlerle. Bazıları başlarını sallayıp gülüyordu; bazıları da vardı, ne başlarını sallıyor ne gülümsüyor, kendi içlerine gömülmüş, bir esriklik içinde susuyor, kendi latif kokularının ortasında adeta boğulmuş öylece duruyordu. Biri eflatun ezgisini, biri lacivert ninnisini söylüyordu. Çiçeklerden birinin iri iri mavi gözleri vardı. Bir diğeri ilk sevgilisini anımsattı Piktor'a. Biri çocukluğunun bahçesi gibi kokuyor, burcu burcu kokusu annesinin sesi gibi yankılanıyordu. Bir başka çiçek ise güldü Piktor'a, kırmızı uzun ve kıvrık dilini ona doğru uzattı. Piktor yaladı dili, keskin ve yabanıl bir lezzeti vardı, reçine ve bal tadındaydı, ayrıca bir kadının öpücüğünün rahiyasını içeriyordu. Bütün bu çiçekler ortasında özlemle ve ürkek bir sevinçle dikilmiş duruyordu Piktor. Kalbi sanki bir çandı da gümbür gümbür ötüyor, hızlı hızlı çarpıyordu. Yüreğini yakan bir istek onu bir bilinmezlikten içeri, sezgilerde yaşanan büyülü bir yere doğru hasretle çekip götürmekteydi.

Derken otlar içinde bir kuş gördü Piktor, üzerindeki renkler ışıl ışıl parıldıyordu; anlaşılan bütün renkler vardı güzel kuşta.

Rengârenk kuşa sordu Piktor: "Söyler misin güzel kuş, mutluluk nerededir acaba?"

"Mutluluk" diye yineledi kuş ve altın renkli gagasıyla güldü, "mutluluk, dostum, her yerdedir, dağlarda, ovalarda, çiçeklerde ve kristallerde, her yerde."

Böyle diyerek tüylerini silkti keyifli keyifli, boynunu ileri uzattı, kuyruğunu salladı, gözlerini kırptı, bir kez daha güldükten sonra hiç kımıldamadan kaldı olduğu yerde, otlar içinde sessizce oturmaya devam etti ve ne hikmetse renkli bir çiçek olup çıktı birden, tüyleri yaprakları, pençeleri çiçeğin köklerini oluşturmuş, ışıl ışıl renk cümbüşü içinde dans ederek bir bitkiye dönüşüvermişti. Hayretle bakakaldı Piktor.

Ve hemen ardından kuş-çiçek yapraklarını ve ipçiklerini oynattı, çiçek olmayı çoktan kanıksamıştı yine; köklerinden sıyrılmış, kolaycacık devinebiliyordu; yavaş yavaş havalandı derken, pırıl pırıl bir kelebeğe dönüşmüştü, boşlukta bir aşağı bir yukarı süzülmeye koyuldu, bir ağırlıktan, bir ışıktan yoksun, bütün yüzü ışıl ışıl. Piktor gözlerine inanamadı.

Yeni kelebek, o renkli kuş-çiçek-kelebek, o ışıl ışıl renkli yüz, şaşakalmış Piktor'un çevresinde daireler çizdi, güneşte ışıl ışıl parıldadı. Derken kardan bir yumak gibi usulcacık yere kondu, Piktor'un ayaklarının ucunda nazlı nazlı soluyor, pırıl pırıl kanatları hafifçecik titriyordu. Çok sürmedi, renkli bir kristale dönüştü bu kez, kristalin köşelerinden kırmızı bir ışık etrafa yayılmaya başladı. Kırmızı mücevher parçasının yeşil çayır ve otlar içinde bir parıldayışı vardı ki, harikaydı doğrusu, bayramlarda çalan çanların sesi gibi ışıl ışıldı. Ne var ki vatanı olan toprak kendisini çağırır gibiydi, çarçabuk mücevherlikten çıktı, toprağın içine gömülüp kaybolmak üzereyken, yüreğindeki alabildiğine güçlü isteğin dürtüsüyle hemen davranan Piktor elini uzattı, yakalayıp bırakmadı onu, bütün mutlulukların sezgisini gönlüne yollayan büyülü parıltısını seyre daldı.

Ölmüş bir ağacın bir dalında ansızın bir yılan kıvrıla kıvrıla yaklaştı, ıslıksı sesiyle Piktor'un kulağına şöyle dedi: "Elinde tuttuğun mücevher sen ne dilersen ona dönüşür. Durma, vakit varken bir dilek dile hemen!"

Piktor irkildi, geç kalıp kendisini bekleyen mutluluğu elinden kaçıracağından korktu. Hiç vakit geçirmeden diledi dileğini, bir

anda ağaç olup çıktı. Çünkü bir ağaç olmayı gönlünden geçirdiği olmuştu kimi zaman, ağaçlara işte öylesine huzur içinde, öylesine güçlü ve vakur yaratıklar gözüyle bakmıştı hep.

Piktor artık bir ağaçtı. Toprağın derinliklerine kök salmış, gerinip uzanarak yukarılara boy vermiş, bedeninden yapraklar, dallar fışkırmıştı. Keyfine diyecek yoktu doğrusu. Susadıkça kökündeki liflerle serin toprağın derinliklerinden su içiyor, yaprakları rüzgâr estikçe yüksek maviliklerde salınıp duruyordu. Ayakları dibinde tavşanlar ve kirpiler oynaşıyor, dallarına kuşlar konup konup kalkıyordu.

Ağaç Piktor mutluydu; yıllar geçip gidiyor, ama o bunları saymaya gerek duymuyordu. Ancak pek çok yıldan sonradır ki, mutluluğunun hiç de dört başı mamur sayılamayacağını fark etti. Ağaç gözleriyle sağına soluna bakmayı ancak yavaş yavaş öğrenebilmiş, sonunda çevresini görüp algılayacak güce kavuşmuştu; bu da hüzünlendirdi kendisini.

Etrafında eğleşen yaratıklardan büyük çoğunluğunun pek sık değiştiğini, hatta cennetteki her şeyin ardı arkası kesilmeyen büyülü bir değişim ırmağının sularıyla sürüklenip gittiğini görmüştü. Çiçekler mücevher olup çıkıyor ya da ışıl ışıl kuşlara dönüşerek uçup gidiyorlardı. O zamana kadar yanı başında dikilip durmuş bir ağaç ansızın ortadan kayboluyor, ağaçlardan birisi eriyip bir pınara dönüşürken, bir diğeri timsah kimliğine bürünüyor, yine bir başkası balık olup, şen ve serin, keyifli ve zinde, suda yüzüp gidiyor, yeni bir kimlik içinde kendisine yeni yiyecekler aramaya çıkıyordu. Filler kılık değiştirip kayaya dönüşüyor, zürafalar çiçek olarak boy gösteriyorlardı.

Ne var ki, ağaç Piktor neyse o kalıyor, bir daha değişemiyordu. Bunu görüp anladıktan sonra mutluluğu uçup gitmişti; ihtiyarlayıp kocamaya başlamış, çok yaşlı ağaçların o yorgun, ağırbaşlı ve kasvetli görünümüne bürünmüştü. Atlarda olsun, kuşlarda olsun, insanlarda ve diğer bütün canlılarda olsun karşılaşılan bir durumdur hani: Değişebilmek gibi bir yetenekten yoksunsalar, zamanla bir hüzündür çöker üzerlerine, sararıp solarlar, güzellikleri uçup gider ellerinden.

Günlerden bir gün güzel bir kızın yolu ağaç Piktor'un bulunduğu yere düştü, mavi bir giysi vardı sırtında, saçları sarıydı.

Ezgiler söyleyerek, dans ede dans ede ağaçlar altından yürüyüp gidiyordu, o zamana kadar değişmek gibi bir güce sahip olmayı aklından hiç geçirmemişti. Zeki maymunlardan biri çıkıp kızın arkasından gülüyor, fidanlardan biri bir dalcığını sevecenlikle kıza dokunduruyor, ağaçlardan biri bir çiçek bırakıyor kızın ayakları önüne, bir ceviz, bir elma atıyor, ama kız bütün bunlara şuncacık aldırış etmiyordu.

Ağaç Piktor kızı görür görmez, büyük bir mutluluk özlemi, şiddetli bir mutluluk arzusu kapladı içini, o vakte kadar böylesine yürekten yaşamamıştı bu duyguyu. Aynı zamanda derin derin düşünmeye başlamıştı çünkü içinden yükselen bir ses sanki şöyle diyordu kendisine: "Aklını başına topla! Bütün geçmiş hayatını canlandır hayalinde, atacağın doğru adımı bul, yoksa iş işten geçer, bir daha da mutluluğun yüzünü göremezsin." Piktor da sesin dediği gibi yaptı, bütün geçmişini anımsamaya çalıştı, insan olarak yaşadığı yılları, cennete gelişini düşündü ama özellikle bir ağaca dönüşmeden önceki o âna, büyülü mücevheri elinde tuttuğu o harikulade âna gitti aklı. Önünde bütün değişim kapılarının açık durduğu o an, yaşam her zamankinden büyük bir ateşle alev alev yanmıştı içinde. Derken gülen kuş geldi aklına, aynı zamanda güneş ve ay olan ağaç geldi. O zamanlar bir şeyi savsakladığı sezgisi uyandı içinde, unutmuş olduğu bir şey vardı, üstelik yılanın öğüdü kendisine hayır getirmemişti.

Kız, ağaç Piktor'un yapraklarında bir hışırtı işitince, başını kaldırıp baktı. Ansızın yüreğinde bir sızı duydu, kafasında yeni düşüncelerin, gönlünde yeni istek ve düşlerin kımıldadığını hissetti. Bilmediği bir gücün cazibesine karşı duramayarak ağaç Piktor'un altına gelip oturdu. Ağaç ona yalnızlık çekiyormuş gibi göründü, yalnız ve mahzundu ağaç, öte yandan güzeldi, suskun hüznü içinde duygulandırıcı ve soyluydu, hafif hafif hışırdayan doruğunun yankılanan ezgisinde baştan çıkarıcı bir eda vardı. Kız, ağacın pütür pütür gövdesine yaslandı; ağacın ürperdiğini duyumsadı birden, aynı ürpertiyi kendi kalbinde de hissetti. Tuhaf bir acıyla burkuldu yüreği, ruhunun seması bulutlarla kaplandı, iri iri damlalar gözlerinden yavaşçacık dökülmeye başladı. Ne olmuştu kendisine böyle? Duyduğu bu acı nedendi? Niçin kalbi göğsünü parçalayıp çıkacakmış gibi, eriyip ağaca yönelecekmiş,

ağacın içine, yalnızlık çeken bu güzel yaratığın içine girecekmiş gibi çırpınıyordu?

Derken köklerine kadar usulcacık titredi ağaç, varlığındaki bütün yaşam gücünü topladı, kendisiyle birleşmek için duyduğu o yakıp kavurucu arzuyla kıza yöneldi. Ne yazık ki yılan onu aldatmış, her zaman yalnız yaşayacağı bir ağacın içine hapsetmişti. Ah, ne kadar körü körüne, ne kadar aptalca davranmıştı! Hiçbir şey bilmeyen cahil biri miydi? Yaşamın gizine bu kadar yabancı mıydı? Hayır, daha o zamanlar belli belirsiz hissetmiş ve sezmişti olup biteni – ah, hüzünle ve derin bir kavrayışla, erkek ve kadından oluşan ağaç geldi birden aklına.

Ansızın ileriden bir kuş uçarak yaklaştı; bir kuş kırmızı ve yeşil, bir kuş göz alıcı ve korkusuz geldi uçarak, çevresinde yaylar çize çize ağaç Piktor'a sokuldu. Kız kuşu gördü, gagasından yere bir şey düşürdüğü dikkatinden kaçmamıştı. Kan gibi kırmızı bir şeydi bu, ışıl ışıl parlıyordu, yeşil otlar içine düşmüştü ve öylesine aşinalıkla ışıldıyor, kırmızı ışıltısı öylesine bir güçle kıza kendini beğendirmeye çalışıyordu ki sonunda kız eğilip yerden aldı kendisini. Bir kristaldi bu, bir yakut taşıydı, onun olduğu yerde karanlığa yer yoktu.

Kızın sihirli taşı beyaz elceğizinde tutmasıyla, gönlünü doldurup taşıran isteğin gerçekleşmesi bir oldu. Güzel kız kendini kaybetti ansızın, oracığa yığılıp kaldı, ağaçla birleşti, güçlü ve körpe bir dal olarak gövdesinden fışkırdı ağacın, çabuk çabuk büyüyerek ona doğru yükseldi.

Artık iş çözüme kavuşmuş, dünya bir düzene girmişti; ancak şimdi cennet cennete benzemişti. Piktor, gam ve kasvet içinde yaşayan kocamış bir ağaç olmaktan çıkmıştı. Piktoria, Viktoria diye bağırarak şarkı söylüyordu şimdi.

Ağaç Piktor değişmişti. Ve bu kez doğru olan değişimi, o sonrasız değişimi ele geçirdiğinden, yarımken bütünlüğe kavuştuğundan, bundan böyle dilediği kadar değişip dilediği kılığa girebilirdi. Oluşumun büyülü ırmağı damarlarında aralıksız akıp duruyordu. Piktor, her an yeniden yaratılan dünyada sürekli pay sahibiydi artık.

Karaca oluyor, balık oluyor, insan oluyordu; yılan oluyor, bulut oluyor, kuş oluyordu. Ama ne olursa olsun bir bütünlüğü içeriyordu artık, bir çiftti, güneşi ve ayı, erkeği ve kadını kendi ruhunda

barındırıyor, ikiz bir ırmak olarak değişik ülkeler ortasından akıyor, ikili bir yıldız olarak gökyüzünde ışıl ışıl parıldıyordu.

Aşk Şarkısı

Ben geyiğim, sen karaca
Sen kuş, ben ağaç
Sen güneş, ben kar
Sen gecesin, ben de düş.

Gece uykuda ağzımdan
Bir kuş uçar senden yana
Kanatları renk renk, altından
Bir aşk ezgisi mırıldanır
Benim ezgimi söyler sana.

Yoldan Çıkmış Birinin Günlüğünden

Okul öğrencisi bir çocuğun ilk flörtlerinden başlayarak, kadınların, ufak bir güçlük karşısında pes eden, kötü, cesaretten yoksun, çekingen ve beceriksiz bir âşığıydım. Sevdiğim her kadın gözüme fazlasıyla iyi, fazlasıyla yüce görünürdü. Delikanlılık döneminde dans etmeye meraklı biri sayılmazdım hiç, flört nedir bilmedim. Küçük çapta âşıkane ilişkiler bana uzaktı, uzun evlilik yaşamım boyunca alabildiğine mutsuz, kadınları sevdim sevmeye, eksikliklerini hissettim, ama hep kaçtım kendilerinden. Ve artık yaşlanmaya başladığım şu sıra nereye gitsem yoluma kadınlar çıkıyor, çağrılmadan gelip beni buluyorlar. Onlara karşı eskiden duyduğum çekingenliğin yerinde yeller esiyor şimdi; elleri ellerime sarılıyor, dudakları dudaklarıma yapışıyor, oturduğum yerin bütün köşe bucakları çorap bağlarından ve firketelerden geçilmiyor. Ve bu biraz fazla yüklü ve telaşlı aşk yaşamının, okunan küçük pusulaların, saç, cilt, pudra ve parfüm kokularının ortasında ben ve benim içimdeki biri çok iyi kestirebiliyoruz işin sonunun nereye varacağını, bunun bizi nereye götüreceğini. İçimdeki o kişi biliyor ki bu da elimden alınacak, bu kadeh de içilip boşaltılacak ve ardından bana tiksinti verene kadar sürekli yeniden kadehler doldurulup sunulacak bana, bu alabildiğine gizli ve utanç verici şehvet de doyuma kavuştuktan sonra sönecek; cennetin, yanında bir anı taşımadan insanın kendini dışarı attığı bir koltuk meyhanesinden başka şey olmadığını sonunda öğrenip hanidir arzuladığım bu yeri de çok geçmeden terk edip gideceğim. Böyle işte, dolayısıyla bu kadehteki ılık içkiyi kafama dikiyor, uzun zamandır gönlümde yaşattığım bu amacın da canına okuyorum.

Bir süre düşlerimi ateşleyen ne varsa hepsinde sözünü ettiğim bu akıbetle karşılaştım; biraz sararıp solarak yorgun düşmeye başlayınca, içimdeki isteğin birden gerçekleştiğini gördüm, özlediğim o erişilmez meyve avucuma düştü, o da bütün elmalar gibi bir elmaydı sadece, içiniz çeker, alır yersiniz, güzelliği ve büyüsü sö-

nüp gider hani. Böyle yazılmış işte alnıma. Bir zaman özgürlüğün hasretini çekmiştim; derken içtim, boşalttım özgürlük kadehini; yalnızlığı aramıştım bir zaman, derken yalnızlık kadehini diktim kafama; şan ve şöhrette de, sağlık durumunda da başıma aynı şey geldi; sadece bir doyuma kavuşmak ve ardından yeni, başka, değişik bir susuzlukta uyanmak için yaptım bütün bunları. Gençlik yıllarımda evlilik kurumu ve aileyi ne kadar baş tacı etmiş, ama bunlara sahip olmak gibi bir dileği gönlümde yaşatmaya nasıl da pek cesaret edememiştim. Ama sonra bir eşim, çocuklarım oldu, şefkatle ve kaygıyla kucakladığım sevimli çocuklar. Derken hepsi yine elimden uçup gitti. Bir vakit açgözlü gençlik hayallerimde nasıl da ün sahibi biri olmayı kurmuştum. Ve üne kavuştum derken, ansızın beni gelip buldu ün ve çarçabuk beni doyurdu, öylesine budalaca ve rahatsızlık verici bir şeydi ki! Nasıl da bir zaman tasa ve kaygılardan uzak sade bir hayatı arzulamıştım, bir işte çalışmak zorunluğunu içermeyen, açlığa yer vermeyen, taşrada kendime ait küçük bir evde günlerimi geçirebileceğim bir hayat. Ona da kavuştum derken, elime bol para geçti, kendime güzel bir bahçeyle kuş yuvası gibi bir ev yaptırdım. Ama bir gün geldi, bunlar da gözümde yitirdi değerini ve toz olup savruldu! Ah, ah, gençken uzaklara büyük büyük geziler yapmayı ne çok özlemiştim. Roma, Sicilya, İspanya, Japonya; gezip görecektim bütün buraları. Bu özlemim de gerçekleşti sonunda, seyahatlere çıkabilecek konuma geldim, arabalarda ve gemilerde pek çok uzak ülkeye geziler yaptım, bir baştan bir başa dolaştım dünyayı, sonra dönüp geldim, bu meyve de yenmiş oldu böylece, çekiciliği kalmadı.

Aynı durumu şimdilerde kadınlar konusunda yaşıyorum. Kadınlar da, uzağımdaki bu yaratıklar, çoktandır gözümde tüten bu erişilmez varlıklar da çıkıp geldiler sonunda. Tanrı bilir onları çekip bana getiren nedir. Saçlarını ve ürkek memelerini okşuyor, hayret ediyorum. Bir zaman öylesine uzakta adeta bir cennet gibi beni cezbetmiş meyveye dişlerimi geçirdim, duraksayarak elimde tutuyorum. Hoş bir lezzeti var meyvenin, tatlı ve sulu, bir kusur bulunacak gibi değil, ama doyuruyor insanı, bir anda doyuruyor, şimdiden hissediyorum bunu, çok geçmeden elimden kaldırıp atacağım. İkide bir şaşmaktan kendimi alamadım; bir zaman erkek, sonra da kadın dostlarımı bana çekip getiren nedir acaba diye so-

rup durdum kendime çünkü vefa nedir bilen biri sayılmam. Ama aslında biliyordum ve şimdi de biliyorum onları bana çekip getiren, sık sık bana başkaları üzerinde bir çeşit güç kazandıran şey nedir. Erkek dostlarım olsun, kadınlar olsun, bende hayata alışılmadık ve fırtınalı nitelik kazandıran bir şeyin kokusunu alıyorlar. Bende değişken ama güçlü içgüdülerin ve duyguların varlığını seziyorlar, içimdeki susuzluğu seviyor, hedefini değiştirip duran ama dönüp dolaşıp içimde alevlenen vahşi susuzluğu seviyorlar. Ama bu içgüdü ve susuzluk önüme düşüp beni gerçeğin tüm ülkelerinde dolaştırıyor, tüketip bitiriyor onları, gerçekdışı kılıyor, dünyayı baştan sona turalıyor, yanıp kavrularak kaçıp bilinmezliklerin ve isimsizliklerin kucağına atıyor kendini.

Bugün geç vakit bahar gecesi içinde tepeyi tırmanıp evime döndüm, yağmur dut ağaçlarında usulcacık ezgiler söylüyordu. Ufak tefek esmer kadın paltomun altında bana sarılmıştı. Derken veda edip ayrıldık. O Ceresia'daki sayfiye evinin yanı başında doymak bilmez son öpücüğü benden sömürüp alırken, karşıdaki yağmurlu gökyüzünde bir maviliğin yüz gösterdiğini ve yıldızların ortaya çıktığını gördüm. İçlerinden biri benim uğurlu yıldızım Jüpiter idi. Ötekisini, o esrarengiz Uranüs'ü göremedim, Uranüs benim hizmetinde bulunduğum yıldızdır, benim karmakarışık yaşamımı o kaba hercümerç içinden alıp, gizin ve büyünün içine doğru çekip götüren yıldızdır. Ama hep yerindedir o, hep kendine çeker, sessiz hayalet bakışıyla soğurur durur beni.

*Cennet Düşü**

Mavi çiçekler kokuyor orda burda,
Donuk bakışla tutsak ediyor lotus beni,
Büyülü bir söz susuyor her yaprakta,
Her daldan sessiz gözetiyor yılanlar.
Çanak yapraklardan büyüyor sıkı bedenler,
Kaplan gözlerle kırpıyor yeşilinden
Çiçekli bataklıkları kollayarak beyaz kadınlar,

* Çeviren: Yüksel Pazarkaya

Ki saçları kor kırmızı çiçeklerden.
Birleşme ve döllenme kokuyor,
Denenmemiş günahların karanlık şehveti,
Uykulu diplerin karşı konulmaz çekimi
Yemiş yemiş kösnül temasa sokuyor,
Cinsellik ve haz soluyor her nefesi
Ilık havanın ve kabarıyor zevk arzusuyla,
Göğüs ve karnında parmak oynatmak gibi
Kadınların, oynar kurnaz bakışla yılanlar.
O değil, o çekmiyor beni işveyle,
Hepsi onların açıyor ve çekiyor, saymakla bitmez,
Duyumsuyorum, hepsi mutlu ederek yaklaşmakta bana,
Bir kadınlar ormanı, bir gönüller dünyası.
Ve yavaştan kabarır hasretin kutlu acısı
Ve çözer çoğaltır beni yüz yana,
Kadına eririm, ormana, denize,
Kaynağa, lotusa, gökyüzü enginlerine.
Bin kanatla açılıp dağılır
Ruhum, ki onu bir bilirdim,
Binlerce kat, rengârenk evrene biçimlenir,
Sönerim kendimde ve birleşirim dünyayla.

Sevginin Habercisi

Mayısın ilk günlerinde... guguk kuşu ormanın kralıdır, sessiz ve ıssız ovalarda, ormanların güneşli doruklarında, gölgeli uçurumlarda onun kendine eş arayan pes sesi işitilir hep. Onun ötüşü bahar demektir, ölümsüzlük dile gelir ezgilerinde. Kendisine insanların kaç yıl yaşayacaklarını sormaları boşuna değildir. Kalın sesi, sıcak ve pes, yankılanır ormanlarda. Burada, Alpler'in güneyindeki yankılanışı da, benim çocukluk günlerimde Karaorman'da ve Ren vadisindeki yankılanışından değişik değil, bir zaman Konstanz Gölü kıyısında oturduğumuz yıllarda oğullarımın ilk kez sesini işittikleri zamanki yankılanışından değişik değildir. Güneş gibi aynı kalmıştır bu yankılanış; orman gibi, körpe yaprakların yeşili, göçebe mayıs bulutlarının beyazı ve moru gibi aynı kalmıştır. Her yıl yeniden sesini duyurur guguk, kimse de bilmez onun bir yıl öncesinden kalmış ötüşü müdür bu. Bir zaman çocukken, yeniyetmeyken, delikanlıyken işittiğimiz gugukların ne olduğunu da yine bilen yoktur. Bu tatlı, bu pes ses bir zaman bir vaat ve bir gelecek, bir sevgiye çağrı, bir uyarı gibi mutluluk doğrultusunda yankılanmaktaydı, şimdi ise geçmiş gibi yankılanıyor. Uyarısını yolladığı kişiler bizler miyiz, değil miyiz, ya da bizim çocuklarımız, bizim torunlarımız mıdır, fark etmez onun için; ötüşüyle beşikte yatan bizleri uyandırıyormuş ya da mezarlarımız üzerinde ötüyormuş, aldırmaz hiç. Bu ürkek guguk kardeş seyrek gösterir kendini, onu bunun için severim bir kez. Kolay kolay insanların karşısına çıkmaz, kendi kendisiyle kalmak ister hep. İnsanların büyük çoğunluğu için guguk, yeşillikler içindeki kulağa hoş gelen bu pes ve cezbedici sesten başka bir şey değildir, belki binlerce defa onu işitmiştir insanlar ama onu gördükleri asla söylenemez. Dün on iki yaşlarında bir alay çocuğa rastlayıp sordum guguk kuşunu gördünüz mü diye, içlerinden yalnız bir tanesi evet dedi.

Ama ben sık sık gördüm onu, bu ürkek kardeşi, benim ormanlarda yaşayan, insanların çoğuna görünmeyen, kendisi hakkında

öylesine büyüleyici tazelikte, bir vatanın, bir yurdun yer almadığı öyküler anlatılan bu guguk kardeşi gördüm. Ne de olsa kimselere görünmeden iki ay boyunca ormanların kralı olarak yaşar guguk. Çın çın ötüp, meydan okuyan sesiyle sevginin haberciliğini yapar; evliliğe, ev bark sahibi olmaya, çocuk yetiştirmeye değer vermez pek. Ötmelerini sürdür, guguk kardeş, benim el üstünde tuttuğum hayvanlardan birisin sen. Ben kendim de yırtıcı hayvanlardan biriyim, öyleyken bütün hayvanlar dostumdur, hepsiyle gül gibi geçinir, pek çoğunu tanır, pek çoğundan hoşlanırım, ürkekleri ve fazla bilinmeyenleri de bunlar arasındadır.

Bu günlerde yine talihim yaver gitti, onu görebildim. Tek değil, bir çiftti bu kez, biri erkek, biri dişi. Mayıs çiçekleri derlediğim bir çukurluktan gördüm kendilerini, kurumuş bir ağaç gibi uzun süre dikilip onlara baktım, beni fark etmediler. Ağaçların yüksek tepelerinde bir aşağı bir yukarı çıkıp inerek birbirlerini kovalıyor, oynaşıyorlardı. (Kestane ormanı içinde uzun meşe ağaçları da bulunuyor.) Neşe içinde oradan oraya esnek uçuşlarıyla bir bayram sevinci içinde danteller işliyorlardı. Uzun gövdeleriyle kocaman, karanlık kuşlar ağaçtan ağaca bir vınıltıyla uçuyor, oyunda şaşırtıcı, ani ve çılgınca dönüşleri gerçekleştiriyor, ansızın yere pike yapıyor, derken füze gibi dimdik yükselerek ağaçların doruklarına yöneliyor, her defasında bir dala konup bir saniyeden daha kısa bir süre dinleniyor, keskin ve coşkulu çığlıklar atıyorlardı.

Hayatımın her yılında guguğu görmüş değilim. Topu topu belki on iki defa görmüşümdür kendisini. Bundan böyle onunla sık sık karşılaşamayacağım. Bacaklarım eskisi gibi beni taşıyamaz oldu artık. Guguk, bu ürkek kardeş ileride oğullarım ve torunlarım için söyleyecek ezgilerini. Siz torunlarım, kulaklarınızı açıp onu dinleyin, çok şey biliyor o, kendisinden bir şeyler öğrenmeye bakın! Neşeyle titreşen ilkbahar uçuşlarını öğrenin kendisinden, o davetkâr, o sıcak çığlıklarını, o aylak göçebe yaşamını, dar kafalı kimseleri küçümsemesini öğrenin!

*Sevgi**

Yine buluşmak istiyor neşeli ağzım
Öperek beni kutsayan dudaklarınla senin,
Tutmak istiyorum sevimli parmaklarını
Ve oynayarak kenetlemek parmaklarımı,
Bakışımı seninkiyle susamış doldurmak,
Başımı saçlarına derin daldırmak,
Daima canlı genç uzuvlarımla isterim
Sadık yanıtlamak uzuvlarının kıpırtısını
Ve daima yeni aşk ateşlerinden
Yaratmak güzelliğini bin kez yeniden,
Salt doyuncaya kadar şükranla ikimiz
Her acının ötesinde mutlu yerleşiriz,
Gece ve gündüz, dün ve bugün salt mutlu
Selamlaşan sevgili kardeşler olana kadar,
Her eylemin, her edimin ötesinde
Salt huzur içinde nurlanana kadar.

* Çeviren: Yüksel Pazarkaya

Casanova

Gençliğimde Casanova konusunda bütün bildiklerim açık seçiklikten yoksun söylentilerden ileri geçmiyordu. Resmi edebiyat tarihlerinde bu anı yazarının ismine rastlanmıyor. Eşi benzeri görülmemiş bir baştan çıkarıcı, bir şehvet düşkünü olarak ün yapmıştı Casanova. Okuduğum anıları için müstehcenlik ve bayağılık bakımından doğrusu bir iblisin kaleminden çıkmış denebilirdi. Alman dilinde bir ya da iki baskısı vardı kitabının, tek cilt olarak yayımlanıp, mevcudu kalmamış eski baskılardı; ilgi duyanların arayıp bulacakları tek yer sahaflardı. Kitabı ellerinde bulunduranlar onu dolaplara kilitliyor, saklı tutuyorlardı. Casanova'nın anılarıyla ilk kez tanıştığımda otuz yaşını geçmiştim. Daha önce Grabbe'nin bir güldürüsünün aracılığıyla tanışmıştım söz konusu anılarla. Güldürüde anılar şeytan tarafından bir yem olarak kullanılıp kadınlar baştan çıkarılıyordu. Derken pek çok yeni baskıları çıkmıştı Casanova'nın, Almancada iki yeni baskı da vardı aralarında; dünyanın ve bilginlerin eser ve yaratıcısına ilişkin hükümleri de zamanla hayli değişmişti. Anıları elde bulundurup onları okumak artık utanılacak bir şey, gizli bir ayıp sayılmaktan çıkmış, hatta okumamış olmaya bir ayıp gözüyle bakılmaya başlanmıştı. Eskiden lanetlenip kendisinden hiç söz edilmeyen Casanova, eleştirmenlerin gözünde giderek bir dâhi aşamasına yükselmişti.

Casanova'nın o muhteşem canlılığını, ayrıca edebi başarısını ne çok takdir etsem de bir dâhi diye niteleyemeyeceğim kendisini. Bu duygu üstadında, aşk ve baştan çıkarma sanatının bu büyük uygulayıcısında eksik olan bir taraf var ki, o da kahramanlıktır, her şeyden önce tekliğin ve trajik soyutlanmışlığın yiğitlik taşan havasıdır, ki bunlarsız bir dâhi tasarlanamaz. Casanova, fazla ayrımlaşmış ve kendine özgü biri değildir; başkalarından pek değişik bir kişiliği bile yoktur. Buna karşılık eşi görülmemiş derecede yetenekli biridir (ve bütün gerçek yetenekler de duyusallıkla başlar, oradadır kökleri, insanın vücut bakımından, duygu bakımından iyi bir donanımla

dünyaya gelmiş olmasında yatar). Casanova her şeyin üstesinden gelebilen biridir; dolayısıyla hareketliliği, dört başı mamur eğitimi, esnek yaşam sanatı kendisine zamanının şık insan tipinin temsilcisi konumunu kazandırmıştır. On sekizinci yüzyılın, devrimden önceki on yılların kültürünün o şık-centilmen, şen-havai ve virtüöz yönünü Casanova'nın şahsında adeta harikulade denecek gibi bir kusursuzlukla canlandırılmış görürüz. Bu "devriâlem" seyyahı, bu şık aylak ve ehlikeyf kişi, bu ticari mümessil ve girişimci, bu kumarbaz ve zaman zaman sosyete soyguncusu, bu arada güçlü olduğu kadar uygar bir şehvetin sahibi, kadınları baştan çıkarma sanatında bu üstat kişi, kadınlara karşı sevecen ve centilmen bu insan, yine de vefakâr bu kişi, bu parlak insan biz günümüzdekiler için şaşılası bir çokyönlülüğü içerir. Ne var ki, bütün bu saydığımız özellikler sadece dışa yönelik, dolayısıyla yine tekyanlı nitelik taşır. Bugünün yüksek aşamadaki bir düşünürün ideal insanı ne "dâhi", ne centilmen, ne sırf içe ne de sırf dışa eğilimli biridir, dünyaya bağlılıkla içe yöneliş, dışadönüklükle içedönüklük arasında akıl yürüten ve uyumlu biçimde yer değiştiren biridir. Ne var ki doğrusu kültürden yoksun denemeyecek Casanova'nın bütün yaşamı toplum içinde geçer; ancak kaderin çok sert silleleri bazen içe yönelişe zorlar kendisini, o zaman da hemen dünyası kararır, duygusal biri olup çıkar. Bizim için her şeyden önce şaşırtıcı ve yadırgatıcı olan şey, bu kurnaz yaşam üstadında var olan virtüözlükle naiflik arasındaki içten bağlantıdır. Virtüözlüğünü borçlu olduğu şey, fiziksel yetenek ve kapasite başta olmak üzere günümüzde gençlerimizi uysal varlıklar yapmak için zorunlu gördüğümüz o sonu gelmeyen, insanın elini kolunu bağlayan, kişiyi aptallaştıran okul eğitiminin azizliğine uğramamış olmasıdır. Döneminin bütün erkekleri gibi hayli erken bir zamanda hayata atılır Casanova, ailesinden bağımsız yaşamaya başlar, kendi başının çaresine bakmak zorunda kalır, gerek toplum, gerek hayatın güçlüklerince biçimlendirilip eğitilir, topluma uyum sağlamaya alışır, oyun oynayıp maske taşımasını beller, kurnazlıkla ve incelikle davranmayı öğrenir ve bütün yetenek, dürtü ve eğilimleri dışa yönelik olup sadece dış yaşamda kendilerine doyum sağlayabildiğinden, kadınlara kibar davranma konusunda virtüözlük aşamasına yükselir. Ama bu arada tamamen naif biri kimliğini korur; o zamana kadar yaşadığı bütün aşk ma-

ceralarını bir şehvet duygusundan uzak denemeyecek bir edayla anlatmaya koyulan yaşlanmış Casanova'nın, bugünün sorunlu bir kişisiyle kıyaslandığında bir kuzu kadar masum sayılacağı görülür. Düzinelerce kızı ve kadını ayartıp baştan çıkarır, hiçbir zaman da sevginin dehşetini, sevginin metafiziğini duyumsamaz ruhunda. Ancak çok sonraları, kocayıp da istemeye istemeye üstlenilmiş bir yalnızlık içinde, şaşaadan, kadınlardan, para puldan, maceralardan yoksun olarak Bohemya'daki Dux kentinde yaşamaya başladığı zaman, hayatı artık öyle kusursuz bulmaz pek, ona biraz sorunlu gözüyle bakar.

Ve işte böylece biri, okulda canına okunan, belirli mesleklerde uzmanlaşan biz bugünkü insanların asla erişemeyecekleri yaşam virtüözlüğü, öbürsü o tuhaf masumiyeti, öylesine sevimli ve hoş naifliği olmak üzere iki büyüyle cezbeder, hayran bırakır bizi Casanova. Bazen kendisine pek yakışır bu naiflik, çünkü güçlü vicdanının yüklendiği suçlar sadece yağmaladığı bakirelikler ve parçaladığı evlilikler değildir, yaşamını eğlenceli kılmak için başvurduğu ve gezilerini, zevklerini ve âşıktaşlıklarını finanse ettiği büyük çapta dolandırıcılıklar, vurgunlar ve sömürüler de bunların arasında yer alır. Casanova, dürüstlüğüne karşı yöneltilecek bütün bu eleştiriler, işlediği bütün bu vicdansızlıklar karşısında sofist ya da kuşkucu bir tavır takınmaz, çocuksu bir gülümsemeyle gülümser sadece. Yer yer ona buna oynadığı oyunlarda biraz ileriye gittiğini ve insanları bir güzel dolandırdığını itiraf eder etmeye, ama Tanrı bilir bu işin içine nasıl yuvarlanmıştır; hep iyi niyetle çıkar yola ya da anlık unutmalar yol açar davranışlarına. Ve her zaman gerek kendisinin, gerek dünyanın yazgısı önünde adeta oyun oynar gibi kendini haklı göstermesini bilir.

Günümüzde kurt vurguncular ve vicdansız işadamları, ayrıca pek kurnaz donjuanlar vardır yığınla, ama bizleri ilgilendirmekten uzaktır hepsi. Böyle birini tutar da Casanova'yla kıyaslarsak, kendisinde iki şeyin eksikliğini görürüz. Bunlardan biri hayli terbiye edilmiş, bir soyluluğu içeren ve her zaman etkin durumda olan bir yaşam modeli, ikincisi de yüksek ölçüde edebi bir yetenek. Sanmıyorum ki günümüz Berlin'indeki bir Don Juan'ın ya da bir vurguncunun aşk mektuplarında, abonesi oldukları magazin dergilerindekilerden daha yüksek düzeyle düşünsel ve dilsel bir kültür açığa vursun kendini.

Ayrıca, Casanova'yı bugünkü meslektaşlarına üstün kılan bir şey varsa, yetkin bir niteliğe kavuşmuş bir dış yaşam kültürünün, damgasını yaşama sımsıkı vurmuş bir üslubun toprağında beslenmesidir. Casanova'nın yaşamının o zarif çizgisi, dönemin en değersiz bir mimari yapısı, en önemsiz bir mobilya parçası gibi hayran bırakır bizi, içimizde özlem duyguları uyandırır. Söz konusu yaşamda bizim kendi yaşamımızda düpedüz eksik olan bir birlik ve bütünlük, bir güzellik saklıdır. İşte bu yüzden Casanova'nın anılarını okumanın bugünün okuruna ahlak yönünden zarar verebileceğine ilişkin olarak ahlakçıların duyduğu korku geçerliliğini yitirmektedir. Hayır, böyle bir korkuya kapılmak için neden yoktur ortada, ama yazık ki yoktur. Kahramanımızın üzerinde yol aldığı gemi o kadar kişisel dehası ya da kişisel ahlaksızlığı değil, daha çok yaşadığı dönemin eğitim ve kültürüdür. Böyle bir zeminde, böyle bir düzlemde küçük bir kişisel artı, bizleri alabildiğine etkilemeye yeter.

Bizler bugün Casanova'yı belli bir nostalji duygusuyla okuyorsak, bu özlem her şeyden önce onun yaşamının geçtiği ortama, dış yaşamın inceden inceye biçimlendirilmiş güzel kültürüne yöneliktir. Örneğin, kültürlü bir okur onyıllar önce de bunu böyle hissedebilirdi. Ne var ki, bugün Casanova'nın sahip olduğu, ayrıca bizim babalarımızın, hatta bizim bile gençliğimizde sahip olduğumuz, bu gençliği çokça büyüyle donatan bir başka şey daha var ki, o da zamanla yitip gitmiş ve geçmişe karışmış olan sevgi karşısında duyulan derin saygıdır. Casanova'nın sevgisi de olsa, bu centilmence, kelebek misali, biraz oyunbaz ve delikanlılığa özgü ebedi âşıklık günümüzde geçerliliğini yitirmiş görünüyor, Rousseau'nun ve Werther'in içli sevgisi gibi tıpkı, Stendhal'in gönlün derinliklerinde kor gibi yanan sevgisi gibi. Bugün artık ne trajik ne de virtüöz âşıklar görülüyor ortada, var olan sadece yavan izdivaç dolandırıcıları ya da psikopatlardır. Aklı başında, yetenekli, yaşam gücüyle donatılmış birinin bütün yeteneklerini, güçlerini para kazanmak üzerinde yoğunlaştırmasını ya da bir siyasal partinin hizmetine sunmasını bugün herkes mümkün görmekle kalmıyor, aynı zamanda doğru ve normal bir davranış sayıyor. Söz konusu kişinin bu yetenek ve güçlerini kadınlara ve sevgiye yöneltebileceği günümüzde kimsenin aklına gelmiyor. İster alabildiğine burjuvalaşmış ortalama Amerika olsun, ister alabildiğine kızıl Sovyet sosyalizminde, gerçekten "modern"

hiçbir dünya görüşünde sevgi yaşamda ikinci derecede yer alan, koruyucu sağlığa ilişkin birkaç reçeteyle düzenlenebilecek bir zevk faktöründen daha önemli bir rol oynamıyor.

Ama belki bugünün modernliği de şöyle bir an sürüp yok olmak gibi bütün diğer modernliklerin yazgısını paylaşacak, sonra yok olup gidecektir. Oysa tarihten bildiğim kadarıyla, sevgi sorunu dikkatlerin başka tarafa yöneldiği her dönemin ardından yine alabildiğine güncellik kazanacaktır.

*Baştan Çıkaran**

Durdum birçok kapının önünde,
Kimi kızın kulağına söyledim şarkımı,
Pek çok güzel kadını istedim baştan çıkarmak,
Şunda bunda oldum sağladım başarı.
Daima, bir dudak bana teslim olunca,
Daima, azgın arzu doyum bulunca,
İndi mezara kutsal bir hayal,
Yalnız et tutuyordu elim kırık hayal.
Candan aradığım öpüş,
Onu elde etmeye çalıştığım ateşli gece,
Nihayet benim oldu – ve kırık çiçekti,
Koku uçmuş, en iyi yanı bozulmuş.
Kimi döşekten kalktım acı dolu,
Ve her doyum oluyor bıkkınlık;
Kaçmak istedim hasretle zevkten artık
Düşe, özleme, yalnızlığa doğru.
Ah lanet, mutlu etmiyor hiçbir şey
Her gerçek yok ediyor düşü,
Onu elde etmek için uğraşırken kurduğum
Öyle kutlu tınısı, öyle hayran bırakan!
Çekingen uzanıyor yeni çiçeklere el,
Yeni fetihlere ayarlıyorum şarkımı
Koru kendini, güzel kadın, ger örtünü!
Hayran et, zulmet – ama kulak asma bana!

* Çeviren: Yüksel Pazarkaya

Balo Gecesi

Yeniyetme kızların ve yüksekokul öğrencilerinin bildiği, benimse elli yıl yabancısı kaldığım bir yaşantıyı bu balo gecesinde yaşamak kısmet oldu bana: Şenlik yaşantısıydı bu, şenliğe katılan kalabalığın esrikliği, bireyin kalabalık içine gömülüp yok oluşu, kıvancın *Unio mystica*'sıydı; bu yaşantıdan söz açıldığını sık sık işitmiştim, her hizmetçi kızın bildiği bir yaşantıydı bu; bu yaşantıdan söz açanların gözlerindeki parıltıya sık sık tanık olmuş, her seferinde biraz üstünlük duygusu, biraz gıptayla gülümsemiştim. Kendinden geçmiş, kendisini kendisinden kurtarmış birinin mest olmuş gözlerindeki ışıltıyı, topluluğun esrikliğinde çözülüp eriyen birinin gülümsemesini ve yarı kaçık dalıp gitmişliğini, hayatın önüme çıkardığı kimi soylu, kimi bayağı yüzlerce örnekte gözlemlemiştim; kafayı çekmiş acemi erler ve tayfalarda, öte yandan büyük sanatçılarda, örneğin festivallerdeki sunuların coşkusunda gözlemlemiştim; savaşa giden genç askerlerde de karşıma çıkmıştı bu gülümseme; mutlulukla kendinden geçen kimselerdeki bu ışıltı ve gülümsemeyle, bir orkestrada müzik yapmanın coşkusunu yaşayarak saksofonu üzerine eğilen ya da orkestranın şefine, davulcuya, bançocuya kendinden geçerek hayran hayran bakan dostum Pablo'da da bu yakınlarda karşılaşmış, ona hayranlık duymuş, onu sevmiş, onunla alay etmiş, ona imrenmiştim. Zaman zaman, böyle bir gülümseme, böyle bir çocuksu ışıltı genç insanların harcıdır ya da üyelerinde güçlü bir bireyselleşme ve ayrımlaşmaya izin verilmeyen halklara vergidir ancak, diye geçirmiştim kafamdan. Ne var ki bugün, bu mutlu gecede kendim, Bozkırkurdu Harry bu gülümsemeyle ışıldamıştı; kendim bu masallara özgü, bu derin, çocuksu mutluluk içinde yüzmüş, topluluktan, müzik ve ritimden, şarap ve şehvetten oluşan bu tatlı düşü ve sarhoşluğu kendim yaşamıştım. Oysa eskiden bir topluluk içinde balodan söz açan bir öğrencinin övgü dolu sözlerine sık sık alayla ve zavallı bir üstünlük duygusuyla kulak vermiştim hep. Ben, ben olmaktan çıkmıştım artık; kişiliğim,

şenliğin esrikliğinde suda eriyen tuz gibi çözülüp dağılmıştı. Şu ya da bu kadınla dans etmiştim, ama kollarımda tuttuğum, saçı yüzüme sürünen, kokusunu nefesle içime çektiğim, dans ettiğim kadın değildi yalnızca, salonda bulunup benimle aynı müzik ve aynı dans selinde yüzen, ışıl ışıl yüzleri kocaman fantastik çiçekler gibi önümden süzülerek geçen kadınlar da dans ettiğim kadınla beraberdi. Bütün kadınlar benimdi ve ben bütün kadınlarındım; hepimiz birbirimizde pay sahibiydik. Erkekler de içindeydi bunun, onlarda da ben vardım, onlar da bana yabancı değildi, onların gülümsemesi de benim gülümsememdi; onların flörtleri benim, benimkiler onlarındı.

*Karanfil**

Kızıl karanfil açıyor bahçede,
Aşk kokuları saçıyor,
Ne uyur, bekler ne de,
Bir tek içgüdü bilir karanfil:
Daha çabuk, daha ateşli, daha vahşi açmak!

Bir alev sarıyor, görüyorum,
Rüzgâr koşuyor kızılına,
Ve arzuyla titriyor,
Bir içgüdüsü var yalnız alevin.
Daha çabuk, daha çabuk yanmak!

Sen ki, kanımın içindesin,
Ey sevgi, düşün ne ola?
Damla damla akmak istemezsin,
Çağlayan olup, sel olup istersin
Harcamak kendini, kabara kabara!

* Çeviren: Yüksel Pazarkaya

Yaşama Âşık

Maria'nın okşamaları bugün işittiğim eşsiz müziğe asla gölge düşürmüyordu, bu müziğe layıktı, müzikteki güzelliklerin gerçekleşmesiydi. Güzel Maria'nın üzerindeki yorganı usulca çekip aldım, vücudunu öpe öpe ayaklarına kadar geldim. Yanı başına uzandığımda, çiçek yüzü, her şeyi bilen sevecen bir bakışla bana bakıp gülümsedi.

O gece Maria'nın yanında, pek uzun değilse de, bir çocuk gibi derin ve rahat uyudum. Aralarda onun güzel ve şen gençliğini yudumladım; usulcacık sürdürülen söyleşilerde gerek kendisinin, gerek Hermine'nin yaşamına ilişkin bilinmeye değer bir hayli şey öğrendim. Bu gibi kişiler ve bu tür yaşamlar konusunda önceden fazla bilgim yoktu; yalnızca eskiden tiyatroda bazen, erkek ve kadın, benzer kimselerle karşılaşmıştım, yarı sanatçı, yarı zevk düşkünü insanlar. Ancak, şimdi, tuhaf bir masumiyeti kendilerinde barındıran, tuhaf bir şekilde bozulmuş bu ilginç yaşamların içine bir göz atabilmiştim. Çoğunlukla yoksul ailelerden gelen bu kızlar, karşılığı doğru dürüst ödenmeyen sıkıcı bir işle yaşam boyu uğraşıp geçimlerini kazanmak istemeyecek kadar zeki ve güzeldiler. Hepsi de bazen geçici bir işte çalışarak, bazen de zarafet ve sevimlilikleriyle hayatlarını kazanıyordu. Kimi vakit birkaç ay bir daktilonun başında oturuyor, kimi vakit zevk düşkünü para babalarının sevgilisi olup söz konusu kişilerden harçlık ve hediyeler alıyor, zaman zaman sırtlarında kürk, altlarında araba, lüks otellerde yaşıyorlardı. Bazen de tavan arasındaki odalarda günlerini geçiriyor, kendilerini zenginliğe boğacak bir evliliğe hayır demiyorlardı ama evleneyim diye de can atmıyorlardı. İçlerinden bazısı sevgide fazla istekli değildi ve alabildiğine yüksek ücretler karşılığında sevgilerini gönülsüz sunuyorlardı erkeklere. Bazıları da vardı ki, Maria da bunlardan biriydi, sevgiye yetenekliydiler, sevgi gereksinimi içinde yaşıyorlardı, çokları da her iki cinsiyetten kişilerle sevişmede deneyim sahibiydiler, kendilerini yaşatan tek şey sevgiydi, resmî ve paralı

âşıklarının yanı sıra başka kişilerle de sevişiyorlardı. Gayretli ve çalışkan, kaygılı ve delişmen, akıllı ve bilinçsiz, çocuksu olduğu kadar kurnaz, yaşayıp gidiyordu bu kelebekler; bağımsız, herkes için satılık olmaktan uzak, mutluluklardan ve güzel havalardan kendilerine göre beklentiler içinde, yaşama tutkun, öte yandan yaşama küçük burjuvazi mensuplarından çok daha az bağımlı, bir masal prensinin peşine takılıp sarayına gitmeye her zaman hazır, kasvetli ve acıklı bir sonun kendilerini beklediğinin yarı bilincinde.

Maria, o tuhaf ilk gecede ve onu izleyen günlerde pek çok şey öğretti bana, duygulara ilişkin tatlı ve yeni oyunlarla mutlulukları değil yalnız, yeni bir anlayışı, yeni bir sezgiyi ve yeni bir sevgiyi de öğretti. Ben münzevi, ben estetik meraklısı kişinin hâlâ biraz aşağılık, yasak ve insan onurunu inciten yerler gözüyle baktığım dans ve eğlence lokallerinin, sinemaların, barların ve otel lobilerinin dünyası gerek Maria gerek Hermine gerekse onun arkadaşları için dünyanın kendisiydi düpedüz; bu dünya ne iyi ne kötüydü, ne arzu ne nefret edilmeye değerdi, hepsinin de kısa ve özlem yüklü yaşamı bu dünyada açan bir çiçekti, bu dünyayı yurt tutmuşlar, bu dünyada deneyim sahibi olmuşlardı. Nasıl biz bir besteciyi ya da yazarı seviyorsak, onlar da şampanya içmekten, özel et yemekleri yemekten hoşlanıyorlar, bizlerden birinin Nietzsche ya da Hamsun karşısında kapıldığı coşku, heyecan ve duygulanmışlığı onlar da yeni bir dans şarkısı ya da bir caz sanatçısının dokunaklı, aşırı duygusal ezgisi karşısında yaşıyorlardı. Maria bir ara sevimli saksofoncu Bay Pablo'dan söz açtı, onun bazen kendilerine bir Amerikan şarkısı söylediğini anlattı; öylesine kendinden geçerek, öylesine bir hayranlık ve sevgiyle bundan söz etti ki, hayli kültürlü birinin seçkin ve soylu sanatsal sunular karşısında kapıldığı cezbelerden daha çok duygulandırdı, daha çok coşturdu beni. Maria'nın hayranlığını paylaştım, Bay Pablo'nun şarkısı şöyle olmuş böyle olmuş umursamadım pek. Maria'nın sevgi dolu sözleri, özlemle çiçeklenen bakışı estetik anlayışımda geniş gedikler açtı...

Maria bana şimdiye kadar sahip olduğum ilk gerçek sevgili gibi görünüyordu. Sevdiğim kadınlardan her zaman aydın ve kültürlü olmalarını beklemiş, en aydın ve en kültürlü kadının bile asla içimdeki *logos*'a yanıt vermediğinin, tersine ona karşı çıktığının asla far-

kına varmamıştım; sorunlarımı ve düşüncelerimi kadınlara taşıyıp durmuştum hep; pek kitap okumamış, okumanın ne olduğunu pek bilmeyen, bir Çaykovski'yi bir Beethoven'dan ayırt edebilmekten uzak bir kadını bir saatten uzun süre sevmemi düpedüz olanaksız görmüştüm. Maria kültürsüz bir kızdı, onun bu dolambaçlı yollara ve yedek dünyalara gereksinimi yoktu, sorunlarının tümü doğrudan doğruya duyularından kaynaklanıyordu. Kendisine bağışlanmış duyu organları, o güzel vücudu, kendisine özgü renkleri, saçı, sesi, cildi, mizacıyla elden geldiği kadar çok duyusal hazlar ve aşk mutlulukları ele geçirmek, yeteneklerinden her biri, beden hatlarının her kıvrımı, vücudunun her narin biçimi için kendisini seven kişiden yanıt almak, anlayış görmek, kendisini mutlu kılacak canlı bir karşı oyun beklemek, bu oyunu bir sihirbaz gibi var etmek, işte onun sanatı ve görevi buydu. Kendisiyle yaptığım ilk dansta bunu sezmiş, dâhice denecek hayli geliştirilmiş büyüleyici bir şehvetin kokusunu almış, onun tarafından büyülenmiştim...

En başta şunu öğrendim ki bu küçük oyuncaklar, bu fantezi ve lüks eşyalar sadece bir değer taşımayan zevksiz şeyler, para canlısı üretici ve satıcıların buluşları olmaktan çok, hoşa giden, birbirinden değişik, güzel nesnelerdi; pudra ve parfümden dans ayakkabısına, parmağa takılacak yüzükten sigara kutusuna, kemer tokasından el çantasına kadar hepsi de tek bir amaç güderek sevgiye hizmet eden, duyuları incelten, ölü çevreye canlılık getiren, sihirli bir şekilde insanı yeni sevi organlarıyla donatan nesnelerin oluşturduğu küçük, daha doğrusu büyük bir dünyaydı. Bir el çantası el çantası değildi sadece, bir para cüzdanı para cüzdanı değil, çiçekler çiçek, yelpaze yelpaze değildi; hepsi de sevginin, büyüselliğin, uyarıcılığın malzemesiydi, elçiydi hepsi, karaborsacıydı, silahtı, savaş çığlığıydı.

Ancak içereceği bölümler ve çelişkilerdir ki bir yaşamı zenginleştirip geliştirir. Esriklik bilinmedi mi mantık ne anlam taşır, ayıklık ne anlam taşır? Ardında ölüm dikilmedi mi duyusal hazların, karşıt cinsiyetler arasında o ezeli ve ebedi ölümcül düşmanlık olmadı mı sevginin ne anlamı kalır?

Kanımca insan hayatı benim kuşakta içgüdüsel yaşamın kısıtlanıp engellenmesindekinden daha çok bunun tersi bir yolun izlenmesiyle ziyan edilmiştir. Bu yüzdendir ki kitaplarımın bazısında bu baskılanmış içgüdüsel yaşamın avukatlığına ve yardımcılığına soyundum ama bilge kişiler ve dinler tarafından yöneltilen yüce istek ve beklentilerden de saygımı hiç eksik etmedim. Zaten faturayı doğamıza ödeterek, salt us adamı olmak gibi bir amacımız yoktur. Öte yandan faturayı iyiliğe, sevgiye ve insanlığa ödeterek keyfimizin istediği gibi çılgınca bir yaşam sürmeyi de amaçlıyor değiliz. Bizlere düşen, doğamızın ve usumuzun bize yönelttiği istekler arasında izleyeceğimiz yolu arayıp bulmaktır. Ne var ki katı bir orta yol olmayacaktır bu, özgürlük ve bağımlılığın nefes alıp nefes vermek gibi birbiriyle yer değiştirdiği, herkesin kendine özgü ve esnek bir yol niteliği taşıyacaktır.

*Anneye Giden Yol**

Bazen bir güzel koku gelir bozdan
Bir saat dolu uhrevi mutluluk,
Sanki çiçeksi bir kadın adından
Dagmar, Eva, Lise, Adelheid.
Bazen beyaz bir şimşek çakar
Kız teni yen arasından,
Aşk bakışı kısık göz ucundan.
Kısa sevinçlerin hoş anları.
Ve kısa olduğunu bilsem de,
İstem doluyum haz almaya,
Aşk bakışları gönderir ve yalımlanırım
İnceden her kadın göğsünde.

* Çeviren: Yüksel Pazarkaya

Böyle çocuk oldum şimdi ben,
Küçük sevinçlerin kaçamağında
Tutkuyla koşan ve her yerde gizlice
Anne kokusu ve anne göğsü arayan.
Hoş geldiniz kısa süren sevgi ateşleri,
Öpüldünüz ey gözler, kahverengi ve mavi,
Ele geçirme oyunu, renkli serüven,
Hoş geldin, ebedi anne kadın!
Seni sevmek, bilirim, ölümdür,
İvedi yanıp söndü pervane düşüm.
Karanlıkta mahvolmaya salma beni,
Anne bırak yalımlarda öleyim.

Siz on sekiz yaşındasınız... Sevgiye ilişkin düşleriniz, sevgiye ilişkin istekleriniz olmalı. Belki de bunlardan korkan birisiniz. Ama korkmayın! Bunlar sizin sahip olduğunuz şeylerin en iyileridir. Bana inanabilirsiniz! Sizin yaşınızdayken sevgi konusundaki düşlerime zorbaca davrandığım için ne çok şey kaybetmişimdir. Bundan kaçınmak gerekiyor... Ruhumuzun arzuladığı hiçbir şeyden korkmamalı, hiçbir şeye yasak gözüyle bakmamalıdır... İnsan içgüdüsel isteklerine ve kendisini ayartmaya yönelik arzularına saygı ve sevgiyle yaklaşabilir. O zaman taşıdıkları anlamı açığa vurur bunlar, her birinin de içerdiği bir anlam vardır.

Sevginin Sanata Dönüştürülmesi

Ben de kadına Goldmund gibi naif-şehevi bir ilgi duyuyorum ve ben de onun gibi önüme hangi kadın çıkarsa severdim; ne var ki hemcinsim olan bir varlığın, yani kadının ruhu karşısında doğuştan gelen ve daha sonra eğitimden geçirilen saygım ve aynı şekilde kendimi hiç düşünmeden duyguların eline teslim etmeye karşı eğitim yoluyla içime yerleştirilmiş korku beni dizginliyor bu konuda...

Goldmund'un ve onun gibi benim, kadınlar karşısında nasıl arzuya değer ya da sadece ortalama bir davranış düzeyine hiçbir vakit ulaşamadığımızı ve böylece bir performans gösteremediğimizi, Goldmund'un kadınlarla doğrudan ilişkisinde şehevi bir hazzın ve biraz bir nezaketin üzerine çıkamadığını ben de sizin gibi görüyorum. Kadından alınan şehevi haz, Goldmund'u kadına ruhsal bakımdan sahip olmaya ya da erkek ve kadını değerli kişilikler aşamasına yükseltecek bir ilişkiye götürecek yol olmaktan uzaktır. Goldmund, sevginin yüceltilmesinin ancak sanatta üstesinden gelir, ancak dolaylı bir yoldan, ancak yerdeşi bir ürün üzerinde başarır bunu. Ben de aynı yolu izlediğimi itiraf edeyim. Doğrusu yaşamın hatırı için yaşamak, kadının hatırı için de sevmek istemem, bu konuda sanat üzerinden geçecek dolambaçlı bir yolu izlemeyi, sanatçının tek başına ve acayip düşünceler içinde duyumsadığı zevki gereksinirim, ancak bu oldu mu yaşamaya rıza gösterir, hatta ona katlanabilirim. Bunun sağlıksız, asla ideal denemeyecek, asla örnek oluşturamayacak bir yaşam biçimi ve insan tipi anlamına geldiğinin kuşkusuz bilincindeyim. Ama bu *benim* tarzımdır işte, benim tek anladığım tarz, dile getirmeye, kendisinden yola koyularak yaşamı yorumlamaya çalışabileceğim biricik tarzdır.

Bildiklerine bir şey katmadan, yaşantıları üzerinde bir tutarlılıkla enine boyuna düşünmeden Goldmund'un sürekli kadınlara koşması, benim için bir arının dönüp dolaşıp çiçeklere uçup git-

mesine, aynı karanlık çekici gücün peşine takılıp çiçeklerden bir damla özsuyu almasına, çiçeklerle ilişkisini asla derinleştirip içselleştireyim dememesine, buna karşılık yuvasında çiçekleri hemen unutarak balını yapmasına benzer. Arıyı bu balı yapmaya götüren de soylu ve çok bilinçli güçler değildir, yaşamının ele geçiremediği anlamı bunu kendisinden istediği için, ayrıca kovanın geleceği ve arı soyunun varlığını sürdürmeyi kendisinden beklediği için bu balı yapar arı, şu ya da bu şekilde hizmet etmesi ve kendini hizmete adaması gerektiğinden yapar. Dolayısıyla Goldmund kadına hizmet etmez, sevgisinin ruhsallaştırılmasına çalışmaz, doğanın kendisi için alabildiğine etkili bir kaynağı olarak gördüğü kadından yaşantı damlalarını, haz ve elem damlalarını içer, bu damlalardan zamanı gelince de ürünlerini yaratacak, balını yapacaktır.

Örneğin Sokrates onun gibi davranmazdı. Ama örneğin Mozart gibi bir insan Goldmund'u pek anımsatır bana. Benim için Mozart'sız bir dünya, Sokrates'siz bir dünyadan çok daha yoksul nitelik taşırdı. Ne var ki, sanıyorum Bach da, Händel de, Tiziano da Mozart'tan apayrı kişiliklere sahip olmalarına karşın kendi tiplerinin, yani arılıklarının yasasına uygun davranmıştır. İçlerinden hiçbiri belki asla bilinçli nitelik kazanamayan bal yapmanın anlamına sessiz sedasız inanmaksızın, dolmaları arı mutluluğunu ve yazgısını oluşturacak peteklere yaşantılarının özünü sürekli yerleştirmekle geçecek hayatın anlamlılığına inanmadan yaşama katlanamazdı.

*Gizemli**

Birçok kadın, severse, ele verir
Şehvet anında sırrını bize,
Dereriz o sırrı ve biliriz yaşamını bir bir.
Zira sevgi yanıltsa bile,
Şehvet aldatıyor olsa da;
Yalan olmaz iki kişi birleşince.

* Çeviren: Yüksel Pazarkaya

Sen benimle kutsallığı kutladın,
Ve şehvet sende aşkla birdi,
Yine de sır perdeni bana açmadın.
Varlığının ürkek bilmecesini
Bana hiç çözmedin ve sevgide güvenmedin,
Hep bir sır kaldın benim için.

Sonra birden benden bıkıp gittin,
Ve bana son bir defa acı verdin.
Benden bir parça hâlâ sende kaldı tutsak,
Ve uzaktan narin endamını yürürken görünce,
Yabancı güzel kadına vurulurum,
Sanki hiç çift olmamışız gibi.

Sevebilen Mutludur

İhtiyarladıkça, hayattan aldığım küçük hazlar giderek yavanlaşıp eski tadını yitirdikçe, mutlulukların pınarını ve yaşamın kaynağını nerede aramam gerektiğini daha iyi anlıyorum. Sevilmenin hiçbir şey, sevmenin ise her şey olduğunu öğrendim. Varlığımızı değerli ve keyifli kılanın bizim duygularımızdan başka şey sayılamayacağını giderek kavradığımı sanıyorum. "Mutluluk" denebilecek bir şeye yeryüzünün neresinde rastlasam, bakıyorum duygulardan oluşuyor. Para hiçbir şeydi, güç ve kudret hiçbir şey. Her ikisini de elinde bulunduran ama sefalet içinde yaşayan pek çok kişi vardı. Güzellik hiçbir şeydi; güzel erkek ve kadınlar görüyordum, tüm güzelliklerine karşın sefil durumdaydılar. Sağlığın da fazla bir ağırlığı yoktu; herkes kendini ne kadar sağlıklı hissediyorsa o kadar sağlıklıydı; bazı hasta kişiler vardı, ölmelerinden çok kısa süre öncesine kadar yaşam kıvancıyla ışıl ışıl parıldıyordu gözlerinin içi; bazı sağlıklı kişiler de acı çekmekten korktukları için sararıp soluyorlardı. Ama mutluluk insanların güçlü duygulara sahip oldukları, bu duygular için yaşadıkları, onları içlerinden kovup uzaklaştırmadıkları, zorbaca davranmayarak onları bakıp büyüttükleri ve bunun hazzını tattıkları her yerde vardı. Güzellik onu elinde bulundurana değil, onu sevip ona tapanlara mutluluk bağışlıyordu.

Görünürde duygular çeşitli, ama temelde birdi hepsi. Bütün duygular istek olarak ya da bir başka türlü nitelenebilir. Ben sevgi diyorum. Mutluluk sevgidir, başka şey değil. Sevebilen mutludur. Ruhumuzun kendi kendisini duyumsayıp yaşadığının bilincine vardığı her devinim sevgidir. Yani çok sevebilen kişi mutludur. Ne var ki sevmek ve arzulamak aynı şey değildir. Sevgi bilgeleşmiş arzudur; sevgi sevdiği şeyi ele geçirmeyi amaçlamaz, yalnızca sevmek ister onu. Bu yüzdendir ki dünyada sevgisini bir düşünce ağı içinde bir beşik gibi sallayıp büyüten, boyuna, boyuna yeniden dünyayı sevgi ağıyla çepeçevre ören filozof da mutludur. Ama ben filozof değilim.

Ne var ki ahlak ve erdem alanında da benim için mutluluk ele geçirilecek gibi değildi. Beni mutlu kılacak erdemin ancak kendi içimde varlığını hissettiğim ve besleyip büyüttüğüm erdem olduğunu bildiğim için, rastgele yabancı bir erdemi nasıl olur da kendime mal etmeye çalışabilirdim. Ama görüyordum ki, seveceksin buyruğu ister İsa, ister Goethe tarafından el üstünde tutulsun, dünya tarafından büsbütün yanlış anlaşılmaktaydı. Asla bir buyruk yoktu ortada. Asla buyruklar diye bir şey yoktur. Buyruklar bilenlerin bilmeyenlere varlığından haber verdiği, bilmeyenlerin onları kavrayıp duyumsadığı doğrulardır. Buyruklar yanlış anlaşılmış doğrulardan başka şeyler değildir. Bütün bilgeliklerin temeli, mutluluğun ancak sevgi yoluyla ele geçirilebileceğidir. "Hemcinsini sev" dersem, bir kez bununla yanlış bir öğretiyi dile getiririm. Belki "Hemcinsini nasıl seviyorsan, kendini de öyle sev" demem çok daha yerinde olurdu. Kim bilir, belki temel yanlışımız her vakit en yakınımızdan işe koyulmamızdır...

Bir kez kesin olan bir şey varsa, en içsel varlığımız mutluluğu arzulamakta, dışımızdaki dünyayla rahatlatıcı bir uyumu arzulamaktadır. Herhangi bir nesneyle sevgiden başka türlü bir ilişki kurduğumuz an bu uyum bozulur. Sevme yükümlülüğü diye bir şey yoktur, sadece mutlu olma yükümlülüğü vardır. Dünyadaki varlığımızın tek amacı da budur. Ve yükümlülüklerle, ahlak kurallarıyla ve buyruklarla insanlar seyrek durumda mutlu kılabilirler birbirlerini, çünkü bunlarla kendilerini mutlu kılmaları olanaksızdır, insan "iyi" olabiliyorsa, sadece mutlu olması durumunda başarabildiği bir şeydir bu. Kendi içinde bir uyumu sağlayabilmişse iyi olabilir. Severse yani.

Ve dünyadaki mutsuzluğun, benim kendimdeki mutsuzluğun kaynağı da sevgide tekleyen bir tarafın varlığıdır. Buradan yola koyulduğumda, İncil'deki sözlerin benim için ansızın bir doğruluk ve derinlik kazandığını görüyorum. "Çocuklar gibi olmadınız mı" – ya da "Cennet bizim kendi içimizdedir."

Öğreti işte budur, dünyadaki biricik öğreti. İsa bunu dile getirmiş, Buda dile getirmiştir. Hegel dile getirmiş, her biri kendi teolojisine uygun olarak açığa vurmuştur bunu. Herkes için tek önemli şey, kendi iç dünyasıdır, kendi ruhu, kendi sevme yeteneğidir. Sevme yeteneğimizde bir bozukluk yoksa, ister mısır ekmeği

yesin insan, ister pasta, ister çapaçul giysiler içinde dolaşsın, ister mücevherlerle bezenmiş elbiseler geçirsin sırtına, dünya ruhuyla katıksız bir uyum içinde bulunacak, herhangi bir aksaklık, bir düzensizlik söz konusu olmayacaktır.

İnsan, hiçbir şeyi kendini sevdiği kadar sevemez. İnsan, hiçbir şeyden kendi kendisinden korktuğu kadar korkmaz. Böylece diğer mitolojilerle, buyruklarla ve ilkellerin dinleriyle aynı zamanda o tuhaf aktarım sistemi ve yapay sistem doğup çıkmıştır; öyle bir sistem ki buna göre tek insanın kendi kendini sevmesi, yaşamı ayakta tutan bu sevgi yasaklanmış, gizlenip saklanmaya çalışılmış, maskelenmesi gerekmiştir; bir başkasını sevmeye kendi kendini sevmeden daha olumlu, daha etik ve daha soylu bir davranış gözüyle bakılmıştır. Özsevgisi bir kez insanın içindeki temel içgüdüyü oluşturduğundan, bunun yanında hemcins sevgisi asla doğru dürüst gelişmeyip maskelenmiş, yüceltilmiş, karşılıklılık ilkesine dayanan stilize bir özsevgisi icat edilmiştir. Böylece aile, soy sop, köy, dinsel cemaat, halk, ulus kutsal nesnelere dönüşmüştür... Kendi iyiliği için en ufak bir ahlak kuralını çiğnemesi yasaklanan insanın toplum uğruna, halk uğruna, vatan uğruna en korkunç eylemler de içinde olmak üzere her şeyi yapmasına izin verilmiş, normalde aforozlanan her eylem burada görece duruma sokulup kahramanlık konusu yapılmıştır. İnsanlık şimdiye kadar ancak bu noktaya kadar gelebilmiştir. Belki toplumların taptıkları putlar zamanla yıkılacak, yeni keşfedilip bütün insanlığı kucaklayacak sevgide belki o çok eski öğreti yeniden boy gösterecektir.

Bu tür bilgiler yavaş yavaş edinilir, helezon şeklinde bir yol izlenerek ulaşılır bu bilgilere. Söz konusu bilgiler ele geçirildi mi, sanılır ki bir çırpıda, hemencecik kavuşulmuştur bunlara. Ama bilgi yaşam demek değildir. Yaşama giden yoldur ancak; bazı kişiler dünya durdukça bu yolu geride bırakıp ileriye geçemez.

*İnleyen Rüzgâr**

Geceleyin inleyen rüzgâr gibi
Şiddetle sana esiyor arzum,
Uyandırmış bütün özlemleri –
Ah sen, sayrı eden beni.
Benim hakkımda ne biliyorsun!
Sessiz söndürüyorum geç ışığımı,
Ateşli saatlerin nöbeti için,
Gece senin çehren tıpkı,
Ve rüzgâr söyler aşkı,
Unutulmaz gülüşünle senin!

Duygu ve duygusallıkları aşağılayıp nefret etmem onlardan, kendime hep sorarım: Bizi yaşatan nedir aslında? Yaşadığımızı duygularımızdan değilse başka nereden anlarız? Bende bir duygu uyandırmadıktan, ruhumda hiçbir kıpırtıya yol açmadıktan sonra cüzdanım kabarıkmış, bankadaki hesabımda yüklü bir para varmış, mum gibi ütülü pantolonlar giyiyormuşum, yanımda güzel güzel kızlar bulunuyormuş, neye yarar? Hayır, başkalarındaki duygusallıklardan her ne kadar nefret edersem de, kendiminkileri severim, hatta biraz şımartırım onları. Duygu, ruhsal titreşimlerdeki incelik ve kolay uyarılabilirlik; bunlar doğarken yanımda getirdiğim azıklardır, bunlarla geçimimi sağlamak zorundayım. Elimde kas gücünden başka şey bulunmasaydı da bir güreşçi ya da boksör olsaydım, kimse benden kas gücüne fazla değer taşımayan bir nesne gözüyle bakmamı isteyemezdi. Kafadan hesap konusunda güçlü olsaydım da bir büronun yönetimini üstlenseydim, kimse kafadan hesap yeteneğini aşağılık bir nesne görüp küçümsememi bekleyemezdi benden. Gelgelelim, son zamanlarda yazardan beklenen (hatta bazı genç yazarlar kendi kendilerinden bekliyor bunu), özellikle yazarı yazar yapan özelliklere, ruhun uyarılabilirliğine, bir başkasına gönül verme yeteneğine sırt çevirmesi, sevme, yanıp tutuşma, kendini feda etme ve duygular dünyasında

* Çeviren: Yüksel Pazarkaya

işitilmedik ve olağan dışı olayları yaşama gücüne nefretle bakıp bunlardan utanç duyması ve "duygusal" diye nitelenen her şeyden kendini uzak tutmasıdır. Eh, yapan yapsın bunu, ben yokum; benim duygularım benim için dünyanın tüm yiğitliklerinden daha cana yakındır; bu duygulardır ki savaş yıllarında o gözü pek kişilerin duygusallıklarına katılıp savaşa hayranlıkla kucak açmaktan esirgemiş, korumuştur beni.

Dünyanın içyüzünü görmek, dünyayı açıklamak ve onu aşağılamak büyük düşünürlerin işi olabilir. Ama benim için tek önemli şey varsa dünyayı sevebilmek, onu aşağılamamak, kendimden nefret etmemek, dünyaya, kendime ve bütün yaratıklara sevgiyle, hayranlıkla ve saygıyla bakabilmektir.

Sanatta nasılsa sevgide de öyledir. Yalnızca en büyük olanı sevebilen, en küçük olana sevgi ateşiyle kucak açabilenden daha yoksul ve daha değersiz biridir.

Sevgide de tuhaf bir durum söz konusudur, sanatta da öyle. Tümüyle eğitimin, tümüyle zekânın, tümüyle eleştirinin yapamadığı şeyi yapar sevgi, alabildiğine uzak nesneleri birbirine bağlar, en yeni ve en eski olanı yan yana getirir. Her şeyle kendisi arasında ilişki kurarak zamanı yenilgiye uğratır. Yalnızca sevgidir ki güven verir insana; yalnızca sevgidir ki haklıdır, haklı olmak peşinde koşmaz çünkü.

Genel olarak zamanımıza ne kadar az inanır, insanlığın ne kadar çok bozulduğunu, ne kadar kuruyup kavrulduğunu görür gibi olursam, bu çöküşün karşısına o kadar az devrimi çıkarıyorum, sevginin büyüsüne inancım o ölçüde artıyor. Bir konuda susmak bile bir şeydir nihayet. İnsanlara ve kurumlara düşmanlık içermeyen bir gülümsemeyle gülümsemek, dünyadaki sevgi eksikliğini kişisel alanda küçük nesnelere gösterilecek bir sevgi çokluğuyla yok etmeye çalışmak, dolayısıyla daha büyük bir sadakatle işe

sarılmak, daha büyük bir sabır göstermek, alay ve eleştiriye başvuran ucuz intikam duygularından el çekmek, bunun için izlenecek küçük yollardır.

Dünyayı ve yaşamı sevmek, insanı acılar içinde yaşatsa da bunu yapmak, her güneş ışınına şükranla kucak açmak ve acı çekerken bile gülümsemeye tümüyle sırt çevirmemek, gerçek her edebi yapıtın bu öğretisi asla eskimez ve günümüzde her zamankinden daha gerekli, şükrana daha layıktır.

*Bilinç**

Tanrısal ve sonsuzdur anlak,
Sureti ve aletiyiz biz Onun,
Ona karşı gider yolumuz: Onun gibi olmak,
En içten özlemimiz, onun ışığında aydınlanmak,
Ama balçıktan ve fani yaratıldık biz.
Ağır yük biz yaratıkların sırtında.
Sevecen ve anaç sıcak sarar bizi gerçi doğa,
Emer bizi toprak, yatırır beşik ve mezar;
Yine de kavuşturmaz doğa bizi huzura,
Onun anaç büyüsünü deler oysa
Ölümsüz anlağın kıvılcımı
Babaca, adam eder çocuğu,
Siler masumiyeti ve uyarır bizde mücadeleyi ve vicdanı.

Böyle ana ile baba arasında,
Böyle ten ile tin arasında

Tereddütte yaradanın kırılgan çocuğu,
Titrek can insan, acıya ehil
Başka bir yaratığın olmadığı kadar, ve ehil en yüceye:
İnançlı ve umutlu sevgiye.

* Çeviren: Yüksel Pazarkaya

Zordur yolu, gıdası günah ve ölüm,
Çokça şaşırır yolunu karanlığa, sıkça der
Daha iyi hiç yaratılmamış olmak.
Sonsuzca ama parlar üstünde özlemi,
Onun ereği: ışık ve anlak,
Ve duyumsarız: onu, tehlikedekini
Sever Ebedi olan özel bir sevgiyle.

Bu yüzden biz şaşkın kardeşler için
Sevgi mümkündür bölünsek bile,
Yargılamak ve kin değil,
Sabırla sevgi,
Severek katlanmak
Yaklaştırır bizi kutsal hedefe.

Bu gibi sorun ve yakınmalarda içine düşülen hata, belki de kendimizin, kendi özverimizle kendi içimizde ele geçirebileceğimiz bir şeyin dışarıdan bize armağan olarak verilmesini beklememizdir. İsteriz ki yaşam anlam taşısın ama yaşam ancak bizim kendisine verebileceğimiz kadar bir anlam taşır. Bunun tam olarak üstesinden gelinemediği içindir ki sorun, dinler ve felsefelerde insanların içini rahatlatacak gibi çözümlenmeye çalışılmıştır.

Bu çözümlerin hepsi de aynı kapıya çıkar: Yaşama anlam kazandıracak tek şey varsa, o da sevgidir. Şöyle ki: Biz ne kadar sevebilir, ne kadar özveride bulunma gücünü gösterebilirsek, yaşamımız o ölçüde anlam kazanır... Doğa içinden yürür gider, kendinize teselli arar ve doğanın size karşı öylesine "pasif ve ilgisiz" oluşundan düş kırıklığına uğrarsınız. Peki ama siz ne kadar ilgi gösterdiniz doğaya? Onun da işinin kolay olmadığını, böcekten tutun da ağaca kadar her canlının savaşması, çalışması, acı çekmesi, yoksunluklara katlanması gerektiğini, her canlının savaşımlar ve özverilerle bütün'e uyum sağlamak ve bütün'ün yasalarına boyun eğmek zorunda olduğunu ne gördünüz ne de duyumsadınız. Doğanın sizin karşınızda yaptığı gibi siz de onun karşısında ilgisiz ve sevgisiz bir tutum sergilediniz. Sorun da burada işte. İlgili konuda daha fazla bir şey söylemek istemiyorum, bunun üzerinde siz kendiniz kafa yormalısınız.

Bütün çağlardaki yaşam bilgeliğinin ilginç, öte yandan basit bir gizidir: Ne kadar küçük olursa olsun bencillikten uzak her özveri, her ilgi, her sevgi bizi zenginleştirir, oysa mal mülk ve iktidar sahibi olmaya yönelik her çaba içimizdeki güçleri yağmalar ve bizi yoksulluğa sürükler. Bunu Hintliler bilmiş ve başkalarına öğretmiştir; daha sonra bilge Yunanlılar, ardından da İsa ve o günden bu yana da binlerce bilge kişi ve yazar aynı yolu izlemiştir. Bunların eserleri zamana yenik düşmezken, dönemlerindeki devletler ve krallar yıkılıp gitmiş, geçmişe karışmıştır. İster İsa'nın yanında yer alalım ister Platon'un, ister Schiller'in tarafını tutalım ister Spinoza'nın, ne mal mülkün ne iktidarın ne de bilginin insanı mutlu kılacağı, bunu yalnızca sevginin başarabileceği hepsinde de en son bilgelik olarak karşımıza çıkar. Bencillikten uzak her davranış, sevgi uğrunda her özveri bir elden çıkarma, kendi kendini yağmalama gibi görünse de, gerçekte bir zenginleşme ve büyümedir, insanı ilerilere götüren, yukarılara çıkaran biricik yoldur. Eski bir şarkıdır bu ama ben ne iyi bir şarkıcı ne de iyi bir vaizim. Ancak, doğrular eskimez, ister bir çölde vaaz edilsin ister bir şiirde dile getirilsin isterse bir gazetede yer alsın, her zaman ve her yerde doğrular olarak kalır.

İncil'deki sözlere buyruk gözüyle değil de olağanüstü derin bir bilgeliğin dışavurumları olarak bakıldı mı, şimdiye dek ağızdan çıkmış en bilge söz, tüm yaşam sanatının ve mutluluk öğretisinin kısa özeti, "Hemcinsini kendin gibi sev" sözü olacaktır; zaten Tevrat'ta da yer alan bir sözdür bu. İnsan hemcinsini kendisinden daha az mı sevebiliyor, o zaman bencil biridir, açgözlüdür, kapitalisttir, burjuvadır, para ve güç toplayabilir kendisinde ama gönlünde sevinçlere pek yer yoktur, ruhun o alabildiğine seçkin ve nefis hazlarının kapısı kendisine kapalıdır. Ya da diyelim hemcinsini kendisinden daha çok sevebiliyor, o zaman acınacak biridir, aşağılık duygusuyla, her şeyi sevme isteğiyle dolup taşar içi, öte yandan kendi kendisine el altından düşmanlık besler, eza ve cefa eder kendisine, bir cehennemde yaşar ve bu cehennemin

ateşini her geçen gün kendi eliyle tutuşturur. Buna karşılık dengeli sevgi, sağda solda borçlu duruma düşmeden sevebilme, kendi kendisine karşı duyulan, hiç kimseden çalınmamış sevgi, kendi ben'inin hakkını yemeden ve kendi ben'i üzerinde zor kullanmadan başkasına duyulan sevgi! Tüm mutlulukların, tüm esenliklerin gizi "Hemcinsini sev!" sözünde yatıyor. İstendi mi, bu sözün Hint yönüne çevrilebilir yüzü ve şöyle denebilir: Hemcinsini sev, çünkü o sensin! Yani "*tat twam asi*"nin Hıristiyan dilindeki karşılığı. Tanrım, tüm bilgelikler öylesine sade ki! Ve o kadar uzun zamandan beri, o kadar titizlikle ve kuşkuya yer vermeyecek gibi açığa vurulmuş ve dile getirilmiştir ki! Neden ancak zaman zaman sahip çıkabiliyoruz bu bilgeliğe? Neden ancak iyi günlerimizde yapabiliyoruz bunu? Neden hep bizim değil bu bilgelik?

Sevgi yolunda bu kadar zor yürünebilmesinin nedeni, dünyada sevgiye pek fazla inanılmaması, her yerde sevginin bir güvensizliğe toslamasıdır.

Dünya adaletsizlik hastalığına tutulmuş durumda, evet. Ama bundan daha çok sevgi, insanlık ve kardeşlik duygusu eksikliğinden hasta. Binlerce kişinin silah taşıyarak bir arada yürümesiyle beslenen bir kardeşlik duygusunu ne askeri ne de devrimci biçimiyle kabullenemem.

*Savaşın Dördüncü Yılında**

Akşam soğuk ve hüzünlüyse de
Ve hışırdıyorsa da yağmur,
Söylüyorum şarkımı bu demde,
Bilmiyorum, kim kulak verir.

Savaş ve korku içinde boğuluyorsa da dünya,
Kimi yerde
Devam ediyor, kimse görmese bile,
Sevgi için için yanmaya.

Bir insanın kendisinden çok şey istemesini anlıyor ve onaylıyorum. Ama bu isteği başkaları üzerine de yayar, yaşamını iyi uğruna sürdürülecek bir "savaşa" dönüştürürse, bu konuda bir yargı vermekten kaçınırım çünkü savaşa, eyleme, muhalefete şuncacık değer vermeyen biriyim; dünyayı değiştirmeye yönelik her girişimin sonunda savaşa ve şiddete yol açacağını bildiğimi sanıyorum, bu yüzden hiçbir muhalefet cephesinde yer alamam çünkü bunun beraberinde getireceği sonuçları onaylamam düşünülemez. Yeryüzünün haksızlık ve kötülük hastalığından kurtarılabileceğini olası görmüyorum. Bizim değiştirebileceğimiz ve değiştirmemiz gereken bir şey varsa kendimizdir, bizim sabırsızlığımız, bizim bencilliğimiz (düşünsel bencillik de içindedir bunun), bizim alınganlığımız, sevgi ve hoşgörü eksikliğimizdir. Bunun dışında dünyayı değiştirmeye yönelik her girişimi, ne kadar iyi niyetle yola koyulursa koyulsun, yararsız buluyorum.

Yumuşak güçlüdür sertten.
Su güçlüdür kayadan.
Sevgi güçlüdür şiddetten.

* Çeviren: Yüksel Pazarkaya

*Barışa Doğru**
(Basel Radyosu'nun ateşkes kutlaması için)

Kin düşünden ve kan bürümüşken
Uyanarak, hâlâ kör ve sağır
Şimşeklerden ve öldürücü gürültüsünden savaşın,
Bütün korkunçluğa alışmış,
Bırakıyorlar silahları,
Günlük korkunç işlerini
Yorgun savaşçılar.
"Barış" sesi yükseliyor
Sanki bir masaldan, çocuk düşlerinden.
"Barış." Ve sevinemiyor
Yürek, ona gözyaşları daha yakın.

Zavallı insanlarız biz,
İyiye de kötüye de yatkın,
Hayvan ve Tanrı! Nasıl da batırıyor acı,
Batırıyor utanç bugün bizi yerin dibine!

Ama umuyoruz. Ve göğsümüzde
Yaşıyor akkor sezgisi
Tansıklarıyla sevginin.
Kardeşler! Önümüz cana,
Önümüz sevgi sılasına dönüş
Ve bütün yitirilmiş
Cennetlerin kapısı açık.

İsteyin! Ümit edin! Sevin!
Ve yeryüzü yeniden sizin.

Kötülük, sevginin elvermediği yerde baş gösterir her zaman.

* Çeviren: Yüksel Pazarkaya

Hayal gücü ve özdeşleşme yeteneği, sevginin dışavurum biçimlerinden başka şeyler değildir.

Okurlara salık vermek istediğim bir şey varsa, şudur: Güçsüzler de işe yaramayanlar da içinde olmak üzere insanları sevmek, ama onları yargılamamak.

Başkaları sizin hoşlandığınız bir kitabı ya da bir sanat yapıtını yadsıyorsa buna karşı koymak ya da kitabı savunmaya kalkmak yararsız bir çabadır. İnsan sevgisine sahip çıkıp onu açığa vurmalıdır elbet, ama sevginin nesnesi üzerinde tartışmamalıdır. Yazarların kitaplarının ne açıklanmaya ne de savunulmaya gereksinimi vardır, alabildiğine sabırlıdır onlar ve bekleyebilirler. Bir değer taşıyorlarsa yaşamlarını sürdürürler.

Ölümün çağrısı sevginin çağrısıdır aynı zamanda. Yeter ki kabullenelim onu, yaşamın ve değişimin büyük ve ezeli biçimlerinden biri olarak görelim yeter ki, ölüm tatlılaşır.

Yayıncının notu

Bu kitapta yer alan "Çok Geç", "Elisabeth" (Behçet Necatigil ile birlikte), "Böyle Döner Yıldızlar", "Yalım", "Bir Kadına", "Mon rêve familier", "Ufukta Şimşek", "Seven Kişi", "Cennet Düşü", "Sevgi", "Baştan Çıkaran", "Karanfil", "Anneye Giden Yol", "Gizemli", "İnleyen Rüzgâr", "Bilinç", "Savaşın Dördüncü Yılında", "Barışa Doğru" adlı şiirlerin çevirisi Yüksel Pazarkaya, "Kasırga" öyküsünün çevirisi Behçet Necatigil tarafından yapılmıştır; bu şiirler ve öykü dışındaki bütün metin ve şiir çevirileri Kâmuran Şipal'e aittir.

Aşağıda belirtilen alıntılar ve metinler Can Yayınları'nın izniyle yayımlanmıştır:

s. 11 alıntı: *Peter Camenzind*[1]
s. 40 alıntı: *Demian*[2]
s. 41 "Kasırga" (çev. Behçet Necatigil): *Gençlik Güzel Şey*[3]
s. 56 alıntı: *Peter Camenzind*
s. 67 "Her Şey Güzelliği Ölçüsünde Yabancılaşıyordu Bana": *Peter Camenzind*
s. 81 "Anımsamalar": "Güz Mevsiminde Yaya Bir Gezi" öyküsünden: *Gençlik Güzel Şey*
s. 89 alıntı: *Peter Camenzind*
s. 106 "Iris": *Masallar*[4]
s. 129 "Biri Vardı Seven...": *Demian*
s. 141 "Piktor'un Değişimleri": *Masallar*
s. 173 alıntı: *Siddhartha*[5]
s. 177 alıntı: *Kaplıcada Bir Konuk*[6]
s. 178 alıntı: *Siddhartha*

---

1 *Peter Camenzind*, çev. Kâmuran Şipal, Can Yayınları, 1. Baskı: 2003
2 *Demian*, çev. Kâmuran Şipal, Can Yayınları, 1. Baskı: 2003
3 *Gençlik Güzel Şey*, çev. Behçet Necatigil – Kâmuran Şipal, Can Yayınları, 1. Baskı: 2012
4 *Masallar*, çev. İris Kantemir, Can Yayınları, 1. Baskı: 1994
5 *Siddhartha*, çev. Kâmuran Şipal, Can Yayınları, 1. Baskı: 2002
6 *Kaplıcada Bir Konuk*, çev. Kâmuran Şipal, Can Yayınları, 1. Baskı: 2003

Kaynakça

s. 7 "Buz Üzerinde" / "Auf dem Eise": yakl. 1900, H. Hesse, *Die Kunst des Müßiggangs*, Frankfurt am Main 1973, s. 112.

s. 10 "Çok Geç" / "Zu Spät": yazılış tarihi: 1909, H. Hesse, *Die Gedichte* [Şiirler], Frankfurt am Main, 1977.

s. 11 alıntı: H. Hesse, *Der Steppenwolf* (1927), WA [Werkausgabe] 7 [Bütün Eserleri, Cilt 7] s. 358.
alıntı: *Peter Camenzind* (1904), WA I [Bütün Eserleri, Cilt 1], s. 400.
alıntı: yayımlanmamış mektup ve *Gertrud* (1910) [Gertrud, YKY, 2003, çev. Kâmuran Şipal], WA 3 [Bütün Eserleri, Cilt 3], s. 86.
alıntı: "Der Weg der Liebe", WA 10 [Bütün Eserleri, Cilt 10], s. 448.

s. 12 "Hans Dierlamm'ın Çıraklık Dönemi" / "Hans Dierlamms Lehrzeit": ilk baskı: 1909, H. Hesse, *Gesammelte Erzählungen* [Toplu Öyküler], Frankfurt am Main, 1977.

s. 40 alıntı: H. Hesse, *Gesammelte Briefe* [Toplu Mektuplar], Cilt 1, s. 105, yayımlanmamış mektup; bir dörtlük, *Die Gedichte* [Şiirler]; alıntı, H. Hesse, *Demian* (1919), WA 5 [Bütün Eserleri, Cilt 5], s. 147.

s. 41 "Kasırga" / "Der Zyklon": ilk baskı: 1913, *Gesammelte Erzählungen* [Toplu Öyküler], *age.*

s. 56 alıntı: *Peter Camenzind*, WA 1 [Bütün Eserleri, Cilt 1], s. 448. "Kadınları Seviyorum": *Die Gedichte* [Şiirler], *age.*

s. 57 "O Yaz Akşamında" / "An jenem Sommerabend": "Fragment aus der Jugendzeit", yazılış tarihi 1907, *Gesammelte Erzählungen* [Toplu Öyküler], *age.*

s. 66 "Elisabeth": yazılış tarihi 1900, *Die Gedichte* [Şiirler], *age.*

s. 67 "Her Şey Güzelliği Ölçüsünde Yabancılaşıyordu Bana" / "Je schöner es war, desto fremder schien es mir": *Peter Camenzind* (1904), WA 1 [Bütün Eserleri, Cilt 1], s. 366.

s. 71 "Böyle Döner Yıldızlar" / "So ziehen Sterne": yazılış tarihi 1898. *Die Gedichte* [Şiirler], *age.*

s. 72 "Bunu Anlıyor musunuz?" / "Verstehen Sie das?": *Liebesopfer*, ilk baskı:1907, *Gesammelte Erzählungen* [Toplu Öyküler], *age.*

s. 76 "Yalım" / "Die Flamme": yazılış tarihi 1910, *Die Gedichte* [Şiirler], *age* alıntı: *Ausgewählte Briefe* [Seçme Mektuplar], Frankfurt am Main, 1974, s. 239.
Klein und Wagner [*Klein ve Wagner*, YKY, 2017, çev. Kâmuran Şipal], WA 5 [Bütün Eserleri, Cilt 5], s. 251.

s. 77 "On Altı Yaşındayken" / "Als ich sechszehn Jahre alt war: "Brief eines Jünglings": *Die Kunst des Müßiggangs* içinde, *age*, s. 55.

s. 80 "Soğuk Bir İlkbahar Gününde Sevgiliye Ezgi" / "Lied an die Geliebte im kalten Frühling": yazılış tarihi 1924, *Die Gedichte* [Şiirler], *age.*

s. 81 "Anımsamalar" / "Errinnerungen": yazılış tarihi 1905, "Eine Fußreise im Herbst" ["Güz Mevsiminde Yaya Bir Gezi"] öyküsünden, *Gesammelte Erzählungen* [Toplu Öyküler] içinde, *age.*

s. 82 "Nasıl da Çekilmez..." / "Wie sind die Tage...": yazılış tarihi 1911, *Die Gedichte* [Şiirler], *age.*

s. 83 "Sevgi": yazılış tarihi 1906, *Die Kunst des Müßiggangs* içinde, *age*, s. 50.

s. 87 alıntı: *Gesammelte Briefe* [Toplu Mektuplar], Cilt 2, s. 354.

s. 88 "Latife": *Die Gedichte* [Şiirler], *age.*
alıntı: "Der innere Reichtum", *Die Kunst des Müßiggangs* içinde, *age*, s. 179.

s. 89 alıntı: "Im Philisterland", WA 6 [Bütün Eserleri, Cilt 6], s. 175.
alıntı: *Peter Camenzind* (1904), WA 1 [Bütün Eserleri, Cilt 1], s. 397.

s. 90 "Taedium Vitae": ilk baskı 1908, alıntı, tamamı *Gesammelte Erzählungen* [Toplu Öyküler] içinde, *age.*

s. 105 "Aşk Ezgisi" / "Liebeslied": yazılış tarihi 1907, *Die Gedichte* [Şiirler], *age.*

s. 106 "Iris": yazılış tarihi 1918, *Die Märchen* [*Masallar*], Frankfurt am Main, 1975.

s. 125 "Nisan Ayında Akşam" / "Abend im April": yazılış tarihi 1922, bu kitaptan önce yayımlanmamış bir şiir.

s. 126 "Macerayı Bekleyiş" / "Erwartung des Abendteuers": H. Hesse, *Wanderung* (1920), WA 6 [Bütün Eserleri, Cilt 6] s. 139.

s. 128 "Bir Kadına" / "Einer Frau": yazılış tarihi 1920, *Die Gedichte* [Şiirler], *age.*

s. 129 "Biri Vardı Seven..." / "Es war ein Liebender...": H. Hesse, *Demian* (1919), WA 5 [Bütün Eserleri, Cilt 5], s. 147.

s. 130 "Mon rêve familier", *Die Gedichte* [Şiirler], *age.*

s. 131 "Klingsor'un Edith'e Mektubu" / "Klingsor an Edith": H. Hesse, *Klingors letzter Sommer* (1920) [ayrıca bkz. *Klingsor'un Son Yazı*, YKY, 2005, çev. İlknur Özdemir], WA 5 [Bütün Eserleri, Cilt 5] s. 324.

s. 132 "Ufukta Şimşek" / "Wetterleuchten": *Die Gedichte* [Şiirler], *age.*

s. 133 alıntı: *Klingsors letzter Sommer*, WA 5 [Bütün Eserleri, Cilt 5], s. 303. [ayrıca bkz. *Klingsor'un Son Yazı*, YKY, 2005, çev. İlknur Özdemir].

s. 134 alıntı: *Gesammelte Briefe* [Toplu Mektuplar], Cilt 2, s. 43.
alıntı: 1914 tarihli bir eleştiri yazısından.
"Hoşça Kal" / "Wiedersehen": yazılış tarihi yakl. 1916, *Die Gedichte* [Şiirler], *age.*

s. 135 "Akşamleyin Şairin Gördüğü" / "Was der Dichter am Abend sah": yazılış tarihi yakl. 1924, *Die Kunst des Müßiggangs* içinde, *age*, s. 213.

s. 140 "Seven Kişi" / "Der Liebende": yazılış tarihi 1921, *Die Gedichte* [Şiirler], *age.*

s. 141 "Piktor'un Değişimleri" / "Piktors Verwandlungen": yazılış tarihi 1922, *Die Märchen* [*Masallar*], *age.*

s. 146 "Aşk Şarkısı" / "Liebeslied": yazılış tarihi 1920, *Die Gedichte* [Şiirler], *age.*

s. 147 "Yoldan Çıkmış Birinin Günlüğünden" / "Aus dem Tagebuch eines Entgleisten": yazılış tarihi 1922, "Materialien zu Hesses *Steppenwolf*", Frankfurt am Main, 1972, s. 201.

s. 149 "Cennet Düşü" / "Paradies-Traum": yazılış tarihi 1926, *Die Gedichte* [Şiirler], *age.*

s. 151 "Sevginin Habercisi" / "Ein Herold der Liebe": yazılış tarihi 1927, "Mai in Kastanienwald", *Kleine Freuden* içinde, Frankfurt am Main, 1977, s. 222.

s. 153 "Sevgi" / "Liebe": *Die Gedichte* [Şiirler], *age.*

s. 154 "Casanova": yazılış tarihi 1925, H. Hesse, "Eine Literaturgeschichte in Rezensionen und Aufsâtzen", WA 12 [Bütün Eserleri, Cilt 12], s. 115.

s. 158 "Baştan Çıkaran" / "Verführer": yazılış tarihi 1926, *Die Gedichte* [Şiirler], *age.*

s. 159 "Balo Gecesi" / "Ballnacht": *Der Steppenwolf* (1927) [*Bozkırkurdu*, YKY, 2003, çev. Kâmuran Şipal], WA 7 [Bütün Eserleri, Cilt 7], s. 359.

s. 160 "Karanfil" / "Nelke": yazılış tarihi 1919, *Die Gedichte* [Şiirler], *age.*

s. 161 "Yaşama Âşık" / "Ins Leben verliebt": *Der Steppenwolf* (1927) [*Bozkırkurdu*, YKY, 2003, çev. Kâmuran Şipal], WA 7 [Bütün Eserleri, Cilt 7], s. 326.

s. 163 alıntı: *Narziß und Goldmund* (1930), WA 8 [Bütün Eserleri, Cilt 8], s. 198 [*Narziss ve Goldmund*, YKY, 2002, çev. Kâmuran Şipal].

s. 164 alıntı: H. Hesse, *Ausgewählte Briefe* [Seçme Mektuplar], Frankfurt am Main, 1974, s. 415.

"Weg zur Mutter" / "Anneye Giden Yol": yazılış tarihi 1926, *Die Gedichte* [Şiirler], *age.*

s. 165 alıntı: *Demian*, WA 5 [Bütün Eserleri, Cilt 5], s. 111.

s. 166 "Sevginin Sanata Dönüştürülmesi" / "Verwandlung der Liebe in Kunst": Nisan 1931 tarihli bir mektuptan alıntı, *Gesammelte Briefe* [Toplu Mektuplar] içinde, Cilt 3, s. 275.

s. 167 "Gizemli" / "Geheimnisvolle": yazılış tarihi 1928, *Die Gedichte* [Şiirler], *age.*

s. 169 "Sevebilen Mutludur" / "Wer lieben kann ist glücklich": yazılış tarihi 1918, "Aus Martins Tagebuch", *Kleine Freuden* içinde, *age*, s. 131.

s. 172 "İnleyen Rüzgâr" / "Wie der stöhnende Wind", *Die Gedichte* [Şiirler], *age.*
alıntı: H. Hesse, *Die Nürnberger Reise* (1927), WA 7 [Bütün Eserleri, Cilt 7], s. 135.

s. 173 alıntı: *Siddhartha* (1922), WA 5 [Bütün Eserleri, Cilt 5], s. 467.
alıntı: "Expressionismus in der Dichtung", WA 11, s. 207.
alıntı: *Ausgewählte Briefe* [Seçme Mektuplar], *age*, s. 91.
alıntı: *Storm-Mörike Briefwechsel* [Storm-Mörike Mektuplaşmalar] için Önsöz, 1919.

s. 174 "Bilinç" / "Besinnung": yazılış tarihi 1933, *Die Gedichte* [Şiirler], *age*.

s. 175 alıntı: *Ausgewählte Briefe* [Seçme Mektuplar], *age*, s. 465.

s. 176 alıntı: "Zu Weihnachten", yazılış tarihi 1907, *Die Kunst des Müßiggangs* içinde, *age*, s. 80.

s. 177 alıntı: H. Hesse, *Kurgast* (1924) [*Kaplıcada Bir Konuk*, çev. Kâmuran Şipal, Can, 2003], WA 7, [Bütün Eserleri, Cilt 7], s. 105.
alıntı: "Der Weg der Liebe", WA 10 [Bütün Eserleri, Cilt 10], s. 446; *Ausgewählte Briefe* [Seçme Mektuplar], *age*, s. 100.

s. 178 "Savaşın Dördüncü Yılında" / "Im vierten Kriegsjahr": yazılış tarihi 1917, *Die Gedichte* [Şiirler], *age*.
alıntı: *Ausgewählte Briefe* [Seçme Mektuplar], *age*, s. 107.
alıntı: *Siddhartha* (1922), WA 5 [Bütün Eserleri, Cilt 5], s. 445.

s. 179 "Barışa Giden Yol" / "Dem Frieden entgegen": yazılış tarihi 1945, *Die Gedichte* [Şiirler], *age*.

s. 180 alıntı: *Gesammelte Briefe* [Toplu Mektuplar], Cilt 3, s. 182; yayımlanmamış bir mektup.
alıntı: *Ausgewählte Briefe* [Seçme Mektuplar], *age*, s. 138, s. 375; *Gesammelte Briefe* [Toplu Mektuplar], Cilt 3, s. 65.

"Yaşama anlam kazandıracak tek şey varsa o da sevgidir. Şöyle ki: Biz ne kadar sevebilir, ne kadar özveride bulunma gücünü gösterebilirsek, yaşamımız o ölçüde anlam kazanır" diyen Hesse'nin yapıtından oluşturulan SEVEBİLEN MUTLUDUR adlı seçkide yer alan öyküler, şiirler, masallar, notlar, aforizmalarda, Ben'den Sen'e doğru atılan adım ve iç dünyanın itici gücü olarak Sevgi, tıpkı insan yaşamının evrensel tarihindeki gibi leitmotiv olma özelliği taşıyor.

Başka başka bulgularla deneyimlenebilen, tanımlanabilen ve anlamlandırılabilen Sevgi'nin varolma biçimleri Hesse'nin sözcük paletiyle kendi rengini buluyor.

Yumuşak güçlüdür sertten.
Su güçlüdür kayadan.
Sevgi güçlüdür şiddetten.

yapikrediyayinlari.com.tr

ISBN 978-975-08-4708-0

9 789750 847080

22 TL KDV'den muaftır.

THG
0298895
RHR